

B.P. de Soria

61115104
D-1 1617

Sig. t.^a Top.^a

Est. 75

Tab. 5

Núm. 464

ECCLESIASTICAE HISTORIAE
B R E V I A R I U M,

AUCTORE

JOANNE-LAURENTIO BERTI,

FLORENTINO,

FRATRE EREMITA AUGUSTINIANO.

EDITIO NOVISSIMA,

Ab Auctore ipso recognita, pluribus in locis emendata, et praeter
ISAGOGEM ad sacram Geographiam, quae in ceteris desideratur,
nunc primum VIII INDICIBUS chronologicis, ad calcem appositis,
locupletata.

P A R S S E C U N D A,

*Quae complectitur Isagogem ad sacram Geographiam,
et progreditur usque ad annum Vulgaris Aerae
millesimum septingentesimum sexagesimum.*

BIBLIOTECA
DEL
INSTITUTO PROVINCIAL
SORIA

EDITIO PRIMA MATRITENSIS.

EX TYPOGRAPHIA LEONIS AMARITA.

ANNO MDCCCXXVII.

D-1
1617
5104

LECTORI MONITUM.

Quod in hac Historiarum Epitome Scriptores re-
censeo complures, qui Magni *Augustini* doctrinam
temere oppugnant, aut vellicant, adhibendae mo-
derationi, prudens Lector, adtribuas. In decimo
autem septimo, atque in postremo saeculo, ubi
quosdam praestantissimos Viros appello *Jansenia-*
nos, scias velim, meum non esse eo loci statue-
re, an tales sint propterea quod proscriptas quin-
que propositiones tradiderint, an quod ut *Janse-*
nii asseclae ab insimulatoribus traducantur. Etsi
id tertio capite *Synopsis* saeculi XVIII, necnon
in mea adversus Senonensium Praesulem *Expos-*
tulatione declaro, meque ipsum invidioso illo no-
mine traduci à quibusdam Augustiniana scholae
adversariis audio, patiorque lubenter; isthic ta-
men ratus sum iterum praemonendum, ne Aucto-
res longe doctissimos, quos quarto capite saecu-
li XVII *Jansenianos*, fortassis nimium incaute,
dixi, existimes à me infamari tanquam damnatae
haeresis assertores. Consultum magis futurum
fuisse puto à nomine, quod sine additamento pro-
latum est opprobriosum atque inhonestum, peni-
tus abstinere: at postquam calamo excidit, eos,
quos Molinistae *Jansenistas* indiscriminatim ap-
pellitant, ab iis, qui revera sunt, oportet ut caute
prudenterque secernas. Qua in re Ecclesiae judi-
cium attende, non criminantium dieteria. Dissi-
dia itidem, quae excitata diximus cujusdam Do-
ctoris Sorbonici lucubrationibus, quibus in cento-

ribus excitata sint, probe nosti. Absit ut laudes promeritos, aliqua afficiamus injuria; aut dignos vituperatione, laudibus prosequamur. Illos demum, quos *Antijansenianos* ibidem voco, ubi damnatos errores perstringunt, commendo plurimum; ubi autem damnatorum errorum insimulant Orthodoxos, nemo unus, nisi iniquus et improbus commendabit. Recte nobis ceterisque Democriti proloquium ad mentem revocavit Stovaeus: *Bona collaudare honestum est, mala vero laudibus vehere est adulterini animi, et impostoris indicium.*

AD SACRAM
GEOGRAPHIAM
ISAGOGE.

CAPUT PRIMUM.

QUINAM FUERIT JUDAICAE REIPUBLICAE STATUS, QUANDO
IN MUNDUM CHRISTUS ADVENTIT.

DE temporibus, quantum ratio instituti nostri postulabat, pertractatum est in Prolegomenis primae partis; nunc agendum de locis, ac primum de Judaea ob nativitatem, praedicationem, ac mortem Redemptoris nostri, regionum universarum celeberrima. Constat ex supradictis tempore Natalis dominici regnasse in Judaea Herodem alienigenam et Idumaeum; nempe sub Messiae adventu sceptrum ac principatus de Juda ablatus est, quemadmodum praenuntiaverat Gen. 49, 10 Jacob Patriarcha. Ubi autem Herodes sceleratam efflavit animam anno Juliano 43, regnum ejus discissum, et in filios distributum fuit postremo ipsius Herodis testamento, C. Augusti auctoritate, et Senatus consulto. Legendus Fl. Josephus, lib. 17 Antiquit., cap. 10 et seqq.

Archelaus itaque, qui sepulto patris corpore in Herodio Castello, 60 stadiis à Jerusalem, Arabiam versus ab ipso Herode constructo, compressisque seditiosis, qui ob dejectam Aquilam auream tumultus Jerosolymis excitaverant, Romam advenerat, ut paternum regnum consequeretur; post contentiones plures Ethnarcha, id est, Gentis princeps, non autem Rex, declaratus fuit ab Augusto, regium quoque titulum ei pollicente, si hoc dignum sese praestitisset. Philippo item, qui Romam navigaverat, ut fratri cujus res periclitabantur, adesset, assignatam ab Herode Tetrarchiam, quartam scilicet partem paterni principatus, concessit Augustus. Tetrarchiam

alteram consecutus est Philippi, et Archelai frater, Herodes Antipas: Salomi etiam urbes, quas frater legaverat, attributae. Hinc intelligimus quae initio capitis 3 de iisdem Tetrarchiis scribit S. Lucas Evangelista.

Ethnarchiam Archelai constituebant Judaea, Idumaea, et Samaria, urbesque Ethnarchiae principes fuerunt Caesarea, Sebaste, Joppe, et Jerosolyma. Judaea proprie dicta est, terra Chanaan et promissionis citra Jordanem, quam Palaestinam, Terram sanctam, et *Soriam* appellamus. Idumaea, quam hodie *Bidumi* vocant, conjungitur Palaestinae ad meridiem, habens Arabiam ad ortum, Aegyptum ad occasum, et Sinum Arabicum ad austrum. Samaria autem inter Judaeam et Galilaeam in tribu Ephraim sita erat. Caesarea, maritima Palaestinae civitas, ea est, quam olim Turrim Stratonicam, deinde Flaviam Coloniam nominarunt, intra limites dimidiatae tribus Manasse. Sebaste, id est, Augusta, à Hieronymo Sebastopolis nuncupata, à monte Samariae, ubi aedificata fuerat ab Amri rege Israel, Samaria passim dicebatur. Joppe, Hebraeis Japha, quod nomen etiamnum retinet, urbs, et portus Judaeae, in excelso saxo condita est in tribu Dan. De Jerosolymis, ne saepe eadem repetantur, dicendum est infra.

Tetrarchia Herodis Antipae comprehendebat Galilaeam et Peraeam, tractus inter locus Tiberiadis, et Asphaltiten ad occasum, et ortum Jordanis. Quatuor Tribus Galilaeae continebat, Aser, Nephthali, Zabulon, et Issachar. Pars Galilaeae superior, tendens ad Septemtrionem, est illa, quae ab Esaia, 9, 1, dicitur *Galilaeae gentium*. Sunt vero Galilaeae fines Mons Carmelus, Phaenicia, Jordanis et mare Magnum. Peraea, sive terra Gilead, ab Apamaea ad Macheruntem, et Jordane ad Arabiam extendebatur. Lacus Asphaltitis idem est, ac mare mortuum, ita à bitumine, et à sale maris vocatum, inter tribum Juda, et tribum Ruben; quemadmodum lacus Tiberiadis est idem, ac mare Galilaeae, et stagnum Genezaeth, nunc *Tabaria*, habens tribum Zabulon ad Occidentem, et tribum Issachar ad Austrum.

Cessere Philippo Batanaea, Trachonitis, et Auranitis cum agris nonnullis finitimis. Batanaea regio est trans Jordanem, sita in dimidia tribu Manasse, et Trachonitidi ad aquilonem contermina. Trachonitis, quae et tetrarchia Lysaniae, propinquior est monti Libano et Caelesyriae, ac protenditur usque ad mare Galilaeae, seu Tiberiadis. Ibidem, scilicet in eadem tribu Manasse, et trans Jordanem fuit Auranitis, sic nominata ab Aran urbe, inter Caesaream Philippi, et Damascum.

Reliqua pars Herodianaë ditionis, urbesque Samaria, Azo-

tus, et Phaselis concessae fuerunt Salomi, Herodis sorori, cui Caesar Augustus largitus quoque est argenti signati quingenta millia, aedesque regias conditas Ascalone. Azotus autem, et Ascalon amplissimae olim fuerunt urbes, et satrapiae Philistinorum; Jamnia, nunc *Zania*, urbs maritima ac portus in tribu Dan, dissita ab Azoto et Ascalone 200 stadiis. Spectabant omnes istae urbes ad Palaestinam.

CAPUT II.

DE LOCIS, QUOS CHRISTUS PRAESENTIA SUA DECORAVIT.

TALIS erat, qualem nuper descripsimus, Judaeae status, cum Dominus praedicationem, et redemptionis opus incepit. Superstite tamen Herode Magno, natus fuerat in Bethlehem; et Archelao Ethnarchiam assecuto, rediens ex Aegypto habitavit in Nazareth, ibique privatam vitam transegit usque ad annum tricesimum, et praedicationem ac baptismum Joannis.

Igitur Christus anno U. C. 749, sive anno Juliano 41 ad finem vergente, in Bethlehem natus est, Matth. 2, 1, et Lucae 2, 4. Dominum nasciturum in Bethlehem praenuntiaverat Michaeas 5, 2, dicens: *Et tu, Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Juda, ex te enim mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, et egressus ejus ab initio, à diebus aeternitatis.* Id testati sunt populi, scribe, legisque interpretes Herodi sciscitanti, ubi Christus nasceretur; necnon Judaei illi, qui Joan. 7, 42 aiebant, *Ex semine David, et de Bethlehem Castello, ubi erat David, venit Christus.* Hinc aperte refelluntur Messiam adhuc expectantes quoniam oppidum Bethlehem à fundamentis excisum est, neque illius vestigia modo apparent. Qui autem vel Davidi, vel Elimelech, vel cuilibet alii tribuendum putant Michaeae oraculum, refutantur iis verbis: *Et egressus ejus ab initio, à diebus aeternitatis.* Sita erat civitas Bethlehem in tribu Juda, 7 milliariis distans à Jerosolymis, Hebron versus ad austrum; et appellatur Ephrata, id est frugifera; necnon civitas David, ut distinguatur à civitate altera ejusdem nominis, quae erat in tribu Zabulon in monte praealto, vocata Bethlehem Josue 19, 15, à LXX ibidem Βαθμῶν, atque in libro Judith Bethulia, ob caedem Holophernis clarissima.

Vix in lucem editus Christus in Aegyptum delatus est, ut indictam ab Herode necem vitaret, et adimpleretur vaticinium Oseae 11, 1: *Ex Aegypto vocavi filium meum.* Aegyptus, regio Africae amplissima, habet à Meridie Aethiopiā, ab Occasu regionem Cyrenaicā, seu Pentapolim, à Septentrione mare

Aegyptium, et ab ortu Palaestinam, Arabiam Petream, et Sinum Arabicum, id est, mare rubrum. In qua Aegypti parte Dominus, ejusque parentes moram gesserunt, incertum est. Quidam cum Sozomeno putant commoratum Hermopoli; alii cum Brochardo in oppido Matarea, dissito 10 milliariis à Babylone; nonnulli cum Magino Remesse, ubi olim habitaverant filii Israel; aliqui demum recentiores Alexandriae, ubi facilius ob florentissimam Synagogam castissimi conjuges Maria, et Joseph exercere potuissent pietatis, et religionis officia; sed, ut inquit Joannes Maldonatus in cap. 2 Matth., nemo hac in re inquirenda curiosus, et in credenda, vel affirmanda incautus esse debet.

Post Herodis obitum Christus reversus in patriam habitavit in oppido Galilaeae Nazareth, in ditione Herodis Tetrarchae. Nazareth vero fuit *viculus Galilaeae juxta montem Thabor*, inquit Hieronymus de locis Hebraicis. Geographi tradunt Nazaretham distare à monte Thabor duobus leucis, et à civitate Jerusalem itinere trium dierum. Ab illius oppidi domicilio Dominus dictus est Nazarenus, id est, sanctus, à radice נזר *separare*; qui enim sanctificantur in Dei cultum, ab hominibus quodammodo segregantur. Hinc S. Hieronymus in caput 2 Matthaei ait: *Nazaraeus sanctus interpretatur: Sanctum autem Dominum futurum omnis Scriptura commemorat.* Scribitur tamen Nazareth etiam per זר derivatque à radicali נצר, *ramus, aut surculus*: unde flos Hebraeis dicitur *Natsir*, atque ita de Christo intelligendum oraculum Isaiae 11: *Egredietur Virgo de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet:* atque hac etymologia servata prae laudatus Hieronymus, invitans per epistolam Eustochium ad loca Palaestinae invisenda, *Ibimus, inquit, ad Nazareth, et juxta interpretationem nominis ejus, florem videbimus Galilaeae.*

Diu ibidem permansit sacra Virginis Aedes, ob peractum divinae Incarnationis mysterium, et sacrae Familiae domicilium celeberrima et sacratissima. Imperatricem Helenam ornatissimum templum ibi excitasse, sacra adhuc aede persistente narrat Nicephorus lib. VIII, cap. 30. Meminit ejusdem Templi S. Hieronymus praecit. opusculo de locis Hebraicis, Beda de locis sanctis cap. 16, ibique se confecisse sacrum testatur in descriptione Terrae sanctae Jacobus, S. R. E. Cardinalis de Vitriaco. Ibi etiam S. Ludovicum, Francorum regem, sacra Communionem refectum narrant omnes ejusdem Gentis Annales. Praedicta tamen B. Virginis domus ministerio angelorum Tersactum apud Dalmatas translata fuit, sedente Nicolao IV, Pontifice Maximo, an. 1291, 7. Idus Majas, inde vero in

agrum Lauretanum Piceni, an. 1294, IV idus Decembris, sedente S. Caelestino V. Praedicto enim an. 1291 et quarto Pontificatus Nicolai, à Saladino rege Babyloniae expugnata fuit Jerosolyma, et Christiani omnes è Syria fuerunt expulsi. Ita sacrae Domui, ad Dalmatas primum, deinde in Pontificiam ditionem, et in Ecclesiae sinum transvectae, divinitus provisum fuit. Perpetua populorum traditio, Benedicti XII aliorumque Pontificum Romanorum Apostolicae Litterae, Blondus Flavius, aliique Historici accuratiores, ingentia miracula, lucubrationesque Canisii, Turriani, Raymundi, Martorelli, et aliorum complurima, non sinunt nos dubitare de hujus rei veritate, quam confirmat quidquid cum apostata Vergerio obganniant quidam Heterodoxi, magna illa frequentia populorum ad Lauretanum templum confluentium; de qua Baptista Mantuanus Carmelita lib. Agelariorum sexto:

Huc Itali, Siculique ferunt solemnia vota:

Huc fluit Epirus, fluit Illyris, accola Rheni,

Accola Danubii: venit usque à littore Narbo

Galliae, et Isthmiacae Spartanus ab aequore terrae.

Nunc in Palaestina redeuntes, illic anno V. Ae. 26, Judeam post Valerium Gratum, administrante Pontio Pilato, legimus cap. tertio Matthaei, Marci, et Lucae, necnon primo, ac tertio Joannis, filium Zachariae Joannem Baptistam praedicasse ingenti multitudini, confluenti ad Jordanem Baptismum Poenitentiae, et Vocis parantis Viam Domini, implesse munus, quod Isaias 40, 3 praenuntiaverat. In campatribus Jordani proximis, ac praesertim in Aenon, et in Bethania praecursorum Baptistam annuntiasse Christum venturum, traditur ab Evangelista Joanne praecitatis in locis. Aenon vero in medio tribus Manasse cis flumen, non procul à Salem, regia olim urbe, sita erat. Bethania autem, ab ea diversa, ubi Dominus Lazarum suscitavit. Adrichomius fuisse putat Bataneam regionem sitam in praelaudata tribu Manasse: cum plures innixi vetustae lectioni pro Bethania contendunt scribendum esse in Βηθαβανζ. Verum cum Hebraica lingua בית-עברא, *Bethabara* significet locum transitus, *Bethania* autem locum navium; ad illorum opinionem accedimus, qui sentiunt utroque nomine designari Jordanis trajectum, maxime quod in Syriaco habetur, פית-עברא דירדן, *In Trajectu Jordanis*, loco nempe percommo-
do eis, et ultra fluvium habitantibus, ut ad baptismum Joannis accederent.

Ubi etiam Christus baptizatus est, in desertum locum secedens, jejunavit, pugnavitque cum daemone. Desertum illum locum inter Jerusalem, et Jericho, inter Anathot, et

Galgala, nec procul à Mare Mortuo, constituunt sacri Geographi. Inde vero Dominus petiit Capharnaum, quam urbem suae praedicationi potissimum destinavit, quemadmodum Bethlehem natiuitati, et Jerosolymam passioni. Matthaeus cap. 4, 13, ait Capharnaum fuisse civitatem maritimam in finibus Zabulon et Nephthalim, eamque describunt Geographi ad dexteram, et occiduam ripam Jordanis, ubi influit in mare Galilaeae: unde aperta sunt quae praedixerat Isaias cap. 9, 1, etc.

Ex hac urbe, tunc metropoli Galilaeae, facillimum fuit Domino per finitimas regiones benefaciendo et sanando transire; primumque signum patrauit in Canaa, exigua urbe tribus Zabulon inter Carmelum, et Ptolemaidem. Bethsaide, quae et Julias appellata est, ad ripam septentrionalem maris Tiberiadis Andream, Petrum, et Philippum vocavit, ceteris apostolis ex eadem provincia accersitis. In montano Tractu Genesaretico oravit, docuit, ingentem turbam prodigiosa quinque panum multiplicatione satiavit. In Jericho regia olim civitate, et una ex Judaeorum toparchiis, caeco lumen, Zachaeo aequi rectique cognitionem impertiit. In Sichar, aut Sichem, quam et Flaviam Neapolim dixerunt, sita inter duo montes in Samaria, mulierem suosque concives de suo adventu ac missione reddidit certiores. Thabor, ubi gloriosus apparuit, erigitur in tribu Zabulon, sive in medio campo Galilaeae, et est idem mons, quem Polybius Mastoim, Septuaginta autem, et Josephus *Ἰταβήριον* appellaverunt. Betania, castellum Mariae, et Marthae, ubi Lazarum quatruiduanum suscitavit à mortuis, erat in tribu Benjamin, Orientem versus, stadiis quindecim dissitum à Jerusalem.

Hanc, quam postremo commemoravi, civitatem passione sua, et peracta humani Generis redemptione Dominus consecravat. Haec Jebus olim dicta, à Graecis Solyma, in libris Machabaeorum Jerosolyma, à Ptolomaeo autem Capitolia, à Romanis Aelia, ac tandem à Turcis Cutz, regalis urbs fuit, Palaestinae metropolis, sedesque regni Davidici, et omnium regum Juda, quos cap. 10 enumeravimus. Sita est Jerosolyma in tribu Benjamin procul à littore maris Syrii 40 mill. pass., inter Damascus, et Babylonem, illinc 160 milliariis, hinc vero 300 distans, ab Alexandria autem Aegypti, quam Turcae Scanderiam vocant, milliariis 400. Tanta fuit urbis hujus amplitudo, tantaque populorum ad illam concursus, redeunte praesertim Paschatis solemnitate, ut obsidionis tempore in ea perierint undecies centena millia, et nonaginta septem millia capta fuerint. Etiam Augustinus Serm. 204 de Temp. inquit,

confluxisse Jerosolymam tricies centena millia Judaeorum, idque comprobatur enumeratione victimarum, quae sub Gestio Praeside Syriae, anno Christi 64 mactatae fuerunt. Eversa est Jerusalem à Tito anno 2 Vespasiani, Aer. Christ. 70, die octavo mensis Septembris. Nunc parvi circuitus est, vix incolas continens decem mille, deficitque magis in dies propter Arabum incursiones.

Crucem sibi turis oravit, et comprehensus est in horto Getsemani. Hoc autem Hebraico vocabulo גת-שמני signficatur *Vallis cum oleis*. Vallem pinguissimam interpretatur Hieronymus. Ibi junicem illam piaculari, de qua Num. 19, 5 comburere Sacerdotes consueverunt. Ibi erat et vicus ejusdem nominis, unde Matthaeus vocat *χωρίον Γεθσημανη*, *Villam Gethsemani*. Joannes 18, 1 locum delineat *trans torrentem Cedron*. Graeci Codices habent *τῶν κέδρων*, *Cedrorum*, et vallem Jerosolymis adjacentem, *locum Cedris consitum* in 6 libro de Bello Judaico appellat Josephus. Putat Grotius in torrentis marginibus cedros utrinque plantatos. At Judaeis dicitur קדרון *Cedron*, quasi nigrescens à radice קדר, fortasse ob arborum, vallisque opacitatem. Irrigat Cedron vallem Josaphat, separatque tribum Benjamin à tribu Juda, ac in Mare Mortuum demergitur.

Γολγοθα *Golgotha*, ubi crucifixus est Dominus, dicitur quoque ab Evangelistis *Κοιλίης τόπος*, *Calvariae locus*, quod ibi rei decollarentur, et supremo afficerentur supplicio. Sane Hebraei, et Syriaci caput appellant *גלגלתא*, *Golgotha*. Mons ille civitati proximus erat ad Occidentem. Ibi sepultum protoparentem Adamum plures scripserunt, à quibus non dissentit S. Hieronymus in epistola, quam ad Marcellam dedit nomine Paulae et Eustochii. At idem Hieronymus Commentar. in cap. 27 Matth. hanc sententiam rejicit, affirmans primum hominem in Hebron, et Arbeae fuisse sepultum, ut legitur Josue 14, 15. Videtur tamen hic Josue locus accipiendus de homine inter *Enacim*, id est, Gigantes, maximo.

Emmaus, sive *Ammaum*, quo proficiscentibus duobus discipulis Jesus redivivus apparuit, à Luca 24, 13, distare dicitur à Jerusalem *stadiis sexaginta*. Est autem stadium 125 passuum mensura. Porro Emmaus ab Evangelista vocatur *χωμη* castellum, aut pagus, à Josepho *χωρίον*, oppidulum, à Plinio tamen Toparchia. Emmauntem exusit Varus; Nicopolim postea dixerant, quasi Victoriae urbem: quod nomen etiamnum retinet, civitas pene excisa, et Episcopalis sub Patriarchatu Jerosolymitano.

Ad coelos denique Salvator adscendit ex vertice Montis

Oliveti, proximi Jerosolymae ad Orientem, torrente Cedron, de quo paulo supra, interfluente. Ibi impressa ejusdem Salvatoris vestigia tradit vetusta traditio, quam et laudant Augustinus, Tract. 47 in Joannem, S. Paulinus epist. 31 ad Severum, Severus Sulpitius Hist. Sacrae lib. 2, cap. 3, auctor libri de Locis Hebraicis in Actis Apostolorum apud Hieronymum, et de Locis Sanctis apud Ven. Bedam. Atque de hac traditione nec haesitat Casaubonus Exercit. 16, n. 154 adversus Baronium. Ipse Ecclesiasticorum Annalium Parens ad annum Christi 34, illam de impressis Domini vestigiis traditionem corroborans, animadvertit ad litteram in Christi ascensu impletum fuisse vaticinium Zachariae 14, 4. *Stabunt pedes ejus supra montem Oliveti, qui est contra Jerusalem, ad Orientem.*

CAPUT III.

UBI POST CHRISTI PASSIONEM APOSTOLI PRAEDICAVERINT EVANGELIUM.

PRIUSQUAM ad coelum adscenderet, Christum mandasse Apostolis, ut Evangelium per universum orbem hominibus annuntiarent, Matthaeus, et Marcus affirmant postremo capite. Ubi ergo induti fuerunt virtute ex alto, et Paraleti muneribus locupletati, ab civitate Jerusalem inchoarunt Apostolicam praedicationem, adimplentes oraculum Isaiae 2, 3: *De Sion exibit lex, et verbum Domini de Jerusalem.* Tum forte sibi divisisse provincias, trad. S. Hieronymus, Comment. in cap. 35 Isaiae, confirmatque Socrates lib. 1 Hist. Eccl., cap. 19, quamquam Baronius ad annum Ch. 44 non sorti comissam, sed instictu speciali Spiritus Sancti divisionem illam perfectam fuisse existimet; sed potest utrumque componi, ut forte simul, et divini Spiritus assistentia singulas sibi regiones distribuerint, ne alicujus privatae affectionis oriretur suspicio. De eadem distributione scribit S. Leo M., Serm. 80 in Natali Apostolorum: *Duodecim Apostoli accepta per Spiritum Sanctum omnium locutionem linguarum, imbuendum Evangelio mundum distributis sibi terrarum partibus susceperunt.*

At ubinam singuli Apostoli praedicarunt? Fidem adhibendam puto Eusebio Caesareensi, scribenti initio lib. 3 E. H. «Thomas quidem, ut à majoribus traditum accepimus, Parthiam sortitus est: Andreas vero Scythiam, Joanni Asia obvenit, qui plurimum temporis in ea commoratus, Ephesi tandem diem obiit. At Petrus per Pontum, Galatiam, Bythyniam, atque Asiam Judaeis, qui in dispersione erant, prae-

« dicasse existimatur. Qui ad extremum Romam veniens, cruci suffixus est capite deorsum demisso; sic enim ut in cruce collocaretur, oraverat. De Paulo jam quid attinet dicere, quia Jerosolymis usque ad Illyricum minus evangelicae praedicationis implevit, ac postremo Romae sub Nerone Martyrio perfunctus est? Haec Origenes in tertio volumine Expositionum in Genesim dissertis verbis commemorat.» Hactenus Eusebius, cui consentiunt Socrates lib. 1, cap. 19, et Nicephorus lib. 2, cap. 39 et seq., necnon lib. 3, cap. 1.

Dixi fidem Eusebio adhibendam; nam praeter allatum ab ipso testimonium Origenis, S. Gregorius Nazianzenus Orat. 25, inquit, Petrum in Judea, Paulum gentibus, Lucam in Achaja, Andream in Epiro, Joannem Ephesi, Thomam in India, et Marcum in Italia Evangelium annuntiasse. Similia scribunt S. Joannes Chrysostomus in homilia de duodecim Apostolis, S. Gregorius Magnus, hom. 17 in Evangelia, et S. Isidorus Hispalensis in libro de Vita et Morte SS. c. 82.

Baronius ad annum Ch. 44, ubi plura narrat de Apostolorum praedicatione atque itinere, postquam luculenter demonstravit Petrum fuisse Romae, quod nonnulli Heterodoxi temere audent negare, ex locorum traditione narrat, eundem Petrum Neapolim Campaniae urbem navigio fuisse delatum: et inde solventem Liburnum, et Pisas proxime positas divertisse, hic vero ex more Sacrificium obtulisse incruentum in loco, quem constat tantae rei memoriam celebrem esse, summoque honore à posteris habitum; id, quod nos experimento cognoscimus, oculisque conspiciamus. Addit insignis Auctor, Andream ad Scythas missum, in Graeciam quoque, et in Epirum fuisse profectum, Thraciam insuper, Macedoniam, Thessaliam, Achajam, necnon ad Sogdianos, et Aethiops peragrasse. In describendo Philippi itinere in Asiam superiorem, monet alienum esse à vero, quod scribit Isidorus, paulo supra laudatus, et habetur quoque in Breviario Ecclesiae Toletanae, ab eodem Philippo etiam Gallos Christiana fide fuisse imbutos, ac repetit quae notaverat ad Martyrologium Romanum, pro Gallis *Galatas* esse legendum. Thomam, qui primum ad Parthos profectus fuerat, ad Indos quoque, Aethiopes, Persas, Medos, ac Bracmanos penetrasse, asserit ex Nazianzeno, Chrysostomo, ac Theodoro. Lustratam demonstrat à Bartholomaeo majorem Armeniam, Licaoniam, et Albaniam, testimonia proferens Origenis, Socratis, et Pantheni philosophi. A Simeone Chananaeo, qui et Judas, Mesopotamiam, Persidem, necnon Africam, et Britanniam Evangelica luce perfussas narrat, Hieronymi, Bedae, aliorumque

testimoniis laudatis. Thaddaeum praedicasse in Arabia, et Idumaea refert ex libro 2 Nicephori, sciteque admonet Thaddaeum, quem ferunt missum ad Abgarum, regem Edessenorum, alterum fuisse à Thaddaeo Apostolo, et unum ex numero septuaginta duorum discipulorum, ut lib. 1 H. E. c. 13 tradidit Eusebius. Plura sunt alia in proluxa illa narratione Baronii, ex quibus haec tantum duximus observanda.

Edita est post Baronii obitum à Combesisio, tomo 2 Auctarii ad Bibliothecam Patrum, edit. Paris. 1684, graece, et latine Synopsis quaedam sub nomine Hippolyti Martyris cum titulo: *Indiculus de duodecim Apostolis, ubinam quisque eorum praedicaverit, et ubi consummatus sit.* Hippolyto tamen eruditi omnes eamdem Synopsim abjudicant. Et revera nulla hujus fit mentio in Catalogo operum ejusdem Martyris, marmoreae ipsius tabulae insculpto, servatoque in Vaticana Bibliotheca. Cotelierius etiam in Notis ad Opera Patrum, qui floruerunt temporibus Apostolicis, eamdem Synopsim inter Regios Codices adinvenit sub nomine Dorotei, Tyri Episcopi, necnon sub nomine S. Epiphanii, Episcopi Cypri. Quamquam haec Hippolyto afficta Synopsis ab ea, quam adtribuunt Dorotheo, plurimum discrepet, ut percipient oculum in utramque conjicientes, in Synopsi autem Dorotei incerta, et dubia complura, nonnulla quoque falsa, et absurda habeantur; id tamen non evincit ejusdem furfuris eam esse, quae sub Hippolyti nomine circumfertur. Cujuscumque vero sit pretii, eam hic exscribere, necessarium atque opportunum existimamus.

« PETRUS quidem cum praedicasset Evangelium in Ponto, Galatia, Cappadocia, Bithynia, Italia, atque Asia, postea à Nerone crucifigitur, capite deorsum verso, cum ipse sic patii rogasset.

« ANDREAS cum Scythis, ac Thracibus praedicasset, cruci affixus est Patrae in Achaja, rectus in olea arbore, ibique sepelitur.

« JOANNES vero in Asia à Domitiano Imperatore in Patmos insulam relegatus, ubi etiam Evangelium conscripsit, et Apocalypsim vidit. Sub Trajano obdormivit Ephesi. Ejus reliquiae cum fuissent quaesitae, non sunt inventae.

« JACOBUS, ejus frater, praedicans in Judaea ab Herode Tetrarcha (scribendum erat, ab Herode Agrippa), gladio occiditur, ibique sepelitur.

« PHILIPPUS praedicans in Phrygia, Hierapoli crucifixus est, capite deorsum verso, sub Domitiano Principe, eodemque loco sepultus.

« BARTHOLOMAEUS cum Indis praedicasset, eisque conscri-

«ptum à Matthæo Evangelium exposuisset, crucifixus est, et ipse capite deorsum verso, Albani, magnæ Armeniæ urbe.

«MATTHÆUS, cum Evangelium hebraice scripsisset, Jerosolymis edidit, obdormivitque Hierea, Parthorum civitate.

«THOMAS, cum Partis, Medis, Persis, Hircanis, Bactris, Margis prædicasset, abietina lancea quatuor sui corporis partibus confossus est Calamiæ, quæ est urbs Indiæ, ibique sepelitur.

«JACOBUS Alphaei, prædicans Jerosolymis, lapidatus à Judæis occiditur, illicque prope templum sepelitur.

«JUDAS, qui et Lebbaeus, ubi populo Edessæ, ac toti Mesopotamiæ prædicasset, obiit Beryti, ac illic sepelitur.

«SIMON Chananaeus, filius Cleophae, qui et Judas, post Jacobum Justum creatus Hierosolymorum Episcopus, obiit, sepeliturque eodem in loco cum annos 120 vixisset.

«MATHIAS, cum esset unus de septuaginta, accensetur duodecim Apostolis; cumque prædicasset Hierosolymis obiit, et illic sepultus est.

«PAULUS denique post annum ab assumptione Christi adiit Apostolatam, incipiensque ab Hierusalem pervenit, usque ad Illyricum, et Italiam, ac Hispaniam, prædicans Evangelium per annos quinque ac triginta: sub Nerone autem amputato Romæ capite, illic sepelitur.» Haec Synopsis Hippolyto adscripta.

In ea *Synopsi* alienum à veritate arbitramur, quod Joannes Evangelium scripserit in insula Patmos, in quam à Domitiano fuerat relegatus. Scripsit enim illud Ephesi, rogatus ab Asiae Episcopis adversus Cerinthum, aliosque haereticos, qui Christi negabant divinitatem, ut colligimus ex Eusebio lib. 3, cap. 20, Irenæo lib. 3, cap. 1, et Hieronymo in Catalogo Script. Eccles. Id vero contigit imperante Nerva, qui ad principatum erectus post mortem Domitiani in suo cubiculo occisi, anno Ch. 96, XIV kalendas octobris, eos, qui in exilium pulsifuerunt, Senatus consulto revocavit. Philippum passum Hierapoli tradit etiam S. Joannes Chrysostomus præcit. Hom. de XII Apost. At genus mortis in hac *Synopsi* descriptum non cohaeret omnino Eusebio scribenti in Chronico ad annum 12 Claudii, fuisse affixum cruci, et lapidibus insuper obrutum. Quod hic de Bartholomæo narratur, crucifixum fuisse inverso capite, legitur quoque apud Metaphrastem, et Nicephorum; sed excoriatum tradit vetustior, et communior opinio. De Pauli autem profectioe ad Hispanos, ut ad annum Christi 61, animadvertit Baronius, non eadem est Historicorum sententia, quamquam nos id affirmantibus adhaereamus.

Movet nos eximiorum Ecclesiae Patrum auctoritas. Enimvero S. Cirillus Jerosolymitanus Catech. 17 de Paulo inquit: *Ab Jerosolymis usque ad Illyricum disseminavit Evangelium, qui regiam quoque Romam instituebat, et in Hispaniam usque promptitudinem praedicationis extendit.* S. Athanasius in epist. ad Dracontium ait: *Studium fuit Sancto viro, nempe Paulo, usque ad Illyricum Evangelium praedicare, nec segnescere, nec omittere, quin Romam iret, et in Hispaniam descenderet, ut pro graviore labore, majore fruere mercede laboris.* S. Joannes Chrysostomus hom. 76 in Matth. *Videas, inquit, Paulum Jerosolymis ad Hispanias usque currentem; quod et repetit Praef. in Epistolam ad Hebraeos, et Hom. 7 de Laudibus Pauli. Sanctus denique Hieronymus (non enim necessarium putamus singulos producere) in cap. 5 Amos haec habet: Paulus Apostolus, quasi turbo violentus, et saeva tempestas, et tumentes maris gurgites persequabatur, et opprimere nitebatur Ecclesiam Dei. Qui vocatus à Domino effusus est super faciem universae terrae, ut praedicaret Evangelium de Jerosolymis usque ad Illyricum, et aedificaret non super alterius fundamentum, ubi jam fuerat praedicatum, sed usque ad Hispanias tenderet, et à mari rubro, imò ab Oceano usque ad Oceanum curreret, imitans Dominum suum, et solem justitiae, de quo legimus: A summo coelo egressio ejus, et occursus ejus usque ad summum ejus; ut ante eum terra deficeret, quam studium praedicandi.* Indubitatum profecto est, apertumque ex Epistola ad Roman. cap. 15, 24, et 28, Apostolum habuisse magnum desiderium in Hispaniam proficiscenti; quod arbitramur explevisse anno Aerae Christ. 63.

Inter regiones, quas Paulus imbuat Evangelio, memoratus in Act. Apost. cap. 21, 1, Melita, insula maris Mediterranei, ad quam appulit post naufragium, sita ad Siciliae meridiem, et olim colonia Carthaginensium, nunc Sedes Equitum Jerosolymitanorum, seu Melitensium. Conatus est tamen evincere vir eruditus Ignatius Georgius, Monachus Ragusinus, non ad hanc Melitam Africanam, sed ad Melitam alteram maris Adriatici, subjectam dominio Reipublicae Ragusinae, Paulum tempestate fuisse appulsum, ibique patrasse quae narrantur praecitato capite 28 Actuum Apostolorum. Quamquam vero aetate nostra pro utraque Melita acerrime sit decertatum; videtur nobis aperte cit. c. 28, v. 12, ubi legitur, Paulum ex illa solventem insula in navi Alexandrina Syracusam primum, deinde Rhegium, postea Puteolos, hinc vero Romam venisse, commonstrari Melitam, de qua agimus, fuisse Africanam; cum ex Dalmatina Romam profecturi istiusmodi iter longum nimis sit, et obliquum.

Quidam denique recentiores etiam Apostolatam S. Thomae apud Indos, aut indubium revocant, aut oppugnare nituntur. Ajunt enim ad Indos Thomam quemdam Manichaeum, non Thomam Apostolum, ut enuntiaret Evangelium, penetrasse, nec uspiam apud geographos inveniri urbem illam Calaminam, ubi à Pseudo-Hippolyto Thomas asseritur lancea confossus; in urbe etiam Edessa à Rufino, et à Socrate sacram Thomae aedem, in eaque reconditas ipsius exuvias commemoravi. Verum opinionem illam constantissima Patrum, quos supra laudavimus, traditione refellimus. Gregorius enim Nazianzenus Orat. 25, Hieronymus epist. 148, et Ambrosius in Psalmum 45, S. Thomae apud Indos Apostolatam apertissime asserunt. Adde Gaudentium Brixianum serm. de Dedicat. Eccl., Paulinum Carm. 27, Theodoretum lib. 9 de Verit. Evangel., Nicephorum lib. 2, cap. 40, necnon Menologia Graecorum, Latinorumque Martyrologia. Neque traditio ista evertitur, etiamsi concedatur in Indiam post tempora Apostolorum profectum quoque fuisse Thomam aliquem Manichaeum, quod ex apocryphis Manichaeorum libris fluxisse non dubitamus. Ad Calaminam quod attinet, Tillemontius pro Calamina *Calamonem* legendum putat; at Calamon in Arabia, non in India, invenitur. Meliaporem unam esse urbem cum ipsa Calamina docent permulti; nisi mavis Calaminae vocabulo significari collem proximum, ubi Thomas martyrium fuerit perpressus. *Calaminthe* enim syriaca lingua, qua interdum Christiani Sancti Thomae uti solent, idem sonat, ac *Mons prope urbem*, aut *urbs in monte*, sive *in colle* fundata. Ex India corpus S. Thomae Edessam translatum scribit S. Gregorius Turo-nensis de Gl. Martyrum cap. 31, eamque translationem contigisse circa annum 232 Tillemontius, Florentinius, aliique literis tradunt. Edessa autem solo aequata, Thomae corpus in insulam Chios maris Icarii, et inde Ortonam urbem Aprutii citerioris in Archiepiscopatu Teatino, anno 1258 translatum est. Non itaque S. Thomae apostolatus in India ob praemissas conjecturas revocari debet in dubium.

CAPUT IV.

PROSPECTUS ROMANI ORBIS, IN QUO APOSTOLI CONSTITUERUNT
EPISCOPOS.

Non eadem semper fuit Orbis, quem Apostoli peragravit, et in quo praedicarunt Evangelium, et Episcopos constituerunt, partitio; sed alia erat imperante Caesare Augusto,

alia sub Adriano, alia denique sub Constantino, et usque ad Arcadium, et Honorium Imperatores.

Distributio Augusti facta anno U. C. 726, ante Christum 28, sive, ut existimat Onuphrius Panvinius, anno proximo, *Augusto VII*, et *M. Agrippa, Coss.*, ita à Dione traditur libro 53 Romanae Historiae. «Is (C. Augustus) recepta in se omni «Reipublicae cura, negavit se omnes velle provincias obtinere, aut quas regendas sumpsisset, in perpetuum gubernare; «ideoque infirmiores, nimirum, quia essent pacatiores, aliis «attribuit; potentiores provincias, ut quae plus periculi ostenderent, ac vel hostes accolae haberent, vel novos per se «ipse motus turbare possent, sibi retinuit. Id faciebat sub hac «specie, ut cum Senatus tuto bonis imperii perfrueretur, ipse «laboribus, et periculis objectus videretur: at sub eo praetextu eum vere inermem imbellemque efficiebat, et ad se «solum arma, militesque transferebat. Hac de causa Senatui «populoque Africa, Numidia, Asia, et cum Epiro, Graecia, «Dalmatia, Macedonia, Sicilia, Creta, Africa Cyrenaica, Bithynia cum Ponto finitima, Sardinia, atque Hispania Baetica adscriptae sunt: Caesari autem Hispaniae quod reliquum «erat, ut Tarraconensis, Lusitaniaque; tum omnis Gallia, et «Narbonensis, et Lugdunensis, Aquitaniaque, et Celtica «(nam Celtae quidam, quos Germanos vocamus, cum omnem «Celticam regionem, quae ad Rhenum est, occupassent, effecerunt ut ea Germania vocaretur, superior ea, quae Rheni «fontibus propior est: inferior, quae ab hac usque ad Oceanum Britannicum se extendit) item Caesaria Phoenice, Cilia, Cyprus, Aegyptus: ex his tamen postea temporis Caesar Cyprum, et Galliam Narbonensem populo reddidit, pro «eisque Dalmatiam recepit, quae permutatio etiam, veluti in «processu operis dicam, in aliis quibusdam provinciis est facta.» In hac distributione 26 Dioeceses constitutae fuerunt, quarum 14 Augustus per rectores perpetuo administravit, reliquas Senatui regendas commisit.

Ex illa Imperii partitione Dioeceses 26 natae fuerunt; quarum numerus paulatim immutatus est, et adauctus. Nam regnante Tiberio accesserunt Imperio Romano provinciae duae, id est, Cappadocia, et pars Comagenae, nimirum Syriae portio illa, quam ab Euphrate Procopius, aliique Euphrates iam vocarunt: sub Claudio Mauritaniae duae, Caesarensis, et Tingitana, ambae pertinentes ad Africam, et quarum tractus vulgo Barbariam nominamus: sub Claudio Britannia: sub Nerone Pontus Polemoniaca, et Alpes Cottiae; ille alluit eam Cappadociae partem, ubi sita olim erat urbs Polemonium;

hae autem Delphinatum à principatu Pedemontano dividunt, ubi Padus fluvius decurrit. Imperium administrante Vespasiano, in provinciam redactae fuerunt Achaja, Lycia, Rhodus, cum caeteris insulis, atque Trajano regnante Armenia, Mesopotamia, Assyria, et Arabia.

Immutato itaque, et confuso priori ordine, atque ad imperium evecto Hadriano, anno Christi 117, necessum fuit aliam instituere Romani Imperii distributionem. Italia in duas regiones divisa est: pars prima comprehendebat regiones à Piceno ad extrema Siciliae, quas Sextus Rufus vocat *provincias suburbanas*, communius dixerunt *regiones suburviarias*: et pars altera continebat omnes citra, et cis Padum regiones cum provinciis adjacentibus, id est, Liguria, Aemilia, Alpibus Cottis, Etruria, Rhetiis, Venetiis, et Histria. In Africa tres constitutae fuerunt provinciae, Proconsularis, Numidiae, et Mauritaniae: in Hispania item tres, Provincia Tarraconensis, Baetica et Lusitana: in Galliis autem quatuor, Provincia Belgica, Lugdunensis, Aquitanica, et Narbonensis. Ita, ne per universum orbem erremus, in duas provincias Britanniae, in decem et septem Illyricum, in quatuor Egyptus, in tredecim Oriens, in sex Thracia, in octo Pontus, et in undecim Asia coaluerunt. Quinam vero esset, imperante Hadriano, status universi Romani Orbis, ex Appiano Alexandrino, qui sub Trajano et Hadriano floruit, ut auctor est Photius, cognosci potest.

Nova rursus distributio Imperii facta est Constantino Magno republicam administrante. Is quatuor Praefectos constituit, eisdem committens militarem disciplinam, erogationem annonae, amplissimamque regiminis potestatem, adeo, ut nulla post Imperatoriam honorificentior dignitas haberetur. Ac primus fuit Praefectus Praetorio Orientis, cui subiectae erant quinque Dioeceses: prima Orientis, secunda Aegypti, tertia Asiae, quarta Ponti, quinta Thraciae. Alter Praefectus Praetorio Illyrici, cui Macedonia et Dacia fuerunt commissae, omnibus harum regionum provinciis in Dioeceses tantum duas coarctatis. Tertius Praefectus Praetorio Italiae, sub quo tres Dioeceses, Italiae, Illyrici, et Africae; sed ex Provinciis decem et septem Italiae, ut ea numerabantur aetate, septem Italiae Vicario, et reliquae Vicario Urbis obtemperabant, Thuscia nostra septem prioribus accensebatur. Quartus denique erat Praefectus Praetorio Galliarum, eique tres Dioeceses commissae: Hispania nempe, Gallia, et Britannia.

De hac Imperii distributione ita Zosimus lib. 2 Historia-

rum: «Constantinus recte constituta loco movens unum hunc
 «magistratum (Praefectorum Praetoriis) in quatuor imperia
 «discerpsit. Nam uni Praefecto totam Aegyptum cum Lybiae
 «Pentapoli, et Orientem ad Mesopotamiam usque, et prae-
 «terea Cilices, Cappadoces, Armenos, oramque maritimam
 «totam à Pamphylia Trapezuntem usque, et usque ad Castel-
 «la propter Phasidem sita, tradidit. Eidem, et Thracia com-
 «missa, et Mysia, Asemi, ac Rhodopes, ac Doberi oppidi fi-
 «nibus circumscripta. Praeterea Cyprum adjecit, et Cycladas
 «insulas, Lemno, et Imbro, et Samothracia exceptis. Alteri
 «Macedones attribuit, et Thessalos, et Cretenses, et Grae-
 «ciam, et circumjacentes insulas, et Epirum utramque, et
 «praeter has Illyrios, et Dacas, et Triballos, et Pannonios ad
 «Valeriam usque, et Mysiam praeterea superiorem. Tertio to-
 «tam Italiam, et Siciliam, et circumjacentes insulas, itemque
 «Sardiniam, et Corsicam, et Africam à Syrtibus Cyrenem us-
 «que. Quarto Transalpinos Celtas, et Hispanos cum Insula
 «Britannica. Haec Zosimus.»

In hac autem descriptione primo notandum est, Zosimum iniquo erga Constantinum fuisse animo, ut in Vita ejusdem Constantini demonstravimus; ideoque neminem movere debet, quod Historicus ipse ait, immutata fuisse à Constantino, quae à majoribus recte fuerant constituta. Deinde sciendum est, ante Constantinum duos constitutos fuisse Praefectos ab Imperatore Commodo, postquam is occidit Perennem Praetorio Praefectum, ut scribit Herodianus, nec Zosimus praecitato 2 libro Historiarum diffitetur. Advertendum praeterea non fuisse perpetuam Constantinianam illam distributionem; nam Valentinianus Senior adsciscens in consortium imperii Valentem fratrem suum, huic Orientem ad Aegyptum usque et Bithyniam commisit, sibi reservavit Illyricum, Italiam, Hispaniam, Britanniam et Africam universam, ut scribit Sozomenus lib. 4, Hist. cap. 6, assentientibus Zosimo, et Theodoretò. Idem praestitit Gratianus assumens ad imperii consortium Theodosium; ac Theodosius ipse cum Arcadio, Arcadius cum Honorio consimili ratione se gesserunt. Post irruptionem autem Gothorum et Vandalorum, aliarumque barbararum gentium, post scissionem, ac translationem imperii, ac post cruenta Saracenorum bella, quanta fuerit Orbis permutatio, vicissitudo, ac divisio, quantaque humanarum omnium, divinarumque rerum perturbatio et confusio, nostrum non est enarrare, qui stantis dumtaxat, et florescentis imperii rudem quamdam formam, prospectumque delineandum suscepimus.

CAPUT V.

DE LOCIS, UBI APOSTOLI EPISCOPOS CONSTITUERUNT.

PERAGRANTES Apostoli orbem in urbibus locisque praecipuis Episcopos, qui Christianam regerent plebem, eamque doctrina monitisque saluberrimis imbuerent, provide solerterque constituerunt. Eosdem Episcopos jure et institutione divina presbyteris antecellere, non Cleri dumtaxat ordinatione, eodemque pacto, quo electus à militibus imperator praest exercitibus, alibi adversus Salmasium, Blondellum, ceterosque Presbyterianos demonstratum est multiplici genere argumentorum. In vicis autem, parvisque oppidis presbyterum quidem unum, et parochum, non Episcopali decoratum honore, priscis quoque saeculis, fidelium populorum regimini destinatum, intelligimus ex canone 6 Sardicensi, in quo habetur: *Non licere Episcopum constituere in aliquo pago, vel patria urbe, cui vel unus presbyter sufficit: non necesse est enim illic Episcopum constitui, ne Episcopi nomen et auctoritas vilipendatur.* His similia leguntur canone 57 Laodiceno, et in epist. 87 S. Leonis Magni ad Episcopos Mauritaniae. Quare in vicis pagisque coeperunt primum Episcopos collocare haeretici ad ostentandam ecclesiarum suarum amplitudinem, quemadmodum in Collatione Carthaginensi, objecit Donatistis S. Alipius Tagastensis: ac de Cataphrygibus, Montanistis, et Novatianis scribit lib. 7 H. E. cap. 19 Sozomenus.

Igitur Apostoli in urbibus saltem praecipuis sacros locarunt Antistites, quos Episcopos nominamus. Jerosolymis statim post Domini passionem ab Apostolis creatum fuisse Episcopum Jacobum, ipsius Domini fratrem, cognomento justum, tradunt S. Clemens Alexandrinus lib. 6 Institutionum, Eusebius lib. 2 H. E. cap. 1, necnon S. Hieronymus de Script. Eccl. Polycarpum à Joanne Apostolo et Evangelista consecratum fuisse Episcopum Smyrnae, urbis maritimae Joniae, sive Asiae minoris, scribunt prae laudati Eusebius, et Hieronymus, necnon Irenaeus lib. 3 cap. 3, ac Tertullianus de Praescript. capite 32. Ab eodem Joanne alios per Asiam constitutos Episcopos constat ex libro Apocalypsis, ubi angelos septem Ecclesiarum alloquitur. Timotheum relictum fuisse à Paulo Episcopum Ephesiorum testatur Eusebius lib. 3 cap. 4, neque obscure id colligitur ex priori ad eundem Timotheum epistola 1, 3. Titum pariter relictum Cretae, quae est insula maris Mediterranei adjacens Peloponneso, ut ea, quae deerant, corri-

geret, et constitueret per civitates presbyteros, ipsomet Paulo scribente (ad Titum 1, 5) didicimus. Ex Ecclesiastica autem Historia accepimus à Barnaba institutam, et aliquandiu rectam nobilissimam Ecclesiam Mediolanensem: Dionysium Areopagitam fuisse Episcopum Atheniensem in clarissima nempe Graeciae urbe, et metropoli Atticae: Epaphroditum Episcopum Philippensium in Macedonia: Epaphiram Colossensium in Phrygia: Publium Melitensium in insula naufragio Pauli clarissima: Hermagoram Aquilejae Carnorum olim metropolis, nunc pene excisi oppiduli. Ita *per omnes provincias* (verba sunt Cypriani epistola 52 ad Antonianum) *et per urbes singulas ordinati sunt Episcopi in aetate antiqui, in fide integri, in pressura probati, in persecutione proscripti.*

Apostolorum aetate Episcopos Etruriae etiam nostrae constitutos fuisse non dubito. In hac autem vetustissima Pisarum urbe quisnam primus omnium Pastor extiterit, divinare non ausim, quamquam in Italia Sacra enumeretur S. Perinus, discipulus Principis Apostolorum; de quo monumenta Ecclesiastica desiderantur. Sed cum esset eadem civitas Romanorum colonia, situ, amplitudine, et incolarum numero clara, sedes quoque Praetorum, qui jus dicebant Etruriae; et huc appulerit praelaudatus Apostolorum Princeps, Romam versus progrediens, ad litus, ubi nunc conspicitur S. Petri ad gradus Ecclesia, consistente navigio; quod et vetus habet traditio, et Ecclesiasticis Annalibus inseruit Caesar S. R. E. Cardinalis Baronius ad annum 44, pag. 310 Vaticanæ editionis; non procul à vero existimamus aliquem hic consecratum Episcopum, qui occulte saltem nascenti Ecclesiae praeesset. Si tamen ad certa confugiendum sit monumenta, nullum Pisis sedisse Episcopum invenimus ante Gaudentium; quem ex lib. 1 S. Optati Milevitani contra Parmenianum, scimus interfuisse Romano Concilio Miltiadis, celebrato in Causa Caeciliani et Donati anno 313, VI. Nonas Octobris, apud Lateranum in domo Faustae.

Ad tempora quoque Apostolica referunt initia Episcopatus patriae suae Florentini Scriptores, quorum alii Frontinum, alii Romulum fuisse primum Episcopum Florentiae contendunt. Sane Romulum aequo jure sibi vindicant Fesulana, Pistoriensis, et Volaterrana, necnon Brixienensis, et Bergomensis Ecclesiae, quod fortassis urbibus hisce singulis Romulus annuntiaverit Evangelium. Sed Fesulis tandem Romulum consedissee, ibique Domitiano imperante coronatum fuisse martyrio, tradunt cum Romano Martyrologio ad diem 6 Julii Scriptores ibidem à Baronio in Adnotationibus laudati. Nos

vero neque Fesulanae urbi, licet excisae ac dirutae, gloriosissimum hunc Episcopum, neque Romulo martyrii coronam, de qua docti viri nuperrime disceptarunt, audemus temere denegare. Commendamus pariter Pistoriensium civium pietatem, propterea quod memores se à Romulo accepisse prima fidei Catholicae rudimenta, infantes lustralibus aquis expiando iisdem una cum peculiari aliquo nomine commune Romuli nomen imponere antiquissima Majorum suorum traditione consueverunt.

Quid autem de Virginis civitate Senensi? Hanc et suum ab Ecclesiae incunabulis habuisse Pastorem, et Christi religionem suscepisse opera Martialis, discipuli S. Petri, nonnulli literis tradiderunt. At Martialem Lemovicensium in Gallia Episcopum, non Senensium in Etruria, Ecclesiastica Historia commemorat. Senenses ipsi imbutos se fide gloriantur ab Aniano juvene nobilissimo, et invictissimo martyre, quem Senas advenisse putamus anno 12 Diocletiani, Christianae Aerae 295. Apud Optatum praecit. libro 2, pag. 25, et tom. 1 Concil. p. 1403, legimus, Concilio Miltiadis adfuisse Florianum, quem aliqui Senarum, aliqui Caesenaefaciunt Antistitem: ante Florianum vero commemoratur Senensium Episcopus Lucifer.

Perpetua et constans Lucensium traditio docet, primum Lucae Episcopum fuisse S. Paulinum, Antiochenum genere, et S. Petri discipulum, qui ad radices Pisani Montis (S. Juliani appellant, ubi saluberrima balnea amplioribus in dies exornata aedificiis) martyrium consummavit, ut Lucensis Ecclesiae acta, Martyrologia ad 12 diem Julii, collecta à Florentino, Etruscam pietatem describente, monumenta, atque innumeri Historici contestantur. Ex quibus apertum est, quod erat capitis hujus propositum, cum in Etruriae partibus, tum in ceteris Orbis terrarum regionibus, Apostolos, suamet, aut discipulorum suorum opera, Evangelium disseminantes, in civitatibus saltem praecipuis, constituisse virum aliquem probatae fidei, ac doctrinae, qui Episcopali munere fungeretur.

CAPUT VI.

QUINAM INTER EPISCOPOS APPELLATI SINT METROPOLITANI, PRIMATES, ARCHIEPISCOPI, ET EXARCHI, VEL PATRIARCHAE.

AD nominum etymologiam, quod attinet, quid titulus hujus capitis proponat obvium est, ac perspicuum. Ut enim Me-

tropolim urbem illam appellamus, quae est *μητρόπολις*, civitas nempe, caput, et quasi mater caeterarum ejusdem provinciae, ita *μετροπολιτης* *Metropolitanus* Episcopus ille dicitur, qui praeesit primae alicujus provinciae urbi; quamquam Metropolitanum nomen quibusdam etiam concessum legitur, quorum sedes minime in urbe primaria degebat, ut Nicaeno, Chalcedonensi, Nicomediensi, et Berytensi. Idem olim *Primus* erat, ac *Metropolitanus*; sed postea obtinuit, ut *Primates* vocarentur praecipuarum quarundam Sedium Episcopi, ut in Africa senior cujuslibet Provinciae Antistes, in Galliis Lugdunensis, apud nos vero Pisanus Archiepiscopus. Idem fere ac *Primus* significat *ἐξάρχος*, quasi caput ac princeps. Exarchum enim canone 9 Concilii Chalcedonensis, quo definitur, ut Clericus habens adversus Metropolitanum querelam, petat Primatem dioeceseos, frui jure quodam ampliori compertum est. In eodem autem Concilio *Exarchi* vocantur Episcopi Ephesus, Caesarensis in Cappadocia, et Heracleensis in Thracia; eodemque nomine condecorati postea sunt Ancyranus, Cizicenus, Sardensis, aliique complures. *Patriarchae* item nomen non aliam habet, quam *Primatis* et *Exarchi* vocabula, significationem, tametsi peculiari quadam ratione Patriarchae dicantur, praeter Romanum Pontificem, Praesules Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, et Hierosolymitanus. *Archiepiscopi* autem nomen, licet idem sonet, ac inter Episcopos Primarius, latius nunc patet, pluribusque in eadem quoque provincia invenitur esse commune. Nil ergo, quod ad nomina attinet, ingerit nobis modo difficultatem.

Subobscurum est tamen, et in controversia positum, cur, et quomodo Metropolitana dignitas fuerit instituta. Nam Petrus de Marca lib. 6. Concordiae Sacerdotii et Imperii, cap. 1 ait Apostolos, quum Ecclesias distribuerent in provincias, in anima habuisse, ut in his corpus Episcoporum statueretur sub praesidentia Episcopi metropoleos. Institutos ergo putat vir doctissimus Metropolitanos Episcopos ab Apostolis. Atque ad hoc demonstrandum primo ait, Paulum scripsisse ad Titum, se illum reliquisse Cretae, ut constitueret per civitates *Presbyteros*, id est, Episcopos, ut Joannes Chrysostomus, Hieronymus, aliique veteres interpretantur. Addit pari ratione Joannem constituisse in Asia corpus Episcoporum, quorum primarius erat Ephesus, ut constat ex priori capite Apocalypsis: Apostolum item Paulum suam ad Ephesios scripsisse Epistolam, quod Ephesus esset Asiae metropolis, unde facile poterant ad subjectos Episcopos Apostolica instituta transmitti; Epistolam quoque scriptam à Paulo ad Corinthios, atque ad

Thessalonicenses alteram, quoniam Corinthus, ut Florus adnotavit, erat metropolis Achajae, Thessalonica autem metropolis Macedoniae. Animadvertit idem Auctor, consilium istud non latuisse Tertullianum, qui in libro de Praescriptionibus, provocans haereticos ad Traditionem Ecclesiarum Apostolicarum ait: *Proxima est tibi Achaja? Habes Corinthum. Si non longe es à Macedonia, habes Philippos, habes Thessalonicenses. Si potes in Asiam tendere, habes Ephesum. Si autem Italiae adjaees, habes Romam, unde nobis quoque auctoritas presto est.* His Petrus de Marca evincere studet institutionem Metropolitanorum factam esse ab Apostolis; qui tamen in sua provinciarum distributione animum intenderunt in eam civitatem, quae caput erat provinciae, propterea quod, ut habetur canone 9 Antiocheni Concilii, *ad metropolim omnes undique, qui negotia videntur habere, concurrunt.*

At non desunt, qui existiment nullam ab Apostolis factam institutionem Metropolitanarum, sed eos Episcopos Metropolitanos suomet jure fuisse, qui primariis civitatibus, à quibus reliquae pendebant, fuerant praepositi, spectata Romani imperii in provincias distributione, et civilis regiminis forma, non attenta Hierarchia, Apostolico instituto firmata. Suadere id conantur propterea quod canone 6 Nicaeno definitum sit, in Ecclesiarum praeeminentia servandam *antiquam consuetudinem*: ex quo inferunt, ex consuetudine, non ex institutione Apostolica, pendere ampliores Episcopatum praerogativas. Addunt canone 7 concessam dignitatem honoris, *salva metropolis praeeinentia*, Episcopo Aeliae, id est, Jerosolymorum, non alia ratione, nisi quia metropoli Judaeorum per Titum eversa, in metropolim electa fuerat Caesarea. Inquiunt, actione 4 Chalcedonensis Concilii de Jure metropolitico litigasse Photium Tyri, et Eustathium Episcopum Beryti; quoniam Berytus metropolis declarata erat rescripto Theodosii: atque actione 13 jus metropoliticum vindicatum fuisse Antistiti Nicomediensi adversus Nicaenum, eo quod Nicomedia metropolis olim fuerit. Asserunt praeterea canone 17 ejusdem Synodi Chalcedonensis sanciri, ut si qua civitas potestate Imperiali innovata est, aut si protinus innovetur, civiles dispositiones, et publicas, Ecclesiasticarum quoque parochiarum ordines subsequantur. His itaque, aliisque pluribus munimentis, quae dissert. 1 de antiqua Ecclesiae disciplina collegit Ellies Dupinus, contendunt quidam evincere, à civili regionum provinciarumque partitione, non ab Apostolica, aut à divina institutione Metropolitanam dignitatem fluxisse.

Arridet nobis ea sententia, quae tenet metropoles civiles

evasisse quoque metropoles Ecclesiasticas ex instituto Apostolorum, adeo, ut urbe aliqua ad metropolitico honorem elevata, Episcopus ejusdem urbis Metropolitanus adeptus sit jura, quoniam Apostoli illos metropolitae esse constituerunt, qui praeesent primariis et amplioribus civitatibus. Nam Apostolos habuisse ipsarum civitatum rationem haud obscure colligitur ex praecitato canone 9 Synodi Antiochenae: *Per singulas regiones Episcopos convenit nosse, Metropolitanum Episcopum sollicitudinem totius provinciae gerere, propter quod ad metropolim omnes undique, qui negotia videntur habere, concurrunt. Unde placuit eum et honore praecellere, et nihil amplius praeter eum caeteros Episcopos agere secundum antiquam à Patribus nostris regulam constitutam.* Canon autem iste editus anno, 341 antiquam Patrum constitutionem commemorans, non aliam utique innuit, quam ab Apostolis derivatam; siquidem institutionis, atque consuetudinis, cujus nulla alia adinvenitur origo, ad Apostolorum auctoritatem, ac traditionem, initia referenda esse et ratio ipsa, et communis perceptio demonstrat. Quum insuper Apostoli constituerint per civitates Episcopos, ut Epistola ad Corinthios scribit Clemens Romanus, et nos ostendimus superiori cap. 21, inverisimile prorsus est, nullum inter ipsos Episcopos statuisse discrimen, nec praevidisse quomodo subortus dissidiis, grassantibus haeresibus, et ipsorum Episcoporum aliquo commissam sibi Ecclesiam deserente, oportebat, ut unus praeeset ceteris, qui contentiones sedare, errores avertere, episcopum alterum consecrare, proximiores convocare ad Synodum posset, ampliori aliqua auctoritate suffultus. Dupinii vero momenta, quamquam ex his corruunt, et eliduntur, feliciter dirimit, tom. 2 Antiq. Eccl. dissert. 4. Emmanuel à Schelstrate.

Jam vero cum Apostoli in is civitatibus constituerint Metropolitanos, quae primariae erant, ceterarumque metropoles, facile inveniemus Apostolicorum et subsequentium temporum Metropolitanos, si illarum dioeceseon, quas memoravimus cap. 20, agentes de Romani Imperii distributione, ampliores illustrioresque urbes, quibus reliquae subiciebantur, sedulo investigabimus. Diximus Praefecto Orientis quinque subjectas fuisse dioeceses, imperante Constantino, qui priorem Augusti, et Hadriani partitionem paululum immutavit. Itaque dioeceseon quinque Praefecto Orientis subjectarum Episcopi illi erant Metropolitanae, qui praeebant singularum provinciarum metropoli, scilicet in provinciae Syriae Apameae, et Antiochiae; in Palaestina, quae subinde in tres alias provincias divisa fuit, Caesareae, Scythopolis, et Jerusalem;

in Phoenicia Tyri, et Damasci; in Cilicia Tarsi, et Anazarbi; atque ita de aliis provinciis, cum in ea dioecesi, quae Orientis dicta est, tum in dioecesibus Aegypti, Ponti, Asiae, et Thraciae; ac pari ratione de aliis provinciis, dioeceseon praelectis Illyrici, Italiae, et Galliae, subjectarum.

Ut de Italia nonnulla dicamus, quum alius fuerit Vicariatus urbis Romae, alius autem Vicariatus proprie dictus *Italiae*, atque illi decem, huic septem provinciae subicerentur, certum est Romam fuisse metropolim primi Vicariatus, sub quo constitutae erant Tuscia et Umbria, Campania, Sicilia, Apulia et Calabria, Lucania et Brutia, Picenum suburbicarium, Samnium, Valeria, Sardinia et Corsica: Mediolanum autem fuisse metropolim Vicariatus Italiae, cui subiciebantur Liguria, Aemilia, Flaminia, seu Picenum Annonarium (1), Venetiae (quibus postea accessit Istria), Alpes Cottiae, et utraque Rhetia. Quare inter Metropolitanos Italiae Episcopos, praeter Romanum, qui habet in universa Ecclesia primatum, antiquis temporibus sublimiorem locum tenuit Mediolanensis.

Sunt, qui arbitrantur Siciliae Episcopos, etiam ante Constantini aetatem, paruisse Metropolitanis Syracusano, quem à sede Apostolica ordinari *juxta Traditionem Apostolicam*, asseruit Nicolaus I, Romanus Pontifex; idque asserunt, quoniam in Synodo I Arelatensi priori loco invenitur subscriptio *Cresti, Episcopi ex civitate Syracusanorum provinciae Siciliae*. Sed ex Epistola II, lib. 7 S. Gregorii Magni inferunt viri eruditi, nondum Syracusanum antistitem tempore ipsius Gregorii inter Metropolitanos fuisse adscitum, atque hanc ei dignitatem accessisse opinantur, ex quo à Romana dioecesi Syracusae fuerunt avulsae, et throno Constantinopolitano subjectae, ut refert in *Notitia Patriarchatum* Nilus Doxapatrius. Ante Gregorium tamen in vicariatu Romano fruebatur in Sardinia jure Metropolitico Episcopus Calaritanus, prout constat ex Epistola S. Athanasii ad solitariam vitam agentes, et ex Theodoro lib. 2 H. E., cap. 12, necnon Episcopus Ravennas, quem à tempore saltem Leonis Magni fuisse Metropolitanum, demonstratur ex Sermone 175 S. Petri Chrysologi, ejusdem sedis antistitis, qui eo in sermone jus suum Metropoliticum vindicat, ac tutatur. Facta est autem Ravenna me-

(1) Picenum Annonarium, quamvis parebat Vicario Italiae, spectabat tamen ad Metropolitam Romanum, ut demonstrat Norisius disert. de Syn. V. cap. 10, unde constat jurisdictionem Ecclesiasticam non esse omnino conformem Civili regimini. Vide Noris. tom. 1, pag. 755.

tropolis imperante Valentiniano, qui anno 364, diviso imperio cum Valente, in Occidentem concessit, et in ea urbe sedem locavit. Ecclesia etiam Aquilejensis circa Damasi temporibus dicitur assecuta Metropolitanam dignitatem, qua proculdubio carebat anno 347, cum Protasius, Mediolanensis, esset *Metropolitanus Italiae*, ut colligitur ex subscriptionibus Metropolitanarum ad Synodum Sardicensem, celebratam eodem anno. Sane ex quo Episcopus Mediolanensis dictus olim fuerit Metropolitanus Italiae, magna temeritate et ignorantia à quibusdam haereticis praepositur Romano Pontifici, cum ex antiqua Imperii distributione Vicariatus Italiae esset à Vicariatu Romae diversus.

In Africa, ubi ab Hadriani temporibus usque ad aetatem S. Cypriani certum est tres extitisse provincias, *Africae* nimirum propriae dietae, seu provinciam Proconsularem, et *Numidiae*, ac *Mauritaniae*, antiqua viguit consuetudo, ut provinciae proconsularis Primas et Metropolita semper fuerit Episcopus Carthaginensis: quemadmodum Metropolitanico jure functum fuisse prae laudatum Cyprianum colligimus ex Synodis Africanis ab eodem celebratis anno 255 et 256 in causa rebaptizantium, eoque jure potitum Agrippinum, qui circa annum 215 regebat ipsam Carthaginiensem Ecclesiam, constat ex Cypriana epistola 73 ad Jubajanum, atque ex Augustini libro 2 de Baptismo contra Donatistas, cap. 8. In provinciis autem Mauritaniae, et Numidiae ille Episcopus Metropolita dicebatur, qui senior erat in Episcopatu: siquidem Cypriano vivente Numidiae Metropolitanus fuisse invenitur Novatus Thamugadensis, tempore Caeciliani Secundus Tisigitanus, et aetate Augustini Xantippus Tagorensis. Quamobrem ex consuetudine potius Ecclesiastica, quam ex civili provinciarum divisione, ut supra dicebamus, Metropolitana dignitas est repetenda. Partitio itaque Africae in sex provincias, quas memorat Sextus Rufus in Breviario ad Valentinianum Augustum, commonstratque Constantinus Magnus in Epistola ad Ablavium, auctorem habet ipsummet Constantinum. Sed de Ecclesiastica Africae geographia legendi Norisius initio Historiae Donatistarum, et lib. 2 H. Pelag. cap. 8, auctoresque Additionum ad libros Optati posteriorum editionum.

Hispania itidem constabat olim provinciis tribus, teste Solino in Polyhistore, cap. 26, et parum absimilis erat in quatuor nempe provincias Galliarum partitio, de qua supra cap. 20 sub Constantino; tamen sex divisae fuerunt Hispaniarum provinciae, unde totidem Metropolitanae Ecclesiae natae sunt, Narbonae, Bracarum, Tarraconae, Hispalis, Emeritae, Toleti.

In Galliis vero antiquiores Metropolitanī fuerunt, in provincia Belgica Trevirensis, in Lugdunensi Lugdunensis, in Narbonensi Arelatensis, et in Aquitanica Bituricensis. At Arelatensis habuit cum Viennensi Episcopo de jure primatus contentionem magnam, ac diuturnam. Celebre est de hoc jure dissidium inter S. Hilarium Arelatensem, et Projectum ac Celidonium provinciae Narbonensis Episcopos, quos ille è sede dejecerat. Vero S. Leo Magnus Hilarii acta reprehendit, litemque illam dirimere studuit, civitatibus oppidisque provinciae partim Arelatensi, partim Viennensi Episcopo attributis; quam definitionem confirmavit Symmachus epistola 9 ad Antistites Galliae.

Restat, ut de jure Metropolitanarum pro intelligentia eorum, quae dicta sunt, adjiciantur perpauca. Si ad antiqua jura animam convertamus, pollebant olim Metropolitanī in alios provinciae Episcopos jurisdictione, sive loquamur de causarum appellationibus, sive de visitatione dioeceseon, sive de convocacione Synodi Provincialis. Ob jurisdictionem illam, quam memoravimus, poterant absolutionem impendere excommunicatis ab aliquo Episcopo suffraganeo, hujusque in collationibus beneficiorum, et institutionibus negligentiam supplere; et vacante Episcopatu, ac dioeceseos administrationem negligente Capitulo, delegare visitatorem aliquem idoneum, aptumque regimini: quod etiam in 1 Decretalium, et in Sexto, tit. *de Supplenda negligentia Praelat.* legitur innovatum. Canones tamen Metropolitanis inhihent sine comprovincialium Episcoporum consilio alienas agere causas, prout legitur in Decreto, IX, Q. 3. Ad dissensiones quoque tollendas jus visitandi Provincialium dioeceses à Tridentina Synodo, Sess. 24, cap. 3 de Reform., coarctatum fuit ad causam aliquam cognitam, et in Concilio provinciali probatam. Ipsum provinciale Concilium, quod singulis annis juxta canonem 5 Nicaenum, et 14 Chalcedonensem bis olim convocabatur, ipsa Tridentina Synodo definiente, 2. cap. praecit. Sess. quolibet triennio debet à Metropolitanis indici. Metropolitanarum denique jus est Pallio uti in tota provincia praescriptis diebus, atque coram, et ante se facere elevatam crucem gestari. Verum id est etiam Archiepiscoporum privilegium: imo Pallium quibusdam Episcopis concessum legitur, ut Augustodunensi, epist. 3 libri 7 S. Gregorii Magni, Quinqueecclesiensi in Pannonia, sive Hungaria, de quo Cap. penult. *de Praesumpt.* Ticinensi, cujus amplissima privilegia connumerat Benedictus XIV in Apostolicis litteris, quarum vigore ipsi Ticinensi conjunxit Archiepiscopatum Amaseae urbis Cappadociae, et Metropolis Heleno-

ponti; Arretino demum, ne Etruriam nostram praetermittamus, Clementis XII privilegio. Verum de Metropolitanis dictum satis.

CAPUT VII.

AGITUR DE PATRIARCHIS, AC PRIMUM DE ROMANO, EIQUE SUBJECTIS ECCLESIIS SUBURBICARIIS.

QUINAM Episcopi Patriarchae dicantur, et quinam inter Patriarchas habeantur celebriores, diximus capite praecedenti. Asserimus modo tres olim fuisse Patriarchas, Episcopum Romanum, Alexandrinum, et Antiochenum, quemadmodum tres urbes fuerunt sedes Imperii, Roma, Alexandria, et Antiochia. Patriarchis enim, adinstar regum, multas subese Provincias, canonum, et legum auctoritate demonstrant JCC. in caput *cum Cetera*, De electionibus. Illustria habentur de tribus hisce Patriarchis testimonia in Synodo Romana, celebrata anno 494 sub Gelasio, Nicolai I, ad consulta Bulgarorum num. 92, Hincmari Remensis in Opusculo 155 capitum num. 16, et Isidori lib. 8. Etymolog., cap. 12. Contendit Launojus ante quartum saeculum nullos fuisse in Ecclesia Patriarchas, horumque nomen fuisse prorsus inauditum. De nomine id quidem fatemur: coeperunt enim Patriarchae nominari sub tempore Synodi Chalcedonensis: sed quantum ad rem attinet, constat antiquissima Patriarcharum institutio ex canone 6 Nicaeno, quo ex vetusta consuetudine asseritur Episcopo Alexandrino jurisdictio, et potestas in Aegypto, Libya, et Pentapoli. Atque praedictum canonem de Patriarchis intellexere Joannes Scolasticus, Zonaras, Balsamo, Petrus de Marca, necnon Innocentius I, et Synodus VIII, Act. 10, ut adversus Launojum demonstrat Henricus Valesius libro 3 Observatorum Ecclesiasticarum in Socratem, et Sozomenum. Sed nulla alia probatione eget veritas, quum illum Patriarcham dicamus, qui pluribus provinciis praevisit, eamque praeeminentiam praedictus Nicaenus canon tam aperte vindicet Episcopo Alexandrino.

Id verò, quod de institutione Metropolitanarum repetenda ab Apostolis superiori capite dictum est, asserendum de Patriarchis; quorum dignitatem non derivare ab his, qui Ecclesias fundarunt, ac primi rexerunt, putat se invieto argumento demonstrare auctor operis de Antiqua Ecclesiae disciplina, propterea quod permultas Apostoli instituerunt, et gubernarunt Ecclesias, quae tamen nec sunt, nec unquam fuerunt sedes Patriarchales, ut Corinthus, Ephesus, Thessalonica, Phi-

lippi, quas Tertullianus in libro de Praescript. vocat *Ecclesias Apostolicas*. Imo, inquit, nec Jerosolyma, in qua Christus habitavit, et in qua non modo Petrus, sed et ceteri sederunt Apostoli, Patriarchalis fuit in primis Ecclesiae saeculis; et contra Patriarchalis semper fuit Alexandrina, quam non Petrus fundavit, sed Marcus; atque ad Patriarchatus dignitatem evecta postmodum est Ecclesia Constantinopolitana, honorem consecuta, quo certo caruit temporibus Apostolicis.

Verum fracta haec, et infirma sunt admodum, quippe nemo adeo desipit, ut Patriarchatus dignitatem deferat Ecclesiis singulis, quas Apostoli instituere; sed eas dicimus frui ejusmodi praerogativa, quibus hanc iidem Apostoli contulerunt; habita quidem ratione illarum urbium, in quibus sedes erat imperii; atque non ad primaevum, et Apostolicum institutum, sed propter causas inferius narrandas, Patriarchali jure donata fuit regia Civitas Constantinopolis. Nam Jerosolyma, et civitates aliae, quarum sedes posterius dicta est Patriarchalis, appellationis potius honorem, quam rem, et quidem ecclesiastico, non civili jure, sunt assecutae.

Ergo Patriarchalium Ecclesiarum auctoritas à solo Petro, ejusque successoribus Romanis Pontificibus ortum duxit. Quod, praeter ea, quae diximus cap. praecedenti, munimenta alia demonstrant. Roma enim, definiente Gelasio in Synodo Romana, quam paulo supra laudavimus, habet primam sedem Patriarchalem, quoniam ibi Episcopatum tenuit Petrus, Princeps Apostolorum. Alexandria secundum locum inter Patriarchales obtinuit, quia nomine ipsius Petri à Marco, ejus discipulo, et Evangelista, fuit instituta; ac tertia sedes attributa Antiochiae, non tam pro civitatis magnificentia, quam quod illic sedit Petrus, antequam Romam veniret, ibique nomen accepit Christiana religio. Nec verum est, quod de Jerosolyma ait praecitatus auctor operis de Antiq. Eccl. Discipl. nempe Dupinius, ibi Petrum sedisse cum Apostolis, ceteris, si de sede Episcopali loquamur, non de mora, et quorundam annorum habitatione; quum certissimum sit primum Jerosolymorum Episcopum fuisse Jacobum, non Petrum. Neque ex eo tantum Episcopus Constantinopolitanus adeptus est dignitatem Patriarchalem, quod in ea sedem imperii fixerit Constantinus; sed quoniam hujus sedis, ac praesertim religiosissimi principis intuitu, hunc illi honorem detulerint, repugnantibus tamen legatis S. Leonis Magni, quidam Synodi Chalcidonensis Antistites. Quare S. Gelasius in Epist. 13 ad Episcopos Dardaniae, irridens illorum sententiam, qui ajunt Patriarchatus honorem derivasse à politica urbium dignitate, si-

mulque redarguens ambitionem Acacii, *Risimus autem* (inquit) *quod praerogativam volunt Acacio comparari, quia Episcopus fuerit regiae civitatis. Numquid apud Ravennam, apud Mediolanum, apud Sirmium, apud Treviros multis temporibus non constitit Imperator? Numquid nam harum urbium Sacerdotes, ultra mensuram sibi in antiquitus deputatam, quodpiam suis dignitatibus usurparunt?*

Primus itaque omnium Patriarcharum est Romanus Episcopus, quia ut scribit Gregorius Magnus, epist. 37, libri 6, *Cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum principis sedes in auctoritatem convaluit. Ipse enim sublimavit sedem, in qua etiam quiescere, et praesentem vitam finire dignatus est. Sed gravis oritur quaestio, num idem Episcopus Romanus sit Patriarcha totius Occidentis, an vero solius Vicariatus urbis, ac decem illius provinciarum, Ecclesiarumque, quae vulgo dicuntur Suburvicariae.*

Subscribendum est viris illis doctissimis, qui propugnant prae laudatum Romanum Episcopum esse totius Occidentis Patriarcham, Petro nempe de Marca, lib. 1 Concordiae, cap. 5: Emmanueli à Schelstrate, dissert. 6, cap. 3: Henrico Valesio, lib. 3 Observationum in Socratem, c. 7: Leoni Allatio, lib. 1 de Consensione Orient., et Occident. Eccl., cap. 12: Jacobo Sirmondo in Adventoria, Christiano Lupo in Canonem 6 Nicaenum, aliisque compluribus. Corroboratur enim haec sententia auctoritate Concilii Arelatensis 1, celebrati anno 314, in cujus epistola ad Silvestrum, Romanum Pontificem, legitur, ab isto *Majores dioeceses teneri, quandoquidem ex veteri notitia imperii perspicuum est, majores illas dioeceses esse illas sex Occidentis, quae tunc solae numerabantur, Africam nempe, Illyricum, Italiam, Hispaniam, Galliam, et Britanniam. Hinc S. Basilius, epist. 10, appellat Romanum Pontificem τῶν Δυτικῶν κορυφαίου, Augustinus lib. 1 contra Julianum, c. 6 Ecclesiae Occidentalis praesidentem, et Hieronymus adversus Vigilantium, distinguens limites Patriarchatuum, Antiocheni in Oriente, Alexandrini in Aegypto, et Romani in Occidente, istius Ecclesiae quasi in unum corpus collectas, et ab Ecclesiis cum Orientis, tum Occidentis quodammodo distinctas commemorans, inquit: *Quid facient Orientis Ecclesiae, quid Aegypti et Sedis Apostolicae?* Certum quoque est ex Epistola S. Innocentii I ad Decentium, Episcopum Eugubinum, à solo Petro, ejusque successoribus in praedictis provinciis Occidentalibus, constitutos fuisse sacros antistites, exercitumque jus Patriarchicum in ordinatione Metropolitanarum, et in Synodorum convocatione, ut cap. 4 praecitatae dissertationis luculentissime evincit Schelstratenus.*

Hujus sententiae consecrarium est apertissimum, non posse in Occidente alium Patriarcham constitui, Romano Pontifice repugnante. Testata id est Gallicana Ecclesia, proscribens anno 1640 in Synodo Parisiensi Paraeneticam Epistolam *Op-tati Galli*, qui post editos in lucem libros Petri Puteani de Libertatibus Ecclesiae Gallicanae, nescio quid mali praesagiens, omnes floridissimi illius regni Antistites hortabatur, ut ad evitandum schisma, consilium inirent creandi aliquem Galliarum Patriarcham, quod non schismatis remedium, sed incitamentum, atque structuram futurum fuisse, nemo non videt. Sed merito damnatum est maleferiatum, et seditiosum opusculum. Enimvero in loco, ubi nunquam Patriarcha constitutus fuit, à nemine potest institui, *quam à Pontifice sedis Beati Petri, à quo, et Episcopatus, et Apostolatus sumpsit initium*, ut inquit Nicolaus I in Resp. ad Consulta Bulgarorum, cap. 73. Ac ne aliunde, quam ab ipsa Gallicana Ecclesia, repetamus exempla, scripsit Leo Magnus ep. 89 ad Episcopos per provinciam Viennensem constitutos, *alienum jus alter sibi non audeat vindicare. Suis limitibus, suis terminis sit unusquisque contentus, et privilegium sibi debitum in alium transferre se posse, noverit non licere*. Coegit quoque Bonifacius Moguntinus, anno 742, Synodum, in qua statutum fuit, ut Metropolitanis Galliarum Pallia quaererent ab Apostolica Sede: petieruntque reipsa idem Bonifacius, et Carlomanus à Zacharia Romano Pontifice tria Pallia pro Archiepiscopis Ecclesiarum Rothomagensis, Remensis, et Senonensis. Quod non diffiteatur libro 6 Concordiae, cap. 7, doctissimus Petrus de Marca. Neque alia ratione id factum est, nisi quoniam Pallio conceditur plenitudo Pontificalis officii, et potestas celebrandi Synodum, et Episcopos consecrandi, quemadmodum loquuntur Canones: eamque plenitudinem ac potestatem, ideoque, et aliam quamlibet ampliorem nequeunt Gallicani, ceterique Antistites aliunde, quam ab Apostolica Sede, obtinere. Ex quo autem Patriarchatus Romanus limites Occidentis comprehendat, percipere nequeo, cui Henricus Valesius, praecitato libro 3 Observationum Ecclesiasticarum asserat, sententiam illorum, qui Romano Patriarchae universum Occidentem adseribunt, displicere Romanis, propugnantibus scilicet auctoritatis Pontificis Maximi in Ecclesia universa amplitudinem. Sed nihil est, quod alicui displiceat, si quemadmodum eo loci Valesius coarctat Episcopatum Romani Pontificis ad solam provinciam Romanam, Patriarchatum vero ejus extendi fateatur ad extrema Occidentis; ita hoc Patriarchatu, limitibus istis concluso, Primatus, sive, ut vulgo dicimus, Papalis juris-

dictionis incircumscriptam, amplissimamque potestatem pervadere totum Christianum Orbem affirmet. Oportet ergo in Romano Pontifice, quae Episcopi sunt, quae Metropolitanis, quae Patriarchae, quae Primatis, quae successoris Principis Apostolorum, cui universa Ecclesia à Domino commissa est, accurate, diligenterque secernere. Nos enim eundem Pontificem, hac distinctione praemissa, Episcopum Urbis, Metropolitanum dioeceseon Vicariatus Romani, Italiae Primatem, Patriarcham Occidentis, et universi Dominici gregis supremum esse Pastorem minime dubitamus. De hac vero suprema auctoritate, omniumque Ecclesiarum solitudine, nostrum non est in praesentiarum disserere.

Exponemus tantummodo Nicaenum Canonem VI, quem non haeretici tantum urgere solent adversus Papae primatum, sed etiam contra nos ii Catholici, qui Patriarchatum Romanum ad solas Ecclesias suburvicarias extendi autumant. Canon ille est hujusmodi: τὰ ἀρχμῖα ἐστὶν κρατέω, τὰ ἐν αἰγύπτῳ ἢ λιβύῃ, ἢ πενταπόλει, ὡσεὶ τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοπον, πάντων τῶν ἐκεῖ τὴν ἐξουσίαν, ἐπιδὴ δὲ τῶ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τὸ αὐτὸ σύνεστι ἐστίν. Quem Canonem ita latine vertit Dionysius Exiguus: *Antiqua consuetudo servetur per Aegyptum, Lybiam, et Pentapolim, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem: quia et urbis Romae Episcopo parilis mos est.* Quoniam ergo eo in Canone Alexandrinus Episcopus Romano Pontifici comparatur, abutuntur illo nonnulli ad Ecclesiae Romanae principatum labefactandum, et huic adaequandam, aut praefereendam Patriarchae Alexandrini jurisdictionem; quidam vero ex eodem Canone inferri putant, Romani Patriarchatus limites comprehendi in Vicariatu Romano, superius descripto, ubi pertractavimus de Imperii distributione.

Verum praedictus Canon perperam producitur contra Romanae Ecclesiae Primatum. Perspicuum est enim editum illum fuisse ad reparanda Patriarchatus Alexandrini jura Meletiano schismate violata. Cum enim Meletius Lycopolitanus, in Thebaide Episcopus, lapsus in persecutione Diocletiani, à S. Petro Alexandrino, ejusque Synodo damnatus fuisset, Aegyptum finitimasque provincias complevit tumultu, et contentionum procellis, ubique instituens Episcopos, et presbyteros, atque Petri, hujusque successorum Achillae, et Alexandri jurisdictionem invadens. Ad hanc itaque reparandam Nicaeni Patres decreverunt, non in Alexandrino tantum Episcopatu, verum etiam in Ecclesiis Aegypti, Lybiae, et Pentapolis frui Alexandrinum Praesulem auctoritate consecrandi Episcopos, aliaque Patriarchalia munia exercendi, deprompto exemplo

ab Episcopo Urbis Romae, ceterorum principe Patriarcharum, qui non in Romana tantum provincia, sed ubicumque Patriarchatus sui extenditur amplitudo, consimilem jurisdictionem exercet. Quae cum apertissima sint, constat praelaudato canone definiri, in exercenda Patriarchali potestate ab Episcopo Alexandrino, petendam esse regulam à Patriarchatu Romano, ideoque non de *Papali*, sed de Patriarchali jure illic agi. Imo eidem canoni titulus iste adinvenitur praefixus: *De Primatu Ecclesiae Romanae, et aliarum civitatum Episcopis*; atque in Synodo Chalcedonensi, act. 16, canon ipse perlectus fuit ex quodam codice cum hoc exordio: *Quod Romana Ecclesia semper habuit primatum*. Non itaque sextus Nicaenus Canon, contra Romani Pontificis in Ecclesia primatum, quidquam efficit.

Illi vero, qui eodem canone utuntur ad coarctandos inter Ecclesias suburbicarias fines Patriarchatus Romani, ajunt Rufinum ita canonem illum fuisse interpretatum: *Ut apud Alexandriam, et in urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut vel ille Aegypti, vel hic suburbicariarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat*. Ac Rufini auctoritas non levis videtur ponderis, quippe qui vixerit eodem Nicaenae Synodi saeculo, et optime noverit eorum temporum consuetudinem. Non est tamen haec ratio firma prorsus, et inconcussa: primum quia in canone nulla Ecclesiarum suburbicariarum fit mentio; deinde quia vidimus Romano Patriarchatui universum Occidentem subesse: rursus quia Rufinus, ut solam Aegyptum commemorans, non excludit Pentapolim et Libyam, ita laudans Ecclesias suburbicarias, non excipit alias Occidentis Ecclesias: demum, etsi *suburbicariae Ecclesiae* servato verborum rigore sint illae, quae sunt Urbi Romae subjectae; ratio tamen postulat, ut dum agitur de Romano Patriarchatu, Ecclesiae suburbicariae dicantur, quae ab Episcopo Urbis reguntur peculiari quadam sollicitudine, et subjectae sunt juri Patriarchatus Romani, quemadmodum in dissert. 2 de *Suburbicariis* contra Salmasium demonstrat Cl. Jacobus Sirmondus.

Quaeret forte aliquis, quaenam sint Ecclesiae passim appellatae suburbicariae. Salmasius, et Gothofredus illas Ecclesias, provinciasque suburbicarias esse censent, quae intra centesimum ab Urbe lapidem continentur, Tusciae nempe suburbicariae, Piceni item suburbicarii, Latii, et Valeriae. Innotuit haec opinio legi 1 de *calcis coactoribus*, in lib. 12 Cod. Theodosiani, inscripta Praefecto Urbis, qua lege Constantinus jubet, ut ad calcem vehendani trecenti boves ex quatuor provinciis eidem Praefecto subjectis subministrentur. Eas au-

tem provincias non excedere centesimum ab Urbe milliare, ex libro 2 prae laudati Codicis Theodosiani l. 62 de *Haereticis*; ex lib. 1 Ulpiani de *officio Praefecti Urbis*, et ex Dione lib. 52, res est admodum perspicua. Sed haec ratiocinatio infirmo tibicine nititur: neque enim aliud ex productis locis inferitur, nisi ad Praefectum Urbis spectasse dare operam, ut ex quatuor provinciis proximioribus calx Romam deferretur, quas solas dici suburbicarias nequit inde concludi.

Suburbicariae itaque Provinciae sunt illae, quae Vicario Urbis parebant. Quousque vero Vicariatus urbis extendetur, dictum est capite vigesimo. Haec de Suburbicariis sententia constat ex Codice Theodosiano lib. 9, tit. 30, num. 3, et lib. 11, tit. 16, n. 9. Ibi enim inter Urbicarias provincias recensentur eae omnes, quae in Vicariatu Urbis, prout distinguitur à Vicariatu Italiae, comprehenduntur. Subscribit huic sententiae etiam Dupinius de antiq. Eccl. disciplina, dissert. 1 §. ult., eamque erudite corroborat citato in loco Sirmondus. Du Cangius in Glossario ait *Suburbicarias* regiones ac provincias dici, qui subjectae erant Vicarii urbis jurisdictioni; *Urbicarias* vero, quae à Praefecto urbis administrabantur. At ex praecitatis legibus liquet provincias, quae suburbicariae sunt, appellari quoque *Urbicarias*.

His de Romano Patriarchatu praemissis, lectorem admonemus non esse hujus loci texere Romanorum Pontificum Vitas, quae nostrarum dissertationum principem tenent locum. Asserimus tantum à Petro ad haec usque tempora, in quibus Catholicae Ecclesiae praest Clemens XIII, numerari Romanos Pontifices 250, quorum 77 in Fastis Sanctorum celebrantur. Singulorum autem nomen, patriam, aetatem, annos Pontificatus, et characteres cum laudis, tum dedecoris, ad calcem Historiae ipsorum Pontificum, quam conscripserunt Burius, et Sandinus, legi possunt. Quinam vero in eadem Historia diligentiam adhibuerint, studiumque accuratius, praemonui in priori dissertatione I Ecclesiastici saeculi.

CAPUT VIII.

DE PATRIARCHATU ALEXANDRINO, ET ANTIOCHENO.

SEQUITUR post Romanum Patriarchatus Alexandrinus. Hunc enim secundo loco recensent Gelasius, Gregorius Magnus, Nicolaus Primus, et sextus Canon Nicaenus, ut dixi cap. praecedenti. Rationem inde petendam arbitror, quod *Sedes Alexandrina Beati Petri nomine à Marco ejus discipulo, et E-*

vangelista, consecrata est, ut in Romana septuaginta Episcoporum Synodo, inquit prae laudatus Gelasius. Patriarcham Alexandrinum non fuisse inauguratum Episcopum propria consecratione à tempore Marci usque ad Dionysium, id est, spatio annorum prope ducentorum, non ii tantum asseruerunt, qui presbyteros aequales autumarunt Episcopis, sed etiam eruditus Morinus Exercit. 7 cap. 7. Quorum opinio praecipue innititur testimonio Hieronymi, asserentis Alexandriae viguisse consuetudinem, ut presbyteri unum ex se electum in excelsiori gradu collocarent, et nominarent Episcopum. Verum Hieronymi testimonia expendimus lib. 36 Th. discipl. cap. II, ubi diximus illa intelligenda esse de electione facta suffragiis presbyterorum, non autem de Electi consecratione, peracta ab Episcopis.

Profecto Patriarcham Alexandrinum ab Episcopis consecratum, et ordinatum fuisse, monumenta historica evidenter commonstrant. Etenim Eusebius in Chronico ait post Marcum Evangelistam *ordinatum* fuisse Alexandriae Ecclesiae Episcopum, Anianum; idem legitur de Meliano, successore Aniani, ceterisque usque ad Alexandrum decimumoctavum Patriarcham. Solet autem ea *ordinatio* apud Eusebium, et in Chronico Alexandrino, necnon in Chronico Orientali, edito ab Abrahamo Echellensi, designari verbo χειροτονέω, quo exprimitur vera ordinatio, manuunque impositio. S. Athanasium, successorem Alexandri, consecratum fuisse manibus Episcoporum, ipsemet in 2 Apologia demonstrat epistola encyclica Synodi Alexandrinae celebratae anno 339 adversus Arianos, obijcientes eundem Athanasium clam, et aliis Episcopis insciis, à septem Episcopum inauguratum, consecratumque fuisse. De qua Arianorum calumnia legendus etiam Sozomenus, lib. 2 H. E. cap. 17. Ex quibus infertur, ad consecrationem Patriarchae Alexandrini, praeter populi vota, et presbyterorum suffragia, convenisse Aegypti, et finitimarum provinciarum Antistites.

Ex Synodo Alexandrina nuper commemorata colligitur, olim Patriarchatum Alexandrinum constasse quatuor provinciis, Aegypto, Tebaide, Pentapoli, et Libya: praefigitur enim Epistolae, ab Athanasio productae, haec inscriptio: Ἡ ἀγία σύνοδος ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συναχθεῖσα, ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, καὶ τῆς Θεβαίδος, καὶ Λιβύης, καὶ Πενταπόλεως, *Sancta Synodus Alexandriae congregata ex Aegypto, Thebaide, Libya, et Pentapoli.* Connumerantur eadem quatuor provinciae in Synodo Jerosolymitana an. 350, in qua pertractatum est de recipiendis in communionem Episcopis, qui sententiae in S. Athanasium subscripserant, suumque fatebantur errorem. De iisdem provinciis, omissa The-

baide, quoniam idem est ac Aegyptus superior, agitur in sexto canone Concilii Nicaeni. S. Epiphanius h. 63, inter provincias, quarum Episcopus Alexandrinus gerit sollicitudinem, connumerat etiam Mareotidem (1), et Ammoniacam. At ex praecitata Apologia S. Athanasii perspicuum est, Mareotidem fuisse agrum Alexandriae, ibique nec Episcopum, neque Choroepiscopum unquam fuisse. *Ἀμμωνιακὴ* vero fuit civitas Libyae inferioris, ut constat ex Notitia provinciarum Hieroclis Grammatici, num. 64. Quare fallitur vir alioqui doctissimus Petavius, qui in sua Epiphani editione Mareotidem, et Ammoniacam recenset inter provincias.

Ex praedictis quatuor provinciis sub Theodosio imperatore, decem conflatae erant; nam idem Imperator ad Synodum Ephesinam, quae *Latrocinialis* vulgo dicitur, coactam anno 449, invitavit Dioscorum Alexandrinum cum decem sub ejus dioecesi degentibus Metropolitanis Episcopis. Quinam hi Metropolitanis fuerint, non est adeo facile definire. In praecitata notitia Provinciarum Hieroclis à Luca Holstenio, et ab Emanuele Schelstratio primum laudati, octo inveniuntur descripti. In Provincia Aegyptiaca designatur Metropolis Alexandria, sita inter mare Aegyptium, et Mareotidem paludem. In Augustanica, seu Provincia Augusta Prima, *Ῥινοκορυβα*, *Rhinocorura*, in ipso limite Palaestinae, sed alibi Pelusium ad ostium Nili, nunc Belbais, vel Damietta. In Augustanica secunda *Λεοντώ*, *Leonto* ad Busiriticum Nili alveum. Provinciae autem Arcadiae metropolis Oxyrynchus, civitas sic appellata ab oxyryncho pisce, quem olim pagani colebant, non procul à Nilo. Metropolis Thebaidos Antino, quae nunc in ruinis jacet, Babylonem inter, et Copton, et Thebaidos superioris Ptolemais, Rhodophoros etiam dicta, à rosarum feracitate, ad sinistram Nili ripam, et prope lacum Meotidem. In Libya denique superiori Sozusa, atque in inferiori Darnes, quam urbem Baudrandus cum Xephyrio confundit.

Quas postmodum regiones occupaverit Patriarchatus Alexandrinus, constat ex Tabula Geographica ad calcem Historiae Eusebii illustratae ab Henrico Valesio editionum Cantabrigiensis, et Taurinensis. Illic ante Indicem extat quoque Catalogus Patriarcharum Alexandrinorum usque ad Alexandrum, S. Athanasii praecessorem. Sed plura de iisdem, ceterisque Patriarchis in sua Historia Eusebii Renaudotius, et

(1) Eo loci Epiphanius duas Mareotides commemorat, etsi una dumtaxat Geographis nota sit.

Continuatores Operis Bollandiani, in dissertatione praefixa quinto volumini mensis Junii.

Sederunt Alexandriae Patriarchae Sanctissimi, S. Marcus Evangelista, Anianus, Abilius, Heraclas, Dionysius, Maximus Theonas, Petrus, Achilles, Alexander, Athanasius, Cyrillus, Eulogius, Joannes Eleemosynarius, alii. Verum eandem sedem occuparunt quoque haeretici Eutychiani, Dioscori duo, Petrus Moggus, Joannes Hemula, atque, ut alios praetermittam, Theodosius, pulsus in exilium ab Imperatore Justiniano, anno Ch. 538. Tenuerunt insuper eandem sedem Monothelitae quidam, ut Cyrus, et Petrus, septimo vertente saeculo; necnon permulti sectae Jacobitarum (genus Eutychianorum à Jacobo, Monaco Syro, nomen trahentium) ad dicti.

Nunc de Patriarchatu Antiocheno, cujus geographicam descriptionem, et Patriarchas ab Evodio usque ad Tyrannum habemus post Eusebium in praefatis Valesii editionibus. Tertius olim Patriarchae Alexandrino locus attributus fuit, non secundus, ob praefecturam Alexandrinam magnificentissima ab Augusto nobilitata, et quoniam ejusdem Urbis Ecclesia à Marco instituta est, Petri Apostolorum Principis nomine: ipse autem Petrus, suffecto Antiochiae Evodio, inde discedens, sedem principem transtulit in urbem Romam. Ceterum civitas Antiochiae, condita à Seleuco juxta Daphnem, et ad fluvium Orontem, cognomento Magna, et universae Syriae Metropolis, ea est, in qua primum discipuli appellati fuerunt *Christiani*, ut legitur cap. 11 Act. Apostol. 26, eamque urbem appellat Synodus Chalcedonensis, act. 7 τὸν θρόνον τῆς Ἀντιόχειας μεγαλοπόλεως, τῷ ἁγίῳ Πέτρῳ, *Thronum Antiochiae, magnae civitatis, Beati Petri.*

Certum est Patriarchae Antiocheno subjectam fuisse totam Dioecesim Orientis, illam nempe, quam cap. 20 diximus Praefecto Praetorio Orientis paruisse. In ea diocesi quindecim numerabantur provinciae, videlicet, Palaestina, Phoenice, Syria, Cilicia, Cyprus, Arabia, Isauria, Palaestina Salutaris, Palaestina secunda, Phoenice Libani, Euphratensis, Syria Salutaris, Osroena, Mesopotamia, et Cilicia secunda. Hinc Patriarcha Antiochenus dicitur *Exarchus Dioecesis Orientalis*, et *Antiochia civitatum sub Oriente positarum caput, et mater.* In notitia Provinciarum Hieroclis hae distinguuntur Metropoles: Palaestinae I Caesarea: Palaestinae II Scythopolis: Palaestinae III Petra: Phoeniciae Tyrus: Phoeniciae Libani Emissa: Syriae Consularis Antiochia: Syriae Libani Apamea: Ciliciae primae Tarsus: Ciliciae secundae Anazarbius: Cypr

Constantia : Isauriae Seleucia : Arabiae Bostra : Provinciae Euphratensis Hierapolis : Osroenae Edessa , et Mesopotamiae Ammeda. Harum tamen omnium civitatum Episcopos Metropolitanico jure fuisse praeditos non existimo.

Cyprii Episcopi , tametsi Cyprus contineretur intra limites Patriarchatus Antiocheni , decreto Ephesini Concilii , imo ex antiquiori consuetudine à Metropolitanò Constantiae , non à Patriarcha Antiochiae ordinabantur , et ipsius Metropolitanæ ordinatio commissa Synodo illius provinciae , et Patriarchae vetita fuit. Post exortam enim haeresim Arianam coepisse Episcopos excutere Patriarchae Antiocheni jurisdictionem , asserit Alexander Patriarcha in epistola ad Innocentium I , Romanum Pontificem. Videsis ejusdem Pontificis epistolam 18 , Petrum de Marca lib. 6 Concordiae , cap. 4 , et Christianum Lupum in Scholio ad Ephesini Concilii Decretum *De Ecclesia Cypriorum*. Tandem provincia Cypri declarata fuit autocephala , ob honorem , et reverentiam S. Barnabae Apostoli , quod in ea inventus sit ad pectus habens Evangelium secundum Marcum , ut legitur in Notitia Leonis Sapientis , tempore Photii conscripta.

Tredecim Archiepiscopatus sub Patriarcha Antiocheno extitisse suo tempore scribit lib. 14 de Bello Sacro , cap. 22 , Guilielmus Tyrius. Duodecim alii enumerant , Episcopatus autem supra centum et quinquaginta. At subacta à Saracenis Antiochia anno 1268 , caesis in ea hominum 17000 , et inde 100000 abductis , miserime Patriarchatus Antiochenus discissus , et laceratus est. Tres enim modo Patriarchae creantur , Latinus , et legitimus , à Romano Pontifice , Graecus Schismaticus , et segregatus à Romanae Ecclesiae communione , et Jacobita , qui eligi solet in Coenobio Barsumae , sedet autem Alepi , observatque ritum Syriacum. Sunt inter fines Antiocheni Exarchatus , et alii Patriarchae : unus Catholicus Maronitarum , habitans in Monte Libano ; alter haereticus Nestorianus , qui sese nominat Patriarcham Chaldaeorum , seu Babylonium , sedetque prope antiquam Ninivem : tertius Patriarcha Armeniae majoris , residens in Perside , et in Monasterio prope civitatem Eruan : quartus Armeniae minoris , qui residet in Cilicia in Civitate Sis. Ex his autem colligi potest , quantum numerus , et dignitas Patriarcharum ab antiqua nobilitate deciderit.

Floruerunt utique inter Patriarchas Antiochenos plurimi sanctitate conspicui , ac praeter Principem Apostolorum , Evedius , Ignatius Martyr , Hero , Theophilus , Serapion , Asclepiades , Babyas Martyr , Philogonius , Stephani duo , ac tres

Anastasio, quorum memoria in Sanctorum Fastis recolitur. Sed occuparunt quoque praedictam sedem Paulus Samosatenus, hostis individuae Trinitatis acerrimus, Petrus Fullo, Eutichianus, et sex saltem Arianorum labe infecti, Paulinus, Eulalius, Flacillus, Leontius, Eudoxius, et Euxojus, omissis ceteris, quos, si claruerunt splendore virtutum, nolumus debita laude privari; si haeresibus, vitiisque adhaesere, commendare, et celebrare non possumus: hoc interim gratulantes Romanae Ecclesiae, quod numquam adversus illam praevaluerunt portae inferorum, secus ac evenit duabus aliis Patriarchalibus, Alexandrinae, et Antiochenae, de quibus hactenus.

CAPUT IX.

DE RELIQUIS PATRIARCHIS.

MULTIPLICATIO Patriarcharum in solo Exarchatu Antiocheno, quam multiplicationem paulo superius attingimus, evidens est argumentum, complures denominari Patriarchas, qui vix Metropolitanis dicendi forent. Ac ne rursus commemorem Patriarchas Maronitarum, Armenorum, Chaldaeorum, Jacobitarum, habent Patriarcham suum Cophti in Aegypto, et in Aethiopia Abyssini: Georgii quoque, inter Pontum Euxinum, et mare Caspium, Episcopum suum venerantur, tanquam Patriarcham, et *αυτοκέφαλον*. Praeterea Concilium Constantinopolitanum IV, anno 536, act. 5, Patriarchae nomen attribuit Episcopo Tyri Epiphanio, Concilium Matisconense in Burgundia, anno 585, Prisco, Episcopo Lugdunensi; Nicolaus I, resp. 73 ad Consulta Bulgarorum istorum Primati; et Codex Justinianus saepe, saepius Patriarchas appellat omnes Dioeceseon Exarchos, ut Novella 3, cap. 2: Novel. 6, cap. 3: Epilogo Novellae 123, cap. 22. Denique etiam haeretici Patriarchas suos jactitant, nomenque Patriarchae sibimet arrogavit in collatione Carthaginensi primus Episcopus Vandalorum, cum risu ab Orthodoxis exceptus, ut auctor est Victor Vitenensis, lib. 2 de Persecutione Vandolica.

Communiter tamen quatuor insigniores Patriarchatus, praeter Romanum, connumerantur, videlicet, Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, et Jerosolymitanus. Hoc ordine recensentur apud Gratianum, dist. 22, c. 3, et 7; et à Justiniano Novel. const. 123. Ita vero Constantinopolitana Ecclesia, quae tribus prioribus saeculis subjecta erat Metropolitanano Heracleae, ad Patriarchatus honorem evecta est. Constantinopolitana I Synodus, sive II Oecumenica, anno 381,

hunc III Canonem edidit: *Constantinopolitanae civitatis Episcopum habere oportet Primatus honorem post Romanum Episcopum, propterea quod sit nova Roma.* Eundem tamen Canonem, utpote contrarium Nicaenae Synodi, à qua Can. VI definitum fuerat, *ut suis privilegia servarentur Ecclesiis, à Romana Ecclesia non fuisse receptum,* constat ex Epist. 53 S. Leonis Magni ad Anatolium, et 55 ad Pulcheriam Augustam, atque ex testimonio Lucentii, Legati Sedis Apostolicae in Concilio Chalcedonensi, actione 16. In hac eadem actione Episcopo Constantinopolitano confirmatus est honor Patriarchatus à Romano Myrorum Episcopo, Seleuco Amasiae, et Petro Gangrorum, quorum exemplum secuti sunt alii plurimi, qui sponte sese sedi Constantinopolitanae subjecerunt.

Ante praelaudatam Chalcedonensem Synodum, congregatam anno 451, constat quosdam Constantinopolitanos Episcopos, Patriarchalia munia in aliorum ordinationibus exercuisse. Nam S. Joannes Chrysostomus quindecim Episcopos in Asia deposuit, et eorum loco alios ordinavit, depositoque Gerontio, Episcopo Nicomediensi, suffecit illi Pansophium: Sisinnius consecravit Proclum in Antistitem Cyzicenorum, et Proclus ad sedem Constantinopolitanam evector, Episcopum Caesareensem Thalassium. De Chrysostomo putat Joannes Morinus, exercit. 14 de Patriarcharum, et Primatum origine, id praestitisse, non propria auctoritate, sed Apostolicae sedis indulto. Sisinnius, et Proclus, aut praecitati Canonis III auctoritate, aut Chrysostomi exemplo, aut ratione alia nobis incomperta, idem sibi jus arrogarunt.

Quam late post Concilium Chalcedonense sese diffuderit Patriarchatus Constantinopolitanus, colligi potest ex Notitia Patriarchatum Nili Doxopatrii in Appendice ad Opus Geographicum Emmanuelis à Schelstrate, pag. 721. Recensentur in ea Notitia sub Patriarcha Constantinopolitano Metropoles 65, et Archiepiscopatus 34. Extat ejusdem Patriarchatus accurata descriptio, facta jussu Imperatoris Andronici Paleologi, Senioris, apud Curopalatum in Opere de Officialibus Palatii Constantinopolitani, pag. 220.

Habuit Constantinopolitana sedes viros doctrina, et sanctitate praeclarissimos, Gregorium Nazianzenum, Joannem Chrysostomum, Flavianum, Germanum, Tharasium, Methodium, et Ignatium. At sederunt, et ibi homines perditissimi, et haeticorum antesignani, Eusebius Arianus, Macedonius, oppugnator divinitatis Spiritus Sancti, Nestorius duarum in Christo personarum assertor, Acacius, Timothaeus, et Anthimus, fautores Eutychianorum, Sergius, et Pyrrus, Mono-

thelitae, Anasthasius Iconoclasta, et Photius sedis inuasor, et perniciosi atque diurni conflator schismatis. Atque haec de Patriarchatu Constantinopolitano.

Jerosolymitanus, qui post illum censetur, execrandum habuit initium. Cum enim Juvenalis in Oecumenica Synodo Ephesina, anno 431, obtinere Palaestinae provinciae principatum, et esse, ac dici Apostolicae sedis Exarchum frustra tentasset, repugnantibus una cum Cyrillo Alexandrino legatis Romani Pontificis; in Latrocinio Ephesino, anno 449, idem attentans contra septimum Nicaenum Canonem, opera Dioscori, et Chrisaphii Eunuchii, quorum scelera descripsimus in Historia Eutychnorum, obtinuit pragmaticam sanctionem, qua tres Palaestinae, Arabiae, et duae Phoeniciae ipsius juri Patriarchico subijciebantur. Ea pragmatica sanctione consensu Marciani Augusti abrogata in Synodo Chalcedonensi, actione IV, post magnam contentionem actione VII ejusdem Synodi praedictus Juvenalis, et Maximus, Patriarcha Antiochenus, ita concordii animo convenere, ut Jerosolymorum Episcopus tres regeret Palaestinas, Antiocheno autem cederent duae Phoeniciae, et Arabia. Id vero nec Maximus in praedictum Ecclesiae suae, et contra Nicaena decreta poterat exequi, nec approbandum censuit Leo Magnus, qui epistola 62 admonet ipsum Maximum, ne tertiae sedis privilegia quodammodo minuat, et Juvenalis insolentes ausus coercet.

Nihilotamen minus Juvenalis, et succesores ejus Jerosolymorum episcopi, jus in tribus Palaestinis postmodum exercuerunt, ut à Synodo Chalcedonensi firmatum erat, et *Imperatoris patrocinio*, quemadmodum scribit Liberatus in Breviario, cap. 13. Jamvero in superioribus dictum est, fuisse olim unicum Palaestinam subjectam Caesareae, seu Turri Stratonicae, ac postea in tres Palaestinas divisam, inter quas Jerosolyma, Aelia etiam dicta, nec jure Metropolitico fungebatur. Quare septimus canon Nicaenus sancivit, Aeliae Episcopum habendum esse in honore, sed *salva Metropolis*, id est, *Caesareae dignitate*. Progressu temporis Patriarcha Jerosolymitanus Arabiam quoque, et utramque Phoeniciam invasit. In *Notitia* enim Imperatoris Leonis VI, cognomento Sapientis, qui parenti suo Basilio successit an. Ch. 886 numerantur sub Patriarchatu Jerosolymitano metropoles quatuor: Aelia Jerosolymorum, Caesarea, Scythopolis, Petra, et Bostra; nec aliter legitur in *Notitia Nili* conscripta an. 1143, et in Codicibus Vaticanis, quorum titulus, *Ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἀγιωτάτων πατριαρχικῶν πῶν ὁριζῶν*, *Brevis descriptio finium Sanctissimorum Patriar-*

charum, habetur, Hierosolymorum throno subijci πᾶσαν τὴν παλαιστίνην χώραν ἄχρι Ἀραβίας, *totam regionem Palaestinam usque ad Arabiam.*

Jerosolymorum Episcopus XXXIV à Jacobo, Domini fratre, usque ad Hermonem, circa annum 300 ad sedem illam evectum, habemus in Chronico et historia Eusebii. De aliis legendus Papebrochius in *Tractatu praeliminari* ad Tom. 3 mensis Maji. Horum Episcoporum Romana Ecclesia inter Sanctos veneratur Jacobum, Simeonem, Zachaeum, Mathiam, Marcum, Maximum, Narcissum, Zambdam, Cyrillum, Macarium, et Sophronium. Haec tamen sedes habuit et ipsa scelerosos Antistites, ut Herennium, et Hilarium Arianos, et Macarium, hujus nominis secundum, Origenistam, sed ad frugem anno 553 revocatum, quo anno in Synodo quinta damnavit Origenem, Didymum, et Evagrium.

Praelaudata Synodus V, et progressus Patriarchatus Jerosolymitani, ad memoriam revocat meam Patriarchatum Aquilejensem. Episcopum Aquilejae, vetustissimae Urbis, sitae ad Turri, et Alsae confluentes, potitum circa tempora Damasi jure Metropolitanico, animadvertimus supra capite 22. Orto itaque occasione Quintae Synodi schismate, Macedonius Aquilejensis Episcopus iis adhaesit, qui eidem Synodo refragabantur, Transpadanis scilicet, Istris, et Venetis. Hinc Schismaticorum opera, et Langobardorum Principum favore, Antistes Aquilejensis coepit nomen et jura Patriarcharum arripere. Sedente autem Pelagio II, Romano Pontifice, ad Petri Cathedram assumpto anno 578, Elias Aquilejensis, annuente Pelagio, sedem suam Metropolitanam transtulit Gradum, in ora littorali maris Adriatici, et sexto ab Aquileja lapide, ubi proximo anno 579 Schismatici Synodum collegerunt, descriptam à Norisio in dissert. de V Synodo, cap. 9, §. 4.

Hinc eruit Patriarchatum Aquilejensem à schismate ortum traxisse, ut cum Baronio, Sirmondo, Bollando, Christiano Lupo, aliisque viris clarissimis asserit contra Henricum Palladium praelaudatus Norisius, capite 10 ejusdem dissertationis. Cum vero anno 605, consentiente Agilulpho, rege Langobardorum, ad sedem Aquilejensem promotus esset Joannes, ac per idem temporis in civitate Gradensi Episcopum creassent Candidianum; duae ex una sede, ac duo ex uno schismate prodierunt. Candidianus erga Apostolicam Sedem obsequentissimus, ab ista condecoratus est Pallio, et nomine Patriarchae. Collata deinde fuerunt eadem Pallii, et Patriarchatus decora anno 719 Episcopo Aquilejensi à Romano Pontifice Gregorio III. Siquidem opera Sergii Pontificis, qui Romae

sedit anno 687, Istricum schisma fuerat extinctum, et Aquilejensis Ecclesia in pristinam cum Romana cõmmunionem redierat. Habemus ergo Aquilejensis, et Gradensis Episcopatus à schismate initia.

Amplissimam Episcopi Aquilejensis jurisdictionem describit praecitato cap. 9 Cardinalis Norisius, et ex eo Sandinus in Vita Pelagii II. *Extendebatur* (inquiunt) *à Pannonia secunda usque ad Abduam in Insubria. Continebat Rhaetiam II, cujus Metropolis Sabio; Noricum, cujus primaria Urbs erat Tiburnia ad Dravum; complectebantur Istriam, Forum Julium, ac Venetiam, quae provinciae uno Istriae nomine id temporis, ac in VI Synodo vulgo appellabantur.* Et haec quidem erat Aquilejensis Antistitis Metropolitica jurisdictio, antequam ab Ecclesia Gradensi sejungeretur.

Duorum autem Patriarcharum divisione facta, Aquilejensi suffraganei Episcopi constituti sunt, Mantuanus, Comanus, Tridentinus, Veronensis, Paduanus, Vicentinus, Tarvisinus, Concordiensis, Cenetensis, Feltrensis, Belunensis, Polanus, Parentinus, Tergestinus, Comaclensis, Politanus, sive Capitis Istriae, Matriariensis, et Civitatis Novae Aemoniae in Istria ad fluvium Nauportum. Patriarchae autem Gradensi Episcopi Castellanus, Torcellanus, Equilensis, Caprulensis, Closenus, et Civitatis novae. Vide Baronium tom. XI Annalium ad annum 1057, ubi Episcopatus istos recenset ex autographo Codice Vaticano.

Gradensis Patriarchatus Venetias translatus fuit à Nicolao V, Pontifice Maximo, qui anno 1447 indeptus est Romanum Episcopatum, et non à Leone IX, ut ad annum 1050 num. 3 scribit prae laudatus Baronius. Ac primus Venetorum Patriarcharum fuit S. Laurentius Justinianus, quem Eugenius IV Episcopum consecraverat. In hac Patriarchatus translatione nec explorata, nec postulata fuit Veneti Senatus voluntas, ut scribit Bernardus Justinianus in vita S. Laurentii, cap. 3, apud Bollandum priori volumine Januarii.

E sede autem Aquilejensi, quam condecorarunt olim Sanctissimi Episcopi Hermagoras, Hilarius, Quirinus, Cromatius, Niceas, atque è Patriarchis Paulinus, Fridericus, et Bertrandus, aliisque in Sacris monumentis provinciae Fori-Julii descripti ab erudito Patricio Utinensi, nuper à Benedicto XIV duo constituti sunt Archiepiscopatus: unus in civitate Utini, memoratae provinciae metropoli, et post eversam Aquilejam sedes Patriarchatus: alter Goritiae, urbis inter Alpes sinumque Tergestinum, in dominio Austriaco, et quatuor leucis germanicis distitae ab Aquileja. Praeclusus est hac di-

visione aditus dissidiis non semel vel ob inaugurationem, vel ob visitationem Patriarcharum inter Austriacos, Venetosque subortis, adeo, ut Patriarchatus, inchoatus in schismate, concordiae et pacis causa cessaverit. Honore demum Patriarchatus anno 1716 à Clemente XI P. M., coonestatus est Archiepiscopus Occidentalis Ulyssiponensis, adinstar praelaudati Patriarchae Venetiarum, et quoad provinciam Archiepiscopus Ulyssiponensis: eique Summus Pontifex usum Pallii, praecedentiam supra Archiepiscopos Bracharenses, Ulyssiponensem Orientalem, Eboracensem, aliosque singulos illius Regni Praelatos, necnon privilegia alia complura largitus est.

Haec sunt, quae *de locis* pro Ecclesiasticae Historiae intelligentia duximus conscribenda. Neque enim propositum nostrum erat universam sacram Geographiam tradere, et explanare, sed, quemadmodum fecimus *de Temporibus*, ita ejusdem Geographiae declarare elementa, eaque animadversionibus exornare, ac firmissima auctoritate fulcire. Quod si quis Geographiam illam assequi modo peroptat, hisce praeceptionibus imbutus perlegat *Notitiam Episcoporum Orbis Christiani* Auberti Miraei, *Geographiam Sacram* Caroli à S. Paulo, *Ecclesiarum notitiam* tempore Caelestini III à Milone Abbate conscriptam, et *Michaelis Antonii Baudrand* opusculum inscriptum, *Archiepiscopatus, et Episcopatus totius Orbis*, impressum post *Lexicum Geographicum*, ne verbum faciam de *Geographico Indice*, descripto ante *Historiam Conciliorum Marci Bataglini*, in *Appendice voluminis 2 Antiq. Eccl. Emmauelis à Schelstrate*, et in fine *Historiae Ecclesiasticae Hyacinthi de Graveson*, quos in praesentiarum commemorasse sat est.

UNDECIMUM

ECCLESIAE SAECULUM.

CAPUT I.

ROMANAE, ET APOSTOLICAE ECCLESIAE PASTORES.

SILVESTER II, anno 1003, Vidus Majas, Ecclesiam Catholicam supremo Pastore viduatam reliquit. Commissum est itaque

illius regimen saeculo XI post Silvestri obitum, Joanni XVII, Joanni XVIII, Sergio IV, Benedicto VIII, Joanni XIX, Benedicto IX, Gregorio VI, Clementi II, Damaso II, S. Leoni IX, Victori II, Stephano IX, Nicolao II, Alexandro II, S. Gregorio VII, Victori III, Urbano II, Paschali II.

CXLIII. De Joanne autem XVII, qui sex in Pontificatu menses non explevit, nam fatis cessit eodem anno 1003, VIII idus Decembris, nil aliud scimus, nisi *Siccum* fuisse cognominatum, ex vetusta familia, Patritiae, ac Senatoriae *Paschalicorum* Venetorum conjuncta.

CXLIV. Succesit alter Joannes Romanus, hujus nominis XVIII, cognomento *Fasanus*, summis laudibus à Fulberto Carnutensi Episcopo celebratus. Qui Romanam Ecclesiam Constantinopolitanae conciliavit; S. Brunonem Episcopum, deinde martyrem, ad Ruthenos misit Apostolum; et post quinque annos, ac totidem menses è vivis excessit anno 1009, Majo exeunte.

CXLV. Hunc *Sergius IV* excepit, Petrus antea vocatus (1), qui ob reverentiam Apostolici culminis Sergii nomen assumpsit, liberalitate in pauperes, ceterisque clarus virtutibus, nec immerito recensitus in Menologio Benedictino. Obiit anno 1009, XV kal. Septembris.

CXLVI. At Sergio successit *Benedictus VIII* Tusculanus, antea Joannes, Episcopus Portuensis. A Gregorio quodam Pontificatus invasore, in Germaniam fugere coactus est: sed à S. Henrico rege Sedi suae restitutus est omnium plausu, eundemque Henricum corona, aureoque globo gemmis et cruce distincto insignivit. Ut Symbolum caneretur in Missa, ad Henrici preces mandavit. Saracenos Tyrreni maris litora infestantes cohibuit: tantum promovit Ecclesiasticum; et naturae concessit post exactum annum Pontificatus XI, die 6 Junii, anno 1024 (2).

CXLVII. Sedit postea annis 9, Benedicti frater Joannes

(1) Ditmarus, aliique tradunt, ante Pontificatum fuisse illi nomen *Os porci*. Quidam id narrant de *Sergio II*, ut dixi saeculo IX, cap. 1. Vide Ven. Baronium ad annum 844, num. 1, et ad annum 1009, num. 3.

(2) Ego quidem non credo quod aliqui narrant de *Benedicto VIII*, hunc nempe post mortem cuidam Episcopo apparuisse insidentem equo nigerimo, et defossi à se thesauri locum indicasse, ut suo nomine pecunias ibi reconditas, et ex rapinis partas, pauperibus erogaret. Legi tamen Benedictum precibus S. Odilonis, Abbatis Cluniacensis, et Sanctorum ejus fratrum, cruciatus evasisse tartareos, et coelestis Jerusalem consecutum fuisse beatitudinem. Vide S. Odilonis Vitam tom. 1 Jan. Act. SS. Bollandi, et epistolam 9 S. Petri Damiani ad Nicolaum II Rom. Pontif.

XIX, à quo magna pompa anno 1027 coronatus est imperator Conradus; posuitque vitam anno 1033, die 8 Novembris.

CXLVIII. Joanni successit *Benedictus IX*, Theophylactus etiam dictus, filius Alberici Comitis Tusculani. E sede à Romanis dejectus est, intruso *Silvestro*; at restitutus opera imperatoris Conradi. Vendidit tamen Pontificatum Joanni Gratiano anno 1044.

CXLIX. Joannes *Gratianus*, simoniace electus post biennium (1), id est anno 1046 in Synodo Sutrii habita, sponte se abdicavit Pontificatu, quem sub *Gregorii VI* nomine administraverat.

CL. Post *Gregorii* abdicationem electus est Pontifex *Clemens II* Saxonicus, antea *Suidgerus*, Episcopus Bambergensis, qui damnata simoniaca labe, diem clausit extremam anno 1047, VII kal. Octob., ejusque corpus Bambergam translatum est.

CLI. Adeptus tunc Sacerdotium *Damasus II* Germanus, anno 1048, die Julii 17; proximo mense sextili obiit Praeneste, et, si *Bennoni* adhibenda sit fides, veneno sublatus à *Benedicto IX*, qui supremam Ecclesiae dignitatem venalem fecerat.

CLII. Splendorem autem pristinum Apostolicae Cathedrae reddidit *S. Leo IX*, antea *Bruno Tullensis* Episcopus, electus in Conventu (2) Vormatiensi. Qui Simoniacis pluries damnatis, *Berengarii* proscripta haeresi, amoto à Sacerdotii honore *Gregorio Vercellensi*, reo adulterii ac perjurii, devictisque hostibus religione potius, quam armis, dum ageret sextum Pontificii muneris annum, ad coeleste regnum migravit anno 1054, die 19 Aprilis.

CLIII. Diuturnum non fuit Pontificium onus *Victoris II*,

CLIV. *Stephani IX*,

CLV. Atque *Nicolae II*; enimvero *Victor*, Consiliarius *Henrici III*, inauguratus anno 1055, idibus Aprilis, *Berengario* rursus damnato, obiit in Etruria anno 1057, die 28 Julii (3).

(1) Joannes Gratianus sedit annos duos, et menses 8, ex *Desiderio Casinensis Ab.*, et *Leone Ostiensi*.

(2) *Leonis IX* electio contigit anno 1048, sed ea conditione, ut ejus electio approbaretur à clero populoque Romano. Adveniens itaque Romam omnium consensu, plausuque, thronum Pontificium conscendit proximo anno 1049, pridie idus Februarii. Fuit filius Comitis *Daspurgensis*, natus anno 1002. Creatus est *Tullensis* Episcopus ex *Monacho Ord. S. Benedicti* anno 1026. Plura de illo *Richerius* in *Chronico Abbatiae Senonensis*, edito à *Luca d'Acheri* tom. 2 *Spicilegii*.

(3) *Victor II* appellatur in scriptis hujus aevi *Papa, Dux, et Marchio*; quoniam *Henricus III* ducatum *Spoletanum*, et *Marchiam Camerini* regenda illi commiserat.

Stephanus IX, antea *Federicus*, filius Ducis Lotharingiae, Abbas Cassinensis, et Cardinalis, electus anno 1057, IV nonas Augusti, decessit Florentiae proximo anno 1058, kal. Aprilis, intruso post ejus obitum Joanne Mincio, Episcopo Veliterno, qui sub nomine *Benedicti X*, Pontificatum decem fere mensibus usurpavit; et *Nicolaus II* è Burgundia, Episcopus Florentinus (1), admissio ad communionem laicam *Benedicto X*, veniam in Synodo Sutrina petente, Florentiae item vita functus est, tertio Pontificatus anno labente, nimirum 1061, die 22 Julii.

CLVI. Ultra annos XI ac dimidium sedit postea *Alexander II*, Mediolanensis, dictus antea *Anselmus*, Lucensis Episcopus; tametsi *Agnētis* imperatricis, et *Henrici IV* jussu (2) illegitime intruderetur *Cadolaus* Parmensis Antistes, sub nomine *Honorii II*, electus à duobus tantum Episcopis (3), *Placentino*, et *Vercellensi*. Aegre tulerant Augusti Principes, inauguratum *Alexandrum*, illorum non expetito consensu. At Pontifex, jura propugnans sua, *Simoniacos*, et *incontinentes* clericos compescuit, communem *Canonicorum regularium* vitam instituit in aede *Lateranensi*, *Ecclesiam* suam *Lucensem*, quam adamavit summopere, cruce coram Episcopo deferenda, ac si *Primas* foret, aliisque privilegiis condecoravit, atque mortalitatem exiit XI kal. Majas, anno 1073.

CLVII. Sequitur *S. Gregorius VII*, antea *Hildebrandus*, *S. Rom. Eccl. Archidiaconus*, *Soanensis*, ut fertur, filius cujusdam *Bonitii*, ad cujus ligna dolantis pedes dicitur, parvulus et litterarum inscius, formasse ex rejectis segmentis verba illa *Davidica*, *Dominabitur à mari usque ad mare*. Attamen an *Etruscus*, an *Romanus* fuerit, et an fabri lignarii filius, an genere ortus nobili, controvertitur. Fuit monachus *Cluniacensis*, et Abbas monasterii *S. Pauli* extra muros *Urbis*, et *S. R. E. Cardinalis*. Pro *Ecclesiastica libertate* pugnavit acerrime, adeo, ut *Henricum IV Imperatorem* anathemate obstrinxerit, et

(1) *Nicolaus II* antea *Gerardus* appellabatur. Creatus est *Senis*, anno 1058, die 28 Decembris, inthronizatus autem *Romae* proximo an. 1059 mense *Januario*. *Florentinam Ecclesiam* etiam ad summum Pontificatum evehctus administravit. Decessisse *Florentiae* tradunt fere omnes. Excipe *Panvinium*.

(2) *Henricus IV* impuber erat, omniaque ad nutum *Agnētis matris suae* agebantur.

(3) Episcopus *Placentinus* erat *Dionysius*, de concubinato convictus, et sede postea dejectus à *Gregorio VII*, et *Vercellensis Gregorius*, excommunicatus à *Leone IX*.

exactoraverit, missa Rodulpho Sveviae duci, et creato Regi Germaniae, corona cum inscriptione, *Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodulpho* (1). Simoniacos repressit: Berengarium damnavit: obsidionem Romanae urbis, ejus expugnationem ab Henrico factam anno 1084, ceterasque aerumnas invicto pertulit animo. Inauguratus est adversus Gregorium pseudo-pontifex Guibertus Ravennas, *Clemens III* nominatus. Ad Henrici vitandas insidias Salernum confugit, ibique sancto fine quievit, anno 1085, VIII kalendas Junias.

CLVIII. Tres alii sederunt Romae saeculo XI Pontifices Maximi, scilicet *Victor III*,

CLIX. Urbanus II,

CLX. Et Paschalis II. *Victor*, electus anno 1086, decessit anno 1087, XVI kal. Octobris, extinctus veneno, calici opera Henrici IV injecto, ut scribit lib. 19 Hist. Eccl. Ptolomaeus Lucensis. *Urbanus II*, Gallus, vita functus est anno 1099, IV kal. Augusti. *Paschalis II* mortem oppetiit anno 1118, XII kal. Februarii. Priorem Pontificatum dignum reddidit posterorum memoria insignis victoria ab exercitu, cura Victoris ex uni-

(1) Sant qui eundem versum ita allegant, *Petra dedit Romam Petro: tibi Papa coronam*. De *S. Gregorio VII* nulla ratione credeuda sunt, quae post Bennonem, qui se archipresbyterum Cardinalem vocat, promotus ad purpuram à *Clemente III*, pseudopontifice, stylo mendacissimo, impudentissimorum scriperunt Auctores citati à Sagittario, à Schmidio, à Christiano Mathiae, et postremo à Moshemio. Dum enim ajunt Gregorium vitis omnibus fuisse inquinatum, addictum magiae, per vim inauguratum Pontificem, eumque appellare non verentur superbissimum atque turbulentissimum; aperte, evidenterque suam palam faciunt nequitiam, audaciam, maledicentiam. At refutarunt obtrektorum calumnias *S. Anselmus*, Lucensis Episcopus, *Papirius Massonus*, *Bellarminus*, *Greterus*, *Vincentius Ludovicus Gotti*, *Lambertinus*, et alii. *S. Gregorii VII dictatum*, quem *vesanum* dicit *Moshemius*, *Gregorio* autem adjudicant *Launojus* libro *Epist.* 7, ep. 13, *Nat. Alex.* *Dissert.* 3 saeculi XI, et *Franc. Pagius* num. 116 amplissimis Scholiis illustravit *Christianus Lupus*. Cautè etiam pruderenter legendi, qui *S. Gregorii* adversus *Henricum IV* improbant acta, ut *Barlaeus* contra *Bellarminum*, *Dupinius* de *Ecclesiae disciplina*, *Bossuet* lib. 4 et 7 *Defensionis declarationis Cleri Gallicani*. Quamquam aliud judicium ferendum est de Catholicis Scriptoribus, pugnantibus pro *Caesarem Regumque* suprema dominatione; aliud de haereticis auctoritatem Romanae Sedis conculcantibus, et maledictis conviciisque sauctissimos Pontifices proscindentibus. Nos quaestionem de summa Regnantium potestate praetermittimus; sed nullo modo patimur, quae in *S. Gregorium VII* ejaculantur heterodoxi, illum appellantes cum *Gullielmo Cave* in XI saeculo, quod in beatissimi Pontificis irrationem vocat saeculum *Hildebrandinum*, « falsum monachum, magum, divinae aculeum, somniorum conjectorem, male sententem de religione, stupra, incestus, adulteria casto praefertentem connubio, » et iis consimilia, quae me pudet referre.

versa Italia collecto, reportata de Saracenis in Africa, quorum caesi fuerunt 100,000. Sedente autem Urbano decretum est Bellum Sacrum ad liberandam Terram Sanctam, et praesertim Sepulcrum Domini à Saracenorum tyrannide. *Paschalis II* in Menologio Benedictino, et à Scriptoribus Cl. titulo *Beati* insignitus, adversus tres pseudo-pontifices ab Henrico IV unum post alium intruso, scilicet, *Albertum*, *Theodoricum*, et *Magninulfum*, stetit impavidus; multaque ab Henrico V perpressus, hunc tandem delinivit, et imperiali ornatum corona in templo Vaticano, anno 1116 declaravit Augustum.

C A P U T I I.

SYNODI UNDECIMO SAECULO CELEBRATAE.

ADVERSUS pseudopontifices, Simoniacos, incestuosos, et haereticos, plura saeculo XI celebrata fuere Concilia (1). Primi generis est coactum *Sutri* anno 1046, in quo Gregorius VI, Simoniacus, Pontificatum, quem numerata Benedicto IX pecunia illicite emerat, abdicavit: alterum in eadem urbe *Sutrina*, sive Colonia-Julia, anno 1059, in quo Mincius Veliternus, qui assumpto nomine Benedicti X supremam occupaverat sedem, omni Sacerdotali munere, et honore privatus est, et in ordinem laicorum redactus: *Mantuanum* anno 1064, in quo damnatus est Cadolaus, Parmensis, Antipapa, et Alexandri II iniquissimus calumniator; et *Romanum* anno 1078, in quo et Guibertus Ravennas Episcopus, id est, Antipapa Clemens III, et Theodolus Mediolanensis, aliique Guiberto adhaerentes, amoti fuerunt à communione fidelium.

Simoniaci vero damnati sunt in Synodo *Romana* Clementis II, anno 1047, à multis praetermissa, sed memorata à S. Petro Damiani Opusc. 6, cap. 35, in altera *Romana* anno 1049 sub Leone XI, ubi Kilianus, Sutrinus Episcopus, negans iurejurando admissum à se crimen Simoniae, dum omnium terrore divinitus percussus est; in *Remensi*, et *Moguntina*, eodem

(1) Inter Synodos saeculi hujus XI doctissimus Christianus Lupus tom. 4 pertractat de Concilio Remensi S. Leonis IX, anno 1049 celebrato. Tom. autem 5 illustrat Concilium Tolosanum indictum anno 1056, sedente Victore II: alterum Coloniense sub eodem Pontifice: Romanum itidem Stephani IX, quem idem Lupus *decimum* vocat: Nicolai item II Romanum, Amalphantanum, Beneventanum, et Andegavense. Praeterea Romanum Alexandri II, et praecitatum *Dictatum* S. Gregorii VII. Hujus undecim Concilia, et decreta prolixè explanat tomo sexto.

anno 1049, et in *Rotomagensi* proximo anno 1050, in *Lugdunensi* celebrata anno 1055 per Hildebrandum, S. Ap. legatum; in qua Synodo Episcopus Simoniacus nunquam Spiritus Sancti nomen proferre potuit, antequam suum palam fateretur errorem: in *Moguntina* altera anno 1071, in qua Episcopus Constantiensis Carolus, simoniace electus, è sede dejectus est; ac in *Romana* 1078 S. Gregorii VII, in qua multa decreta fuerunt contra Simoniacos, bonorumque Ecclesiasticorum raptores.

Ad hanc classem referri possunt Concilia contra *Investituras*, sive rei beneficiariae possessiones, auctoritate saecularium Principum initas. Falso investiturae dicuntur Othoni III concessae ab Innocentio VIII, tametsi haec concessio à pseudopontifice facta, esset irrita ac nulla. Damnatae fuerunt investiturae in Synodo *Romana* S. Gregorii VII anno 1075, et rursus anno 1080, qua in Synodo etiam exauctoratus est Henricus IV, ablati ei Theutonicorum et Italarum gubernaculis, et corona Imperii, ut diximus, collata Rodulpho. Quae contra Henricum, et Investituras confirmata fuerunt in Synodo proximi anni 1081. In Concilio item *Beneventano*, anno 1087, sub Victore III, Investiturae fuerunt inhibitae, damnatis, cum Guiberto Antipapa, Episcopis, Abbatibus, cunctisque clericis beneficium, vel dignitatem aliquam Ecclesiasticam è laicorum manu recipientibus. Idem in *Romana* Synodo statutum fuit anno 1099, sub Urbano II, à quo Pontifice partim in Italia, partim in Gallia celebrata fuisse *duodecim Concilia* contra Investituras, contra Simoniacos, contra Pseudopontificem Guibertum, sive Clementem, et contra hujus saeculi turpitudines, pestesque teterrimas, tradunt Acta Pontificum Romanorum.

Teterrimas pestes voco turpitudines libidinum, et adulterrina connubia. Ad haec vero coereenda in *Moguntino Concilio* an. 1049 non solum simoniacae ordinationes, sed etiam conjugia Clericorum fuerunt inhibita. In *Romano*, anno 1051, depositus ob adulterium Episcopus Vercellensis, de quo cap. praecedenti. Gregorii VII *Synodo* an. 1074 decretum promulgatum est in Clericos concubinarios, et ipsum decretum eodem anno innovatum est in Concilio *Erphordiensi*, congregato ab Archiepiscopo Moguntino. Urbanus II an. 1095 in Synodo *Claramontana*, damnavit Nicolaitas: foedumque mulierum abusum, dirisque devovit Philippum, Francorum regem, qui Berta conjuge repudiata, Bertradam, raptam Fulconi Comiti Andegavensi, viro suo, pellicem habuit, deinde uxorem, vivente Berta, duxit, voluitque reginam inungi, rursus, iterumque pro ea causa percussus anathemate. Idem Urbanus in

Synodo *Placentina* an. 1095 causam dijudicavit *Adelaidis-Praxedis*, imperatricis, quam à se repudiatam, et detrusam in carcerem, *Henricus IV* ab alienis jusserat violari invitam: quare *Praxedis* absoluta est, et *Henricus* hoc etiam nomine anathemati subjectus.

Ad eliminandas haereses celebrata fuere, quae sequuntur Concilia. Anno 1017 *Aurelianense* contra *Lisonium* et *Heribertum*, *Manichaeos*, *Sabellianos*, et *Fanaticos*: anno 1050 contra *Berengarium*, eodem anno proscriptum tribus aliis Synodis *Brionensi*, *Vercellensi*, et *Parisiensi*, quarum primae plurimi praeter *Episcopos* eruditi viri interfuerunt, alteri *S. Leo IX* Papa, tertiae rex quoque *Francorum*, *Henricus*. Damnata est pariter haeresis *Berengarii* an. 1059 sub *Nicolao II*, et anno 1079 in Synodo *Romana* sub *S. Gregorio VII*, et in *Burdigalensi* sub *Amato*, *Apostolicae Sedis Legato*. In Concilio *Romano* sub *Alexandro II*, anno 1065, proscripta est haeresis *Incestuosorum*; atque in *Barensi* anno 1097 statutum est, ac propugnatum, opera praesertim *S. Anselmi Cantuariensis*, dogma de processione *Spiritus Sancti à Patre*, et à *Filio* contra errores *Graecorum*. De *Nicolaitis* dictum est paulo supra: de Synodis vero pro reformandis moribus, et pro disciplina restituenda habitis, non opus est agere singillatim.

CAPUT III.

UNDECIMI SAECULI HAERESSES.

HERIBERTUS et *Lisoius*, quorum supra meminimus, Clerici *Aurelianenses* *Manichaeorum*, aliorumque veterum haeticorum deliramenta sectantes, divinae utriusque Testamenti derogabant auctoritati, individuum *Trinitatem* irridebant, negabant *Christum* natum de *Virgine*, et vere passum, ac vere mortuum, coelum terramque semper exitisse autumabant, aeternorum suppliciorum, praemiique sempiternae beatitatis tollebant retributionem, et in baptismo deleri originale peccatum, in *Eucharistia* *Corpus Domini* contineri tanta negabant *pervicacia*, ut damnati in Synodo *Aurelianensi*, flammis, jubente *Roberto* rege, fuerint exusti. Flammis item in Oriente, jussu *Alexii Comneni*, viventes absumpti fuerunt *Manichaei* alii consimilibus erroribus implicati, quos *Bogomilos* dixere.

Novi hujus saeculi *Nicolaitae*, et *Incestuosi* secerni debent. *Nicolaitae* enim dicti sunt Clerici, in sacris ordinibus constituti, qui ut effusae in foemineum sexum libidini velum quoddam honestatis obtenderent, fas sibi esse tradebant, uxorem duce-

re: quorum tanta fuit multitudo, ut sedente Nicolao II, vix unus in Mediolanensi inveniretur Ecclesia, qui non esset vel turpi concubitu, vel simoniaca labe pollutus. *Incestuosi* autem consanguinitatis gradus pervertebant, affirmantes quod germani fratres et sorores sint inter se in secunda generatione, filii eorum vel filiae in quarta, nepotes vel nuptae eorum in sexta; ac tali modo progeniem computantes, et in huiusmodi sexto gradu terminantes, aiebant viros ac mulieres deinceps inter se posse nuptialia iura contrahere. Vide Gratianum XXXV 5, 2. *Simoniaci*, quorum pariter ingens numerus contendebant posse à Principibus laicis sine crimine emi episcopatus, et abbatias, dummodo consecrati gratis acciperetur; quoniam hoc pacto non emitur Ecclesiastica dignitas, sed possessio praediorum, quae sunt venalia.

Berengarius, Archidiaconus Andegavensis, dogmatizavit panem, et vinum in Eucharistia non converti in substantiam Corporis, et Sanguinis Domini, saepe damnatus, ut diximus cap. praec., interdum rediens ad vomitum, in Romana Synodo sub Nicolao II, anno 1059, catholicam fidei professionem emisit: postea virulenta edidit iterum scripta: rursus sub Gregorio VII, anno 1079, haeresim solemnem fidei confessione ejuravit, obiitque poenitens, et in communionem catholicam, die 5 Januarii, anno 1088 (1).

Duo alii prodierunt saeculo, in quo versamur, haeretici *Wecilo*, et *Roscellinus*. Primus pro Henrico Imperatore adversus S. Gregorium VII decertans, contendebat saeculares nullatenus ecclesiastico subjacere iudicio, ne pro quovis excessu posse excommunicatione perstringi. Ex Clerico fugitivo ab Henrico acceperat investituram Archiepiscopatus Moguntini, et condemnatus fuit in conventu *Quintiliniburgensi*, prope Halberstadtum, Saxoniae urbem, anno 1085. *Roscellinus* vero dialecticus Compendiensi in Gallia Belgica, Petri Abaelardi magister, docuit tres in Deo reperiri Personas, substantia ad invicem distinctas, quomodo sunt tres homines, vel tres angeli, licet eadem potestate, et voluntate praeditas; omnes pariter eandem assumpsisse humanam naturam, nec incongruum futurum fuisse tres deos nominare, si invalesceret usus. Damnatus est autem anno 1092, in Synodo *Suessionensi*.

Hoc demum saeculo Graeci ab Ecclesia Romana sejuncti sunt; dissidia enim sub Photio exorta, fuerant pridem sopita,

(1) Apud plurimos legi obüsse Berengarium die 6 Jan., sed in Epitaphio edito ab ejus discipulo Hildeberto Cenomanensi habetur, *Jani quinta dies abstulit ausa nefas*.

sedente Stephano V, et imperante Leone Philosopho. Renovati schismatis causa *Michael Cerularius*, qui renunciatus Patriarcha C. P., anno 1043, coepit voce, scriptisque debacchari in Romanam Ecclesiam, obloquens praesertim adversus ejus Primatum, adversus particulam *Filioque*, insertam Symbolo, et adversus usum azymi in Eucharistia conficienda (1). Concordiam frustra tentavit per Legatos Apostolicos S. Leo IX, nam hujus quoque nomen è diptychis Michael abrasit, fuitque auctor, ut idem facinus auderent quidam alii Orientales Episcopi. Obiit *Cerularius* relegatus in Proconnesum, Propondidis insulam, ab Imperatore Isacio an. 1058.

CAPUT IV.

ECCLESIASTICI SCRIPTORES SAECULI XI.

ALIIQUOS saeculi hujus Scriptores inter Sanctos veneratur Ecclesia. Hi sunt: *Petrus Damiani*, *Bruno*, *Ivo*, et *Anselmus*. *S. Petrus* Ravennas, à fratre, quem habuit loco parentis, Damiani appellatus, familia *de Honestis*, et monachus ad Fontem Avellanum, coelibatus Clericorum strenuissimus vindex, et *Simoniaci* criminis hostis acerrimus, Faventiae piissimam efflavit animam an. 1082, die 22 (2) februarii, cum plures sermones scripsisset, *Vitas S. Odilonis*, Abbatis Cluniacensis, *S. Romualdi*, Camaldulensium Institutoris, aliorumque SS., necnon Tractatus 52. *S. Bruno*, Coloniensis patria, et Canonicus Remensis, postea Carthusianorum institutor, in Psalmos Davidis; et in omnes Epistolas Pauli edidit Commentaria, Fideique Confessionem, variaque opuscula. Secessit in Carthusiae eremum, anno 1084, et in Calabriam an. 1095, ex hac autem vita an. 1101, die 6 octobris. *S. Ivo* Bellovacensis, Abbas primum in patria Monasterii S. Quintini, deinde Episcopus Carnutensis in Gallia Celtica, creatus ab Urbano II, an. 1092, praeter Epist. 287, breve Chronicum Regum Francorum, Sermones varios, aliaque hujusmodi scripta, edidit librum Decretorum, in partes 17 distributum, et *Panormiam*, scilicet, Decretorum summam, divisam in partes octo. Decesit tamen proximo saeculo XII, nempe anno 1115, die 23 decembris. *S. Anselmus* ex Abbate Beccensi, in dioecesi Rotho-

(1) Noti sunt alii Graecorum errores circa Purgatorium, quod negant, et circa Animarum Sanctarum beatitudinem, quam differri opinantur ad extremam usque diem universalis Judicii, etc.

(2) Aliis 23.

magi, inauguratus Archiepiscopus Cantuariensis, an. 1093, defensor processionis Spiritus Sancti à Filio contra Graecos complurium theologorum, et asceticorum tractatum Scriptor luculentissimus: quem coelum terris rapuit die 21 Aprilis, anno 1109.

Permuli alii in omni scientiarum divinarum genere clauerunt. Sacras enim Litteras exquisitis commentariis interpretati sunt *Michael Psellus* (1), Constantinopoli prosapia ortus consulari, de Aristotelis quoque philosophia, ceterisque disciplinis egregie meritus, et jure appellatus *σωφρατής, ἢ τῶν φιλοσόφων ὑπάτος*, à quo Cantica Canticorum eleganti metro fuerunt exposita: *Thoros*, Armenorum Patriarcha, quatuor Evangeliorum Scholiastes; *Lanfrancus*, patria Ticinensis, Beccensis Abbas, et Archiepiscopus Cantuariensis, qui non tantum Berengarii haeresim confutavit, et Monachorum digessit statuta, verum etiam in omnes Epistolas Pauli, et in Psalmos Davidicos edidit commentaria: *Villeramus* Teutonicus, item monachus, qui patrio idiomate, et latino carmine Cantici Canticorum geminam scripsit paraphrasim: *Theophilactus* C. P., et Bulgarorum Archiepiscopus, qui IV Evangelia, Acta Apostolorum, Epistolas Pauli, et XII minores Prophetas, defloratis Chrisostomi, aliorumque Patrum libris, explanavit; et *Bruno*, in oppido Soleria apud Insubres ortus, deinde Canonicus Senensis, postea Signiensis Episcopus, omnium fere Scripturarum divinarum Interpres.

Praeter hunc Brunonem, et Lanfrancum, refutarunt haeresim Berengarii *Albericus*, monachus Cassinensis, et S. Romanae Ecclesiae Cardinalis, *Hugo* è Cluniacensi monacho, Episcopus Lingonensis, in finibus Burgundiae, *Theoduinus*, Leodiensis Episcopus, et *Adelmannus*, Episcopus Brixiensis, qui omnes de veritate Corporis, et Sanguinis Domini in Eucharistia pertractarunt. Pro Romana autem Ecclesia calamum exercuerunt, *Humbertus* è monacho Tullensi, S. R. E. Cardinalis,

(1) Distinguendus ab altero, de quo in Appendice saeculi IX. Iste enim fuit praeceptor *Michaelis Ducae*, quo à Nicephoro Botoniata exauctorato, Psellus coactus folium vertere obiit moerore confectus. *Pselli* plures fuere, de quibus Allatius, et in Biblioth. Gr. Fabricius. Is vero *σοφιστογράφος* nuncupatus, omni scientiarum genere excelluit, et carmina etiam elegantissima dictabat ex tempore. Versibus quoque politicis, jussu *Michaelis Ducae*, conscripsit Legum Epitomen, quem tamen aliqua MSS. editam indicant, jubente Constantino *Duca*, patre *Michaelis*. Editam putonente patre, et absolutam, dum imperaret *Michael*, et huic nuncupatam. Non multum tamen illa *Pselli* Synopsis ab *Antonio Augustino*, J. C. praestantissimo, aestimabatur.

a quo refutati sunt libri Michaelis Cerularii, Leonis Achridani, metropolitae Bulgarorum, et Nicetae Pectorati, monachi et Presbyteri C. P., qui scripserunt contra usum azymi, jejunium Sabbati, et coelibatum Sacerdotum: *Guitmundus* item, *Albericus*, aliique professione monastica, Ecclesiasticis infulis sacrorumque dogmatum defensione percelebres. De Messiae quoque adventu contra Judaeos disputavit *Samuel* à *Marcho*, ex Hebraica ad Christianam religionem conversus, in libro arabice scripto ad R. Isaac, et latinitate donato, et inserto volumini XVIII Bibliothecae Patrum.

In Ecclesiastica Historia tam universali, quam particulari, versati sunt plurimi. *Aimonius* Aquitanus, Monachus Floriacensis, scripsit 4 libris Historiam Francorum: *Ditmarus* Germanus, res gestas quinque Imperatorum Saxonum, Henrici I, trium Othonum, et Henrici II: *Sampirus* Hispanus, Chronicum regum Legionensium: *Leo* Grammaticus, Chronographiam ab anno 813, in quo desiit Teophanes, ad annum 1013: *Ademarus*, Monachus Lemovicensis, Chronicon Francorum ab anno 829, usque ad annum 1029: *Hermannus*, à contractione membrorum *Contractus* denominatus, Monachus Augiae majoris, apud Constantiam, de sex mundi aetatibus ab initio mundi ad annum 1054 (1): *Nilo Doxopatrius*, Graecus, sed patriae adhuc incertae, de Sedibus majorum Patriarcharum: *Gabriel Radulphus*, monachus Cluniacensis, historiarum libros 5 ab anno 900 ad annum 1045: *Anselmus* Leodicensis, historiam Episcoporum Leodicensium ab anno 666 ad annum 1048: *Georgius Cedrenus*, monachus Graecus, Compendium historiarum ab Orbe condito ad an. Christi 1057: *Marianus Scotus* Hibernus, Chronicon ab initio mundi ad an. 1083: *Bertholdus* Constantiensis, historiam suorum temporum ab an. 1053 usque ad an. 1100: *Joannes Xiphilinus* Trapezuntinus, in Epitomen redegit historiam Dionis Cassii (2): *Amatus*, Monachus Cassinensis, conscripsit libros 4 de Gestis Apostolorum Petri, et Pauli, et libros 8 historiae Normannorum: *Inghulphus* Anglus, historiam Monasterii Croylandensis ab anno 664 ad an. 1091: *Adamus*, Canonicus Bremensis in Saxonia inferiori, libros quatuor Ecclesiasticae Historiae: *Joannes Scylitzes*, natus in Asia minori, historiam rerum in Oriente gestarum ab

(1) *Hermannus* obiit eodem anno 1054; Chronicum vero sub ejus nomine editum à Canisio, tom. 1 Antiq. lect, creditur esse diversum. Certe auctius est, et prolixius. Vid. Biblioth. PP. tom. 18.

(2) *Joannes Xiphilinus* iste non fuit Patriarcha C. P., ut vulgo dicitur, sed Patriarchae nepos.

anno 811 usque ad an. 1081: *Raymundus de Agiles*, Episcopus Podiensis in Gallia Celtica, historiam Jerosolymitanam.

Complures alii historias ediderunt peculiare, ut *Fulbertus Vitam S. Autberti*, Episcopi Cameracensis: *Adelboldus S. Henrici I Imp.: Berno SS. Uldarici*, et *Magirandi: Varmannus S. Perminii: Theodoricus*, monachus Trevirensis, inventionem, et miracula S. Celsi: *Gerardus*, monachus Corbejensis, *Vitam S. Adaiardi Abbatis: Ubertus*, R. E. Archidiaconus, *Vitam S. Leonis IX: Alphanus*, monachus, et Archiepiscopus Salernitanus, passionem S. Christinae, et XII fratrum martyrum Beneventi: *Osbernus*, Anglus, *Vitas SS. Odonis, Dunstani*, et *Elphegi Cantuariensium: Gualfredus*, Episcopus Senensis, heroico descripsit carmine sacram Gothofredi Bullionis in Orientem expeditionem (1).

Res denique ecclesiasticas, ad ritus, festorumque solemnitatem spectantes, exposuerunt *Lupus Anglo-Saxo*, *Berno paulo supra laudatus*, *David Syrius*, Maronitarum in monte Libano Episcopus, *Philippus Solitarius*, *Hildebertus* monachus Cluniacensis, et *Guido* monachus Aretinus, qui miram cantandi artem docuit in opere musico, quod appellavit *Micrologum*, et inscripsit Episcopo Aretii Theobaldo. Adde saeculi hujus scriptoribus *Alulphum* monachum Tornacensem, qui ex omnibus S. Gregorii Operibus librum contexit, quem appellavit *Gregorialem*, et *Bonitium* Episcopum Sutrinum, qui praeter Epitomen Historiae Pontificum Romanorum à Petro ad Urbanum II omnia Opera, omnesque sententias S. P. Augustini in unum volumen collegit, divisum in libros 8 cum titulo *Paradisi Augustiniani*.

C A P U T V.

OCCIDENTIS, ET ORIENTIS IMPERATORUM, SANCTORUMQUE MULTORUM CHRONOGRAPHIA.

MATURABAT in Germaniam reditum *Otho III* Imperator, post aedificatam Romae in insula Tiberina in honorem S. Adelberti Pragensis Ecclesiam, eamque *S. Bartholomaei* Apostoli,

(1) Historici quidam plurimum laudant *Venericum* ex clerico Trevirensi, electum anno 1075 Vercellens. Episcopum; cujus librum de Concordia regni, et Sacerdotii, citat Trithemius. At sciendum est *Venericum* istum fuisse à partibus Henrici IV, et S. Gregorii VII adversarium, factorem quoque *Guiberti*, seu *Clementis III*, pseudopontificis, et Conciliabuli Moguntini coacti anno 1085.

cujus modo titulum praefert, translatis Benevento exuviis decoratam, nisi Beneventani *S. Paulini*, vel alterius reliquias, pro Apostoli cineribus supposuerunt; quando Paterni decessit anno 1002, die 28 Januarii, veneno, ut fertur, in chirothecis, ei propinato à concubina. Aquisgranum Othonis cadaver translatum fuit (1).

Post Othonem III in Comitibus Germanicis eodem anno 1002 inauguratus est *Henricus II*, Sanctorum Fastis adscriptus, aureo coronatus diademate anno 1014, die 22 Febr. à Benedicto VIII. Qui solos decoratos corona à Romano Pontifice vocant Imperatores, *S. Henricum II, Germaniae regem et Imperatorem hujus nominis* I appellitant. Quam nos distinctionem ad confusionem vitandam omitimus. Fuit *Henricus* filius ducis Bavariae, et nepos Othonis I. Uxor illi *S. Cunegunda*, filia Sigefridi Palatini ad Rhenum, appellata *Mater pauperum*: quam, etsi venit aliquanto in adulterii suspicionem, à scandentis ferri remotam experimento, *Henricus* moriens parentibus suis reddidit illibatam. Obiit *S. Henricus* an. 1024, die 14 Julii, et *S. Cunegunda* anno 1040, die 3 Martii (2).

S. Henrico II successit *Conradus II*, cognomine *Salicus*, inauguratus praedicto anno 1024, coronatus vero à Joanne XX

(1) Otho III venenum hausit infectis chirothecis opera mulieris, qua familiariter utebatur. Ea fuerat uxor Crescentii, quem affectantem imperium, atque rebellem, Otho, ut alibi diximus, jusserat suspendi. Patravit foemina tantum facinus, dum Imperatore reditum parante in Germaniam, excedit à spe conjugii, et augustalis, quam immodice concupierat, dignitatis. Othonis III cadaver ex Italia in Germaniam aromatibus conditum deferri curavit *S. Henricus*, qui illi in Imperio successit. Intestina viscera Augustae Vindelicorum, vulgo *Auxbourg*, fuerunt recondita in templo Sanctae *Afrae*. Reliquum corpus delatum fuit Aquisgranum, In laudata *S. Afrae* aede legitur Epitaphium:

Romani Imperii decus amplum, tertius OTTO,

Ossa in Aquis-Grani, hic viscera clausa tenet.

Nullam Otho III reliquit procreatam ex se prolem; impletumque ajunt in Othone I graecum illum versiculum:

Ἀυτὸς ἢ παῖδες, ἢ παίδων ὄν ἐστι παῖδες,

sive Latinum:

Tu, natiq̄ue tui, non stirps ulla nepotum.

(2) Nomen patris *S. Henrici* fuit *Henricus* cognomine *Hexelo*, mater vero *Berta*, filia Ducis Lotharingiae, matrona piissima, atque religiosissima. Hunc *Henricum* Martyrologium Romanum pridie Idus Julii vocat *Henricum Primum*, Molanus vero in Addit. ad *Ussardum* appellat *Henricum Secundum*. Causam hujus variationis nuper attulimus. Conversionis ad Christi fidem Hungarorum, et sanctitatis Stephani, illorum regis, *Henricus* auctor fuit, eidem *Stephano Gisela* sororem despondens ea conditione, ut susciperet baptismi lavacrum, regnumque suum ad Catholicam pertraheret religionem. Sepultus fuit Bambergae in aede *S. Petri*, ejusque sepulcro insculpta fuit *Justitia* libram manu tenens.

anno 1027. Qui obiit repentina morte Trajecti in Brabantia an. 1039, die 6 Julii (1). Arripuit autem tunc imperium *Henricus III*, filius ipsius Conradi, et Giselaë, filiaë Lotharii, Francorum regis: qui imperavit usque ad annum 1056, die vero 7. Octobris obiit Burdeldiæ in Saxonia, afflictus septem dierum morbo, non suffocatus, ut quidam scripsere, panis fragmento. Illius cadaver Spiram ad Rhenum fuit adspörtatum. A capillorum colore appellabatur *Henricus Niger* (2).

Praecedenti anno 1054, die 21 Junii, eligi in regem, et coronari curaverat Aquisgrani filium suum parvulum *Henricum*, susceptum ex conjugè Agnetè, filia ducis Aquitaniaë, Gullielmi. *Henricus* iste, hujus nominis *IV*, in Ecclesiastica historia famosus, imperium indeptus est praedicto anno 1056, adhuc quinquennis sub matris tutela. Is spiritualia vendidit, jus Investiturarum nimia sibi audacia vindicavit, Agnetem parentem suam, prudentissimam foeminam, ne sano ejus uteretur consilio, è tutela imprudens adolescentulus amovit: contra S. Gregorium VII intrusit Antipapam *Clementem III*, seu Guibertum Episcopum Ravennatem: in Romanam Urbem hostis trunculentus irrupit. Cum Rodulpho Sveviaë duce, à Gregorio VII et à Saxonibus acclamato Imperatore, saepius conflixit; at Rodulphus anno 1080, commisso praelio ad Elystrum,

(1) Hujus *Conradi* genus non satis compertum est, illud quibusdam deudentibus ab *Eberhardo* fratre *Conradi I*, quibusdam vero à *Conrado Sapiente*, duce Lotharingiaë, qui uxorem duxit filiam *Othonis Magni*, *Ludgardem*. *Conradi* Pater *Hermannus*, mater *Adelhaida* vocabatur. Obiit Trajecti, *Mastricht*, in Belgio: at sepultus est Spiræ ad Rhenum in templo B. M. V. à se constructo. En tumuli inscriptio:

Conradus Imp. obiit anno Domini 1059, pridie Nonas Julii.

Filius hic, Pater hic, Proavus jacet istic,

Hic Praovi Conjux, hic Henrici Senioris.

Non unus tamen Historicus *Conradum* obiisse tradit die 4 Junii, forte in praedicto Epitaphio legens, *Pridie Nonas Junii*.

(2) *Henricus III* cognomento *Niger*, natus est anno 1017. Ex priori uxore *Cunilda*, filia *Canuti* regis Daniaë, et Norvegiaë, cum qua nuptias celebravit anno 1036, nullam suscepit prolem. Ex altera vero conjugè *Agnetè* genuit *Henricum IV* et *Conradum*, qui patri non diu supravixit, necnon tres filias, *Juditham*, *Mathildem*, et *Ittam*. Prima filio Regis Hungariaë, altera *Svevorum* duci, ac tertia Austriaë principi in matrimonium juncta fuit. Prior uxor *Cunilda*, aut *Chunelinda* biennio post contractas nuptias extincta est pestilenti febrae, non ut quidam ajunt, à viro repudiata. Una cum *Agnetè* *Henricus III* anno 1026 in festo Dominicaë Nativitatis coronatus est à *Clemente II*. Illius annus, diesque emortalis constant ex inscriptione sepulcri Spirensis:

Anno Dom. Incarnationis MLVI Henricus Imp.

Non. Octobris obiit.

non procul à Neoburgo, vulnere discisso ventre, et dextera manu amputata, obiit 15 die Octobris. Bello pariter extincti sunt alii duo, qui se contra Henricum Imperatores dixerunt, *Hermannus* è Lotharingia, et *Ecbertus*, Saxoniae Marchio. Adversus autem Henricum anno 1093 rebellavit quoque filius ejus *Conradus*, ac patrem privavit Italiae regno. Coronatus est Mediolani, fidemque suam Urbano II sacramento devinxit. Verum extinctus est repentino obitu, abdicatus à patre, nono post anno. Acclamantibus denique Germaniae principibus an. 1105, alterum Henrici IV filium, et hunc *Henricum* nomine, ei Pater tradidit invitus imperii insignia; egitque postmodum vitam miserrimam, vita functus Leodii anno 1106, die 7 Augusti, cum regnasset à morte patris annis 50. Post mortem, utpote non semel excommunicatus, fuit è tumulo extractus: anno tamen 1111 à filio *Henrico V* Spirae honorificentissime conditus est tumulo, anuente Paschali II, quoniam ante obitum poenitentiam egisse testimonio complurium fuerat confirmatum. De *Henrico V* agendum proximo saeculo XII (1).

In oriente post Basilium II, extinctum anno 1028, imperarunt ab hoc anno usque ad annum 1034 *Romanus Argyrus*: hinc *Michael Paphlago* ad annum 1041; tum *Michael V, Calaphatas* ad annum 1042; postmodum *Constantinus Monomachus* usque ad annum 1054; deinde *Theodora* soror *Zoes*, proximo anno defuncta: deinceps anno 1055 *Michael VI*, cognomento *Stratonicus*, qui senio confectus, insequente anno 1056, cessit imperio. Post Michaelis abdicationem imperavit *Isaacius Comnenus* usque ad annum 1059, quo anno vitam amplexus est monasticam: ab anno autem 1059, sive 1060, ad annum 1067 *Constantinus Ducas*: ab an. 1067 ad annum 1071 *Eudocia* ejus uxor, nupta Romano Diogeni: ab an. 1071 ad annum 1078, quo patrem secutus secessit in monasterium *Michael VII*, filius Constantini Ducae: ab anno 1078 ad annum 1081. *Nicephorus Botoniates*, et ipse tandem attonsus in monachum; atque ab anno 1081 usque ad annum 1118 administravit Graecorum imperium *Alexius Comnenus*, Isaacii Comneni filius mi-

(1) Henrico IV adhuc superstite, Imperium occupare tentarunt *Rodolphus* anno 1077, *Hermannus* à Lotharingia anno 1081, et *Ecbertus* è Saxonia. Perierunt omnes in pugna. Rodolphus anno 1080, Hermannus anno 1087, Ecbertus anno 1089.

Ad tantam egestatem Henricus IV redactus fuerat, ut nullo Clericorum stipem illi erogante, cum beato Job gemebundus clamaret: *Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos, amici mei, quia manus Domini tetigit me*. Videntur verba poenitentis. Vide libro 9 de Regno Italiae Sigonium.

nimus. Haec utriusque imperii Occidentalis, et Orientalis Chronographia.

Regio tamen Augustorum principum diademate gloriosior est regnantium in coelis corona, quam consecuti sunt anno 1002, die 26 Sept. *S. Nilus Junior*, abbas monasterii *S. Agathae Cryptaeferratae*, duodecimo ab Urbe lapide: anno 1004 *Abbon*, abbas *Floriacensis*, martyrio affectus die 13 Novembris: anno 1007 *S. Petrus* fundator monasterii *Perusini*, nunc ejus nomine nuncupati, die 10 Julii: anno 1009 *Bruno*, *Ruthenorum Apostolus*, coronatus die 15 Octobris: anno 1011 *Elphegus Cantuariensis Archiepiscopus*, à piratis occisus die 19 Aprilis: anno 1012, die 10 Aprilis, *Macarius Antiochenus*; eodemque anno die 4 Januarii *Libentius Archiepiscopus Bremensis*, et *Colmanus peregrinus*, laqueo in Austria suspensus die Octobris 13. Migrarunt insuper ad superos anno 1021, die 16 Martii, *S. Heribertus Archiep. Coloniensis*: anno 1022, die 27 Jan. *Theodoricus Aurelianensis*: anno 1027, die 19 Junii *Romualdus*, abbas, *Camaldulensium institutor* (1): anno 1028 *Olavus*, rex *Norvegiae*, et martyr: anno 1029, die 10 Apr. *Fulbertus Carnotensis Episcopus*: anno 1031 *S. Gullielmus abbas Divionensis*, mortuus die 1 Januarii: anno 1035, die 1 Junii *Simeon monachus montis Sinai*, deinde *Trevirensis anachoreta*: anno 1038, die 15 Augusti *Stephanus I*, rex *Hungariae*, cujus etiam filius *Ermericus* inter Sanctos colitur die 4 Novembris. Decessit eodem anno 1038, die 4 Maji, Episcopus *Hildesiae Gothardus*: anno 1048 *Odilon*, Ab. *Cluniacensis*, kalendis Januarii: 1060 *Dominicus* eremita, dictus *Loricatus*, pridie idus Octobris (2): *Eduardus*, rex *Angliae*, obiit Nonis Januarii 1067: *Robertus*, abbas in *Arvernia*, VIII kal. Majas, et *Maurilius Episcopus Andegavensis*, idibus Septembris. *S. Joannes Gualbertus Florentinus*, Auctor monachorum *Vallis Umbrosae*, obiit anno 1073, die 12 Julii (3): *S. Leo* abbas *Cavensis*, an. 1075, eadem die Julii 12: *S. Stanislaus Episcopus Cracoviae* in *Polonia*, ab impio rege *Boleslao* occisus est anno 1079, die septima Maji: *S. Anselmus Episcopus Lucensis*, obiit *Mantuae* anno 1086 die 18 Martii: *S. Canutus rex Daniae*, trucidatus est anno 1087

(1) *Grandius* male refert *S. Romualdi* transitum ad annum 1037.

(2) *S. Dominicus Loricatus*, Eremita *Camaldulensis*, anno 1060, pridie idus Octobris, non ut quidam scripsere, anno 1061, aut 1062, aut 1066. Vide *Annales Camaldul.* tom. 3, pag. 229. *S. Theobaldus*, ejusdem Ordinis anno 1066, kal. Julii.

(3) *S. Petrus Igneus*, ejusdem *Joannis Gualberti* discipulus, obiit anno 1094 juxta *Brev. Flor.*, juxta aliquos Scriptores anno 1088.

die 10 Julii: *Canutum* alterum, regem item, ac martyrem laudat Ven. Baronius in notis ad Martyr. Rom. VI idus Januarias. Adhaec Sanctorum Fastis recolunt IV idus Junii *Margharitam* Scotorum reginam, et V kal. Julias Hungariae regem, *Ladislauum*; quorum illa obiit an. 1093, die 18 Novembris, et iste anno 1095, die Julii tricesima.

CAPUT VI.

SAECULI XI DOGMATA, ET DISCIPLINA.

UBI Berengarius coepit veritatem Corporis, et Sanguinis Domini in Eucharistia negare, Synodis, scriptisque refutatum fuisse, constat ex dictis: ac turpiter novatores allucinantur, tergiversatorum potius, quam communem Ecclesiae traditionem sectantes, maxime quod, et ille in sententia non perstiterit, suamque abjuraverit haeresim. Utriusque Testamenti auctorem esse Deum, sacramento baptismatis originalem noxam deleri, bonis operibus esse incumbendum, Christum de Virgine natum, veramque gestasse carnem, in qua subiit crucis patibulum, ac Spiritum Sanctum Patris, Filiique consubstantialem Amorem, ab utroque procedere, definitum est rursus contra novos Manichaeos, Graecosque fractarios. Promiscuos concubitus, foedasque libidines damnavit Ecclesia, nullam habens rugam, vel maculam, in recentioribus Nicolaitis. Sacramenta Poenitentiae, ac Matrimonii, Sanctorum invocationem, Purgatorium, et sepulturam christiano ritu servandam, in quadam Synodo Atrebatensi fuisse contra haereticum Gundulphum expraese corroborata, tradit in libro 13 *Spicilegii* Dacherius.

Diximus Cantus Ecclesiastici facilem methodum docuisse *Guidonem* Aretinum: hunc Bened. VIII, ut Clericos instrueret, Romam accersivit. Qui à laicis Principibus accipiebant investituras, quae fieri solebant traditione baculi, et anuli, ac praesertim qui persolventes pecuniam acquirebant ecclesiasticorum bonorum possessionem, pluries perculsi sunt athenate. Etiam *Paschalis II* negavit Henrico V conferre imperialem consecrationem, nisi prius dominium illud conferendi ecclesiasticas dignitates ac possessiones dimitteret: quamvis tandem aerumnis pressus indulserit, ut electis regni sui Episcopis, et Abbatibus liceret illi baculum, anulumque praebere, praeter omnem tamen violentiam ac Simoniam. Pontifices Maximi non expectato Imperatorum assensu canonice fuerunt electi: et qui fuere intrusi Imperatorum arbitrio, tamquam

raptores, et adulteri, Ecclesia unius sponsa execrata est, ac despexit. Latini usum azymi, qui apud ipsos, mea quidem sententia, semper viguit, retinuerunt frustra obloquentibus *Michaele Cerulario*, ceterisque Graecis schismaticis. Gradus consanguinitatis canonicis sanctionibus ita sunt constituti, ut filii, et filiae fratrum, et sororum in secunda generatione numerentur, nepotes in tertia, pronepotes in quarta, et sic deinceps: qui vero germanos fratres, et sorores in secunda, eorum filios, et filias in quarta, ac nepotes, vel neptes in sexta generatione locantes, inter hos postremos licita asserebant connubia. *Incestuosi*, ut diximus cap. 2 appellati, ab *Alexandro II* declarati sunt pro sua temeritate coelesti poena, et gladio perpetui anathematis puniendi.

Idem *Alexander II* statuit, ut sacro Praesbiteratus ordine consecrati, unam tantum singulis diebus *Missam* celebrarent, excepto die Dominicae Nativitatis. Definitum id fuit in Synodo Romana an. 1063, ex qua depromptus est can. *Sufficit*, de Consecr., dist. 1. Olim quippe non una fuit in *Missis* agendis consuetudo. Nam fuerunt dies à Card. Bona, lib. 1, cap. 18, dicti *Aliturgici*, in quibus non offerebatur sacrificium altaris, cujusmodi est etiamnum *Parasceve* Paschatis, et apud Graecos Quadragesimae tempus, quo utuntur *Missa Praesantificatorum*. Caruit item apud Romanos, et Alexandrinos liturgia dies Sabbati, et quae modo viget in Sabbato majoris hebdomadae, ut ex divino liquet Officio, ad insequentem spectabat noctem. Contra consuetum fuit duas celebrare *Missas* prima die Januarii, in Vigilia Ascensionis Domini, in tribus diebus jejuniorum post Pentecostem, aliisque, quos praelaudatus Card. Bona appellat dies *Polyliturgicos*. At de his plura tum Scriptor ille doctissimus, tum Edmundus Martene, et ceteri de Sacris Ritibus pertractantes. Nam quantum ad quotidianam attinet oblationem, commendatam invenimus à Tertuliano, de Jejunio, cap. 14, à Cypriano Epistola 54 ad Cornelium, à Petro Chrysologo, etc. Unius vero à quolibet Sacerdote Sacrificii eadem die offerendi, congruam affert rationem Innocentius III, c. *Consuluisti*, de celeb. Missarum.

Multiplicatae demum sunt saeculo XI mirum in modum religiosae Familiae. Quidam à S. Joanne Gualberto institutam ajunt, anno 1010, Congregationem *Vallis Umbrosae*, cujus originem nos retulimus ad annum 997. Instituti itaque fuerunt hoc saeculo Monachi *Cavenses* in regno Neapolitano, sectantes consuetudines Cluniacensium: anno 1075 ordo Monachorum *Grandimontensium* à S. Stephano Arverno institutus in nemoribus Mureti in districto Lemovicensi, an. 1076;

sed ita denominatus à generalibus Comitibus, ad *Grandem-montem* habitis, anno 1267 in eadem provincia Lemovicensi. Canonici regulares *S. Quintini* Bellocensis, quorum origo consignatur anno 1078. *Carthusiani* auctorem habuere an. 1068, vel, ut supra diximus, anno 1084 (discrepant enim Historici) *S. Brunonem*, et *S. Hugonem*, Episcopum Gratianopolitanum in Gallia Narbonensi; nomen sortiti à *Carthusia*, ejusdem dioecesis eremo. Institutus anno 1095 à Gastone Viennensi, in Delphinatu Equite, Ordo *S. Antonii*, cujus alumnus infirmis (1), inservientes, in veste desuerunt litteram *Tau*. Anno demum 1098 *S. Robertus*, Abbas Molismensis in Gallia Celtica, *B. Albericus*, et *S. Stephanus*, qui Molismense Coenobium successive gubernarunt, annuentibus Hugone, Archiepiscopo Lugdunensi, Valtero Cabilonensi, et Odone, duce Burgundiae, instituerunt Sacrum Ordinem *Cisterciensium*.

APPENDIX

RERUM EXTERNARUM.

FRANCORUM rex *Robertus*, *F. Hugonis* Capeti, administravit rempublicam summa pietate et justitia usque ad annum 1031. Regnavit postmodum *Henricus I*, Roberti filius, usque ad annum 1060: deinde *Philippus I*, filius Henrici, usque ad annum 1108, spatio scilicet annorum 48, primum ab Urbano II, ob repudiatam Bertam sacrorum usu interdictus, sed postea reconciliatus Ecclesiae.

In Hispania post Alphonsum V, an. 1028, regnum Legionis, et Castellae auspiciatus est *Veremundus III*. Anno 1038 *Ferdinandus Magnus*, cui etiam cesserunt Austriae. An. 1065 *Sanctius II*, Ferdinandi filius, natu maximus. An. 1072 *Alphonsus VI*, Sanctii frater minor, qui regnavit annis 37, nimirum usque ad annum 1109. Dixi regnum Castellae; jam enim tria surrexerant in Hispania regna, id est, Castellae, Aragoniae, et Navarrae; et saeculo XI in Navarra regnarunt *Sanctius* (2) *Garzias*, ac *Sanctii* alii duo (3): in Aragonia autem *Ramirus*, *Sanctius*, et *Petrus I* (4).

(1) Laborantibus praesertim elephantia, et impetigine, vel potius erysipelate, quam *sacrum ignem*, seu *ignem S. Antonii* dixerunt; et de qua *Virgilius* in fine 3 libri *Georg.*

Nec longo deinde moranti

Tempore contactos artus sacer ignis edebat;
nisi mavis hoc in loco intelligere pestilentiam.

(2) *Major* appellatus.

(3) Nimirum *Sanctius V* et *VI*, ac *Petrus*, filius *Sanctii V*.

(4) Ad annum usque 1036 regnavit in Anglia *Canutus*. Ad annum 1040

Sub hujus saeculi initia, ut libro 8 de regno Ital. tradit Sigonius, tres originem habuerunt Republicae, Florentinorum, Pisanorum, et Genuensium. Saracenis hoc vertente saeculo, quae subjicimus, evenerunt. Anno 1005 Pisani eis eripuerunt Sardiniam, Genuenses Corsicam. Ipsi autem anno 1007 Capuam, anno 1008 Jerosolimam, et anno 1009 Consentiam in Calabria, et Bituntum in Apulia expugnarunt (1). At Michael Paphlago, anno 1034, Saracenis, duce Marmace, eripuit Siciliam. Turcae, anno 1045, adversus Saracenos arma vertentes, paulatim totum pene Orientem occuparunt. Hi quoque Mahumetis receperunt Alcoranum, et an. 1048, tota devicta Perside, caesoque Saraceno Arvira, regem suum Tangrolipicem *Sultanum* (quod idem sonat ac *Rex regum*) primitus nominarunt. Caliphias Aegypti anno 1056 Jerosolymis Sepulcrum Redemptoris nostri claudi mandavit, inhibito Christianis ingressu. Tunetini Mahumetani an. 1074, fines ac litus Calabriae, et Siciliae infestarunt. Rogerius, Siciliae Comes, anno 1078 Tauromenio, et anno 1091 ex universa Sicilia Saracenos fugavit (2).

Adversus Saracenos, et Turcas, sedente Urbano II, et hortante *Petro Eremita*, anno 1095, decretum est Bellum Sacrum (*Cruciatam* vulgo appellant), seu expeditionem militarem, cui se addicentes, cruce rubri coloris in dextero humero obsignabantur. Collectae multitudini, et in varias copias distributae dux, et imperator, anno 1096, constitutus est *Gothofredus Bullionus*, Dux Lotharingiae. Quamvis multi perierint, non Turcarum tantum, verum etiam Graecorum insi-

Araldus. Ad 1042 *Harde Canutus*. Ad 1045 *Alfridus*. Ad annum 1066 *S. Eaduardus*. Eodem anno *Eraldus*. Usque ad annum 1087 *Gulliebns I*. Usque ad 1135 *Henricus I*. In Polonia *Boleslaus I* regnavit usque ad annum 1025. *Micislaus II* ad 1035. *Casimirus* 1053. *Boleslaus II* 1079. *Ladislaus* 1102.

(1) Hoc anno 1009, die 6 Octobris, feria 5, hora una ante mediam noctem, lunam cooptertam terrimo sanguine tradunt *Chronica Belgica*.

(2) Poterant inter saeculi XI calamitates commemorari incendium Pappiae anno 1014. Terraemotus ingens in Franconia, praesertim Fuldae, anno 1013. Horribilis cometes, et pluvia sanguinis in Gallia anno 1014. Intolerabile frigus an. 1020. Rapta apud Anglos a diabolo mulier venefica cum vehementi eulatu anno 1045. Colubrorum agmina in finibus Tornaci inter se conflictantia; et consecuta inde pestilentia, et fames anno 1059. Aquarum in Italia, et in Belgio talis inundatio, ut innumera aedificia corruerint, et gallinae, anseres, aliaque domestica animalia in sylvas confugerint, anno 1089. Erumpens fons sanguinis in Normannia, incendia, imbres, et locustarum agmina, anno 1091. Pestis, quae apud Gallos, Germanosque anno 1095 desaevit: igneus draco per aërem volitans, jacula ignita, arma in coelo cruenta, monstruosi partus, pluraque id genus ostenta anni 1099.

diis, pervenerunt tamen Nicaeam peditum 600.000, et equitum 100.000. Urbs illa Solimani regia, cum aliis civitatibus 41, et oppidis plus, minus 200, à Christianis expugnata fuit an. 1097. Fidelium 13.000, Turcarum 200.000 vario certamine ceciderunt. Antiochia à nostratibus capta est anno 1098, valde Christianorum exercitu diminuto. Proximo anno 1099 Christiani obsidione cinxerunt S. civitatem Jerusalem die 5 Junii: expugnarunt autem, et occuparunt die 25 Julii, feria 6. Primus omnium moenia superavit miles (1), quem concivem suum Pisani opinantur, secundus *Gothofredus*, tertius ejus frater *Eustachius*. Die à capta urbe octavo *Gothofredus*, rex Jerosolymorum, cunctorum suffragiis fuit declaratus (2).

Quamquam plura dixi de Saraceniz; alia tamen occurrunt commemoranda. Nam *Basilius*, Graecorum Imperator, anno 1014, Bulgaris superatis, crudelissime victoriam exercuit, jubens illorum 1500 oculo erui. *Bohemi*, anno 1038, eripuerunt Polonis *Uratislaviam*, et *Cracoviam*. *Scythae* anno 1046 depopulati sunt *Turchiam*, *Macedoniam*, et *Graeciam*; at à Bulgaris, anno 1066, interneccione deleti sunt. *Henricus IV*, anno 1068, domuit *Illyricos*, quos appellant *Slavos*. In ipsum *Henricum*, anno 1073, arma converterunt *Saxones*, et *Thuringi*, adeo, ut vix elapsus sit fuga. Anno 1081 rursus cum *Rodulpho* pugnavit, infausto hujus obitu ex hac pugna consequente. In *Italiam* venit, urbemque *Romam* obsedit, et occupavit anno 1083. In ipsam *Romam*, anno 1084, armis, incendio, et rapinis saevit *Robertus Guiscardus*, dux *Calabriae*; quem necessitate adactus ad expellendum *Henricum*, vocaverat *S. Gregorius VII*.

(1) Brietius ait in muros omnium primum conscendisse *Rainbaldum Creconium*, nobilem *Picardum*.

(2) Procumbenti ad Sepulchrum Domini *Gothofredo*, aureamque coronam abjicienti, spinea imposita fuit. Hinc Epigramma illud:

Laurea non hominem gestare, nec aurea Regem

Fas, ubi Rex Divum spinea sarta tulit.

Qui ajuat *Petrum*, *Eremitam Ambianensem*, ad promovendum Bellum *Saxorum* ostentasse epistolam è coelo ad Christianum populum missam, id referunt ex *Dodechino*, continuatore *Chronici Mariani Scoti*, *Voltaire*, ceterisque objicientibus, summa imprudentia susceptam expeditionem: ex qua Europa privata est incolarum suorum parte maxima, profusa immensa thesaurorum copia, extinctae nobilissimae familiae, exortae innumerae caedes, pestilentiae, et calamitates quam maximae: respondemus plura Deo auctore praecipit, et fieri bona, et utilia, quorum exitus non ex Deo, sed ex hominum improbitate permultis exitiosus est, atque infelix.

Scriptoribus hujus aevi adnumeremus oportet Avicennam, philosophum Arabem, medicum praestantissimum, qui numquam dormivisse fertur integram noctem, ut studiis vacaret, et anno aetatis suae 18, totam absolverat ἐγκυκλοπαιδείαν (1). Obiit Alcorano addictus, aut forte nullius religionis circa annum Ch. 1050. Claruerunt praeterea in historia Germanica Lambertus Schaffnaburgensis, ex quo plura exscripsit Tritheimius, inter haereticos tamen et Cl. rejectus in Indice Hispanico anno 1067, atque in Historia regum Dalmatiae, et Croaciae Auctor anonymus, latinitate donatus à Marco Marullo Spalatensi. Ex antiquorum medicorum libris plura collegit Constantinus Afer, post universum fere orbem peragratum, omnemque Chaldaeorum, Persarum, Arabum, et Saracenorum comparatam sibi disciplinam insidiis elapsus, et inter Cassinenses monachos cooptatus. Joannes Italus, atque, ut arbitrator, Siculus, tantum in philosophia excelluit, ut profectus Constantinopolim, Michaeli Psello suffectus, cum omnium admiratione Aristotelis, Platonis, Porphirii, Jamblici, et Procli explanaverit libros; sed propugnans Pythagoricam *Metempsychosim*, transmigrationem scilicet animorum, et sacrarum imaginum cultum evertens, tanquam haereticus damnatus est, et coactus jussu Imperatoris Alexii ex ambone anathematizare undecim pravae, quam tradiderat doctrinae, capita (2). Tres libros de Henrici IV contra Saxones bello condidit carmine Auctor, qui ne sibi conflaret invidiam, diraque accesseret, consulto nomen suppressit suum. Fertur pro Henrico scripsisse quoque Sigbertum, de quo proximo saeculo, cap. 4, et qui tam prosa, quam carmine plura elucubravit. Sub hujus saeculi exitum, id est, anno 1099, medici Salernitani versibus conscripserunt Opusculum de conservanda valetudine (3), inscriptum Roberto, Normaniae Duci, illos de fistula brachii sananda consulenti. Incipit vero idem Opus:

Anglorum regi dicit Schola tota Salerni,
quoniam Robertus designatus fuerat rex Angliae.

(1) ἐγκυκλοπαιδεια, quasi circularis scientia, ab ἐγκύκλιος, circularis, et ἀ παιδεια, disciplina, vel eruditio, significat omnem fere scientiam simul compactam, et ductum quemdam multarum disciplinarum confertum.

(2) Rab. Moses Ben Maimon, ab initialibus litteris appellatus Rambam, praecellens fuit in omni Hebraeorum litteratura. In Jure, in Medicina, in Mathesi, natus Cordubae anno communioris computi Hebraeorum 4891, Aerae Christianae 1130, laudatus à Rabbiniis Abraham Zochut, et Isaac, necnon à Joanne Buxtorffo, quem vide in Praefat. ad Opus Maimonidae inscriptum, Doctor Perplexorum.

(3) Libri titulus pervulgatus, Schola Salernitana, Auctor vere unus

DUODECIMUM

ECCLESIAE SAECULUM.

CAPUT I.

PONTIFICES MAXIMI RECENSENTUR.

ITAQUE Paschalis II an. 1118 mortem appetiit: post quem 16 sederunt in Petri Cathedra Romani Pontifices, nempe *Gelasius II*, *Calistus II*, *Honorius II*, *Innocentius II*, *Caelestinus II*, *Lucius II*, *Eugenius III*, *Anastasius IV*, *Hadrianus IV*, *Alexander III*, *Lucius III*, *Urbanus III*, *Gregorius VIII*, *Clemens III*, *Caelestinus III*, et *Innocentius III*.

CLXI. *Gelasius II*, antea *Joannes Cajetanus*, electus est, repugnante licet Imperatore *Henrico V*. Is ergo inaugurari Pontificem jussit *Mauritium* Episcopum *Bracarensem*, ei *Gregorii VIII* nomine imposito. At *Gelasius* damnatis in Synodo *Capuana* *Mauritio*, et *Henrico*, in *Gallias* secessit, obiitque pleuritide in *Monasterio Cluniacensi*, IV kal. *Februias* an. 1119.

CLXII. Suffectus ei est *Guido Burgundus*, *Archiepiscopus Viennensis*, electus *Cluniaci* suadente *Conone*, *Episcopo Praenestino*, appellatus *Callistus II*. Qui rursus *Henrico*, et *Mauritio* damnatis, et in Synodo *Oecumenica Lateranensi* compositis circa *Investituras* dissidiis, ad finem vergente 6 anno Pontificatus sui, anno scilicet 1124, idibus *Decembris*, excessit è vivis.

CLXIII. Post *Callistum* sedit *Honorius II* *Bononiensis* (1), antea *Lambertus*, *Ostiensis* *Episcopus*, qui *Henrico V* sine prole defuncto, per *Apostolicae Sedis Legatos* dedit operam, ut *Imperator* eligeretur *Lotharius*, *Dux Saxonum*, et *Conradum Franconiae*, ac *Fridericum Sveviae* *Duces*, filios *Agnetis* sororis *Henrici*, armis insectantes *Lotharium*, ut *avunculi*

Joannes *Mediolanensis*, qui omnium medicorum nomine scripsit, sicut opus inscriptum *Collegium Bononiense*, unius *Ulyssis Aldrovandi* foetura est.

(1) *Bononiensis* vulgo dicitur, et loco natus obscuro: at *Platina* *Imolensem* facit. Inter *Bononiam* vero, *Imolamque*, est oppidum nunc fere dirutum, vulgo *Fignagnano*. Fertur hinc *Lambertum*, seu *Honorium II* prodisse, et anno *Jubilaei* privilegio *sacram* ejusdem oppidi, *patria*que suae *Aedem* locupletasse.

potirentur imperio, communione privavit, deposito quoque Anselmo, Archiepiscopo Mediolanensi, à quo Conradus Mo-doetiae acceperat Italici regni coronam. Obiit vero Honorius sexto anno Pontificatus, Ae. Ch. 1130, XVI kalendas Martii.

CLXIV. Electus deinde est, licet invitus, *Innocentius II*, antea Gregorius, Card. S. Angeli: sed eadem die intrusus est factione seditiosa Petrus Leonis, nomine Anacleti II usurpato. Roma Innocentius cedens ad Ludovicum VI, Galliarum regem, deinde ad Lotharium, à quo Romam deductus est, et restitutus, perrexit summo ubique exceptus honore. Discedente autem ex urbe Lothario, Imperii corona decorato, Innocentius nondum extincta Anacleti factione, Pisas advenit, ibidem commoratus usque ab obitum Anacleti (1). Verum huic seditiosi substituerunt pseudopontificem alterum, quem appellarunt Victorem IV. Hic post tres menses dejectus est: ac Innocentius celebrata Synodo II Lateranensi, Oecumenica rebusque aliis praeclare, et magnifice gestis, anno 1143 humanis exemptus est rebus, die 24 Septembris (2).

CLXV. Administravit deinde Ecclesiam quinque dumtaxat mensibus, paucisque diebus, *Caelestinus II* Hetruscus, vita functus anno 1144, die 9 Martii. Ab hoc Pontifice incipiunt vaticinationes, quae tribuuntur S. Malachiae, Archiepiscopo Hiberno; quarum prima est, *Ex castro Tiberis*. Nam Caelestinus erat Tiphernas è castro S. Felicitatis ad Tiberim, vulgo è Civitate Castellana. Ingeniose Pontificibus ante Benedictum XIII eadem vaticinia fuerunt aptata. Huic, et sequentibus Clementi XII, et Benedicto XIV, nescio quo jure conveniant. Vaticinatio de primo est illa, *Miles in bello*: de altero, *Columna exvelsa*: de tertio, *Animal rurale*. Proxime futurus pronuntiatus est eo symbolo, *Rosa Umbriae*. Post hunc ad extremum usque Judicium supersunt dumtaxat 18. Sed nemo credat vaticinationes istas esse S. Malachiae, atque interpretationes aliud esse praeter alicujus luxuriantis ingenii commentationes, aut alicui mortalium momenta innotescere, quae *Pater posuit in sua potestate*, ut inquit Dominus Act. 1, 6.

CLXVI. Sequutus est *Lucius II*, antea Gerardus Caccianemicus, Bononiensis, extinctus post mensem II ictu lapidis anno 1145, V kal. Martias.

CLXVII. Sedit postea ultra annos 8 *Eugenius III*, disci-

(1) Hujus rei causa S. Bernardus ad Pisanos scribens, urbem illorum summopere commendavit.

(2) De Innocentio II in Concilio Remensi anno 1134, sequenti capite laudando, ait S. Bernardus: *Plusquam Moyses hic etc.*

pulus S. Bernardi, Abbas S. Anastasii Ordinis Cirtercien-
sis (1), qui non sine sanctitatis fama obiit Tibure in Latio.
Niget apud Pisanos traditio Eugenii patriam fuisse Montem-
magnum sexto à Pisis lapide.

CLXVIII. Extincto Eugenio anno 1153, nonis Julii, suc-
cessit *Anastasius IV* Romanus, antea *Couradus*, et Episcopus
Sabinensis, sublatus è vivis anno proximo 1154, die 2 De-
cembris.

CLXIX. Anastasio IV successor datus est *Adrianus IV*,
natione Anglus, cui Nicolai nomen erat. Romanos Senatores
conantes sibi pristinam vindicare libertatem, ad officium rede-
git; multaque passus à Federico Imperatore, quem decorave-
rat imperii corona, ob Gullielmum, Siciliae regem, decessit
Anno kal. Septembris, anno 1159.

CLXX. Rexit deinde Ecclesiam 22 annis *Alexander III*
Senensis, appellatus antea *Rolandus Paperonus*. Diuturnum
Schisma invicta patientia compescuit, et quatuor pseudopon-
tifices, *Victorem V*, *Paschalem III*, *Callistum III*, et *Innocen-
tium III*, temere se nominantes, percussit anathemate; atque
omnes, teste *Pandulpho Pisano*, miserrime perierunt. Patro-
cinatus est *Thomae*, Archiepiscopo Cantuariensi, quem etiam
Sanctis adscripsit: Venetis plura largitus est privilegia: Late-
ranense Concilium III, Oecumenicum XI, celebravit, ac *Fede-
ricum* imperatorem ad pedes suos provolutum, et veniam pe-
tentem, elevans cum lacrymis excepit osculo; ita ut veritati,
et hujus Pontificis mansuetudini contraria tradant, qui ajunt
hunc pede Imperatoris pressisse caput, eique insultasse ver-
bis ex Psalmo 90 petitis, *Super aspidem, et basiliscum ambu-*

(1) Antea vocabatur *Bernardus Pisanus*. Mirabatur S. Bernardus hunc
Pontificem fuisse à S. R. E. Cardinalibus electum. Vide *Papirium* lib. 5,
pagina 261. Ornatum ab Eugenio III templum Virginis in *Exquilis*, con-
stat ex verbis, quae legebantur in vestibulo:

Tertius Eugenius, Romanus Papa, benignus

Obtulit hoc munus, Virgo Maria, tibi.

In Prophetia *Malachiae* Eugenius III praeveniat, eo symbolo, *Et
magnitudine montis*, ob patriam *Montem magnum*. An. 1148 Eugenius in
Etruria versabatur, eodem quippe an. XI kal. Decembris, templum oppidi
S. Geminiani, assistentibus pluribus Cardinalibus, solemniter consecravit.
Proximo an. 1149 Pisis aedem S. Pauli ad Arni ripam dedicavit, ut con-
stat ex asserto illic lapide. Etsi dicitur à S. Bernardo *rusticanus, panno-
sus hominitio*, et evecus à *securi, ab ascia, à ligone*; parentes tamen ha-
buit nobilis prosapiae *Bernardum Paganelli*, et *Mariam Cajetanam*. Fue-
rat majoris templi Vicedominus, deinde monachus *Camaldulensis*, et Ab-
bas *Monasterii S. Zenonis*, postea *Cisterciensis*, S. Bernardi discipulus, et
Abbas *monasterii SS. Vincentii et Anastasii Romae* ad *Aguas Salvias*.

labis, et conculcabis leonem, et draconem. Obiit Alexander III Tipherni III kal. Sept. anno 1181 (1).

CLXXI. Deinde Romanam Ecclesiam rexit Lucius III, antea Humbaldus Allucingulus Lucensis, qui decessorum exemplo civili seditione exagitatus, adiit Veronam, ubi anno quinto sui muneris inchoato, persolvit naturae debitum anno 1185, VIII kal. Decembris.

CLXXII. Non absolvit in Episcopatu Romano biennium successor Lucii, *Urbanus III*, antea Lambertus Cribellus, Archiepiscopus Mediolanensis. Etenim Venetias migraturus, ad elassem adversus Turcas comparandam Ferrariae tristi accepto nuncio de expugnatis à Saladino Jerosolymis, conceptoque ex moerore animi morbo, an. 1187, XIV kal. Nov. occubuit.

CLXXIII. At brevior fuit Pontificatus *Gregorii VIII*, antea Alberti de Mora Beneventani, qui Ferrariae inauguratus, adveniens Pisas, hujus urbis cives cum Genuensibus conciliaturus, ibi intemptivo confectus est morbo, anno ipso 1187, die à sua electione 57, et 17 Decembris.

CLXXIV. Vix tres Apostolici regiminis expleverat annos *Clemens III*, antea Paulinus Scholarius, Episcopus Praenestinus, post obitum Gregorii electus Pisis, quando seditione Romanorum civium composita, è vivis excessit IV kal. Aprilis, anno 1191.

CLXXV. Etsi Hyacinthus Ursinus, dum renunciatus est

(1) Mendacium esse, quod aliqui narrant Alexandrum Venetiis anno 1177 in vestibulo S. Marci superba tyrannide, et pede super caput ejus imposito, Federico insultasse, demonstrat Ven. Baronius ad praedictum annum num. 86. Sane Federicum I humanissime receptum ab Alexandro constat ex Romoaldo Archiepiscopo Salernitano, qui praesens adfuit, ex Chronico Andreae Danduli, et ex Epistolis ipsius Alexandri III. Vide Sandinum pag. 384. Oppositum tradunt Georgius Lackfeld de Rerum German. Scriptoribus, pag. 175, Christ. Mathiae, pag. 939, Gaspar Hedion. lib. 10 Hist. Eccle. cap. 8, Funcius lib. 4 Chron. Ajunt nonnulli spectatorem fuisse hujus facti Theodorum, Marchionem Misniae, qui ad erigendum Imperatorem accurrerit. Mirum fabulae fidem adhibuisse, pag. 205, 2, Papium Massonum. De Gullielmo Cave in Saeculo Valdensi, aliisque Protestantibus eandem abstruentibus, nil dicam aliud, nisi unius Theodori incerto testimonio illorum narrationem inniti, nostram vero notis, integerrimis, et ocularibus testibus. Iniqua et illa de Alexandro III Friderici expostulatio apud Christ. Mathiae praecit.

Ecce paterna fides, et magni Praesulis alma

Integritas, humilisque Petri vestigia sectans.

Jam non ferre crucem Domini, sed tradere regna

Gaudet, et Augustus mavult, quam Petrus haberi.

Plura ibidem leguntur hujus furfuris.

Pontifex, assumpto nomine *Caelestini III*, ageret annum aetatis suae 85, superstes fuit tamen annis fere septem, et de Christiana republica optime meritus, fatis cessit an. 1198, VI idus Januarias.

CLXXVI. Christianam exeunte saeculo XII moderabatur rempublicam *Innocentius III*, antea Lotharius, Comitis Signiae filius, electus statim ac Caelestinus reconditus fuit tumulto. Fuit in utroque Jure doctissimus, potestatis, ac ditionis Pontificiae vindex acerrimus. Quaesitorum Fidei adversus Albigenes primus auctor, et pacis, atque incrementi religionis studiosissimus. Celebratum ab illo IV Lateranense Concilium, Oecumenicum XII. Istud vero, et Innocentii obitus, qui contigit an. 1216, die 16 Julii, ad saeculum spectant decimum-tertium.

PATRIARCHARUM NOMINA.

Superiori saeculo dictum est recuperatam fuisse à Christianis civitatem Sanctam Jerusalem. Series itaque Patriarcharum ejusdem civitatis est iterum assumenda. Eodem anno 1099 captae urbis electus est *Daibertus* Pisanus, Apostolicae Sedis Legatus, à Balduino depositus anno 1103. Deinde sederunt saeculo XII *Ebremarus*, *Gobelinus*, *Arnulphus*, *Germundus*, *Stephanus*, *Willelmus*, *Fulcherius*, *Almaricus*, *Heraclius*, *Albertus* Eremita, et *Monachus* (1), qui decessit anno 1204. Antiochiae vero, quam Christiani expugnarunt anno 1098, primus sedit usque ad annum 1136 *Bernardus*, natione Gallus: postea vero *Rodulphus Aimericus*, et *Rodulphus II*, qui ex hac vita migravit anno 1220.

CAPUT II.

SYNODORUM SAECULI XII ELENCHUS.

ROMAE plura hoc saeculo celebrata fuere Concilia, eaque praesertim ad abolendum jus à Principibus laicis usurpatum conferendi Ecclesiastica beneficia, sive, ut ajunt, investituras, tot schismatum, anathematum, bellorumque originem. Nam eam ob rem, superstite adhuc Paschali II, anno 1102, et rursus anno 1104, 1110, 1112, et 1116, quinque celebrata fuere *Lateranensia Concilia*; quorum primo Henricus IV rursus sacrorum usu fuit interdictus: altero eadem poena multati regii Consiliarii, aliique in Anglia investituras exequen-

(1) Proprium nomen, Ortus in dioecesi Florentina.

tes: in tertio item vindicantes sibi Ecclesiasticorum honorum dispositionem, simulque diripientes res naufragorum diris devoti fuere: in quarto jus dandi investituras, quod per vim Henricus V extorserat, revocatum est, promulgato in eumdem Imperatorem anathemate; et in quinto proscriptis item investituris praecedentis Concilii acta confirmata fuerunt. Lateranensibus hisce Synodis definitione ac sententia concordēs fuere, *Jerosolymitana* anno 1111 celebrata, praeside Conone, Apostolicae Sedis Legato: *Ansana* anno 1112 collecta ab Archiepiscopo Lugdunensi, Joanne: *Bellovacensis* anno 1114 in Archiepiscopatu Remensi sub praeaudato Conone: *Capuana*, et *Coloniensis* anno 1118, et *Remensis* anno 1119. In his vero postremis una cum Henrico V damnatus est Mauritius, cognomento Burdinus, sive Antipapa Gregorius VIII, de quo praeced. capite n. 161.

Magna de *Investituris* controversia componi coepit anno 1122 in Concilio Constantiensi, adstantibus Legatis Callisti II, atque concordia firmata est, Henrico eique adhaerentibus ab omni censura absolutis, in Concilio *Lateranensi VI* et generali IX, proximo anno 1123. Praefuit Synodo idem Callistus, et interfuerunt Episcopi 300. In Pandulphi Pisani scriptis *nongenti* mendose leguntur. Restituit in his duobus Synodis Henricus Catholicae Ecclesiae omnes investituras, quae per baculum et anulum fieri consueverant, omnemque liberam Ecclesiasticarum dignitatum electionem et consecrationem: et Callistus concessit Imperatori, ut electiones Episcoporum et Abbatum regni Teutonici fierent eo praesente, absque simonia et violentia; et electi ab eodem Imperatore reciperent *regalia*, id est, Feuda, per sceptrum, vel signum externum.

Pseudo-Pontifices sequentibus Synodis depositi et damnati fuerunt: Gregorius VIII anno 1117 in concilio *Beneventano*, et in generali Lateranensi, nuper laudato: Petrus Leonis, seu Anacletus II, anno 1130 in Concilio *Aniciensi*, ad ripam Ligeris: anno 1131 in *Remensi*, cui adfuit Innocentius II, et regi Francorum, Ludovico, regalem imposuit coronam: anno 1132 in *Placentino*, et anno 1134 in Concilio *Pisano*, in quo etiam depositus fuit Alexander Leodiensis Episcopus, Simoniacus, Victor III Antipapa, et Fridericus Imperator, à quo fuerat intrusus, excommunicationis poenam subierunt in Synodo Papiensi anno 1160, et *Lateranensi VIII*, anno 1168. In Veneta anno 1177, in qua Alexander III, et Federicus Imperator reconciliati fuerunt, Paschalis III dejectus est.

Haereticos proscribere, quae sequuntur Concilia: *Florentinum* anno 1105. Vanitatis errorisque redarguit illius urbis

Episcopum Fluentium, effutientem natum jam esse Antichristum, et mundi interitum imminere. Concilium *Lateranense VII* et *X* generale anno 1139, rescissis Actis pseudo-pontificis Anacleti II, condemnavit haeresim Arnaldi Brixiensis, Petri de Bruis, atque his adhaerentium. Praefuit Concilio Innocentius II, et interfuerunt Archiepiscopi et Episcopi mille. Damnatae in hoc etiam Concilio haeresis Simoniaca, Investiturae, et Nicolaitarum turpitudines; indictumque anathema iis, qui in clericum, aut monachum violentas manus injiciunt. In Senonensi anno 1140 damnata sunt Petri Abaelardi nefaria dogmata; atque in *Jerosolymitano* 1142 proscripti Armenorum errores. Bogomilos damnavit anno 1143 *Constantinopolitanum* Concilium, collectum à Michaele Oxita Patriarcha, et in *Parisiensi* anno 1147 reprobati fuerunt errores, de quibus accusabatur Gilbertus Porretanus, Episcopus Pictaviensis. Anno demum 1179 in Concilio *Lateranensi IX*, et Oecumenico XI, sub Alexandro III, statutis iis, quae ad Ecclesiasticam attinent disciplinam, ab Episcopis tercentis damnati sunt Valdenses, et Albigenses haeretici.

È reliquis Synodis notandae sunt, *Parisiensis* anno 1105, qua Philippus rex, et Bertrada, ob incestas nuptias excommunicati, praestito juramento omnimodae separationis, impetrarunt absolutionem: *Moguntina* anno 1105, in qua deposito Henrico IV, hujus filius evectus est ad imperium: *Tarsensis* in Cilicia, in qua anno 1177 Graeci Armenique Eutychiannam damnarunt pariter haeresim, et ad communionem redierunt: *Abriعاتensis* in finibus Normanniae, ac Britanniae, quae à caede S. Thomae Cantuariensis anno 1172 absolvit Henricum II, regem Angliae; et *Divionensis*, in Burgundia, in qua an. 1199 damnatae fuerunt illicitae nuptiae Philippi, Francorum regis, qui ducta altera uxore Ingeburgem, legitimam conjugem repudiaverat (1).

CAPUT III.

HAERESSES SAECULI DUODECIMI.

SEQUITUR, ut haereses describamus. Harum Auctores fuere *Tanchelinus*, *Petrus de Bruis*, *Henricus Tolosanus*, *Petrus A-*

(1) Jure meritoque praetermisimus Pseudo-concilium Moguntinum anni 1058, in quo statutum fuit obedientiam praestandam esse Antipapae Guiberto; exauctoratus fuit S. Gregorius VII, et depositi quindecim Episcopi eidem Gregorio adhaerentes. Agunt de hoc Concilio Conradus Uspersgensis, et Sigebertus in Chronicis; plura autem Leo Hostiensis lib. 3, cap. 70.

baelardus, *Constantinus Chryosomalus*, *Bogomilus*, *Arnaldus Brixienſis*, *Filbertus Porretanus*, *Joachimus Abbas*, et *Petrus Waldo*. De Tanchelino, perditissimo homine, tam deliro, ut se Dei Filium eſſe jactaret, ac tam impuro, ut virgines in conſpectu parentum, nuptasque coram viris dixerit comprimendas, nil aſſerendum eſt aliud, quam illum Antuerpſiam, claram Brabantiae Urbem, et emporium toto orbe celeberrimum, corrupiſſe, ſed opportune extinctam peſtilentiſſimam contagionem opera S. Norberti, de quo capite proximo.

Petrus de Bruis, et *Henricus* ejus diſcipulus, circa annum 1140 errores ſpargebant ſuos. Nam ad illorum evertendam haereſim Eugenius III anno 1147, Tolosam miſit Albericum, Episcopum Oſtiensem. Hi vetus Teſtamentum rejiciebant, baptiſmum ante uſum rationis adminiſtratum improbabant, adhaerebant Iconoclaſtis, crucesque frangebant, ſacras demoliebantur aedes, pſalmodiam, precesque ore prolatas irridebant, Sacrificium Miſſae, et Sacerdotum abjiciebant conſecrationem. Petrus Anatiliae, ſive ad Fanum S. Aegidii crematus eſt. Henricus praedicto an. 1147 fuit conjeſtus in carcerem, ubi deceſſit.

Memoravimus ſuperiori ſaeculo *Bogomilos*, quamdam ſectam Manichaeorum, horumque ducem Hiſtorici ajunt fuiſſe Baſilium medicum, cum ſuis igni traditum, jubente Alexio Comeno. Verum fuit quoque *Bogomilus* monachus, damnatus, ut ſuperiori cap. diximus, anno 1143 in Synodo C. P., cujus meminere perpauci. Ad Manichaeorum dogmata addebat daemones habitare in corporibus defunctorum; quos proinde relinquebat inſepultos, effodiendo, et projiciendo extra Eccleſias oſſa cineresque fidelium. Fas eſſe autumabat tondere in monachos, etiam copulatos conjugio, et invitos quidem, ac reluctantes, nec verebatur Deo, quem nos colimus, maledicere. Fuit per id temporis *Constantinus Chryosomalus*, duas in homine commentus animas, baptiſma parvulorum irridens, exhibendum Principibus honorem, ac ſi diabolo conferretur, execrans, atque id genus ineptiarum nugarumque pleniffimus.

Petrus Abaelardus ortus in oppido Palatii, dioceſis Nannetensis, poſt conſuetudinem cum Heloisia, ex qua filium ſuſcepit, et cujus cauſa à foeminae conſanguineis amputata fuerunt illi virilia (1), S. Dionyſii monachus Pariſiis effectus, ni-

(1) Exſectus eſt *Abaelardus* procurante Fulberto, Canonico Pariſienſi, cui Heloisia neptis erat. Haec ad preces Episcopi Trecenſis praefecta fuit inſigni virginum monaſterio. S. Bernardi de Abaelardo judiciū confirmatur Innocentii II epistoſa ad Episcopos Galliarum, aſſervata Lutetiae Pari-

mis argute de divina Trinitate disputando, aliaque Theologiae capita pertractando, non evitavit supinos errores, dogmatizans Deum esse prorsus inaspectabilem beatis, castum Dei timorem non futurum in coelis, nullum dari ignorantiae peccatum, atque his consimiles errores alios: quos tamen morti proximus dicitur retractasse; imo in Senonensi Concilio, anno 1140, S. Bernardo erroris capitula designanti, et asserenti Abaelardum loquentem de Trinitate sapere cum Ario, agentem de gratia sentire cum Pelagio, et de Christi persona scribentem adhaerere Nestorio, ipse Abaelardus ad Sedem Apostolicam provocavit, ad quam accessurus, praepeditus est aegritudine, obiitque an. 1142 apud monachos Cluniacenses, à Petro Venerabili cohonestatus amplo, splendidoque epitaphio (1).

Arnaldus è Brixia contendebat omnia bona temporalia esse laicorum, et injustissime à Clericis detineri, nec salutem consequi posse Episcopos regalia, et monachos possessiones habentes: quod postea Marsilius Patavinus, Joannes de Ianduno JCC. Waldenses, Hussitae, et alii haeretici propugnarunt. Arnaldus vero Roma expulsus sub Hadriano IV, captus est in finibus Hetruriae,

Appensusque cruci, flammaque cremante solutus,
ut lib. 3 de Gestis Federici inquit Gunterus.

Gilbertus Porretanus, cum Deum à Deitate, et relationes divinas ab essentia distingui affirmasset istorum articulorum damnationi factae anno 1147 in Synodo Parisiensi, et sequenti anno in Remensi, praesente Eugenio III, sponte libenterque subscripsit, Pictaviensi Ecclesiae ob hanc laudabilem demissionem honorifice restitutus. Etiam Joachimus, abbas Calaber, de Trinitate non recte sensit; negavit enim Divinas Personas esse revera unum, et idem cum divina natura; sed post ejus obitum, cui proximis scripta sua iudicio Sedis Apostolicae subiecit, vetuit Honorius III, Innocentii III successor, ne haeresis nota infametur.

siorum ad S. Victoris coenobium. In ea etenim haec habentur: *Dolemus quod in Petri Abaelardi perniciose doctrinae Aarii, Manichaei, Nestorii, Euty-chiani et Dioscori haereses pullulare coeperunt; unde universa ipsius Petri per-versa dogmata cum suo auctore damnamus etc.*

(1) Epitaphium Petri Abaelardi, ut habetur apud Caveum in saeculo Valdensi, ita clauditur:

*Est satis in tumulo, Petrus hic jacet Abailardus,
Cui soli patuit scibile quidquid erat.*

Ibidem obiisse dicitur XI kalendas Majas.

Waldensium Secta erupit anno 1160 cum *Petrus Waldus* Lugdunensis, sociorum suorum uno repentina mortem sublato, perterritus ceteros ad Evangelicam paupertatem sectandam hortatione exemploque perduxit. Hinc Waldenses appellati etiam sunt Pauperes de Lugduno, Cathari, seu Puritani, in Sabaudiae autem et Pedemontii vallibus *les Barbets*. His conjuncti sunt Albigenses, nomen sortiti ab Alba Helviorum, seu Albiga Galliae urbe, in qua frequentissimi insederunt (2). Non divitiarum contemptus, sed haereseon portenta, in Waldensibus, et Albigensibus reprehenduntur. Etenim Ecclesiam Romanam à Silvestri temporibus defecisse, ac modo esse vitiorum omnium sentinam, jejunia, ritus, indulgentias, obedientiam Ecclesiasticis Praelatis exhibendam, juramentum, res esse inutiles, et interdictas; nullum dari Sacramentum praeter Baptismum, et Eucharistiam, hanc etiam à laicis confici sola recitatione orationis Dominicae, et Sacerdotes in grave peccatum lapsos consecrandi amittere potestatem; sunt dogmata Waldensibus et Albigensibus communia. Fleurius ad annum 1184 scribit Waldenses initio errasse in eo dumtaxat, quod paupertatem desiderem, et fanaticam profitebantur, spernebantque Ecclesiasticam potestatem. At paulatim excrescere errorum monstra, et facile improbos convenire, experimento compertum est. *Sabatatos*, et *Insabatatos* quidam dixere, non quod in Sabbato judaizarent, ut commenti sunt aliqui; sed quod ob nimiam paupertatem calceos deferrent ligneos, quos Galli vocant *Sabots*.

In praelaudato Concilio Remensi, anno 1147, dementiae potius, quam haeresis laborare malitia visus est *Eudon* quidam, gallice *Eon*; qui saepe in Ecclesia audiens clausulam illam Exorcismorum: *Per eum, qui judicaturus est vivos, et mortuos*, se futurum esse universorum judicem praedicabat: et quod nemo satis mirabitur, tam insana, et absurda vendicans, magnam Vasconiae, atque Armoricae, sive Britanniae minoris partem corruperat. Quidam denique saeculo XII, ostentantes vitae integritatem, omniaque exercentes exterioris pietatis officia, et se *Apostolicos* nominantes, abhorrebant à nuptiis, et nihilominus mulieribus turpi concubitu frequentissime miscebantur; quamobrem illos exagitat, ac perstringit S. Bernardus, sermone 66 in Cantica. Atque de haeresibus hactenus (1).

(1) De his rursus proximo saeculo XIII.

(2) Erupit saeculo XII nova haeresis *Catharorum*, longe ab ea diver-

CAPUT IV.

SCRIPTORES ECCLESIASTICI SAECULI DUODECIMI.

DUCENTOS quadraginta circiter enumerat saeculum, in quo versamur, Scriptores. Digni sunt, quorum recolatur memoria, saltem 23, tribus additis lectissimis foeminis, quamvis nec ceteri flocci habendi sint, ac spernendi.

Horum itaque primus est *Leo Marsicanus*, à patria Lucae urbe ita appellatus, monachus Cassinensis, et S. R. E. Cardinalis, qui Monasterii sui Chronicon edidit, obiitque post annum 1115. Secernendus est autem ab alio *Leone* Cassinensi, item monacho, et Cardinali, à quo editum fuit Epistoliarum PP. RR. Regestum. Sequitur *Sigebertus*, monachus Gemblacensis (1), praeclari in Belgio, seu finibus Brabantiae coenobii, scriptor Chronici ab an. 381, ad an. 1112, libri de Scriptoribus Ecclesiasticis, et alterius de Gestis Abbatum Gemblacensium. E vivis sublatus est anno 1113. Tertium locum damus *Ruberto*, *Abbati Tuitiensi*, ad ulteriorem Rheni ripam, et è regione Coloniae Agrippinae: quem conscriptis

sa, quae emersit saeculo III, aliter vocata Novatianorum. Horum Catharorum meminit ad annum 1163 Trithemius in Chronico Hirsaugiensi, ubi refutatos ait ab Ecberto, Abbate S. Florini, et à S. Hildegarde. Dicitur ab Ughello in Archiepiscopis Mediolanensibus, ad annum 1173 Galdinum, redivivae Catharorum haeresi, bellum indixisse. At *Catharorum* nomen iis omnibus, qui se puros, probosque Christianos jactarunt, commune est. Hi Cathari, ut apud D. Acherium, tom. 1 Spicilegii refert *Bonacursus*, qui Mediolani fuerat illorum magister, dogmatizabant, diabolum divisisse elementa, creasse hominem de limo terrae, vi in illum intrusisse angelum lucis, concubuisse cum Eva, et genuisse Cain, ex hujus sanguine procreatos fuisse canes, omnia fere, quae in Veteri Testamento narrantur, auctore diabolo evenisse. Addebant ad haec, aliaque veterum Manichaeorum deliramenta, crucis signum esse characterem bestiae, Silvestrum fuisse Antichristum, defecisse ab illius aetate Ecclesiam. Negabant Christum ea, quae de ipso narrantur, fecisse, nisi apparenter, ejusque cum Arianis impugnabant divinitatem. Omnes manducantes carnem animalium, ova, caseumque damnari asserebant. Hi *Cathari* videntur esse progenitores *Albigensium*, de quibus proximo saeculo XIII, et paulo supra in *Valdensibus*.

(1) *Sigebertus*, Henrico IV adversus Romanos Pontifices S. Gregorium VII, et Paschalem II, dicitur adhaesisse. Scripsit et Chronicon Otho Frisingensis, cujus urbis pars amplior igne conflagravit, octavo post obitum Chronographi mense, anno 1159. Honorius itidem Augustodunensis Chronicon usque ad annum 1159 perduxit, ejusque hoc eodem capite ecclesiastica scripta recensemus.

in utrumque Testamentum Commentariis plurimis de Divinis Officiis, dialogis Asceticis, aliisque libris multiplicis argumenti, rapuit inexorabile fatum an. 1135.

Quarto laudandus mihi foret, si facundia, ac tempus adesset, *S. Bernardus*, ortus anno 1091 in Gallia Celtica, seu Burgundia, non procul à Divione, amplexus cum adolescentibus aliis supra 30 institutum Cisterciense, Innocentii II, ad cujus obedientiam anno 1135 perduxit *S. Gullielmum*, ducem Aquitaniae, contra *Anacletum*, invicte partes tutatus, *Petri Abaelardi*, *Gilberti Porretani*, *Petrobruisionorum*, et *Apostolicorum strenuus impugnator*; *Sermonum*, *Epistolarum*, *variorum Tractatum*, *moralium institutionum*, *hymnorum quoque*, *odorumque*, quibus universam ferme sacram eruditionem complectitur, auctor egregius, atque à styli fluiditate, et dulcedine, dictus *Mellifluus*. Migravit ad superos anno 1153, post erecta Ordinis sui Monasteria 160.

Occurrunt modo duo Graeci *Euthymius Zigabenus*, monachus C. P, et *Nycetas Bizantinus*, quorum unus edidit Commentaria in Sacros libros, et Panopliam adversus haereses; alter tractatum Apologeticum pro Synodo Chalcedonensi. Floruit autem uterque circa annum 1120. Qua aetate graece item annales, epistolas, variosque tractatus conscripsit *Michael Glycas*, natione Siculus.

Tres ordine servato sequuntur inter Latinos percelebres *Hugo de S. Victore*, *Honorius Hugustodunensis*, et *Petrus Mauricius*, cognomento *Venerabilis*. Atque *Hugo*, quem alii dixerunt Saxonem, alii Belgam, et Ipreensem, Canonicus Ord. S. P. Augustini, et ipsius *Augustini lingua* vocatus, annotationibus in Sacros libros, sententiarum summa, institutionibus religiosae vitae, librisque compluribus Theologicis, et philosophicis, et liturgicis praeclarissimus, obiit florida adhuc aetate, anno 1140. *Honorius*, dictus *Solitarius*, eodem tempore floruit, scripsitque *Gemman* animae, de officio, et ceremoniis Missae, de Luminaribus Ecclesiae, id est, *Scriptoribus*, *virisque illustribus*, de Romanis Pontificibus, *Synopsim mundi*, ac de praedestinatione, et libero arbitrio; et *Petrus*, *Venerabilis* appellatus ob morum honestatem, abbas Cluniacensis, contra *Judaeorum* *pervicaciam*, adversus *Saracenos*, *haereticosque*, et in statutis Cluniacensibus, in rithmo, hymnisque studium impendit, è vita excedens an. 1156.

Singulari commemoratione recolendus est *S. Norbertus*, *Praemonstratensium Parens*, et *Archiepiscopus Magdeburgensis*, quem diximus oppugnasse *Antuerpiae haeresiarcham* *impurissimum Tanchelinum*, quod contigit circa an. 1126,

quamvis unum tantum Sermone[m] Norberti exhortatorium ad fratres exhibeat nobis vicesimum primum Bibliothecae Patrum volumen.

Recensendi nunc *Gratianus*, *Petrus Lombardus*, *Joannes Sarisburiensis*, et *Hugo Etherianus*: primus patria Clusinas, sed monachus coenobii S. Felicis Bononiae, scripsit Collectionem Canonum, sive *Decretum*, in partes tres distributum. Complectitur pars una dist. 101, altera causas 36, quarum singulae varias continent quaestiones, et pars tertia agit de Consecratione distinctionibus 5. Approbavit Gratiani *Decretum* anno 1151 *Eugenius III*, atque jussit, ut publice in Academiis legeretur. *Petrus Lombardus*, patria Novariensis, et Parisiensis Archiepiscopus, à quatuor sententiarum libris, in quos tot commentaria ediderunt Doctores Scholastici, vulgo appellatus *Magister Sententiarum*, scripsit quoque *Glossas Psalmorum*, et *Epistolarum*, ut inquit illius Epitaphium. Emortualis ei annus 1164 (1). *Joannes Satisberiae* in Anglia ortus, de nugis Philosophorum, de omni re philologica, de Epistolis S. Pauli, de rebus gestis SS. Thomae, et Anselmi Cantuariensium, ac supra 200 epistolas scripsit erudite, eleganterque; addidit venustum Poema inscriptum *Eutheticon*; obiitque mortem anno 1182. *Hugo* autem *Etherianus* Etruscus, habente saeculo Constantinopoli, ubi plurima *Manuelis Imp.* gratia fruebatur, ad *Alexandrum III* scripsit contra errores Graecorum, et pertractavit quoque erudite de regressu animarum.

S. Thomas, nuperrime laudatus, et coronatus martyrio anno 1170, scripsit epistolarum libros 6, quas edi curavit noster *Christianus Lupus*. Secernendus est autem à *Thoma Anglo*, qui conscripsit *Historiam coenobii Elvensis*, vita functus circa annum 1195.

Laudandi nunc *Richardus à S. Victore*, et *Petri duo*, *Blessensis*, et *Cellensis*. *Richardus Scotus*, *Canonicus Regularis*,

(1) Addendus *Petrus Comestor* Tracensis, auctor *Historiae Scholasticae*, *Canonicus Reg. S. Victoris Paris*. Obiisse, aliique scribunt, an. 1160; sed revera obiit an. 1198. Legitur ejus Epitaphium, quod sequitur:

Petrus eram, quem petra tegit, dictusque Comestor,

Nunc comedar vermis: docui, nunc cesso docere.

Quod sumus, iste fuit; posthac erimus quod hic est.

Item addendus *Hildebertus*, creatus *Archiepiscopus Turonensis* ab *Honorio II*; *Arnulphus*, *Archidiaconus Sagensis*, qui scripsit de Schismate orto post decessum ejusdem *Honorii*; *Anselmus*, *Episcopus Havelbergensis*, qui pertractavit de *Latinorum*, *Graecorumque* controversiis, sedente *Eugenio III*, etc.

permulta scripsit ascetica, theologica, et exegetica (1), obiitque Parisiis anno 1173. Petrus Blesensis Anglus, soluta oratione de Sacramento Poenitentiae, et metro de Eucharistia, aliaque docte, solerterque conscripsit, extinctus circa an. 1200. Ac Petrus Cellensis, ex monacho Carnotensis Episcopus, e-pistolis ac sermonibus, aliisque spectantibus ad disciplinam claustralem conscriptis, naturae concessit anno 1187.

Complent praefixum XXIII numerum duo Latini, quos superiori memoravimus capite, *Petrus Abaelardus*, et *Gilbertus Porretanus*, ac duo Graeci, *Constantinus Manasses*, et *Theodorus Balsamon*. Constantinus Historias in compendium redegit à mundi initio usque ad annum 1181, unde illius colligitur aetas. *Theodorus* vero C. P., collectis Ecclesiasticis Constitutionibus, editisque Commentariis in Canones Apostolicos, et in Nomocanonem Photii, ad annum usque 1203, quo Latini occuparunt Constantinopolim, vitam protraxit (2). Expletum tamen numerum amplificarent, si agendum foret de singulis, bene multi, *Guibertus* Normanus, *Theodorus* Syrus, *Theodoricus*, Episcopus Leodiensis, *Berengosus*, Abbas, *Laurentius* Veronensis, *Guido* Carthusianus, *Eadmerus*, sive *Edmundus*, monachus Anglus, *Simeon*, itidem Anglus, *Wilhelmus*, monachus Malmesburiensis, *Gullielmus* Claraevallensis, *Philippus* Eleemosynarius, Abbas Bonae Spei in Hannoveria, *Constantinus* Hermenopolus, *Arnoldus* Carnotensis, Abbas Bonaevallis, *Eustachius* Thessalonicensis, *Andronicus* Comnenus Byzantinus, *Joannes Zonaras*, *Radulphus*, decanus Londinensis, *Balduinus*, pariter Anglus, *Stephanus* Aurelianus, etc.

Postremo tres mihi laudandae sunt foeminae. Harum prima est *Anna Comnena*, filia Alexii Comueni, Imp., et Irenis, quae circa annum 1148 elegantissime scripsit libros 15 historiariarum ab anno 1069, usque ad annum 1118. Altera *S. Hildegardes*, Abbatissa Monasterii S. Ruperti ad Bingiam pro-

(1) *Exegetica* dicimus scripta, quibus divini libri explanantur, à Graeco vocabulo *ἐξηγομαί*, quod idem significat, ac *interpretor*, *expono*.

(2) *Theodorus Balsamon* confundendus non est cum *Antiocho Balsamone*. Is enim composuit *πρόχειρον νόμον*, *Promptuarium Legum*, vixitque, ut fertur, superiori saeculo XI, circa eadem tempora, quibus floruit Michael Psellus, de quo in Adnotat. ad caput 4, ejusdem saeculi undecimi. At *Theodorus Balsamon*, vir proculdubio doctissimus, claruit imperante *Isacio*, de quo infra capite 5. Ex praeposito Ecclesiae B. Virginis ad *Blachernas* extra moenia C. P., electus est Patriarcha Antiochenus. Hujus doctrinam commendans nullatenus ea adprobo nec laudo, quae scripsit adversus Latinos, et contra Romanam Ecclesiam.

pe Rhenum, cujus Revelationum libros 8 approbarunt Eugenius III, aliique Pontifices. Ad coelestem Sponsum migravit anno 1180. Tertia est *S. Elisabeth*, Abbatissa Sconhaugensis in dioecesi Trevirensi, quae obiit anno aetatis suae 36, Christi 1165, conscriptis permultis epistolis, librisque tribus Revelationum.

CAPUT V.

IMPERATORUM, SANCTORUMQUE CATALOGUS.

HENRICUS V, Henrici IV (1), et Berthae filius, assumpto contra parentem imperio anno 1105, post illius obitum, qui contigit anno proximo, imperavit annis 19, et è vivis excessit anno 1125, nulla prole ex Mathilde conjugè, praeter filiam Christianam nomine, suscepta. Anno 1111 Romam profectus vi, et armis à Paschali II, investuras extorsit, et in Germaniam rediens, Patri justa persolvit. Revocatis deinde in Synodo Lateranensi privilegiis, ei violenter concessis, Romam reversus est iratus, et furens, et Gelasius II, à quo percussus est anathemate, subrogavit Mauritium Burdinum, hoc est, Gregorium VIII, pseudopontificem. Ab isto rursus, quod acceperat à Paschali, recepit imperiale diadema. Reconciliatus est tamen anno 1122 Apostolicae Sedi.

Successit Henrico anno 1125 *Lotharius II*, dux Saxonum, quem anno 1133 coronavit Innocentius II: Rogerium, Siciliae regem, eidem Innocentio adversantem, et antipapae Anacleto adhaerentem, semel, iterumque devicit; sed vitare non potuit mortis arma, quibus prope Tridentum vili in tugurio, dum repeteret Germaniam, anno 1137 coactus est cedere, die 3 Decembris (2).

Electus deinde est *Conradus III*, nepos Henrici V ex sorore. Reppressit rebelles, Henricum, Saxoniae, et Bavariae ducem, et hujus filium Guelphum. Filium habuit Henricum ex Geltrude susceptum, ante parentes extinctum. Is contra

(1) In quibusdam Diplomatis appellatur Henricus IV, à pluribus Historicis V inter reges Germaniae, et IV inter Imperatores. Vide praec. saec., cap. V.

(2) Obiisse quidam ajunt die 4 Decembris, alii die 6, sed liquet dies emortalis ex ejus Epitaphio, in quo legitur in Monasterio prope Brucnicum, quo illius cadaver Henricus, cognomento *Superbus*, transtulit; legitur, inquam:

Exiit membris, heu, trina luce Decembris.

Tugurium, ubi decessit, in vallè Tridentina situm erat, inter Oenum, et Lycum fluvios.

Guelphum pro Genitore pugnavit: et exorti tum fuere *Guelphi*, et *Gibellini*, factio armigera, et diuturna. Et Guelphi quidem, à memorato Henrici filio, Gibellini ab urbe *Gebtinga* (1), ubi Henricus, Conradi filius, fuerat ablactatus, nomen traxere. Conradus, è Palaestina reversus, Bambergae in Francia, obiit anno 1152, die Februarii 15, et in monumento S. Henrici I recondi meruit.

Fridericus Aenobardus (2), Conradi nepos, electus est eodem anno 1152, die 4 Martii, coronatus primum ab Arnol- do, Coloniensi Archiepiscopo, Aquisgrani, deinde ab Adriano IV, R. P. Verum huic offensus propter privilegia concessa Gullielmo, Siciliae regi, pertinaciter adhaesit schismati, quod per annos 18 turbavit Ecclesiam. Recole dicta cap. 1, numer. 170. Anno demum 1177, inter Imperium ac Sacram- dotium Venetiis inita est concordia: ac Fridericus ad sacram expeditionem contra Saladinum profectus, anno 1190 in am- ne, cui *Ferri* nomen in Cilicia, sive Caramania, die 10 Junii nimium fugiens calorem, mortifero extinctus est frigore.

Eodem anno 1190 imperium auspicatus est *Henricus VI*, Friderici, et Beatricis filius. Coronatus est anno proximo à Callisto III. Is devicta Sicilia, aut veneno, aut vi frigoris at- tracti inter venandum, apud gelidissimum fontem cubando, periit Messanae, anno 1197, die 28 Septembris, invisus mag- nopere Siculis.

Ab hoc tempore, usque ad annum 1208, incertus fuit Occidentis Imperator; in duas enim partes divisi Germaniae proceres, alii elegerunt *Philippum*, ejusdem Henrici fratrem, alii vero *Othonem*, filium Ducis Saxoniae. At praedicto anno 1208 Philippus Bambergae ab Othone Palatino de Witels- pach pugione per insidias confossus est: atque ex eo tempore solus imperavit *Otho*, qui est hujus nominis IV.

(1) Ita Historici quidam. Conradus autem in Chronico Laurishamen- si, cognominatur *de Weibelingen*. Hinc puto Gibellinos nomen duxisse suum.

(2) Fridericus I à rufa barba Aenobardus, Italis *Barbarossa* vocatus. Ita quoque appellabatur Cn. Domitius à barba aeni, seu aheni coloris. Hujus emblemata desumptum ex Thucydide: *Qui nescit dissimulare, nes- cit imperare*; ait enim Thueydides: *καρὸ δὲ δὲ οὐκ ἔστιν ἄρχεῖν*. Flumen, cujus frigore interiit, ab aliis dicitur *Serra*. Idem esse fertur cum *Cidno*, in quo post aestum Alexander Magnus, se lavans vix peri- culum mortis vitavit. In urbe Tyro cadaver Friderici sepultum. Tyrum post duodecim obsidionis annos expugnavit, delevitque Nabuchodono- sor. Postea flammis Alexander consumpsit, alio tamen situ post expug- nationem regis Assyriorum aedificatam. Vide cap. 26 Ezechielis.

In Oriente *Alexius Comnenus* imperium administravit usque ad an. 1118. Deinde usque ad annum 1143 *Alexii* filius, *Joannes Comnenus*. Tum ad annum 1180 *Manuel*, *Joannis* filius. Postmodum *Alexius* à *Manuele* genitus, puer annorum duodecim, ab *Andronico* illius tutore anno 1183 crudelissime trucidatus. Post *Alexium* imperium biennio tenuit ipse parricida *Andronicus*, anno 1185 à furente plebe affectus ignominia, excruciatu, et caesus. Salutatus tunc Imperator *Isaacius Angelus*, decimo post anno, nempe 1195 à proprio fratre *Alexio-Angelo* excaecatus, et coniectus in carcerem. *Alexius-Angelus* anno 1203 à nepote suo *Alexio* Juniore, filio *Isaci Angeli*, depositus est, et è throno dejectus.

Praeter *S. Bernardum* abbatem *Claraevallensem*, ac Doctorem mellifluum, alii ejusdem nominis sanctitate conspicui claruerunt, maxime *S. Bernardus Florentinus*, ex nobili *Über-torum* gente, septimus monachorum *Vallistumbrosae* *Generalis*, primus abbas coenobii *S. Salvii* prope *Florentiam*, *S. R. E. Cardinalis*, et *Parmensis* *Episcopus*; et *Bernardus Tironensis* in *Gallia Celtica* Abbas, regibus atque optimatibus acceptissimus, et magnae sanctitatis fama in *Aquitania*, in *Burgundia*, et in *Anglia*. In *Sanctorum* autem *Episcoporum* coetu connumerantur *Anselmus Cantuariensis*, *Gothofridus Ambianensis*, *Otho Bambergensis*, *Apostolus Pomeraniae*, *Anthelmus Belicensis* in *Sabaudia*, *Bruno Signinus* in *Latio*, *Albertus Leodicensis*, *Hugo Lindunensis* in *Anglia*, *Benno Misnensis* in *Saxonia*, *Petrus* institutor *Congregationis Cellensis*, *Episcopus Palaeocastri*, *Bertradius* *Episcopus Convenarum* in *Vasconia*, *Laurentius Archiepiscopus Dublinensis*, *Petrus Tarantasiae* in *Sabaudia*, seu *Fori-Claudii*, et *Galdinus Mediolanensis*.

E monasticae vero, et eremiticae vitae asperitate ad coelestia gaudia transierunt *Stephanus Grandemontensis*, familiae *Parens*, *Malachias* monachus, et *Primus Hiberniae*, *Famianus Cisterciensis*, *Gulielmus IX* dux *Aquitaniae*, eremicultor rigidissimus, *Gulielmus* alter institutor *Guilelmitarum* (1), *Hugo Cluniacensis*, *Gerardus* frater *S. Bernardi*, *Gilbertus*, et *Godricus* natione *Angli*, aliique complures. Nec

(1) Hi *Gulielmi* imperite à pluribus confunduntur. Quem *Augustinenses* colunt *IV idus Februarias*, decessisse *Historici* ejusdem *Ordinis*, aliique tradunt anno *Vulgaris Aerae* 1157. Locus dormitionis ejus in horrida *Senensis* ditionis solitudine, olim *Stabulum Rhodis*, nunc *Sancti Gulielmi* appellatur *Eremus*. Fama est silvam etiam incoluisse non procul ab *Ausure*, et à *Fano Herculis*, *Etruriae* oppido. De *S. Norberto* *Episcopo Magdeburgensi*, seq. capite 6. *S. Galanus* civis *Senensis* obiit anno 1187.

praetermittendi sunt viri principes virtute magis, quam sanguinis claritudine celebrandi, *Henricus* nempe rex Sveciae, *Leopoldus* Pius, Austriae dominus, *Canutus* alter, rex Daniae, et *Ida* Gothofredi Bullionis parens sanctissima. Addamus martyribus tres pueros à Judaeis enecatos, nempe *Gullielmum* anno 1146 affixum cruci in Anglia, *Richardum* anno 1179 in Galliis eodem affectum supplicio, et *Robertum* anno 1181, item in Galliis à proprio patre suffocatum. Addamus ex foemineo sexu *Hombelinam* S. Bernardi sororem, atque ex laicorum numero *Cremonensem* civem *Homobonum*.

CAPUT VI.

HUIUS SAECULI DOGMATA, ET DISCIPLINA.

NULLAM esse in re distinctionem inter Deum et deitatis substantiam, adeo perspicuum est ex ipsa divinitatis idea, ut non percipiam, quomodo oppositum in mentem Giberti venire potuerit. Graduum discrimen in ipsa deitatis natura tribus communi Personis, si affirmavit *Abaelardus*, hujus dogma praedamnaverat in *Arianis*, sibi que semper constans, recte iterum damnavit *Ecclesia*. *Christus filium hominis* sese appellavit, natum ex muliere, et factum ex semine *David*, tradit *Apostolus*; et qui proprie non esse dicendum hominem autumarunt, ab *Ecclesia* incunabulis *Joannes* appellavit antichristos, eosque merito XII saeculo execrabatur *S. Bernardus*. Contrahi ab omnibus, qui carnali generatione procreantur ex *Adam*, originale peccatum, hujusque reatum solvi *Sacramento Baptismatis*, ut quinto saeculo, ita duodecimo declaravit *Ecclesia*. Atque idem statuit de gratia, sine qua liberum arbitrium vitare nequit peccata. Dari ignorantiae peccata, quae sibi non imputari orabat *S. David*, *Romanam Ecclesiam* fidei servasse depositum, cunctaque ejus dogmata, ut singula verbo comprehendam, firmissima esse, *Apostolica*, atque divina, suadet etiam atque etiam damnatio haereseon, quas tertio capite memoravimus.

Frequentes fuerunt hoc saeculo *Episcoporum* recursus ad *Apostolicam Sedem*; nam adversus investituras ad *Paschalem II* accessere *Otho Bambergensis*, *Anselmus Cantuariensis*, et *Ivo Carnotensis*. Ab *Innocentio II* pallium petiit *S. Malachias*, *Archiepiscopus Armachanus*. Ad *Eugenii III* iudicium delatus fuit error *Gilberti Porretani*. *Lucio II* *Alphonsus* rex *Lusitaniae* regnum suum reddidit vectigale. *Coloniensis*, et *Moguntini Archiepiscoporum* causa apud *Eugenium III* fuit ac-

titata, et Alexandro III Parisios proficiscenti, pede osculatus est rex Ludovicus: eidem Venetiis subiecit se Imperator Fredericus, ad eundem confugit ob Ecclesiasticam libertatem tuendam contra Henricum II, regem Angliae, S. Thomas Cantuariensis. Habuit itaque inter tanta discrimina, et schismata Romanus Pontifex debitam à Principibus, et à Praesulibus venerationem.

Canonizationes Sanctorum ampliori, quam antea, solemnitate fuerunt peractae, Conradi Constantiensis à Callisto II Gothardi Saxonis, et Hugonis Gratianopolitani ab Innocentio II; Henrici Imperatoris, Eduardi Anglorum regis, Thomae Episcopi et Martyris, et Bernardi Abbatis, necnon Theobaldi Eremitae Vicetini, ab Alexandro III; Stephani Grandemontensis, et Othonis Bambergensis à Clemente III; Petri Episcopi Tarantasiae, Ubaldi Eugubini, Joannis Gualberti Abbatis, Ladislai regis aliorumque à Caelestino III; Homoboni Cremonensis, et Cunegundis Imperatricis ab Innocentio III. Canonizationem Caroli Magni factam à Paschali III Pseudo-pontifice, nunquam approbavit Romana Ecclesia, ut diximus saeculo IX, cap. 5. Colitur enim tantummodo inter Beatos.

Fuerunt nonnulli, qui coeperunt aquam vino admiscere ante Missae initium ob controversiam hoc saeculo exortam, an aqua immediate in vinum, an in Christi sanguinem convertatur; in qua priorem sententiam propugnant Thomistae: in alteram propendere videtur Innocentius III de Celebratione Missarum. Quidam putant opinionem hanc postremam comprobari miraculo, quod ad annum 1192 referunt Baronius, ac Pagijs. Qui aquam in vinum verti negant, et solam adstruunt liquidorum permixtionem, non admodum quaestionibus huiusmodi commoventur. De baptismo autem, quod Agareni ad abigendum foetorem, et daemones expellendos, conferri infantibus suis petebat à presbyteris orthodoxis, quidquid Graeci in Synodo C. P. statuerint, tenendum est, modo baptizantes Evangelicis verbis illud contulerint, ratum fuisse, nec repetendum, quamvis recta non fuerit intentio parentum. Secus dicendum de baptismo Turcarum, administrato absque formula in Evangelio praescripta. Vide ad annum 1148 Venerabilem Baronium.

Incrementa habuit hoc XII saeculo monastica disciplina. Institutus enim fuit anno 1120 Ordo Canoniorum Praemonstratensium à S. Norberto (1): anno 1152 Congregatio Mo-

(1) Obiit S. Norbertus anno 1134.

nachorum Montis Virginis in Regno Neapolitano à S. Gullielmo Vercellensi: anno 1155 Congregatio Guilelmitarum: anno 1197 Ordo SS. Trinitatis Redemptionis captivorum à S. Joanne de Matha, et à S. Felice de Valois; cujus Instituti Fratres in Gallia *Mathurini* appellantur (1). Plures item instituti fuerunt Equitum Ordines, inter quos Jerosolymitani S. Joannis Eleemosynarii anno 1104, Templarii ann. 1118 aut sequenti, Calatravae in Hispania anno 1158, Teutonici in Alemannia anno 1191, Sancti Spiritus Agathopolis, seu Montis-Pessuli anno 1198, Templariorum Ordo in Concilio Viennensi anno 1311 sub Clemente V extinctus fuit. Jerosolymitani (2) S. Joannis, expugnatis anno 1187 à Saladino Jerosolymis, Marathon Syriae, deinde Acam, olim Ptolomaidem Phoeniciae urbem migrarunt, hinc autem an. 1290 Amathum, seu Limissum, civitatem Cyprì maritimam; insulam Rhodon anno 1310 occuparunt. Hinc discedentes anno 1523 Viterbii à Clemente VII fuerunt recepti. Melitensem, maris Africi, insulam, ab Imperatore Carolo V, anno 1530 acceperunt.

APPENDIX.

EXTERNARUM RERUM SYNOPSIS.

VITA functo anno 1108 Philippo I, Galliarum rege, successit patri *Ludovicus VI*, cognomento *Crassus*. Huic extincto anno 1137 suffectus est *Ludovicus VII*. Quo è vivis sublato anno 1180, regnavit usque ad annum 1223 *Philippus II* cognominatus Augustus.

Post obitum Alphonsi VI. Castellae regnum ab anno 1109 administravit usque ad annum 1122 *Urraca* ejus filia; tum usque ad annum 1157 *Urracae* filius *Alphonsus VII*. Tum *Sanctius III* ad annum usque 1158, uno nempe anno dumtaxat. Postea *Alphonsus VIII* usque ad annum 1214. In regno autem Legionensi regnavit *Ferdinandus II* usque ad annum 1188, cui successit filius *Alphonsus IX*, qui sceptrum tenuit usque ad

(1) *Theodorus Balsamon*, de quo supra capite 4, commemorat *Monachos Rasophoros*. Etenim inter Opera Theodori edita Gr. Lat. à Cotelerio, extat tom. 3. *Epistola ad Theodosium Abbatem de Monachis Rasophoris*. Ita dicti sunt, quoniam panno raso, non hirta, aut villosa tunica induebantur.

(2) Confirmati fuerunt ab Honorio II anno 1124, et primus Ordinis Magister fuit *Raymundus Podius*. Florentinus dicitur à quibusdam Historicis. Lucensem fuisse puto. Lucae enim etiamnum viget *Podiorum* Gens nobilissima.

annum 1231. In Navarra post Petrum, filium Sanctii V (1), regnaverunt saeculo XII *Alphonsus*, *Garsias VI*, *Sanctius VII*, *Sanctius VIII*; atque in Aragonia post Petrum I, filium Sanctii I, *Alphonsus I*, idem ac rex Navarrae, *Ramirus II*, *Petronilla*, *Alphonsus II*, et *Petrus II* (2).

Gothofredus, primus rex Jerosolymorum, subacta Lycania, Cilicia, Cappadocia, Mesopotamia, atque ditioe sua ad Arabiam usque protracta, decessit cum omnium moerore anno 1100. Ei in regno successit *Balduinus* frater (3), qui anno 1104 potitus est Ptolemaidis, auxilium ferentibus Genuensium treirimibus. Anno autem 1109, et sequenti, idem *Balduinus* expugnavit Byblum, Tripolim, Berythum et Sidona. Factis *Balduinus* cessit anno 1118, eique successit est *Balduinus II de Burgo*, illius affinis, et Comes Edessae. Caesus anno 1119 à Saracenis Rogerius, praetor Antiochenus. At rex *Balduinus* hanc caedem ultus est die proxima, hostes Antiochia expulit, et principatum Antiochenum conjunxit regno Jerosolymitano. Veneti, insequenti anno 1120, Saracenorum classem superarunt. Verum *Balduinus* à Sultano *Barac*, Solimani nepote, praelio superatus et captus, arcissimis constrictus est vinculis. Liberatus est anno proximo, quo 3.000 Christianorum fuderunt exercitum Saracenorum 60.000. Opportune superveniens Veneta classis, Saracenos è portu Joppe, nunc Zafae, anno 1123 fugavit; anno autem sequenti Tyrnum, amplissimam olim et munitissimam urbem, expugnarunt Veneti; atque ad Jerapolim, nunc Aleppum, Joscellinus superavit, et occidit *Balac*, Turcarum regem. Apameam anno 1126 *Balduinus* in suam rededit potestatem; aliisque onustus victoriis, cessit fato anno 1131, et illi successit *Fulco* Andegavensis. Is obiit anno 1142, succedente patri *Balduino III*, cum matre sua Melisenda. Duce *Sanguigno*, Aleppi principe, et Armenii cujusdam proditione, Turcae anno 1144 juxta Baronium, et Pagium 45, Edessam, ceperunt ingenti Christianorum numero trucidato. *Balduinus* vero obsedit an-

(1) Vide Appendicem superioris saeculi XI.

(2) In Anglia an. 1155 obiit *Henricus I*. Anno 1154 *Stephanus*. Anno 1189 *Henricus II*. Anno 1199 *Richardus I*. Regnavit tum *Joannes* nuncupatus *Senzaterra*. Decessit in Polonia an. 1139 *Boleslaus II*. 1146 *Ladislaus II*. 1175 *Boleslaus III*. Anno 1192. *Micislaus*. *Casimirus* 1194.

(3) *Balduinus I* dono misit Genuensibus pretiosam patinam, in qua fertur Dominus postremum Pascha celebrasse. A quodam Syro, aut Graeco, magno pretio à *Balduino* redemptam ajunt. At deceptum regem fraudis venditoris, post Joannem Baptistam Labat Ord. Praedicator. *Moshemius*, aliique tradunt.

no 1153, et subegit Ascalonem. Eidem regi mortuo, juxta Vossium et Pagium anno 1163, juxta alios 1165, suffectus est frater illius *Almericus*, qui anno 1167 Alexandriam et Damiatam expugnavit: decessit vero anno 1173, relicto regno *Balduino IV*, filio suo adolescentulo annorum 13. Huic anno 1184 in regno Jerosolymitano successit, tanquam administrator et tutor, levir ejus *Guido Lusinianus*, maritus *Sibyllae*, ipsius Balduini sororis, corona tamen imposita *Balduino V*, filio *Sibyllae*, nato annos dumtaxat quinque (1). Puer anno proximo acerbo demersus est funere, vi, ut aliqui tradunt, veneni. Ita *Guido* regnum indeptus est, cum magna Christianorum Principum indignatione. Quare ortis inter istos dissidiis, ingens Saracenorum numerus, duce *Saladino*, in Palaestinam anno 1187 irrupit, fuditque una die universorum Christianorum exercitum: *Guido* rex abductus est captivus, *Rinaldus*, strenuus princeps, ejusdem Saladini dextera confosus interiit, *Raymundus Comes Tripolitanus*, et proditor Christi fidem negavit; Equites Jerosolymitani, et Templarii fere cuncti perierunt. Captae Ptolemais, Ascalon, Laodicea, aliae urbes, et quaedam certis deditae conditionibus, inter quas libertas *Guidonis* regis, aliorumque Principum quindecim. Capta demum eodem anno, die 2 Octobris, Jerusalem, id est, anno 88, ex quo in potestatem venerat Christianorum. Anno 1191 ab exercitu Cruciferorum non semel Saraceni fuerunt devicti, et *Richardus* rex Angliae Cypri potitus est, quam insulam vendidit *Guidoni Lusiniano*. Hujus idcirco posterius per annos praeter propter 300 in Cypro regnarunt. Verum rursus discordia res Christianas pessundedit: *Saladino Richardus*, turpiter è Palaestina pedem referens, reliquit pugnandi, et vincendi facilitatem. Eidem *Saladino* vita functo anno 1193, aut sequenti, suffectus est frater *Sphadi-*

(1) Extant etiamnum in Jerosolymitano templo ad Sepulchrum Domini Gothofredi, Balduini I, et Balduini V Epitaphia. Prioris regis Epitaphium incipit:

Francorum gentes Sion loca sancta petentes,
Mirificum sidus dux hic recubat Gothofridus, etc.

Alterius regis:

Rex Baldovinus, Judas alter Machabaeus,
Spes patriae, vigor Ecclesiae, virtus utriusque, etc.

Balduini V:

Septimus in tumulo puer isto rex tumultus
Est, Baldovini Regum de sanguine natus,
Quem tulit è mundo sors primae conditionis,
Et paradisi loca possidet regionis

nus (1). Hoc principe anno 1198, captam Joppen solo adaequarunt. Atque in Oriente haec omnia evenerunt.

Plura etiam in Occidente contigerunt non obliteranda. Etenim Pisani anno 1114, in Mediterraneis insulis Balearibus gloriose contra hostes pugnarunt. Sequenti anno Bondeni, in ducatu Ferrariensi, decessit Comitissa Mathilde, cujus magna erat potentia et auctoritas, et quae semper Romani Pontificis adhaeserat partibus. Tumulata fuit in Aede S. Benedicti prope Padum; sed anno 1635, sedente Urbano VIII, Romam ejus ossa fuerunt translata. Pisani eodem anno 1115 occuparunt Majoricam, Balearem nempe majorem; et Pisas adducta Regina Christianam amplexata est religionem (2). Anno 1128 obiit senex annorum 361 Joannes nomine, qui militem secutus fuerat vitam Carolo Magno imperante (3). Anilis diceretur fabula nisi fulciretur plurimorum Historicorum testimonio. Pisani anno 1135 Neapolim liberaturi, captam superiori anno à Rogerio Siciliae rege, expugnarunt Amalphim, civitatem Picentinorum, ibique inventae fuerunt Pandectae, quae ideo Pisanae, et postea dictae sunt Florentinae. Irnerius JC. eas recta disposuit methodo, suadente imperatore Lothario (4). Fridericus Imperator anno 1155 Derthonam, anno 1158 Mediolanum, anno 1160 Cremam expugnavit. Rursus anno 1162 Mediolanum ei subicitur. Hoc vel superiori anno Saraceni aedificarunt ad fretum Herculeum, et montem Calpem, arcem munitam Gibaltariam, dictam à Mauro duce *Gibal-Tarif*, vulgo *Gibilterram*. Vehementi terraemotu anno 1184 concussa Calabria, parietum macerie oppressus fuit Rufus, Consentinus Episcopus. Parmenses et Placentini anno 1199 pro Fidentia Julia, quam vulgo appellant Burgum Sancti Donnini, belli simulacro, in quo multorum effusus est sanguis, hastis concurrentes hostili furore certarunt (5).

(1) Sphadinus ut regnaret, novem filios Saladini fratris necavit, uno tantum ab amicis subtraeto patris furori.

(2) Epitaphium illi appositum:

Regia me proles genuit, Pisae rapuerunt;

His ego cum nato bellica praeda fui.

Majoricae regnum tenui, nunc condita saxo,

Quod cernis, jaceo sine potita mro.

Quisquis es ergo, tuae memor sis conditionis,

Atque pia pro me mente precare Deum.

(3) Appellatus Joannes de Temporibus: de illo Nauclerus, Cromerus, Christianus Mathiae in *Lothario II*, et alii. Eodem Lothario imperante, uno anno 1132, tres in Anglia occisi sunt Reges, Ericus, Canutus, et Nicolaus.

(4) Irnerius dictus fuit *Lucerna Juris*, docuitque Bononiae.

(5) Alia contigerunt memorabilia. Ingens per universam Syriam ter-

Reliquum est, ut Scriptores addamus nonnullos. Iis, qui dicuntur Ecclesiastici, quamplurimi Monachorum, ut cap. 4 praemonui, accedere. Videsis Vossium de H. Latinis lib. 2, cap. 48, et seqq. Scripserunt praeterea de rebus gestis regum Britanniae circa annum 1150 *Carodocus*, et de regibus Anglosaxonum *Joannes Marcianus*. Chiliades 13 variarum historiarum conscripsit *Joannes Tzetzes*, Grammaticus praestantissimus, qui etiam edidit scholia in Hesiodum, et in Homerum. Floruit hoc saeculo *Averroës* (1) philosophus Arabs, secta Mahumetanus. In Aegypto scholam erexit Rabbi *Moses Maimonides* (2), in Hispania Rab. *David Kinchi*, et Rab. *Aben-Ezra*, Judaeorum doctissimi. De saeculo hujus Poetis, quoniam non videntur admodum celebres, adeat qui plura expetit *Lilium Gyraldum* dialogo 5, et *Gerardum*, Joannem Vossium de Poetis Latinis cap. 6.

DECIMUM TERTIUM ECCLESIAE SAECULUM.

CAPUT I.

SUMMORUM PONTIFICUM SERIES CONTEXITUR.

INNOCENTIO III humanis rebus exempto anno 1216, Romanae, et Apostolicae praefuerunt Ecclesiae, tertio decimo sae-

raemotus anno 1114. Veronae itidem, et in Insubria an. 1117. Dira per Germaniam pestilentia, famesque anno 1124. Exundatio maris, quo absorpti sunt in Sicilia hominum fere duodecim millia an. 1165. Ibidem eversa funditus terraemotu Catania an. 1169, die 4 Februarii, extinctis hominum 15000.

(1) Sive Abea-Roes, educatus in Africa, deinde Medicus Cordubensis, edidit in omnes libros Aristotelis Commentaria; unde in Scholas Philosophorum barbaries. Aemulus fuit Avicennae, et floruit circa annum D. 1149.

(2) Maimonidem hoc in loco iterum laudamus propter Historicos asserentes floruisse illum hoc saeculo XII. Rejiciendum arbitror in saeculum praecedens; tametsi potuit ad istud vitam protrahere. Addi haec potest R. Salomon Jarchi, qui scripsit Tabulas Astronomicas et Ephemerides, natus in Galliis anno 1150, Haebraici Computi 4911. Eustathius, Thessalonicensis Episcopus, qui edidit Commentaria in Homerum, floruit hoc saeculo.

culo, *Honorius III, Gregorius IX, Caelestinus IV, Innocentius IV, Alexander IV, Urbanus IV, Clemens IV, Gregorius X, Innocentius V, Hadrianus V, Joannes XXI, Nicolaus III, Martinus IV, Honorius IV, Nicolaus IV, Caelestinus V, et Bonifacius VIII.*

CLXXVII. Honorius è nobilissima gente Sabellorum, Cincius antea vocatus, à die XV ante kal. Augusti anno 1216, usque ad diem XV kalendarum Aprilium anno 1227, per annos nempe 10, et menses 8, Romanam gubernavit Ecclesiam. Perusiae electus, et Romae summa civium exceptus gratulatione, ad opprimendam haeresim Albigenisium solemnem nudis pedibus habuit supplicationem. Coronavit Corteniacum, Imperatorem Graecorum, et Fridericum II, Imperatorem Occidentis. Pro Cruce signatorum expeditione maximam gessit sollicitudinem. Genuensibus partem cessit insulae Corsicae. Cardinalium coetum magnopere decoravit. In eorundem Cardinalium Conclavi primum omnium fuisse electum, falso quidam scripsere: id enim ante Gregorium X non fuit in usu receptum. Ab hujus Pontificis anno quarto, coepisse fertur Vicecancellariatus R. E. dignitas, praecipua post Apostolicae Sedis auctoritatem (1).

CLXXVIII. Suffectus Honorio *Gregorius IX*. Antea Ugo-
linus dicebatur, Cardinalis, et Ostiensis Episcopus. Curavit, ut per S. Raymundum de Pennafortio in unum corpus redigerentur decessorum suorum Responsa, vulgavitque anno 1234 quinque Decretalium libros. Federicum II compulit ad sacram, quam voverat, expeditionem, ac turpem cum Sultano pacem cum pactus foret, diris devovit (2). Indixerat Concilium, quando partim captis, partim submersis ab Entio, Federici notho, et à Pisanorum (3) classe Episcopis, qui Ge-

(1) Honorii, et ab eo confirmati Ordinis Minorum S. Francisci meminit quoque Cantu XI de Paradiso Danthes Aligherius. Extat in V Decretalium, tit. 33, cap. 28, Honorii constitutio, lata anno 1220, qua inhibetur lectio, studiumque Juris civilis, Parisiis, et in aliis locis vicinis, propterea quod in *Francia et nonnullis Provinciis laici Imperatorum legibus non utuntur.*

(2) Gregorius legatos misit ad S. Ludovicum Galliarum regem, Jacobum et Othonem, Cardinales, belli sacri causa; qui in reditu capti sunt temeritate Obriaci Genuensis. Contentione orta inter Biturigum, et Burdigalae Archiepiscopos, uter utri subesset, Gregorius Simplicium metropolitanum constituit.

(3) Pisani anno 1296 absolutionem impetrarunt, et quotannis suam commemorant expiationem, idibus Novembris. De Gregorio IX ejusque cum Friderico II dissidiis, legendus Ricordanus, historicus Florentinus, ceteris hac in parte accuratior. Eundem Gregorium ostendendo capita SS. Apostolorum Petri et Pauli avertisse Romanorum animos à Friderico,

nuensium ratibus profecturi ad Concilium vehebantur, moerore confectus occubuit, anno 1241, XII kal. Septembris, annis 14, et mensibus 5, in Apostolico exactis regimine.

CLXXIX. Post Gregorium Ecclesiae praefuit diebus tantum 17 *Caelestinus IV* Mediolanensis, antea Gaufridus Castilionaeus, extinctus anno nuper citato, VIII Idus Octobr.

CLXXX. Post interpontificium mensium ferme viginti, inauguratus est Pontifex anno 1243, VIII kal. Julias, Sinibaldus Fliscus, Genuensis, *Innocentium IV* nomine adscito. Fertur omnium primus Rosam auream solemniter benedixisse. Verum id ante annum 1400 non obtinuisse, Pagius, aliique contendunt. Fuit Canonum scientissimus, ut ejus scripta declarant. Praefuit Lugdunensi I Concilio Oecumenico, eiecitque à fidelium communionem Conradum, filium Federici II, affectantem imperium. Diem obiit Neapoli anno 1254, die 7 Decembris, in Cathedrali Ecclesia sepultus, post annos XI, menses V, diesque 15 Pontificatus.

CLXXXI. Huic, pridie Idus Decembris, suffectus est Neapoli Raynaldus, Episcopus Ostiensis, et Veliternus, *Alexandri IV* nomine assumpto. Patria illi Hernicorum caput Anagnina. Regularium Ordines in pretio habuit, urbemque Patavium eripuit immanissimo tyranno Eccelino. Compulit ad obsequia Bononienses, gymnasium illis, et sacra interdicens. Viterbii celebrato Concilio, ut Genuenses, Venetosque conciliaret, ibidem obiit, cum sexennium, et menses quinque Episcopatus exegisset, anno 1261, VIII kalendas Junias.

CLXXXII. Pontificatum deinde consecutus est *Urbanus IV*, Augustae Treicarum, in Gallia Celtica natus: qui cum esset Patriarcha Jerosolymitanus, Jacobus Pantaleon nuncupatus, et forte de rebus Palaestinis acturus Romam venisset, à Cardinalibus inter se Viterbii dissidentibus, praeter spem creatus est. Corporis Christi solemne festum instituit, et post triennium, ac mentem naturae concessit Perusiae, VI nonas Octobris, anno 1264.

CLXXXIII. Triennio, et mensibus novem post Urbanum, Romanam rexit Ecclesiam *Clemens IV*, Gallus item, ac Narbonensis, juris peritissimus, vir tantae probitatis, et tam à propinquis alienus, ut nulli horum permiserit ad Urbem accedere, et duae, quas ante Sacerdotium susceperat, filiae, non

Fulgosus et Papirius scripsere. Obiisse an. 1239 ait idem Papirius, repugnantibus aliis. Idem Papirius appellat Caelestinum IV *decem et octo dierum Pontificem*. Burius mortuum ait *ante consecrationem*, quod et affirmat cum aliis Sandinus.

potuerint nubere ob dotis tenuitatem. Singulare in Summo Praesule exemplum! Extinctus est Viterbii an. 1268, Novembri mense exeunte, humili sepulchro sibi in Ecclesia FF. Praedicatorum designato.

CLXXXIV. Dissidentibus tum Cardinalibus, horumque Comitibus prorogatis in annum tertium, electus est tandem *B. Gregorius X*, antea Thebaldus Placentinus, et Archidiaconus Leodicensis, ob res praeclare gestas in Syria, plurimum commendatus. Hinc de inauguratione ista vulgatum est distichon:

*Papatus munus tulit Archidiaconus unus,
Quem patrem patrum fecit discordia fratrum.*

Ne ad tantae dignitatis fastigium eveheretur, S. Philippus Benitius, Ordinis Servorum propagator, decusque Florentinorum, diu apud Tuniatum montem delituit. Gregorius Syriae rebus, et sacrae expeditioni prospexit; Lugdunensem II Synodum celebravit, Guelphorum, et Gibellinorum factiones studuit extinguere, recuperavit Romandiolam, et Exarchatum Ravennae, et decessit Aretii, IV idus Januarii, an. 1276.

CLXXXV. Quatuor deinde Romani Pontifices brevissimo temporis intervallo sederunt, *Innocentius V*,

CLXXXVI. Hadrianus V,

CLXXXVII. Joannes XXI,

CLXXXVIII. Atque *Nicolaus III*. Innocentius V, ex familia Praedicatorum assumptus, ortusque Tarantasiae, civitas est Allobrogum in Sabaudia, Pisanos conciliavit Lucensibus, et plura facturus illustrior, post quintum Pontificatus mensem, XI kal. Julius decubuit. *Hadrianus* vero, antea Ortobonus Fliscus, Genuensis, XV kal. Sept., quae dies fuit 37 ab illius electione, nec sacra ordinatione, aut consecratione suscepta, decessit. *Joannes XXI*, genere Lusitanus, octavo mense Episcopatus nondum exacto, idibus Maji, camerae ruina percussus interiit, anno 1277. Joannes iste dicitur XXI, cum revera sit XX, non propter Joannam Papissam, ut putat Ciaconius, sed quia in Pontificum catalogos irrepserunt quoque nonnulla pseudopontificum nomina, ut Benedicti X (1), Bonifacii VII, Joannis XVI, et Leonis VII. Arbitror Joannem intrusum esse illum, de quo diximus saeculo X, num. 142, quo Catalogis inserto, Joannes, de quo nunc agimus, erit XXI. *Nicolaus* autem III, Romanus, Ursina natus gente, tranquillitatis Ecclesiae, probatissimorumque virorum promotor, an-

(1) Benedictum X verum fuisse Pontificem evincere studet vir cl. Stephanus Borgia.

no 1280, XI kal. Septembris, regiminis sui anno altero, et nono fluente mense, diem obiit extremam (1). Simoniae re-darguitur à Dante cantu Inf. 19.

CLXXXIX. Post Nicolaum sedit ultra annos quatuor ac mensem, *Martinus IV* (2), antea Simon de Bria, angusta Galliarum provincia. Michaellem Palaeologum se à Romana segregantem Ecclesia, anathemate perstrinxit, damnavitque pariter auctores conjurationis, quae *Vesperis Siculis* nomen dedit, necnon Petrum, Aragoniae regem, invadentem Siciliam. Vita fuhctus est Perusiae, IV kal. Aprilis, anno 1285.

CXC. Sedit deinde biennio, et extinctus est anno 1287, III nonas Aprilis, *Honorius IV*, ex nobilissima Romana gente Sabella, auctor, ut exoticæ linguæ Parisiis traderentur ad faciliorem Orthodoxæ fidei propagationem.

CXCI. Huic suffectus est *Nicolaus IV* ex Minorum Familia, patria Asculanus ad Truentum fluvium: quo auctore Tartari Christiana fide fuerunt imbuti, Veneti Quaesitorem Fidei exceperè, et instauratae fuere Romanae Urbis Basilicæ; eoque sedente, Nazarethana Deiparae domus fertur Tersactum (3), apud Dalmatas fuisse divinitus transvecta VIII idus Majas anno 1291, quo anno Saladinus, rex Babyloniae, Ierosolymam expugnavit. Nicolaus autem fatis cessit proximo anno 1292 inchoato, Pontificatus sui quinto, die Aprilis IV.

CXCII. S. Caelestinus V, cognominatus antea à monte Aprutii, in quo agebat vitae genus asperrimum, Petrus de Murrone, et Caelestinorum institutor, tanta praeditus fuit humilitate, ut ad summam dignitatem evector, in Cardinalium discordia, quae ultra biennium suo Romanam Ecclesiam destituerat Pastore, anno 1294, die 5 Julii, fessus dumtaxat precibus, invitusque delatum honorem susceperit, Aquilam Vestinorum caput adierit vectus asello, ad frena Siliciae, et Hungariae regibus praeaeuntibus; et post mensem V, diemque octavam, eodem an. 1294, die 13 Decembris, sese Summo Sacerdotio abdicaverit. De quo maximæ virtutis exemplo haud

(1) Nicolai III obitum praecessit tanta Tibridis exundatio, ut ad Pantheon quatuor supergrederetur pedes. Praesagium ejusdem obitus putarunt nonnulli, ut olim Julii Caesaris illuvio Padi.

(2) Appellatus est *Martinus IV*, quoniam *S. Martinus I* inauguratus est Pontifex anno 649; *Martinus* autem II idem est, ac *Marinus I*, electus an. 832, et *Martinus III*, idem cum *Marino II*, ad summum Pontificatum evector, anno 942.

(3) Hinc vero in agrum Lauretanum translata, IV idus Decembris, anno 1294, sedente S. Caelestino V.

recte sentire videtur Dantes Aligherius in *Inferno* cantu 3, quamquam aut de Esau, aut de aliis poetam fuisse locutum post Benvenutum Imolensem Victorellum, Barcellinius, alii-que contendant. Sed legito Christophori Landini Commentarium pag. 20, 2, necnon S. Antoninum 3 p. Chron. tit. 20, cap. 8. Sane Caelestinus à Bonifacio VIII in arcem Fumonis inclusus, illic anno proximo 1295, XIV kal. Junias obdormivit in Domino.

CXCIII. Quid de *Bonifacio* Caelestini successore senserint aetati ejus proximiores, constat ex praelaudato Florentino Poeta, *Inferni*, cant. 19, et 27, et Comment. Landini, et Vellutelli (1). Idem *Bonifacius*, hujus nominis VIII, Anagniam Latii urbem patriam habuit, primum illi nomen Benedictus Cajetanus: infensissimus fuit Columnensibus, Romanorum potentissimis. Libris quinque Decretalium Gregorii IX addidit *Sextum*; seditque annis 8, m. 9, d. 18, extinctus an. 1303, V idus Octobris.

PATRIARCHARUM NOMINA.

Occupata C. P. à Latinis anno 1204, sederunt ibidem usque ad annum 1261, quo civitas recuperata fuit à Michaele Palaeologo, Patriarchae Latini, *Thomas* Maurocenus, *Matthaeus*, *Nicolaus*, et *Pantaleon* Justinianus. In Concilio Lateranensi an. 1215 post Romanam Patriarchatus honor sedi C. P. collatus fuit. E Graecis vero sederunt *Germanus* Adrianopolitanus an. 1261, intrusus à Michaele, post ipsum vero *Joseph*, monachus, *Joannes Vecchus*, *Georgius* Cyprius, schismaticus, *Anasthasius*, et *Joannes Sozopalites*, monachus, qui obiit an. 1300. Sederunt Antiochiae post Radulphum II *Petrus*, *Petrus* alter, *Raynerius*, *Albertus* Regiensis, *Christianus*, etc. Jerosolymis autem post Monachum *Albertus*, *Rodulphus*, *Lotharius*, *Gerondus*, *Jacobus* de Vitriaco, *Robertus*, *Jacobus*, *Pantaleo*, *Gullielmus*, *Thomas*, *Thomas* alter, *Joannes* Vercellensis, *Elias*, et *Nicolaus* de Anapiis, atque *Rodulphus* de Grandivil-la, Episcopali exutus honore à Bonifacio VIII.

(1) Quantum Bonifacius oderit Gibellinos, et quae protulerit verba sacros imponens cineres Procheto Genuensium Pontifici, videsis apud Petrum Crinitum de *Honestâ disciplina*, lib. 7, cap. 13. Italicum de Bonifacio VIII proverbium, et illud quidem dedecoris, et infamiae refert P. Pompejus Venturi S. J. in suis Adnot. in *Purgat. Danthis*, cant. 20, 90.

CAPUT II.

DE CONCILII SAECULO XIII CELEBRATIS.

INTER saeculi hujus Concilia principem tenent locum tria Generalia, sive Oecumenica, nempe *Lateranense IV*, *Lugdunense I*, et *Lugdunense II*, quamvis alia plura cum ad haereses profligandas, tum ad Ecclesiasticam disciplinam instaurandam fuerint indicta.

Ac primo *Lateranense IV* inter Oecumenica XII, convocatum fuit ab Innocentio III an. 1215. Congregatum fuit, ut Albigensium haeresis, erroresque Joachimi Abbatis, et Almari-ci damnarentur, atque ut ageretur de Palaestina recuperanda. Episcopi 412 (1), inter quos Patriarchae Constantinopolitanus, et Jerosolymitanus, Oratores Christianorum Principum, necnon supra octingentos coenobiarchae huic Concilio interfuerunt. Statutum can. 3, ut haeretici magistratibus civilibus puniendi tradantur; in 5 post Romanam Ecclesiam locus nobilior conceditur Constantinopolitanae, quae illum à Concilio Constantinopolitano I an. 381, ut alibi diximus, usurpaverat. Vicesimo autem primo fidelibus cunctis praecipitur, ut saltem semel in anno, recurrente Paschate, proprio Sacerdoti peccata confessi, sacrum Domini Corpus accipiant. Decretum quoque, ut Judaei, et Saraceni inter Christianos commorantes, aliquo indumenti genere ab iis secernantur: praeter quae alia complura fuerunt saluberrime constituta.

Concilium vero *Lugdunense I*, seu Oecumenicum XIII, indixit Innocentius IV, an. 1245. Huic adfuere cum ipso Innocentio Episcopi 140 plus minus, praeter S. R. E. Cardinales, et Patriarchas C. P., Antiochenum, et Aquilejensem, necnon Balduinum II Imperatorem, aliorumque Principum Oratores. Conditi ibidem canones 17, quorum 12 à Bonifacio VIII inserti fuerunt VI Decretalium, cum pertractent de judiciis ecclesiasticis; reliqui spectant ad subsidia mittenda Crucesignatis, et Latinorum imperio in Oriente periclitanti, arcen-

(1) In Tabulis subjectis vol. II Rationarii Temp. Petavii legitur adfuisse Patres 1283, inter quos Episcopi erant 675. Joachimus, Abbas Cisterciensis, genere Calaber, florebat saec. XIII ineunte. Permulti tanquam insignem Prophetam eum habuerunt, praesertim rex Angliae Richardus, in Sicilia agens. Ajebat natum jam Antichristum, aliaque hujus farfuris nugabatur. Edidit futurorum Pontificum Vaticinia. De illo rursus infra c. 4.

dosque à Christianorum finibus Tartaros. Concessus in eodem Concilio Cardinalibus pileus rubeus. Quod legitur apud Baronium ad annum 996, §. 64, nonnullos asserere in hoc ipso Concilio Septemviris collatum jus eligendi Imperatorem, opponitur iis, quae dicuntur de Gregorio V. Recole dicta saeculo X, cap. 2.

Alterum Generale Concilium *Lugdunense II* celebratum fuit sub Gregorio X an. 1274. Interfuere Episcopi 500, Abbates 70, Praelati alii 1000. Praefuit quidem Gregorius, sed cuncta eodem iubente Pontifice directa sunt à S. Bonaventura. Definita est processio Spiritus Sancti à Patre, et à Filio, ac rursus Graeci in communionem recepti sunt: statuta auxilia Christianis bellum in Syria gerentibus, pluraque constituta canonibus 30 regimini Ecclesiarum perutilia.

Praeter haec vero Concilia Oecumenica ad haereses extirpandas habita sunt anno 1201 *Parisiense*, in quo damnatus est Eurandus miles, infectus haeresi Bulgarorum, qui et publice exustus est. In altero *Parisiensi* Concilio, anno 1209, Almericus Carnotensis, atque in altero anno 1223 Bartholomaeus quidam antipapa Albigensium damnatus est. Iidem Albigenses una cum Raymundo, Comite Tolosano, ipsorum fautore, synodali sententia proscripti fuerunt *Narbonae* anno 1207, *Avenione* 1209, et 1210, *Tolosae*, et *Arelate* eodem anno, *Vauri*, et *Mureti* in Occitania, parva Galliae Narbonensis provincia, anno 1213, *Montispeliensis*, aut Maglone, an. 1214, *Tarracone* item an. 1242, adstante Raymundo de Pennafort, ibique rursus an. 1244 damnati fuere cum omnibus fautoribus suis Valdenses, qui irruerant in Aragoniam. Expungimus nos Constantinopolitanum Concilium an. 1185, in quo adstantibus Imp. Andronico Palaeologo, cunctisque magnatibus, disputatum est de processione Spiritus S. à Filio, et Vecchus pridem Patriarcha Latinis adhaerens, iterum in carcerem injectus est: de qua Synodo plura apud Pachimerem, lib. 7 Hist., et Leonem Allatum, lib. 2 de Cons. Orient., et Occident. Eccl. cap. 2. Conciliis ad disciplinam spectantibus J. Cabassut. in Notitia Ecclesiast. accenset *Tolosanum* 1229, quo post revocatum ad frugem Raymundum Comitem editi fuere canones 45. *Narbonense* anni 1235, in quo certae quaedam leges Inquisitoribus fidei fuerunt praescriptae; *Turonense* anni 1236, quo Advocatorum muneri, conversorum nuper ad fidem institutioni, et hospitalitatis consuetudini provisum est; *Londinense* an. 1268, in quo restituta fuit collapsa sacrorum rituum, morumque sanctorum ratio; *Avenoniense* an. 1270, in quo pertractatum est de bonis Ecclesiarum non alienandis,

et de puniendis Clericis, qui Episcopum, sibi praepositos laeserint; et *Regiense* 1285, in quo preces pro Christianorum Principum pace, 40 dierum additis indulgentiis, clero, ac populo fuerunt indictae. His vir eruditus addidit S. Ludovici, Francorum Regis, statuta 25, edita Parisiis anno 1254, ejusdemque Regis Pragmaticam Sanctionem (1). Sed plura etiam Concilia recenseri possent, cum Historici, circa 36, saeculo, in quo versamur, commemorent (2), imo Caveus in Saeculo *Scholastico* enumeret 158 (3), et quaedam addat tom. 3 Concil. Hisp. Card. de Aguirre: at ejusmodi non sunt momenti, ut singula necessum sit numerare.

CAPUT III.

HAERESEON SAECULI XIII RECENSIO.

ALBIGENSES, quos nonnulli exortos ajunt sub hujus saeculi initia, et Innocentio III sedente, cum Valdensibus dogmata habuisse communia diximus superiori saeculo, cap. 3. Appellati sunt autem Albigenses ab Albigensi civitate, seu Albia, aut Albiga provinciae Narbonensis in Occitania, ubi plurimum invaluerunt, regnantibus Philippo Augusto, et Ludovico VIII, saec. XIII adolescente (4). Albigensium fautorem fuisse, et non semel damnatum Raymundum, Tolosae Comitem, dictum est paulo supra. Is tamen saepe armis profligatus, an. 1226, ad pedes Legati Rom. Pontif. Cardin. S. Angeli, ac praesente S. Ludovico IX, Francorum rege, haeresim ejuravit, eamque insectari, et contereere jurejurando spondit. Tradunt aliqui ad Valdensium deliramenta Manichaeorum, et Gnosticorum dogmatibus valde affinia, Albigensium nonnullos adeo turpia et probrosa addidisse, ut veriti non sint concubitus cum sorore, vel matre fornicationi cum alia qualibet foemina comparare, et quod horrent audire Christianorum aures, intemeratam castissimamque Deiparam vocare scortum.

Meminimus paulo supra *Almarici*. Is Carnunti (5) in Gal-

(1) Pragmatica Sanctio est *regium Rescriptum*, de quo Calv. Lex. Jurid. Meminit et Aug. Collat. 3, et Conc. Chalced., act. 5.

(2) Indice tom. 2, Rat. Temp. Petavii edit. Ven. pag. 632.

(3) Cave tom. 2, edit. Basil., pag. 342 etc.

(4) Apud Raynaldum, ad ann. 1223, legitur Albigenses in finibus Bulgarorum, Croatiae, et Dalmatiae creasse sibi pseudopontificem Bartholomaeum nomine, et producuntur verba *Parisii* id in Hist. Anglorum asserentis.

(5) Chartres.

lia Celtica ortus, et dialecticae peritia tumidus commentus est, nullam futuram fore generationem, sexusque discrimen, si Adam in innocentia stetit: nullam aliam esse inferorum poenam praeter conscientiae vermem, quem omnis peccator gerit in corde; cessasse jam cum lege Moysis potestatem Patris, et ipsius Almarici aetate legem Christi, vigere autem modo legem Spiritus Sancti, per quam Sacramentis, cunctisque exterioris cultus sublatis officiis, unusquisque sola interiori gratia salvetur. Hos vero aliosque Almarici articulos refert, tom. 4 Anecd. Etmundus Martene, et Fleury ad an. 1210, num. 59. Obiit Almaricus prae animi tristitia; atque post obitum exhumatus fuit, atque in sterquilinum projectus.

Post Almarici obitum quidam ejus discipuli dilatantes pomeria, praeter recensitos errores dogmatizarunt in Eucharistia nil praeter substantiam panis adinveniri, Romam esse Babylonem, et Romanum Pontificem Antichristum, Sanctorum cultum esse idololatriam, eodemque pacto loquutum fuisse Deum ore Augustini, ac ore Ovidii Nasonis. Ex his Wilelmus Augustoritii (1), Bernardus quidam subdiaconus, Gullielmus faber aurarius, hujus sectae propheta, Stephanus parochus Corboli, seu Josedi, Dudon Almarici clericus, Elimandus acolythus, Guarinus presbyter, et quidam alii, anno 1210, die 20 decembris in campo extra Parisii moenia fuerunt combusti.

Contra Praedicatorum, Fratrumque Minorum Ordines, ceterosque in religiosa paupertate viventes, verbis scriptisque insiliit Gullielmus de S. Amore, ita ab oppido Comitatus Burgundiae cognominatus. Huic nonnulli Academiae Parisiensis adhaesere, accessitque postmodum Laurentius Anglus, Gullielmo in eadem Academia succedaneus. In libro inscripto, *De periculis novissimorum temporum adversus Mendicantes Ordines*, qui etiamnum legitur inter ejus Opera, in lucem edita anno 1632, tradidit religiosis nefas esse vivere ex eleemosynis, docere laicos, praedicare, adscribi Magistrorum collegiis, et excipere saecularium confessiones sacramentales. At Gullielmi liber ab Alexandro IV, anno 1256 damnatus, flammisque adjudicatus est: quin auctor proximo anno 1257 Parisiis ac toto Galliae regno discedere, et in posterum à docendo et scribendo abstinere jussus, extorris vixit, despectus, ac miserrimus, obiitque post paucos annos.

Erupit per idem tempus secta *Fratricellorum*, seu *Bizocho-*

(1) Poitiers.

rum, auctore Hermanno Pongilupō, Ferrariensi. *Bizochos* dictos arbitror à bisaccio, quod manticis victum ostiatim emendicarent: unde illorum nomenclatura, quomodo et *Pinsocherrum* apud Bocaccium quoque, vulgaremque sermonem, etiamnum permanent. *Bizzocco* apud Bocaccium legimus *Nov. 24*, *Pinzochere Nov. 27*. Parum his absimiles *Beguini*, de quibus proximo saeculo. Fraticelli autem, qui sectabantur Hermannum, hypocrisi, et falsa pietate orbem deludebant, pessime de Romana sentientes Ecclesia, quam apud se tantummodo servari autumabant. In abditiis locis perpetrabant turpia, et nefanda (1). Hermannus autem ossa post mortem exhumata, et igni tradita fuere.

Proscriptus insuper fuit hoc saeculo XIII ab Alexandro IV liber blasphema dogmata continens, cui titulus *Evangelium aeternum* (2). Combustus Gerardus Segarellus, Parmensis, de cuius erroribus agendum est rursus saeculo proximo.

Permulta itidem quorundam Scholasticorum absurda damnarunt Archiepiscopi Parisienses, Gullielmus, et Stephanus Le-Tempier. Idem fatum quibusdam Aristotelis lucubrationibus, proscriptis in Synodo Parisiensi anno 1209, propter quorundam Scholasticorum abusum. Vide hujus Synodi Acta tom. II, Conc. p. 1, pag. 49. Ulterius David quidam Dinantius Belga, et ditionis Leodiensis, auditor olim Almarici, de quo supra, adeo delirus fuit, ut assereret Deum esse materiam primam. *Stadingi* (ita appellantur populi siti in finibus Frisiae, et Saxoniae, inviis paludibus fluviisque circumdati) eo immanitatis propudiique devenerunt, ut sacros omnes ministros crudelissime necarent, sacra mysteria polluerent, promiscuam exercerent libidinem, et Christi corpus in Paschate tantum è manu Sacerdotis recipientes, in latrinam horrendis-

(1) His tamen longe turpior Secta *Gullielmince* Bohemae, à Bossio et Puricelio descriptae. Hujus sectae viri, ac mulieres, non solum conventibus antelucanis cum presbyterorum indumentis post quasdam preces, sub modio lumine abscondito, ad fortuitos concubitus gradiebantur, ut Spondanus refert ad annum 1360, sed Gullielminam quoque asserebant esse Spiritum Sanctum foemineo sexu incarnatum, aliaque absurdissima effuriebant deliramenta. Obiit hypocrita et insana mulier anno 1281, et anno 1300 exhumata fuit et combusta. Vide Jo. Mabillon *Musaei Ital.* p. 1., 20.

(2) Hujus libri auctor Joannes de Parma Minorita. Labente item hoc saeculo edidit *Postillam* in Apocalypsim F. Petrus Joannes Oliva, ejusdem Ord. Provinciae. Dogmatizavit Ecclesiam Catholicam esse Babylonem, et Rom. Pontificem Antichristum. Legi apud Balozium auctorem vixisse circa annum 1300, sed alibi mortuum inveni an. 1297. Articuli autem ejus LX censura notati, et proscripti fuerunt an. 1318, sedente Joanne XXII.

simo sacrilegio expuent. Iudaei demum hoc saeculo ob execrabilem avaritiam, et aliquos Christianos pueros circumcisos, aliquos vero affixos cruci, adeo exosi, infamesque evaserunt, ut anno 1290 ejecti fuerint ex Anglia, anno 1296 è Galliis, et anno 1298 ex nonnullis Germaniae urbibus.

CAPUT IV.

SCRIPTORES QUI TERCIODECIMO SAECULO FLORUERUNT.

THEOLOGIAM Scholasticam, quam superiore saeculo ad certam methodum Magister Sententiarum perduxerat, plures iique clarissimi viri illustrarunt, quorum praecipuos, servato temporis ordine recensebo. Claruit itaque initio hujus saeculi, et Commentaria edidit in quatuor libros Sent. (1) *Gulielmus* è Seilliniaco, Burgundiae oppido, Doctor Parisiensis Academiae, deinde Episcopus Antissiodorensis, ac tandem Parisiensis Archiepiscopus, qui obiit anno 1223, eodemque tempore *Gulielmus* alter, item Gallus, similia Commentaria exornavit: qui tamen de Justificatione, quam videtur repetere potius à fide, quam à charitate, non censetur accurate pertractasse, nisi tamen illius scripta, ut putat Possevinus, fuerunt depravata. Sequitur *Alexander de Hales*, natione Anglus, Ordinis Minorum, appellatus *Doctor irrefragabilis*, cujus praeter sacrorum librorum interpretationes, aliaque scripta, habentur Commentaria in 4 Sent. libros, et Summa universae Theologiae distributa in partes quatuor. Obiit autem Alexander Parisiis anno 1245. Floruit item hoc saeculo numquam satis laudandus *S. Thomas Aquinas*, regio ortus sanguine, puer eruditus à monachis Cassinensibus, sed postea FF. Praedicatorum institutum professus, merito *Doctor Angelicus* nuncupatus. Nam ut libros ejus plurimos praetermittam, tum Philosophicos, tum Exegeticos, praeclarum illud nomen Thomae comparavit multiplex de re Theologica lucubratio, Commentaria in 4 Sent. Summa contra Gentiles, et Opuscula 73, ad Theologiam singula spectantia, maxime vero digna cedro, et aurea *Summa* in partes tres divisa, in qua continentur Qq. 512, et art. 2654. Migravit ad Superos *S. Thomas Nonas Martii* anno 1274, in Coenobio Fossae novae (2) non procul à

(1) Potius *Summam Theologicam*, editam Parisiis, anno 1500. Caveus duos istos *Gulielmos* distinguit.

(2) Ordinis Cisterciensis. Dies *S. Thomae* emortualis Non. Martii. Quidam scripsere *S. Thomae* propinatum fuisse venenum à medico *Caroli II.* Siciliae regis. Vide *Danthis Purgat.*, cant. 20.

Tarracina, cum rogatus à Grégorio X, Lugdunum versus ad Synodum Oecumenicam iter arripisset.

Eodem anno 1274 idibus Julii decessit *S. Bonaventura* (1) Balneoregiensis, appellatus *Doctor Seraphicus*, Ord. Min. Cardinalis, et Albanensis Episcopus. Et ipse scripsit in quatuor sententiarum libros, Opuscula Theologica et Ascetica 73, praeter Expositiones divinorum librorum, sermonesque sacros complures. Florebat item circa annum 1260 *Albertus Magnus*, Ord. Praed., cui memoria ingeniumque beneficio Deiparae collatum fertur, ablatumque triennio ante mortem, quae contigit anno 1280. Ejus Opera 21 amplissimis voluminibus comprehenduntur, et per omnem philosophicam, sacramque eruditionem, quo saeculi hujus genio, expatiantur. Discipulus Alberti Magni fuit *Ulricus de Argentina*, et ipse de Theologia, prout in scholis traditur, optime meritus. Referendus ad eandem aetatem *Henricus Gandavensis*, seu *Mudanus à patria*, et *Doctor Solemnis* à Parisiensi Academia appellatus, qui et in 4 Sententiarum libros, et Summam Theologiae conscripsit, obiit Tornaci in Belgio anno. 1293.

In eremitana quoque S. P. Augustini familia claruerunt cum doctrina, tum sanctimonia, morumque integritate *Augustinus Triumphus*, et *Aegidius Romanus*. Quorum primus Anconitanus patria Summam edidit de *Potestate Ecclesiastica*, et inedita plura, inter quae extat Opus in 4 Sententiarum libros. Interfuit autem Triumphus anno 1274 Concilio Lugdunensi, tametsi vitam protraxit usque ad annum 1328, aetatis suae 85. At *Aegidius* ex Columnensium Familia, Bituricensium Archiepiscopus, Aquitaniae Primas, necnon S. R. E. Cardinalis, ut demonstrat Lud. Dattichius Hist. Card., tom. 1., pag. 372, naturae concessit Avenione anno 1316, cum ageret aetatis suae annum 69, posteaquam et in Sententias, et singillatim in varias Theologiae partes, et in sacras litteras Commentaria exornaverat, necnon philosophicos et politicos libros conscripserat, atque adversus Gullielmum Lamerensem, Ord. Min. professorem Oxoniae, doctrinam S. Thomae strenue vindicaverat. Quare *Doctor Fundatissimus* dici meruit *Aegidius*, atque Caveo etiam testante vol. 2, pag. 340, *Theologorum Princeps*.

Praeterivi autem brevitatis causa alios permultos in Theologicis disputationibus egregie versatos, quemadmodum et sanctissimos viros, Dominicum, Franciscum, et Anto-

(1) Joannes in baptisate nuncupatus, *Bonaventura* autem puerulus dictus à S. Francisco, FF. Minorum parente.

nium Patavinum, qui licet in Scriptorum recensiti albo, magis tamen ob sanctitatem, quam ob litteras celebrantur; misis pariter Romanis Pontificibus doctrinae laude praeclaris, Innocentio IV, Clemente IV, Gregorio X, et Bonifacio VIII, Scriptoribus item adnumeratis: istorum quippe meminimus cap. I, neque modo fas est ceteros, saltem praestantiores, penitus praetermittere.

Claruerunt itaque hoc vertente saeculo *Joachimus* Calaber, Abbas Cisterciensis, haud ignobilis Scripturarum divinarum interpres, et prophetiae fama clarus (1), qui obiit anno 1215: *Rodericus* Ximenius, Archiepiscopus Toletanus, de Historia Hispanica, Romana, Ostrogothorum, Hunnorum, Arabumque bene meritus, qui decessit anno 1245: *Helinandus*, monachus Cisterciensis, auctor Chronici ab orbe condito usque ad annum 1204, qui naturae concessit anno 1227: *Conradus*, Praemonstratensis, scriptor alterius Chronici à Belo rege Assyriorum usque ad annum Christi 1229: *Jacobus* de Vitriaco, Cardinalis et Episcopus Tusculanus, scriptor Historiae Orientalis et Occidentalis, à Mahumedis tempore ad suam usque aetatem, anno 1244 migravit è vita: *Gulielmus*, Arvernus, Archiepiscopus Parisiensis, cujus obitus contigit anno 1249, praeter Exegetica quaedam scripta, variosque sermones, conscripsit de Theologicis quaestionibus libros, seu Tractatus 25. Excelluit in Historia, praesertim Anglicana, quam scriptis exornavit *Matthaeus Paris*, Anglus, monachus S. Benedicti, cujus obitus consignatur anno 1259. Speculum unum Historicum, alterum Doctrinale edidit *Vincentius*, Bellovacensis, ex Ord. Praed., qui è vivis excessit anno 1256, aliis 1264, deditque operam per idem temporis exemplis rebusque similibus colligendis, scribendisque orationibus, etiam ad funera celebranda, *Joannes* à S. Geminiano, ejusdem Ordinis. *Hugonis* de S. Caro ejusdem familiae, vita functi anno 1260, est elaboratissimum Opus Concordantiarum Latinorum Bibliorum. Accedunt praelaudati instituti *Raimundus Martini*, qui edidit *Pugionem fidei* contra Judaeos, scripsitque contra Saracenos, hortatu S. Raymundi de Pennafortio, sacrae illius Familiae Magistri: idem *S. Raymundus* collector librorum V Decretalium, ad superos evocatus centenarius anno 1275, et *Martinus* Polonus, scriptor Chronici, quod vocant *Martinianum*, à Christo usque ad annum 1277, defunctus Bononiae anno sequenti 1278. Diem obiit an. 1284

(1) Vide tamen superiori saeculo cap. 3.

Rogerus Baconus, Anglus, Ord. Min., vir omni scientia, praesertim philosophica exornatus, et *Doctoris mirabilis* nomen adeptus, de magia insimulatus, et eam ob rem, iubente Nicolao IV, coniectus in carcerem (1). Supremus fuit annus 1298 *Jacobi de Voragine* apud Ligures Ord. Praed. Chronici Januensis, et *Legendae aureae* de Vitis Sanctorum, Sermonum autem plurimorum, pius, sed fortassis nimium credulus, concinnator. Omitto cum quibusdam aliis *Richardum* de Mediavilla Minoritam, qui floruit saeculo desinente, et appellatus fuit *Doctor Solidus et auctoratus*; ne Graecorum Scriptorum, quorum nullum hactenus commemoravi, videar oblitus.

Inter Graecos itaque oratoria enituit arte *Michael Coniata*, atque in Historia frater ejus *Nicetas*, saeculo XIII ineunte. Claruerunt circa annum 1255 *Theodorus Lascaris*, et *Nicephorus Blemmida*; quorum tamen unus in quaestione de origine Spiritus Sancti à Filio, quam Theologi *processionem* vocant, scripsit contra Latinos; alter aliquando pro Latinis pugnavit, ideoque à Leone Allatio Orthodoxae Graeciae scriptoribus, et ab Oderico Raynaldo Ecclesiasticis Annalibus istius scripta inseruntur. *Gregorius Acropolites*, quem vocat Ephremius ἀρχοντα πάντων η, πρόεδρον (2), Constantinopolitanam seu Byzantinam historiam condidit ab anno captae per Latinos urbis 1203, usque ad recuperatam à Michaelae Palaeologo, nempe ad annum 1261. Joannes autem Vecchus, in victus pro Latinorum *de Spiritu Sancto* dogmate athleta, cum ea de causa edidisset scripta, collecta citato in loco ab Allatio, veritus ne discerperetur à commota in ipsum plebe, relicta C. P. sede, quam octennio Michaeli Imperatori acceptissimus occupaverat, eo è vivis sublato confugit ad monasterium Panachranti; quod contigit anno 1283, atque inde relegatus fuit ad radices montis Olympi, postmodum in Bithyniam, ibique inedia, aerumnisque confectus interiit.

(1) *Rogerus Baconus*, Ord. Min. Philosophus acutissimus, tamquam praestigator, et magus denunciatus Clementi IV, et à proprio quoque Generali damnatus, et coniectus in carcerem, per calumniam tamen nescientium arcana naturae, objectum sibi crimen consortii cum malignis spiritibus exsufflavit, anno 1266 et 1278. Obiitque Oxonii anno 1284. Vindicarunt virum doctissimum Wadingus, et Spondanus ad praed. annum 1278, necnon Naudeus in Annalibus, et Caveus, etsi haesitanter, in Saeculo Scholastico. Plura in Dictione, Petri Bayle.

(2) *Omnium principem, primique subsellii.*

CAPUT V.

QUINAM IMPERII CORONA, CAELITUMQUE GLORIA FUERINT
DECORATI.

OTHO igitur hujus nominis IV, extincto Philippo, imperium accepit anno 1208, atque proximo anno 1209 eidem Innocentius III Augustalia contulit insignia. At spreto jurejurando invadentem Romanae Ecclesiae provincias idem Pontifex à communione fidelium amovit: eundem anno 1214 *Philippus Augustus*, Galliarum rex, apud Bovinum in Gallia Belgica ingenti clade prostravit: qua devictus etiam Imperio dejectus est; tametsi vitam protraxerit ad annum 1218, quo poenitens, et absolutus ab Episcopo Hildeshemiensi (1) diem obiit.

Transiere interea temporis ad coeleste regnum *Gullielmus*, Abbas in Dania, VIII idus Aprilis anno 1203, relatus inter Sanctos ab Honorio III: anno 1224 *Petrus* à Castronovo, primus contra Albigenes quaesitor fidei, martyrio affectus, jubente Comite Tolosano Raymundo: anno 1208 *Felix* de Valois, et *Joannes* de Matha, institutores Ordinis SS. Trinitatis, Redemptionis captivorum; quorum primus obiit an. 1212, XII kal. Decem., alter anno 1213, XII kal. Januariarum; et anno 1214, die 14 Septembris, martyr occubuit *Albertus*, Patriarcha Jerosolymitanus, Ordinis Carmelitici propugnator.

Prædicto an. 1214, post exauctoratum Othonem, Imperium assecutus est *Fridericus II*, filius Henrici VI, et Constantiae, filiae Rogerii regis Siciliae. Haec illum edidit in tentorii prati Panormitani, ad omnem veri partus suspicionem amovendam, quoniam, ut inquit Hospinianus, ad decrepitam pervenerat senectutem. Fridericus ab Honorio III coronam accepit: at Ecclesiam vexando, et iniqua perpetrando, non semel subiit anathema. Ab eodem Honorio propter dejectos, et injuria affectos Episcopos, à Gregorio IX ob non susceptam, quam pollicitus fuerat, expeditionem in Palaestinam, et post simulate susceptam, et pacem contumeliose initam cum Sultano, rursus ab eodem Pontifice ob Italiae regiones incendio et caede vastatas, atque ab Innocentio IV, ob pervicaciam in bonis Ecclesiasticis retinendis, excommunicatione mulctatus est. Privatus quoque fuit imperio in I Lugdunensi Concilio,

(1) *Hildesheim* in Saxonia inferiori.

an. 1245, et derelictus à suis obiit an. 1250 in Arce Apuliae, aut Panormi; non enim consentiunt Historici (1). Quorum etiam alii veneno peremptum ajunt, alii suffocatum à filio suo notho, alii gravissimo morbo correptum. Instituit Academiam Neapolitanam, et juxta scriptores aliquos Vienensem, quam tamen institutam alii tradunt ab Alberto III, Archiduce Austriae, anno 1365. Post mortem Friderici diuturnum fuit interregnum usque ad annum 1273, quamvis enim alii principes ad Imperii coronam aspiraverint, maxime *Henricus Turingiae Landgravius*, *Gulielmus Brabantiae Comes*, *Ricardus Comes Cornubiae* in Anglia meridionali, et *Alphonsus X*, rex Castellae; attamen nec coronam imperii consecuti fuerunt, nec ejusdem imperii administrationem auctoritatemque potiti.

Interim ad Beatorum translati sunt sedes septem Fratres Ord. Minorum, martyrio coronati apud Marochium, Africae civitatem, anno 1220: contingit et martyrium *Angeli Carmelitae* eodem anno in Sicilia interfecti, aliorumque Sanctorum septem Martyrum Minoritarum Exilissae (Ceutam vulgo dicunt), Mauritaniae Tingitanae urbis, interfectorum insequenti anno 1221, quo item anno Bononiae decessit *S. Dominicus*, pridie Nonas Augusti; qui anno 1216 (2) inclytum Praedicatorum Ordinem instituerat, Albigensium oppugnauerat haeresim, et anno 1234 à Gregorio IX Sanctorum catalogo fuit adscriptus. Idem autem Gregorius Fastis Sanctorum adscripserat *Seraphicum Patriarcham Franciscum* anno 1228, qui Fratribus suis regulam tradiderat anno 1209 (3), in Arvenia Etruriae monte receperat Crucifixi stigmata anno 1224, atque è vita mi-

(1) Puto decessisse in Apulia in arce, quae *Florentina* dicebatur. Ajunt semper vitasse urbem Florentiam, quod ei fuisset praenuntiatum, moriturum in Florentino castro. Nothus ejus filius, qui dicitur patrem injecto in os decumbentis pulvino praefocasse, fuit *Manfredus*, honore ducatus Tarentini insignitus, aegre ferens quod ei Pater praetulisse filium alium nothum *Hensium* regem Sardiniae, qui postea Bononiae captivus obiit an. 1271. Fertur *Manfredum* ad amovendam à se paternae mortis suspicionem *Friderici* cadaver adportasse Panormum, ibique sepulcro porphyretico condidisse. Quidam id factum ajunt ab Archiepiscopo Panormitano. *Melanchthon*, et haeretici alii celebrant illud epitaphium:

*Si probitas, sensus, virtutis gloria, census,
Nobilitas orti, possent obsistere morti;
Non foret extinctus Fridericus, qui jacet intus.*

Sed nunquam viris Principibus defuerunt assentatores.

(2) Aut 1217, an. enim 1216 confirmatus fuit, ut dicam proximo capite. Fuerat Canonicus Regularis Oxomensis; ejusque nobilissimam ex *Gusmanorum* gente prosapiam vindicavit *Antonius Bremond*, Ordinis Praedicatorum Magister.

(3) Juxta alios an. praecedenti. Primum ipsius nomen *Joannes*.

graverat anno 1226, IV nonas Octobris. Superiori anno 1225, VII idus Novembris, pro Ecclesiastica libertate martyrium subierat sanctus Coloniensis Episcopus *Engelbertus*. Decessere anno 1231 *Antonius* Olyssiponensis, à loco dormitionis appellatus *de Padua*, idibus Junii, virtutibus signisque conspicuus, anno sequenti à Gregorio IX canonizatus; ac *Elisabeth* vidua, filia Andreae Hungarorum regis, cujus natalis colitur XIII kal. Decembris, Sanctorum fastis ab eodem Gregorio anno 1235 adscripta fuit. *Hedwigem* Polonorum reginam, coelum terris rapuit anno 1243, idibus Octobris, retulitque inter Sanctos anno 1267 Clemens Papa IV (1). Diem obiit anno 1250 beatus *Simon Stock* Carmelita, at non hujus Ordinis habitusque, ut quidam autumant, institutor. Ab haereticis anno 1248 trucidatus est *Marcellinus* Albergotti, Episcopus Aretinus, et anno 1252 occisus est *Petrus* martyr Veronensis, Ordinis Praedicatorum, cujus memoria recolitur III kal. Majas. Innocentius IV proximo anno 1253 Sanctorum numero illum adscripsit; eumque generalem Fidei inquisitorem in ditione Mediolanensi anno 1232 constituerat Gregorius IX. *Clara* S. Francisci concivis, ex hac vita decessit anno 1253, et anno 1255 ab Alexandro IV inter Sanctas relata fuit. Colitur ejus memoria pridie idus Augusti. Instituerat vero pauperum Sanctimonialium Ordinem, vulgo *Clarissarum* nuncupatum, anno 1212. Obdormivit in Domino in nocte vigiliae Nativ. Domini *S. Petrus Nolasus* Carcassonensis, anni 1256; qui una cum *S. Raymundo* de Pennafort, et Jacobo I Rege Aragoniae instituerat anno 1218 Ordinem Beatae Mariae de Mercede redemptionis captivorum (2); *Hyacinti* Poloni Ord. FF. Praedicat. beata mors contigit anno 1257, XVIII kal. Sep., et à Clemente VIII adscriptus fuit Sanctorum catalogo anno 1594 (3). Anno denique 1267 (nam de Ecclesiae Doctoribus Thoma, et Bonaventura vita functis anno 1273 egimus praecedenti capite) migravit in coelum *S. Silvester* Abbas, VI kal. Decembris, Fabriani in Piceno, à quo Congregatio monachorum Silvestrinorum anno 1231 fuerat instituta. At ad annum 1273, quo diu-

(1) Anno 1249 obiit *B. Joannes* Bonus Mantuanus, ord. Eremit. S. P. Aug. propagator. *S. Albertus* Collensis ad superos migrasse dicitur an. 1202.

(2) *Humiliana* de Cerchiis Florentiana obiit an. 1246. *Verdiana* virgo Reclusa an. 1221. *Ubaldesca* Monialis Pisana an. 1206. *Benignus* Abbas Valisumbrosae an. 1236.

(3) *S. Raynerius* Pisanae Civitatis patronus, obiit an. 1261, die 17 Junii, qua die colitur etiam in Martyrologio Romano. *S. Peregrinus* Foroliviensis, Ord. Servorum B. M. Virg., decessit an. 1284.

turnum Augustorum Principum cessavit interregnum, redeundum est tandem.

Igitur anno 1273, pridie kal. Octobris, inauguratus est Imperator *Rodolphus Magnus* Comes Auspurgi, Conditor imperii Austriaci, et Landgravius Alsatiæ. A cultu SS. Eucharistiæ repetuntur imperii ejus auspicia. Commendatur quoque ipsius pietas, quoniam pro Caesareis insignibus crucem arripuit. Ottocarum Bohemiæ regem, implorato Deiparæ nomine, ingenti clade superavit, accessitque victori quasi præmium certaminis Austria, quam Alberto filio suo regendam commisit. Hinc Austriacæ Gentis origo, quam Alcistus arcessit ex Aventino; alii repetunt ex vetustissimis regibus Austrasiæ. Felici etiam Marte cum Othone Burgundiæ regulo, cum Thuringiæ populis, aliisque hostibus decertavit; atque universa pacata Germania, obiit princeps piissimus atque invictissimus anno 1291, kalendis Augusti.

Postquam vero imperium tenuit septennio, scilicet usque ad annum 1298, *Adolphus* Comes Nassaviæ, atque is ob avaritiam, crudelitatem, libidinem, aliaque flagitia proceribus cunctis visus est indignissimus principatu, electus est Rodulphi et Annæ filius *Albertus* Austriacus. *Monoculum* dixere, quoniam oculum amiserat ex propinato sibi veneno; quamquam, ut olim Annibal, altero oculo amisso, ferocius irruit in hostes, et Adolphum, non procul à Vormatia, superioris Germaniæ urbe, illustri praelio fregit, et vulneravit, *Triumphatoris* cognomentum adeptus. Pugione tamen à conjuratorum manu confossus est ac trucidatus an. 1308. Auctor conjugationis Joannes fratris filius (1), cum quo lis erat de hereditate paterna: atque ille stipatus Ulrico, Valtero, et Rodulpho proceribus, in parricidii consortium adscitis, primus omnium Alberti jugulum pugione petivit. Patratum facinus kalendis Maji.

In hac autem sæculi XIII postrema parte oppetierunt mortem anno 1275, die 23 Januarii, *Raymundus* Barcinonensis, de quo supra cap. 4, in Sanctorum album relatus anno 1601 à Clem. VIII. Anno 1285 *Philippus Benitus* Florentinus, cujus item mentionem fecimus cap. 1, in Gregorio X. Hunc quidam institutorem faciunt Ordinis Servorum B. M.

(1) Quidam Joannem dicunt Alberti patrum; sed falluntur. Joannes enim filius fuit Rodulphi ducis Sæviæ, quo extincto Albertus egit nepotis tutelam, unde seminarium dissidii. Joannes tamen in Pisano Augustinensium coenobio, in monachum attonsus, poenitentia signisque clarus vita illic functus est an. 1313.

V., quum tamen hic Ordo incoeperit anno 1233, auctoribus 7 beatis viris, Bonfilio Monaldio, Bonajuncta Manetti, Manetto Antellensi, Amideo de Amideis, Ugucione Ugucionio, Sosteneo de Sosteneis, et Alexio de Falconeriis. Fuit itaque S. Philippus ejusdem Ordinis propagator, et V. Generalis, non Institutor, ejusdemque festum diem recolimus X kal. Septembris. Anno 1222 *Albertus* Carmelita, Siculus, qui obiit Messanae, VII idus Augusti, et anno 1295 *S. Petrus Caelestinus*, de quo item cap. 1. *Margarita* itidem, Cortonensis vocata à dormitionis suae loco, et cognominata Etruriae, ac Seraphici Ordinis Magdalena, obdormivit VIII kalendas Martias anno 1297, eodemque anno relatus est inter Sanctos *Ludovicus IX*, rex Galliarum, qui anno 1270, die 25 Augusti, inita contra Saracenos expeditione, pestilentia decessit. Ipsomet anno 1297 ad coelos migravit *S. Ludovicus* Episcopus Tolosanus Ord. Min., hujusque nomen Martyrologio Rom. inscriptum legitur XIV kal. Septembris. Postremo denique anno, scilicet 1300 ad aram peracto Sacro à Mahumetanis trucidatus est Episcopus Giennii, seu Oningiis, in Andalusia, *Petrus Paschalis*.

Reliquum est, ut Imperatorum Orientis subjiciamus chronologiam. Dejecto è throno anno 1203 Alexio Angelo ab Alexio Juniore, nepote suo, is anno sequenti 1204 vita imperioque exéssit. Successit Alexius Ducas, cognomento *Murtzolphus*, seu *Myrtillus*, à conjunctis superciliis, qui propriis manibus Alexii fauces laqueo confregit: at idem scelestissimus parricida eodem anno extremo supplicio affectus est à Latinis, qui Constantinopolis potiti sunt, et omnium foederatorum consensu Imperatorem Orientis crearunt Balduinum, Flandriae Comitem. Graeci vero Imperii sedem laceratam atque divisam transtulerunt Trapezum Cappadociae, Nicaeam Bithyniae, et Adrianopolim, Thraciae urbem. Quare usque ad annum 1261, quo anno Michael Palaeologus recuperavit C. P., regnarunt Adrianopoli, et Nicaeae *Theodorus Lascaris*, filius Alexii Angeli, *Joannes Ducas Vatacius*, illius gener, *Theodorus Lascaris Junior*, Joannis filius, ac prioris Theodori nepos, atque *Joannes* filius Theodori Junioris, quem an. 1260 Michael Palaeologus excaecavit, atque Nicaeae ipse Michael arripuit imperium. Trapezi vero (*Trabisundam* vulgo dicunt) imperarunt ab an. 1204 *Comneni*, ab Alexio filio Emmanuelis, et nepote Adronici Imp., usque ad *Davidem Comnenum*, qui anno 1462 coactus est Trapezuntinum imperium cedere Mahumethi II.

Postquam igitur C. P. Imperium tenuerat ex Latinis *Balduinus* anno tantum uno, captus et occisus anno 1205 à Joan-

nicio rege Bulgarorum, *Henricus*, Balduini frater, inauguratus anno 1206, et vita functus anno 1216. *Petrus* Comes Antissiodorensis, gente *Cortiniacus*, extinctus proximo anno 1217. *Rupertus*, Petri filius, occisus anno 1228. *Balduinus II*, Ruperti filius, qui capta 1261 à Michaelae Palaeologo C. P., fuga elapsus mortem evasit; Michael Constantinopolitana Urbe recuperata, ibique pulsus Latinis, restituit Imperium Graecorum, et illud administravit usque ad an. 1280, eique successit *Andronicus* Palaeologus, ipsius filius, sive *Andronicus II* ab Andronico Juniore nepote suo dejectus, et carceri mancipatus an. 1327.

CAPUT VI.

QUAENAM SAECULO XIII IN ECCLESIA DOCTRINA, ET DISCIPLINA VIGUERINT.

PRAVA haereticorum dogmata descripta superiori cap. 3 hujus saeculi Conciliis pariter enarratis 2 cap. fuerunt proscripta. Quare confirmata fuere quae de fide Trinitatis, et Dominicae Oeconomiae, seu, ut ajunt, *Incarnationis*, tradidere Majores. Corroborata est Ecclesiastica Hierarchia, Romani Pontificis auctoritas, Sacerdotalis Ordinis dignitas, ac potestas. Intermerata item Deiparae virginitas, cultus Sanctis exhibendus, sacrarum usus imaginum, psalmodiae, rituum, precumque vetusta consuetudo, atque sanctarum indulgentiarum concessio, aliaque tradita à magistra veritatis Romana Ecclesia, fuerunt iterum stabilita. Definitum est insuper non pugnare cum Evangelica paupertate ex quaestu vivere, etiam Christianis fas esse gubernare rempublicam, ac praeter conscientiae synderesim manere reprobis sempiterna inferorum supplicia. Quae omnia ex praecit. cap. 3, et seq. perspicua sunt.

Annuae Paschalis communionis ad fideles ab infidelibus discernendos, revocandosque ad frugem improbos, cum à Christo et ab Apostolis fuerit indicta perceptio, tempus recte novimus esse praescriptum. Recitandi Rosarii B. V. devotio utique, sive orationum qualitas, sive contemplanda mysteria attendantur, summopere commendanda, usus promulgatus est à S. Dominico, quem illius auctorem esse, quidquid obganniant nonnulli, declararunt Romani Pontifices Leo X, Pius V, Gregorius XIII et Sixtus V. Fertur primus omnium Innocentius IV Rosam auream musco et balsamo permixtam solemni ceremonia benedixisse, quod alii referunt ad Leonem IX, alii ad Urbanum II, alii rejiciunt post annum 1400. Sed haec, et consimiles quaestiones obscurae facili negotio solvan-

tur, si antiqua dicatur institutio, hujus aevi benedictionis solemnitatis, posterioris formula in Ordine Romano praescripta. Fratribus mendicantibus, et nominatim Ord. Praedicator. facultatem excipiendi Confessiones Sacramentales indulsit Gregorius IX. Festum Corporis Christi, quod anno 1208 celebrari coeperat in dioecesi Leodiensi ab Urbano IV, anno 1264, praescriptum fuit universae Ecclesiae, una cum Officio edito à S. Thoma Aquinate. Obtinuerunt hoc saeculo hymnus *Stabat Mater*, et Antiphona *Salve Regina*, necnon sequentia *Veni, Sancte Spiritus*. De auctoribus haesitatur. Quidam enim hymnum illum, seu rhythum compositum à beato Jacopono, quidam vero ab Innocentio III editum affirmarunt: *Antiphonam* alii S. Bernardo, alii Haimero, Episcopo Podiensi, alii Petro Compostellano, alii Hermanno Contracto, monacho Benedictino, de quo saeculo IX adscribere: *Sequentiam* Innocentio III praelaudato. Inclusio Cardinalium in Conclavi ad eligendum Summum Pontificem coepit, an. 1276, in electione Innocentii V ex praescripto Constitutionis latae à praedecessore Gregorio X, cujus extat decretum in VI cap. *Ubi periculum*, 3 de Elect. Annus Jubilaei, cujus quaedam imago praecesserat in veteri lege, Levit. cap. 25, institutus est à Bonifacio VIII, ac primo celebratus anno 1300. Extat Bonifacii decretum cap. *Antiquorum*, Extravag. Comm. lib. 3.

Praec. capite commemorans viros Sanctissimos, mentionem feci Ordinum religiosorum ab illis institutorum. Aequum est, ut etiam ceteros, atque singulorum recenseam approbationem. Sacer itaque Ordo Praedicatorum confirmatus fuit anno 1216 ab Honorio III. Idem Honorius confirmavit Ordinem FF. Minorum, quem tamen oraculo vivae vocis approbaverat Innocentius III, anno 1209. Regulam quoque Carmelitis, traditam ab Alberto Jerosolymitano, idem Honorius confirmavit; quam tamen postea mitigavit Innocentius IV. Unionem Eremitarum in unum Augustinensium coetum ratam habuit, probavitque Alexander IV anno 1257 (1). Hi sunt quatuor Ordines *Mendicantium*. A Gregorio autem IX adprobatus fuit Ordo Beatae Mariae de Mercede anno 1235. Ab Innocentio IV Ordo Servorum B. M. V., et Monachorum Silvestrinorum an. 1247. Caelestinorum institutum à Caelestino V ante 1294 nomen traxit, ac firmitudinem. Instituit anno 1215 B. Euse-

(1) Ordo Eremitarum S. P. Augustini Unionem istam praecessit: nam Concilium II Lugdunense, celebratum an. 1274, declaravit eundem Ordinem connumerandum non esse inter recentiores tunc institutos, eo quod ille, sicut et Carmeliticus, praecesserit Generale Conc. Lateranense IV, celebratum an. 1215. Vid. caput *Religionum*, de Relig. Dom. in 6.

bis, Archiepiscopus Strigoniensis, Ordinem Eremitarum S. Pauli, primi cultoris eremi, sed confirmatus tantum fuit à Joanne XXII anno 1328. Praetermittimus quarundam Congregationum, Ordinumque Equestrium institutionem ad hoc saeculum referendam (1).

EXTERNARUM RERUM ACCESSIO.

Administraverunt Galliarum regnum post Philippum Augustum, extinctum anno 1223, *Ludovicus VIII*, qui decessit anno 1226. Deinde *S. Ludovicus IX*, vita functus anno 1270, de quo etiam supra cap. 5, inter Sanctos relatus anno 1297 à Bonifacio VIII. Regnavit postmodum *Philippus III*, cognomento *Audax*, usque ad annum 1285; deinde *Philippus IV*, à formae elegantia dictus *Pulcher*, ad annum usque 1314.

Regnum vero Castellae post Alphonsum VII, vita functum 1214, tenuerunt *Henricus I*, qui obiit anno 1217 (2). *Ferdinandus III*, rex etiam Legionis, qui sancte decessit anno 1252. *Alphonsus X*, cognomento *Sapiens* (3), à filio Sancti pulsus è throno anno 1284. Idem *Sanctius* hujus nominis IV, qui cessit è vita anno 1295, et *Ferdinandus IV*, qui regnavit usque ad annum 1312. Inter ea temporis regnarunt in Navarra *Sanctius VIII*, *Theobaldus*, *Theobaldus II*, *Henricus*, et *Joanna*, quae decessit anno 1204. In Aragonia vero post Petrum II, defunctum anno 1213, *Jacobus I*, *Petrus III*, *Alphonsus III*, et *Jacobus II*, qui obiit anno 1327. Atque in Lusitania, cujus regnum incoepit superiori saeculo XII, in quo ab anno 1139, usque ad annum 1212 regnaverant *Alphonsus I*, et *Sanctius I*; post Sanctium regno potiti sunt *Alphonsus II*, et *Sanctius II*, *Alphonsus III*, et *Dionysius*, qui naturae concessit an. 1325 (4). Quae in Oriente contigerunt hoc saeculo, ista praesertim sunt. In Syria anno 1202, ingenti terraemotu, quem consecutae sunt pestilentia et fames, concidit Tyrus, omnesque ur-

(1) Primo hujus saeculi anno, id est 1201, institutus Ordo S. Spiritus in Sexta Romae.

(2) *Alphonsus IX* mortuus an. 1231, rex Legionis.

(3) Anno 1252 *Alphonsus*, rex Hispaniarum, fixit Aeram suam kal. Junii, feria 7, et motuum coelestium tabulas, quas appellant *Alphonsinas*, conquistis Astronomorum exercitatissimis; expenditque eam in rem quater centena millia aureorum.

(4) In Anglia rex *Joannes*, anno 1216, *Henricus III* 1275, *Eduardus* 1308. In Polonia autem *Micislaus* anno 1202 restitutus, *Lescus* 1226, *Boleslaus IV* 1279, *Lescus II* 1289, *Primislaus* 1296, *Wenceslaus* anno 1395 fati cesserunt.

bes maritimae concussae sunt. Occupata à Latinis anno 1204 C. P., anno autem proximo pactae ab iis ad sexenium cum Saracenis induciae. Themiathem, vulgo *Damiatam*, apud Pelusium in Aegypto, Christiani anno 1219 expugnarunt. Reddiderunt tamen anno sequenti, incensis à Saracenorum exercitu navibus illorum 750, et Nili haerentes paludibus. Theodorus Angelus anno 1221 occidit ad Dyrraquiū (1), Macedoniae urbem, Latinum Imperatorem Petrum Cortiniam cum juxta Vossianam Historiae Epitomen; quod tamen anno 1217 evenisse putamus. Aulicus, qui anno 1228 interfecit Rupertum Imp. Orientis, Imperatrici, ejus nuptias consequi non poterat, nares abscidit. Fridericus II Imperator anno 1229 cum Sultano Babyloniae iniit foedus, eique, partem aliquam Jerosolymae adeptus, templum arcemque reliquit. Tartari anno 1244 ex Hungaria, et Perside pulsi, sese in Christianos commorantes in Syria effuderunt, instigante Sultano, à quo in suam ditionem redacta Jerusalem, templique supellex in Mahumetis aedem translata fuit. S. Ludovicus, Galliarum rex, anno 1249 Tamiathem recuperavit, quae tamen sequenti anno diruta est, caesis Christianis quamplurimis. Tartari Christianam amplexi religionem anno 1258 occupavere Babylonem; receptusque anno 1261 Michael Palaeologus C. P., ut dictum est alibi. Benedocdar Sultani dux anno 1288 expugnavit Antiochiam, caesis Christianorum 17.000, et 100.000 in captivitatem abductis. Anno 1289 Sultanus cepit evertitque Tripolim: expugnavit deinde Tyrum, Sidona, et Berytum; ac Ptolemaidem quoque anno 1291 excidit (2), deletumque est regnum Christianorum in Syria. Sequenti tamen anno Sul-

(1) Vulgo *Durazzo*.

(2) Ptolemais, seu *Acra*, dicta à nostratibus Civitas *S. Joannis*, quod fuerit olim sedes Equitum *S. Joannis Jerosolymitanorum*, ut diximus praeced. saeculo, cap. 6, *Colonia Claudia* appellatur à Plinio. Olim *Acam* ab Aco, Ptolomaei regis Aegypti fratre, dictum voluit. Expugnaverat illam ante adventum Domini Tigranes, Armeniae rex. Coloniam constituit Claudius Caesar. A Tigrae dirutam instauraverat Pompejus. Occupatam anno 1104 à Balduino diximus in Appendice saeculi XII. Rursus illam post quinquennium tenuerunt Christiani. Rediit ergo an. 1291, die 3 Maji, ad Saracenorum tyrannidem. Perierunt tum gladio fidelium 25000, in captivitatem abducti 20.000. Nil modo, si percommodum portum excipias, vestigium pristinae amplitudinis illic apparet. In cruce Signatorum expeditione, quae coepit anno 1096, suadente Petro Eremita, à Graecis appellato *Couropetro*, usque ad annum 1291 perierunt fidelium militum circa 2.000.000, atque divisione principatum, Christianorumque principum dissensione, victoria in luctum pertransit: quae enim pepererat Christiana charitas et Crucis humilitas, ea sustulit atrox discordia et turpis ambitio.

tanus cum invadere meditaretur Cyprum, trucidatus fuit à suis. Palaestina, quam anno 1294 recuperavit Cassanus, rex Tartarorum factus Christianus, rursus anno 1300 proditione praefecti Damasceni rediit ad Saracenos. Hoc anno, saeculi XIII postremo, fertur Othmen, vulgo *Othomanum*, praefectum Ciliciae, creatum fuisse mortuo Aladino Sultanum, et Othmanicam condidisse familiam; quod alii ad annum 1298 retulerunt, alii ad annum 1302, seu 1303.

Videamus, an feliciora in Occidente contigerint. Philippum Imperatorem anno 1208 parricidio necatum, dictum est supra. Germani, duce Andrea Hungariae rege, anno 1216 in Palaestinas expeditionem instituerunt. Fridericus II an. 1234 Hungaros superavit, addiditque Imperio Viennam Austriae. Idem Fridericus anno 1249 Parmam occupavit. Gullielmus acclamatus Imperator anno 1256, interfectus in Frisia (1): Manfredus apud Beneventum anno 1265, et Conradinus in Marsis anno 1268 à Carolo Andegavensi, Siciliae regnum incepto, fuerunt devicti. *Vesperae Siculae*, in quibus omnes Galli, quotquot in insula erant, interfecti fuerunt, consignantur anno 1282, III kal. Augusti (2). Praelium ad Spiram, quo Albertus Austriacus interfecit Adolphum Nassavium Imp., contigit prostridie kal. Julias, anno 1298. Ultimo hujus saeculi anno, id est, 1300, exortae fuerunt Pistorii factiones, quas Nigrorum, Blancorumque dixerunt.

Ad Litterarum incrementa plurimum contulerunt institutae hoc saeculo Academiae, nempe saeculi initio Salmanticensis, Patavina anno 1222, Tolosana anno 1233, Neapolitana an. 1239, Aboensis in Svecia anno 1240, Cantabrigiensis anno 1280, Monspesulana anno 1289, et Olyssiponensis an. 1290. Inter Scriptores vero, praeter Ecclesiasticos commemoratos cap. 4, aliosque praestantissimos, causa brevitatis praetermissos, cujusmodi fuerunt Stephanus Langtonus, Lucas Tu-

(1) Superiori anno 1248, *Victoriam*, ligneam Urbem, quam Fridericus in obsidione Civitatis Parmae construxerat, Parmenses expugnarunt, affixis illie in edito et conspicuo loco hisce versibus:

Per te, rex almae, cessit Victoria Parmae.

Antiphrasi dicta cessit Victoria victa.

(2) Comes Hugolinus de Gherardesca, anno 1288, Pisis ob patriae proditionem in turre cum filiis fame necatus fuit. Historiam tamen à Joanne Villani, lib. 7, cap. 120 et 127 descriptam, pluribus scater erroribus, iisdemque implicari viros clarissimos, qui Commentaria ediderunt in Dantem Aligherium *Inf. Cant. 33*, ex authenticis monumentis demonstrat vir praestantissimus Flaminius de Burgo, Eques, et JC. Pisanus, in patrio Lyceo Professor publicus.

densis, Robertus Grosthead, seu Capito, Manuel Ephesinus, Joannes Castor, Remigius Florentinus, aliique complures, honestissimum sibi compararunt nomen in Historia quidem Joannes de Oxonio, qui res Anglicas scripto tradidit, Conradus cognomento Philosophus, cujus est Chronicon inscriptum Ἀντιόγραφων, Joannes alter Anglus, et patria Eboracensis, vulgo *Holifax*, appellatus *De Sacro Bosco*, qui librum condidit de Sphaera mundi, Rodulphus Niger, à quo item duplex Chronicon editum fuit usque ad annum 1213 deductum, Sozomenus, presbyter Pistoriensis, et Vincentius Cadluccus, Polonus, historici: atque de temporibus carmine, pro genio saeculi haud ineleganti, scripsit Justinus Lippiensis, ac de bello Trojano, segregatis ab historia fabulis, Josephus Devonius Iscanus libros sex, quorum est initium, *Illiadum lacrymas, concessaque Pergama fatis*. Adde poetis Philippum Gualterum Castellionium, ab Episcopatu *Magalonensem* appellant, qui carmine condidit *Alexandreida*, id est libros 9 de Rebus gestis ab Alexandro magno; extatque illius Epitaphium apud Vossium de Poetis Latinis, cap. 6:

Insula me genuit, rapuit Castellio nomen,

Perstrepuisque modis Gallia tota meis.

Excelsit demum in utroque Jure Franciscus Accursius, Florentinus (1), Acaeonis quondam auditor, et Glossatorum veterum coriphaeus; quem Cujacius praefendum esse putabat cunctis latinisque legum Interpretibus.

(1) Obiit Bononiae anno 1229 *Accursius* ejus pater: distinguendi sunt enim. Is filiam habuit, quae Jus Civile Bononiae publice docuit. Vide Pancirol. lib. 2, cap. 29. Francisci Accursii frater *Cervotius*, cujus Glossae *Cervotianae*, ineptae, à paternis dissitae, et passim rejectae. De Petro Vineae Campano, et optimarum Epistolarum scriptore, ejusque infelici exitu, Ricordanus in Historia Hetrusca, Danthes Inferni cantu 13, Landinus, et Velutellus ibidem, et Jo. Villani, lib. 6, cap. 3.

DECIMUM CUARTUM

ECCLESIAE SAECULUM.

CAPUT I.

QUI SAECULO XIV SEDERUNT IN PETRI CATHEDRA.

ANNO 1303, V. idus octobris, extinctum Bonifacium VIII, dictum est supra. Post obitum autem Bonifacii Ecclesiae prae- fuerunt Catholicae *B. Benedictus XI, Clemens V, Joannes XXII, Benedictus XII, Clemens VI, Innocentius VI, Urbanus V, Gregorius XI, Urbanus VI, et Bonifacius IX.*

CXCIV. Benedictus XI, antea Nicolaus Boccasini, Tarvisinus, supremum Ordinis Praedicatorum magistratum indeptus, et à Bonifacio VIII purpura Vaticana exornatus, decima ab hujus obitu die inauguratus est Pontifex, sedemque Romanam tenuit mensibus 8, è vivis sublatus anno 1304, die 6 Jul. Ferunt extinctum veneno ei in ficibus propinato Perusiae. Quo auctore non constat. Virtutes omnes mirifice coluit, pacis studium praesertim, et humilitatem, adeo ut parentem suam non nisi vili indutam habitu exceperit. Sanctorum Fastis illius insertum est nomen.

CXCV. Sedit postea *Clemens V*, pridem Bertrandus Archiepiscopus Burdigalensis, electus die 21 Julii Perusiae (1), et coronatus Lugduni, die 14 Novemb., anno 1305, in Galliarum regem beneficentissimus, sedem Apostolicam transtulit Avenionem (2), Templarios extinxit, Viennense Concilium celebravit, Clementinas in unum volumen coegit, Henricum VII

(1) Bertrandus cognomento *Gothus* suae electionis nuncium accepit, dum visitaret prioratum de Lissinhaco in dioecesi Pictaviensi.

(2) Inter Pontifices, qui Avenione sederunt, plures vitae extiterunt integerrimae, et mendacii redarguendi sunt, qui cum Petro *Giannone* scripsere, propter ipsorum Pontificum improbitatem dici à Petro Joanne Olivi Ord. Min. *Comment. in Apoc.* Ecclesiam Avenionensem *Babylonem*. Iste enim auctor obiit an. 1297, et ante Clementem V. Vide saec. praec., cap. 3 Not. Clementis V thesaurus expilatus fuit, ac Bertrandus illius nepos, sustulisse dicitur florenos 300.000 ad sacrum bellum comparatos. V. *Flcury*, libro XCII, num. 11.

Imperatorem, aliosque invadentes regnum Neapolitanum diris coercuit, S. Petrum Caelestinum adscripsit Sanctorum Cathalogo, obiitque non procul ab Avenione *Roquemaure* anno 1314, die 20 Aprilis. Vitia ei complura exprobat Joannes Villani, lib. 60, cap. 58, ambitionem praesertim, avaritiam, simoniacam labem, incestuosam consuetudinem, artemque magicam; nec dissentit 3 Hist. p. S. Antoninus: sed has criminationes Henricus Spondanus, Raynaldus, aliique diluerunt.

CXCVI. Post diuturnum interpontificium ob Cardinalium dissidia, anno 1316, die 7 Augusti, electus est *Joannes XXII*, antea Jacobus Eusius, Card. Episcopus Portuensis. Non ille semetipsum, ut quidam scripsere, nominavit, sed pleno electus est Cardinalium suffragio (1). Exortum eo sedente schisma *Petri de Corbaria* Ord. Minorum (2), erupitque secta profanorum hominum, quos *Beguinos* et *Fratricellos* dixere. Petrus Aprutinus opera Ludovici Bavari intrusus, anno 1330 Pontificis personam deposuit, poenitentiam egit, ac post tres annos ac mensem Avenione decessit. At Joannes Cleri avaritiam ambitionemque pescuit, Marsilii Patavini, et Joannis Gandavensis proscriptam assertam, pro Sanctorum praesenti gloria quaestionem, in qua erroneam partem falso dicitur sequutus, agitari curavit, *Clementinas* Constitutiones vulgavit, addiditque *Extravagantes*, atque è vivis excessit Avenione, die 4 Decembris, anno 1334, exacto Pontificatus sui anno 18 (3).

CXCVII. Successit Joanni XXII *Benedictus XII*, antea Joannes Furnarius, Cardinalis S. Priscae Ordinis Cisterciensis, à cujus Ordinis habitu albo Blancus appellabatur. Electus est die 20 Decembris, anno 1334, obiitque die 25 Aprilis, anno 1342, octavo Pontificatus sui. Beneficia Ecclesiastica sapientibus, probisque tantum contulit: reditus ad Ecclesiae commoda reservavit, sanguine conjunctis nil contulit, neptemque suam nulli viro nobili ac praediviti, sed mercatori tantummodo nubere indulsit, solitus dicere, Pontificem debere esse, sicut Melchisedech, sine patre, sine matre, sine genealogia, atque interdum ea verba repetere Ps. 18: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero* (4).

(1) Cardinales, qui elegerunt Joannem XXII, fuerunt num. 23. Oldoinus 19 enumeravit.

(2) Petrus Antipapa *Nicolai V* nomen assumpsit.

(3) Qui Joannem XXII, Tabernarii filium dixere, illius egregia celebrant merita, quibus ex infimo genere ad supremam ascenderit dignitatem.

(4) *Benedictum XIII* omnes laudant, etiam nuperus auctor Operis in-

CXCVIII. Post Benedictum XII sedit *Clemens VI*, Ord. S. Bened., antea Petrus Rogerius, electus die 7 Maji, anno 1342, et vita functus anno 1352, die 6 Decembris: tenacis memoriae, atque in nepotes liberalissimus fuit. In parricidas Andreae regis Neapolitani, in Nicolaum Laurentium in urbe Roma nimia libertate abutentem, atque in Flagellantium sectam edidit Constitutiones. Annum remissionis ad quinquagesimum coarctavit. Egit cum Joanne Cantacuzeno de unione Graecorum: in Ecclesiae ditionem anno 1347 redegit Avenionem; et grassante eo temporis pestilentia, impendit fidelibus spiritualia, ac temporalia remedia (1).

CXCIX. Inauguratus deinde Stephanus Aubertus, Card. et Episcopus Ostiensis, electus anno 1352, die 18 Decemb., et sublatus è vivis anno 1362, die 12 Sept., *Innocenti VI* nomen assumpsit. Commendatur autem ob morum simplicitatem, pietatem Canonum, et beneficentiam in pauperes. Vide tamen Revel. S. Birgittae, lib. 1, cap. 41, et Not. Consalvi Durandi.

CC. Succesit *Urbanus V*, qui sedit à postrema die Octobris anni 1362, usque ad diem 19 Decemb., an. 1370. Apellabatur antea Gullielmus Grimoaldus, Abbas S. Victoris Massiliensis, Ordinis Cluniacensis. Venit in Italiam anno 1367, rediitque anno 1370 Avenionem, S. Birgittae, cujus tamen Ordinem in oppido Montis Falisci approbavit, spreto consilio. Sedavit Viterbiensium, et Bononiensium tumultus, Vicecomitum pacato dissidio, Graecorumque Imperatoris Joannis Palaeologi abjuramentum schismatis, anno 1369 excepit, festa die Lucae Evangelistae recurrente.

CCI. Rexit deinde Ecclesiam *Gregorius XI*, nepos Clementis VI, electus exeunte Decembri, anno 1370, et vita functus die 27 Martii, anno 1378 Romae, in quam urbem reduxit sedem, Avenione discedens die 13 Septemb., anno 1376, hortante S. Catharina Senensi, Romamque pervenit die 17 Januarii, anno 1377. Damnavit eodem anno Joannem Wiclefsum.

CCII. Ubi fatis cessit Gregorius, inauguratus est Pontifex *Urbanus VI*, seu Bartolomaeus de Prignano, Neapolitanus, et

scripti, *Les vies des Papes*, aut *Histoire des Papes*. Apud Baluzium tamen n. 8 habetur hujus Pontificis vita, cujus scriptor illum iniquissime insimulat, tamquam scurram, immanem, impurum, atque ebriosum, proferens nefarium distichon: *Iste fuit Nero, mors laicis, vipera Clero, Devius à vero, cupa repleta mero*. Vide, quo progreditur temeritas calumniantium.

(1) Ad *Clementem VI* iniquissimam epistolam, nomine *Diaboli*, homines quidam nefarii scripsere. De hac Epist. plura apud *Fleury*, libro 56, n. 9, et *Vies des Papes*, tom. 3, pag. 461.

Archiepiscopus Barenſis, anno 1378, die 9 Aprilis, ingenti clamore minisque Papam Romanum, aut ſaltem Italum populo poſtulante. Illius tamen electionem, ceſſante quoque tumultu, Cardinales probarunt, id Leonardo Aretino, Flavio Blondo, Platina, aliisque licet liberioris calami atteſtantibus. Quare Urbanum eſſe legitimum Pontificem, nequit in dubium verti. Nonnulli tamen Cardinales, inter quos tres Itali, quamvis Romae Urbano VI poſt electionem omnem exhibuiſſent honorem, numero 16 Fundis in Campania eodem anno 1378, die 19 Sept., elegerunt Antipapam Robertum Gebennensem Cardinalem, imposito ei nomine *Clementis VII*. Haec atrocissimi ſchiſmatis origo fuit. Cum magno fidelium ſcandalo, bullis, excommunicationibus, armisque Urbanus et Pſeudo-Clemens invicem pugnarunt. Huic Galliarum, Castellae, et Siciliae Reges adhaeſere: ceteri fere omnes Urbano, qui pluribus diſcriminibus ſuperatis deceſſit Romae, non abſque ſumptu veneni ſuſpicionem, die 15 Oct., anno 1389. At Clemens VII naturae conſeſcit Avenione, an. 1394, die 16 Sept., correptus apoplexia.

CCIII. Poſt Urbani obitum Romae electus eſt eodem anno 1389, die 2 Nov., *Bonifacius IX*, id eſt, Card. Petrus Tomacelli, Neapolitanus, qui deceſſit an. 1403, kal. Octobris. Poſt mortem etiam Pſeudopontificis Clementis VII Avenione an. 1394, die 28 Septembris, electus eſt *Benedictus XIII*, Antipapa, ſcilicet Petrus de Luna Cardinalis Aragonenſis, cui ſuprema dies fuit prima Junii, anno 1424. Fruſtra pro ſchiſmatis extirpatione adlaboratum eſt. Dicitur Bonifacius IX inſtituiſſe reſedit, quos vocant *Annatas*, vindicans Apoſtolicæ Sedi Epiſcopatum, aliorumque beneficiorum Eccleſiaſticorum proven- tus unius anni. Id contigit anno 1398. Exemplum tamen praecceſſerat anno 1306 in Clemente V, et anno 1319 in Joanne XXII. Deceſſit Bonifacius, ut inquit, ne pudicitiam labefactaret, *λεπτασει*, ſeu calculorum morbo alii tradunt extinctum.

PATRIARCHARUM NOMINA.

Constantinopoli, quae anno 1261 à Michaele Palaeologo fuerat recuperata, poſt Joannem Soropolitem vita functum an. 1300 ſederunt *Nipho*, antea Metropoliſta Cyzicenus, *Joannes XII Glycys* dictus, *Gerasinus* monachus, *Éſaias* item monachus, *Joannes XIII*, *Calistus*, *Philotheus*, et *Antonius IV*. Is è vita migravit anno 1403, Jerolyſymis vero poſt Rodolphum à Bonifacio VIII exauctoratum, Patriarchali functi ſunt mu-

nere ab an. 1305 *Antonius Dunelmensis, Petrus Episcopus Ruthenus, Raymundus, et Petrus de Palude*, Ord. Praedicatorum. Post Petrum autem vita functum anno 1340, qui consecuti sunt Patriarchae, hanc dignitatem solo nomine, ac titulo obtinere.

CAPUT II.

CONCILIA SAECULI XIV RECENSENTUR.

UNICUM est hujus saeculi Generale Concilium, nempe *Viennense*, Viennae Allobrogum ad Rhodanum, celebratum: indictum quidem anno 1307 à Clemente V, sed habitum anno 1311. Interfuere huic Concilio Patriarchae Alexandrinus, et Antiochenus, Episcopi 114, juxta Joannem Villanium 300, et aliorum Praelatorum ingens numerus. Aetum in ea Synodo de recuperatione Terrae Sanctae, extinctus est Ordo Templariorum, cujus nimia erat potestas, et affluentia divitiarum, his Ordini S. Joannis Jerosolymitani addictis, ob ipsorum Templariorum flagitia, adeo nefaria, ut Christum abnegarent, turpissimasque exercerent libidines (1), non, ut quidam scripsere, opera Philippi Pulchri Galliarum regis, illorum opibus inhiantis. Damna item fuerunt in Viennensi Concilio Beguardi et Beguinae, Fraticelli, ac Dulcinistae, de quibus infra: latum decretum de festo Corporis Christi quotannis celebrando feria 5, post octavam Pentecostes; indictumque, suadente Raymundo Lullo, ut in Oxoniensi, Parisiensi, aliisque Academicis, hebraica, chaldaea, et arabica lingua traderentur. De Templariis actum fuerat in Synodo Salmanticensi praecedenti anno 1310, ut refert Mariana lib. 15, cap. 11, et in Concilio Hisp. Cardinalis de Aguirre; necnon eodem anno Ravennae, et Moguntiae, ut liquet ex volumine XI Conciliorum.

Ad statuendam reformandamque Ecclesiasticam disciplinam plures habitae fuerunt Synodi: apud Italos *Romana* sub Bonifacio VIII anno 1302, et *Ravennatenses* quinque sub Archiepiscopo Raynaldo: atque in priori de obedientia Romano praestanda Pontifici actum est; in aliis anno 1307, 10, 11, 14 et 17 coactis, de divino cultu reparando.

(1) Inter *Templariorum* flagitia quidam recensent, sacra peregrisse rejecto Crucis vexillo, suum profitentes institutum initiatos ad simulacrum, cui superinduxerint hominis cutem, et pro oculis infixerint carbunculos duos; morientium cadavera in cineres redegeisse, et ceteris in potum propinasse: subjecto igne torrefecisse natos ex Templariorum virginisque conjugio, foedissimoque masculorum amore exarsisse.

Celebravit et Hispania Synodos plures, praeter Salmanticensem paulo supra commemoratam, nimirum *Pintiae* vulgo *Pennafiel*, Castellae oppido, anno 1302. *Vallisoleti* 1322. *Toleti* 1323, 24, 39, 55. *Compluti* 1326 et 79. *Palentiae* 1388. Hae pariter Synodi ob Dei cultum, moresque, maxime Clericorum, celebratae fuerunt. Omittimus Synodum *Salmanticensem* anni 1381, et *Barcinonensem* anni 1387, in quibus praeside Petro de Luna, Clemens VII antipapa, non autem Urbanus VI declaratus fuit verus Pontifex.

Accessere Synodi Galliarum, *Compendiensis* in Gallia Belgica, sive in regione Vallesia, initio saeculi, et rursus anno 1303 celebrata. *Auscitana* in Armeniacis anno 1308. *Senonensis* in Gallia Lugdunensi anno 1320. *Rothomagensis* in *Normandia* an. 1330. *Andevagensis* in Gallia Celtica anno 1336. *Narbonensis* anno 1374, aliaeque in Collect. Conciliorum tom. XI apud Baluzium in Conc. Galliae *Narbonensis*, *Gravesonium* in Hist. hujus saeculi Colloquio IV, et *Natalem Alex.*, cap. 6, art. 47 et seqq. Egerunt Synodi istae de Ecclesiastica Jurisdictione, et Immunitate, de clericorum, et monachorum moribus, de Ecclesiasticis jejniis, de Sacramentis, et casuum reservatione, de congrua parochorum portione, et aliis pluribus ad Ecclesiarum regimen pertinentibus. Expungendus est Conventus Ecclesiastico-politicus *Parisiensis* anni 1303, in quo *Bonifacius VIII* simoniae, haeresis, et homicidii iniquam subiit insimulationem, de qua decreta Ecclesiae Gallicanae, *Puteani Fratres*, de *Marca*, et *Caveus*.

Adversus haereses, praeter *Viennense Concilium*, celebratum est anno 1341 *Constantinopolitanum* contra monachos *Thessalonicenses* montis *Athi*: de quorum errore *Niceph. Gregoras* lib. XI Hist., *Justellus* ad calcem *Nomocanonis Photii*, ac *Dionysius Petavius* lib. I. Theolog. dogmatum cap. 12, et *Natal. Alex.* cit. in loco art. 14; sed vide proximo capite quae dicentur de *Palamitis*. In collectione Concilior. *Britanniae*, et in *Antiquitatibus Britannicis* extant duo *Concilia Londinensia* anni 1382 et 1396, indicta à *Gulielmo de Courtenay*, Archiepiscopo *Cantuariensi*, in quibus articuli *Joannis Wiclefi* tanquam haeretici fuerunt proscripti.

CAPUT III.

DE HAERESIBUS SAECULI XIV.

MEMINIMUS superiori saeculo sectae *Fratricellorum*, quos *Begardos*, et *Beguinos*, necnon *Fratres Spirituales* nuncupa-

runt. Qui ex ordine FF. Minorum apostatae, damnati anno 1297 à Bonifacio VIII, in Siciliam se receperunt, Regulam S. Francisci specietenus à se observari jactantes, duas lingebant Ecclesias, unam virtute decoram, et paupertate succinctam apud se commorantem, carnalem alteram et affluentem deliciis, cujus Romani Pontifices dominarentur; pleraque è Valdensium venenato fonte haurientes, Sacerdotes crimine pollutos jurisdictione et potestate excidisse, advenisse Antichristum, aliaque garrientes divulgabant, partim haeretica, partim insana, partim fabulosa. Henricum de Ceva schismatica suae Congregationi praefecerunt; eamdemque sectam in Galliis propagavit F. Petrus Joannes Olivi Biterrensis ejusdem Ordinis (1). Hos itaque Joannes XXII anno 1318 Const. *Gloriosam Ecclesiam*, post Bonifacium VIII et Clementem V damnavit.

Verum cum idem Joannes XXII edita Extravaganti *Cum inter nullos*, anno 1323, tanquam haeticam proscrisisset sententiam asserentium Christum et Apostolos nihil in communi, vel in particulari possedisse, *Michael de Caesena*, Ord. Min. Generalis minister, necnon Vilelmus Ochamus, Doctor insignis, alique ejusdem Ordinis plures oppositum, tanquam à Nicolao III definitum, propugnarunt. Michael anno 1328 suam coram Pontifice opinionem Avenione defendit, et anathemate cum Ochamo percussus, ac depositus, à Joannis sententia ad Ecclesiam Catholicam, et ad futurum Concilium appellavit. Vide ad cit. annum Vadingum, et Raynaldum. Michael idcirco an. 1329 damnatus est tanquam haeresiarcha et schismaticus, et in Capitulo Generali Parisiis congregato, omnibus Ordinis sui muneribus exspoliatus. Suam Michael añ. 1330 Monachii edidit Apologiam. Sed nihilominus damnatus est etiam in Generalibus Ordinis sui Comitibus anno 1331 Perpiniani, pluribus ei oppositis erroribus, praesertim quod Imperator, et Clerus Romanus possint deponere Papam, et huic exhibere obedientiam, idem sit, ac animam damnare, et se haeticum profiteri. Adesis Odoricum Raynaldum ad annum 1331, n. 15. Michael tamen obiit Monachii poenitens anno 1343.

(1) *Fratricellorum* non unam fuisse sectam putamus: neque credimus omnes illicito concubitu fuisse pollutos. Indutos quosdam habitu tertii Ordinis S. Francisci tradunt ad annum 1317 Raynaldus, et Bzovius. Haud dissentit Alvarus Pelagius, lib. 2 de *Planctu Eccl.*, cap. 52. Adversus Bzovium extat apud Vadingum tom. 3 *Annalium*, *Nitela Franciscanorum*. Non sunt Minoritis adtribuenda turpia, quae innotuerunt in Not. ad cap. 3 saeculi praecedentis.

Flagellantes, quorum cruenta poenitentia eruperat in Italia circa annum 1260, coeperunt et hoc saeculo in haeresim et superstitionem degenerare. Aiebant enim neminem, nisi suae sectae nomen dedisset, absolvi posse à peccatis, quae sibi invicem, etsi laicis, confitebantur. De his Scriptores agunt ad annum 1349, quo anno 200 Spiraë magno honore fuerunt recepti: 100 alii ad ipsos illuc accesserunt, Argentorati 1000 numerabantur. Damnavit illos eodem anno Universitas Parisiensis, vetuitque Philippus rex, ne sub vitae discrimine Gallias pervaderent. Anathemate pariter eos percussit Clemens VI. Refutati fuerunt à Joanne Gersone. Illorum conscripserunt historiam Albertus Argentinensis, et Schottgen.

Combustum diximus supra *Geraldum Segarellum*, Parmensem: quod contigit Parmae anno 1300, die 17 Julii. Illius errores propagabat anno 1308 ejus discipulus *Dulcinus* Novariensis. Dogmatizabat Romanam Ecclesiam post Silvestrum defecisse; inde Pontifices omnes, excepto S. Petro Caelestino, fuisse seductores. Ordines regulares esse Fidei Catholicae detrimentum, laicos ad solvendas Ecclesiae decimas non teneri, perinde esse in sacra aede, et in stabulis Deum orare. Et ipse *Dulcinus* cum scorto, cui *Margaritae* nomen, sociisque, anno 1308 membratim caesus, et igne crematus fuit.

In Austria anno 1315 exorta est haeresis *Lolhardorum*, auctore quodam (1) *Lolhardo*; de qua haeresi *Trithemius*, *Spondanus*, *Fleury*, *Luciferum* et apostatas angelos commendabant. *Michaelem* et sanctos angelos omni afficiebant injuria. Salutem nomine diaboli apprecabantur. Deiparam Virginem hominem peperisse negabant: Sacramenta, omnesque Ecclesiae ritus spernebant: negabant Deum agnoscere patrata sub terram peccata, rejiciebantque jejunia, sacrificium Missae, invocationem cultumque Sanctorum. *Lolhardorum* unus flammis Viennae in Austria damnatus, in Bohemia ac Thuringia plusquam 8000 horum haereticorum adiuveniri, affirmavit (2). *Lolhardi* etiam *Wiclistae* dicuntur.

Marsilius de Padua, et *Joannes de Jandun* Gandavensis, potestatem Ecclesiasticam subjicientes, temporali docuerunt penes Imperatorem esse Pontifices instituere, deponere, punire, et sede vacante regere Ecclesiam, addentes Christum ex debito persolvisse didrachma, Petri aliorumque Apostolorum patrem esse auctoritatem; et Ecclesiam bona temporalia possi-

(1) Ei proprium nomen *Valterus*.

(2) *Lenfant* lib. 2 *Hist. de la Guerre des Hussites*.

dere non posse, omnia demum in Hierarchia ad nutum Imperatoris peragenda esse: quae asserta proscriptis anno 1324 Joannes XXII.

Turlupini, hoc appellati nomine, quod deserta loca colebant ad instar luporum, quamvis hanc etymologiam rejiciat Beausobre, nudi incedentes palam detegebant verenda, et exercebant concubitus, Deumque sola mente orandum esse tradebant. Confundi solent cum Manichaeis Bulgaris, aut cum Valdensibus. Forte melius cum Adamitis. Horum Turlupinorum quinquaginta, sedente Gregorio XI, anno 1373, partim combusti sunt, partim viventes defossi. De his Du-Cange in Glossario, Beausobre de Adamitis, et ad praecitatum annum Raynaldus, et Fleurius.

Nec omittendi sunt commemorati superiori capite *Palamitae*. Qui in monte Atho prope Thessalonicam, duce Gregorio Palama, jactabant se conspiciere divinum lumen ab aeternitate diffusum, illud idem, quod refulsit in monte Thabor in Transfiguratione Christi. *Quiescentes* hi Monachi appellabantur; ac refutati fuere à Barlaamo, qui imperante Andronico Juniore à Calabria adierunt Constantinopolim, à Gregorio Acindino, et à Joanne Crysolora, et damnati in Concilio Constantinopolitano, de quo supra.

Restat haeresis *Joannes Wiclefi*. Complures enim alii, qui errores hoc saeculo disseminarunt, ut Arnaldus de Villanova, Joannes de Mercuria, Raymundus Lullus, Echardus Guido, Milicius, vulgo *Millecci*, et alii à Nat. Alex. descripti peculiarem sectam non constituerunt. Joannes itaque Wiclefi ortus in Anglia circa annum 1324; anno vero 1367 expulsus à praefectura Collegii Cantuariensis Oxonii, coepit regnante Eduardo III venenata dogmata spargere anno 1375. Marsilii Patavini et Janduni adversus Ecclesiasticam Potestatem adoptavit errores, substantiam panis et vini in Sacramento permanere cum accidentibus tradidit, Romanam Ecclesiam appellavit Satanae Synagogam, Decretalium auctoritatem, studiumque damnavit. Monachorum institutionem, vota, et mendicitatem reprehendit, tanquam diabolo suadente adinventam. Omnia docuit ex necessitate contingere. Avaritiae Praesulum deputandum esse ait, quod sibi confirmandi, et consecrandi Ecclesias, atque ordines conferendi reservaverint facultatem. Donationem Constantini, et dotes Ecclesiarum censuit deputanda esse peccato (1). Decem et novem hujus generis articulos

(1) Eruditus Editor *Doctrinae Fidei Catholicae*, Thomae Valdensis n. 2,

proscripsit anno 1377 Gregorius XI. Quadraginta quinque proximo saeculo, id est, anno 1415 Synodus Constantiensis. Patrocinia Joannis Lancastriae Ducis, et Henrici de Perci, castro-
trum Praefecti, Wiclefum reddiderunt pervicaciorem. Ex-
tinctus est anno 1387, kalendis Januarii (1).

CAPUT IV.

THEOLOGI SAECULI XIV, ALIIQUE SCRIPTORES ECCLESIASTICI
CELEBRIORES.

Ex ingenti Scriptorum numero, qui saeculo XIV floruerunt, de re Theologica optime meritis est *Joannes Duns Scotus*, Ordinis Minorum, discipulus Gullielmi Varronis, omnium aetatis suae Theologorum facile princeps, utriusque Juris peritissimus; qui florente adhuc aetate obiit Coloniae anno 1308, die 8 Novembris, festinato nimis, ut inquit, elatus funere. Floruerunt in eodem Minorum Ordine *Petrus Aureolus*, Archiepiscopus Aquensis, vita functus die 27 Aprilis anno 1322: *Antonius* item *Aragonius*, qui obiisse fertur anno 1320: *Franciscus Mayronis* Gallus, extinctus Placentiae anno 1325: *Gullielmus Ochamus* Anglus, nimium ardens appellatus à Bellarmino, quod Ludovico Bavaro contra Joannem XXII adhaeserit, quem ferunt decessisse Monachii, anno 1347, die 10 Apr.: *Pelagius Alvarus*, qui in Apologia, libroque de *planctu Ecclesiae* praedictum Ochamum confutavit, et naturae concessit Episcopus Sylvensis post annum 1340, sepultus Hispali apud Clarissas, et *Thomas Bradwardinus*, qui edidit praecclarum Opus de *Causa Dei* contra Pelagium; claruit autem in Anglia circa annum 1350. Hunc à Vadango praetermissum *Ambrosius* de Altamura Dominicans accenset, *grisets vestibus*, ut inquit Suplem. in Bellarminum Philippus Labbè, in albas mutatis.

At non eget alieno splendore clarissimus Ordo Praedicatorum; in quo hoc eodem saeculo claruerunt Theologi praestantissimi, nimirum *Nicolaus Trivet* Anglus, circa an. 1307. Hunc à Theophilo Raynaudo lacesitum Vincentius Baronius, Casalas, et Graveson vindicarunt. Laudantur praeterea *Joan-*

Praef. ait sectam Wiclefi appellatam fuisse *Lollardicam*, ejusque sectatores *Lollardos*, quoniam vox Anglica *Lolard* idem sonat, ac latina seminator *lolii*: eandemque sectam erupisse affirmat anno 1378, eosque omnes, qui Wiclefo dexteram porrexerunt, Lanchastrium, Ballaetum, ceterosque recenset. Vide Thomae Valdensis *Doctrinale*, Venetis typis an. 1737 prociusum.

(1) Anno 1385, die 29 Decembris, dum concionaretur in parocchia de *Luttervorth*, correptus est apoplexia, qua post biennium occubuit.

nes de S. Geminiano, *Bertrandus* de Trilla, *Durandus* à S. Portiano, et Magister Ordinis *Herveus Britto* Aremoricus, quorum primus vivebat anno 1310, alter hujus saeculi initio, tertius florebat anno 1320, quartus autem obiit Narbonae anno 1323. His accesserunt *Petrus Paludanus* Burgundus, *Bartholomaeus Albitius* Pisanus, *Henricus Suso* Suevus, *Rupertus Kolkot* Anglus, *Joannes Schadland* Germanus, *Joannes Tambacensis*, aliique quamplurimi.

Florentissima quoque germina protulit Augustiniana Familia, ne etenim exscribamus *Elsium*, *Pamphilum*, *Herreram*, in solo 3 Volumine Oper. Ven. Bellarmini postremae Venetae editionis, enumerantur *Jacobus Viterbiensis*, Archiepiscopus Neapolitanus, pag. 465: *Augustinus Triumphus*, de quo superiori saeculo, pag. 466: *Alexander* de S. Elpidio, pag. 471: *Henricus* de Urimania Germanus, pag. 482: *Simeon Fidatus* à Cassia, pag. 484: *Jacobus Tolosanus*, pag. 487: *Thomas de Argentina*, Prior Generalis, pag. 489: *Bartholomaeus Urbinas* ead. pagina: *Gregorius Ariminensis* itidem Generalis, pag. 490 (1): *Alphonsus Vargas*, Toletanus, Archiepiscopus Hispalensis, pag. 492: *Petrus* de Paternis, pag. 493: *Jordanus* de Saxonia, pag. 495: *Hugolinus Urbevitanus*, pagina 498: *Augustinus Asculanus*, pag. 502, et *Simon Cremonensis* eadem pagina, columna 2. Hi quanta praediti fuerint Theologiae scientia facile ex locis, quae indigitavimus, erui potest.

Si autem vacaret per alias vagari religiosorum virorum familias, quot nobis occurrerent Theologi sapientissimi? Exhiberet sacer Carmelitarum Ordo *Cidonem* Catalanum, qui de omnibus haeresibus pertractavit circa annum 1330: *Joannem Bacconem* Anglum, qui obiit Londini anno 1346: *Philippum Ribotum*, qui decessit anno 1391: *Joannem Angrianum*, cognomento *Incognitum*, vita functum Bononiae anno 1396; et *Joannem Tolosanum* agnomine *Grossum*, labente saeculo electum Generalem Ordinis Moderatorem. *Clementem* Florentinum celebrat cum Servorum B. M. Virg. Annalibus *Possevinus* in Apparatu. Quid monachorum Congregationes? *Benedictini Gullielmum* de Nangiaco, *Matthaeum West-*

(1) *Thomas Argentinas*, et *Gregorius Ariminensis*, uterque Augustiniana Familia, Priores Generales, summique Theologi eodem Viennae Austriae conduntur tumulo, obiitque unus anno 1359, alter anno proximo. Cardinalis *Bonaventura Perageus*, Patavinus, occisus an. 1389. *Albertus* item Patavinus floruit hoc saeculo, *Joannes Dunck* de Saxonia, etiam Astronomus celeberrimus, qui anno 1331 condidit *Canones Tabularum Alphonsi Regis*.

monasteriensem, *Durandum* Normannum, *Hervæum* Caenomanensem, *Bernardum*, Abbatem Cassinensem, et S. Romanae Eccl. Cardinalem, *Richardum* Gestrensem, *Ranulphum* Hidgen, *Petrum* Berchorium: Cistercienses *Petrum*, monachum Claraevallensem, *Gallum*, Abbatem Aulae Regiae in Bohemia: Carthusiani *Ludolphum* Bambergensem, *Henricum de Hassia*; et Canonici regulares *Joannem Rysbrokium* belgam, et *Raymundum Jordanum* cognomento *Idiotam*, jure meritoque commendant. Atque hi omnes cum Theologiae studio sacram eruditionem sollertissime copularunt, praesertim sacrarum litterarum, Canonum, historiarum peritiam. Quamquam in sacris exponendis litteris videtur diligentiore locasse operam *Idiota*, et *Incognitus* nuper laudati, *Nicolaus Lyranus* ex Judaeo Christianus, et regulae Minorum professor, qui cessit è vita anno 1349: *Henricus* item de Hassia, nuperrime laudatus, et *Nicolaus* de Gorham Anglus, Ord. Praedicatorum, de quo vide Bellarminum de Script. Eccl. ad annum 1350. Canonum vero exposuerunt doctrinam in *Summa Aurea*, *Monaldus* Justinopolitanus, Dalmata, martyrio coronatus à Saracenis an. 1332 (1): *Joannes Andreas* Bononiensis, J. C. doctissimus, qui scripsit Commentaria in 5 libros Decretalium, in VI et in Clementinas, periitque pestilentia anno 1348: *Albericus* Bergomensis, coaevus Bartoli, et *Baldus Ubaldu* Perusinus, Bartoli auditor (2), et J. C. clarissimus, qui praeter ea, quae spectant ad Jus Civile, edidit etiam Commentaria in libros Decretalium, obiitque Ticini anno juxta Trithemium 1323, juxta alios 1320. Ecclesiasticam historiam illustrarunt ex Latinis *Siffridus*, presbyter Misnensis, in Epitome ab anno 458, usque ad annum 1307: *Eberardus* Ratisponensis, Archidiaconus, in Chronico ab anno 1273, usque ad annum 1305: *Joannes Beleth*, Parisiensis (qui scripsit etiam de Divinis officiis), in Chronologia Scriptorum Ecclesiasticorum: *Albertinus Mussatus* Patavinus, defunctus Clodii exul an. 1329: *Ptolomaeus* Lucensis, Ord. Praedicatorum, Episcopus Torcellensis, in Annalibus impressis Lugduni, ab anno 1060, usque ad annum 1303, atque in 24 libris Hist. Eccl. MSS., asservatis in Bibliotheca Va-

(1) Fuit Ord. Min. et Archiep. Beneventanus, nisi potius *Monaldus*, Archiepiscopus à *Monaldo* martyre, et à *Monaldo*, auctore Summae sit secernendus.

(2) Ipsius tamen Bartoli praeceptoris sui nomen ob aemulationem, magno ingrati animi vitio 45 annis, quibus superstes fuit, semper deprime-re, et obscurare Baldus curavit. De illo quidam cecinit:

Qui Baldum Juri negat accendisse lucernam,
Ille potest medio sole negare diem.

ticana, Cod. 3766. Protrahitur haec Historia usque ad annum 1341. Demum (neque enim plures illos memorare fas est, qui historias condiderunt peculiare) Annales conscripsit *Henricus*, monachus Rebdofiensis, Germanus, ab an. 1295 usque ad an. 1372.

Dixi *ex Latinis*; nimium enim prolixus forem, si etiam Graecorum facienda esset mentio. Celebriorum dumtaxat recensenda sunt nomina. Sunt ii *Nicephorus*, Callisti filius, *Nicephorus Gregoras*, *Gregorius Pachymeres*, *Joannes Cantacuzenus*, Imperator; adde, qui de variis Theologiae dogmatibus scripsere, *Theophanem*, Archiepiscopum Nicaenum, *Nilum Cabasilam* Thessalonicensem (1), *Gregorium Aeyndinum*, *Nicolaum Cabasilam*, Nili nepotem, et in Archiepiscopatu Nicaeae successorem, *Mathaeum Blastarem*, *Manuelem Calecam*, et *Joannem Cyparissiotam*.

Plures utique, at non omnes, hujus saeculi Scriptores, enumeravimus; nam et foeminae doctrina, et virtutibus claruerunt. Eminent has inter *Birgitta* vidua, et *Catharina* Senensis. Illa Svecorum princeps, Regulam pro instituto à se Ordine, librosque octo Revelationum conscripsit. Obdormivit Romae, die 23 Julii, anno 1373, eamque inter Sanctas retulit Bonifacius IX, anno 1391. Catharina vero Ord. Praed., epistolas 364 vernacula lingua, et dialogos sex litteris tradidit. In schismate ferventi studio adhaesit Urbano VI, impulitque Gregorium XI, ut Romam sedem Avenione referret. Romae et ipsa decessit die 29 Aprilis, anno 1380. Sanctis eam adscripsit anno 1461 Pius II.

CAPUT V.

UTRIUSQUE IMPERII RECTORES.

ALBERTUS cognomento *Monoculus*, anno 1308, kal. Maji, pugione ictus interiit, ut dictum est alibi. Quo perempto ad Imperatoriam dignitatem evectus est eodem anno, kalendis Nov. *Henricus VII* Luxemburgensis, approbante Clemente V, ea conditione, ut Romam veniens, coronam acciperet ab Apostolicae Sedis Legatis. Id anno 1312 peractum est, quum antea Mediolani ferream Langobardorum coronam accepisset. Hujus urbis regimen Vicecomitibus commisit, Gibellinis adhaerens, Guelphis infensus. Eam ob rem Cremonae muros disjecit, Florentiam cinxit obsidione, Rupertum regem Neapo-

(1) *Nilus*, et *Nicolaus Cabasilas* fuerunt schismatici, hostesque Latinorum.

litanorum throno deturbare tentavit. Peperit id Henrico cum Pontifice Clemente V similitatem. Occubuit septimo anno imperii sui 1313 *Bonconventi*, duodecimo à Senis lapide. Bernardum Politianum, Ord. Praedic., illi in die Assumpt. B. M. V., in sacrosancta Eucharistia porrexisset venenum, quidam aperto affirmarunt mendacio. Non tantum illius Ordinis Scriptores, sed etiam Raynaldus, et Fleury ad praecitatum annum hanc exsufflarunt calumniam (1).

Duo post Henrici mortem constituti sunt Imperatores, dissentientibus Electoribus, *Ludovicus Bavarus*, et *Fridericus Austriacus*: V illum, hunc III designant numismata. *Ludovicus Aquisgrani* coronatus est, atque anno 1322 *Fridericum* superavit, et in carcerem conjecit. Post triennium juri suo cedentem, liberum dimisit in Austriam. *Ludovicus* anno 1347, die 11 Octobris, inter venandum praecipitatus ex equo, suprema *Friderico* dies decima tertia Januarii, an. 1330. Sunt qui *Ludovicum* ex Augustorum albo dispungunt, quod adprobatum non fuerit à Romano Pontifice, imò à Joanne XXII, et à Clemente VI communione privatus. Redarguit enim anno 1324 Joannem, tamquam pacis inimicum, dissensiones foventem inter principes, haereticum, et Evangelicae paupertati adversantem. Ecclesiastica beneficia contulit nullo habito personarum delectu, et à Pontifice collata cassavit. Eundem Pontificem anno 1328 deponere ausus est, constituitque Antipapam *Petrum de Corbaria*. Recole dicta cap. 1. *Clemens* vero VI diu monitum et obtemperare obtrectantem, anno 1346, die 13 Aprilis, Imperiali dignitate exspoliatum esse declaravit; deditque operam, ut in regem Romanorum eligeretur *Carolus*, major natu Joannis Luxemburgensis, regis Boemorum, per id temporis Avenionè commorantis. Quidam propterea ab anno emortuali Henrici VII, usque ad annum 1346, thronum Imperii vacasse tradunt, negantibus aliis, qui Augustalem principatum nolunt ab Apostolica auctoritate pendere.

Itaque *Carolus*, hujus nominis IV, renunciatus Romanorum rex anno 1346, die 11 Julii, apud Confluentes, nempe

(1) *Nauclerus* General. 44 Auctor Chronici Usperg. aliique tradunt revera Henricum VII periisse veneno, et monachum id ausum Florentinorum instigatione: ei ut abiret Henricum morti proximum praecepisse, at postea captum, excoriatum fuisse vivum. Henrici cadaver post biennium, anno scilicet 1315, Pisas delatum majori in aede reconditum fuit in monumento cum inscriptione; Hoc in Sarcophago Henrici olim Lucelburgensis Comititis, et post septimi hujus nominis Romanorum Imperatoris, ossa continentur, etc.

inter Mosellam et Rhenum (Helenopolis enim seu Francfurtum parebat Ludovico Bavaro) proximo anno 1347 imperare coepit post obitum Ludovici, quamquam Electores quidam Francfurti convenientes, primo regem Angliae *Eduardum*, deinde *Fridericum* Lantgravium Thuringiae, Caesarem nominassent. Verum iis renuentibus, sese turbis hisce immiscere, omnes demum in electionem Caroli conspirarunt. Is in Romanum Pontificem obsequentissimus fuit, et in clericos liberalis: coronam acceperat Romae an. 1346, die 25 Novembris, posteaquam declaratus fuerat rex Romanorum; et ibidem imperii diadema suscepit an. 1355, die 5 Aprilis. Anno 1365 Avenionem adiit Urbanum V salutaturus. Cessit autem fatis die 19 Novembris, anno 1378, Pragae, in aede S. Vincelai tumultatus.

Ediderat *Carolus IV* anno 1356 in Comitibus Norimbergicis, die 10 Januarii, Pragmaticam Sanctionem de eligendo Imperatore; et de praesinentia Electorum, quam à sigilli forma *Bullam Auream* appellant. Praescripta ibidem ratione peracta est ab eo tempore electio Caesarum. At successor Caroli *Winceslaus*, illius filius, qui vivente patre, an. 1377, die 12 Junii declaratus fuerat rex Romanorum, nulla alia adhibita caeremonia, genitore defuncto, coepit Bohemiae regnum imperiumque administrare, Electoratu Brandeburgensi Sigismundo fratri suo demandato. Winceslaus autem iste, qui initio regni 17 agebat aetatis annum, adeo vino, voluptati, cunctisque vitiis se dedit, ut illi *Inertis*, et *Ignavi* accesserit cognomentum (1). Reipublicae idcirco interesse arbitrati sunt Imperii Proceres, si à regimine ineptissimum hominem amoverent, quod praestitere an. 1400, die Augusti vicesima.

Substitutus in locum Wincesai *Rupertus* Palatinus, dux Bavariae, cognomine *Parvus*. *Fridericus* enim Brunsvicensis, quem initio Imperatorem designaverant Electores, dum in Hassia domum peteret, fuerat ab hostibus trucidatus. Coloniae *Rupertus* electus fuit anno cit. 1400, mense Septembri, ibique coronatus anno cit. 1401, die 6 Januarii. Neque enim aut electio Francfurti, aut coronatio Aquisgrani, juxta consuetudinem fieri potuit, renuentibus civibus, qui Winceslaum

(1) Winceslaus etiam *Margites*, *Thersites*, *Sardanapalus*, et hominis monstrum ludibrii causa appellabatur. Eodem modo, quo Constantinus *Copronymus*, sacri fontis aquam foedavit. Norimbergensibus quatuor vini Rhenani plaustris vendidit immunitates, membranasque sigillo munitas, in quibus posset quisque pro suo lubitu privilegia describere, soluto praetio distribuit.

adhuc viventem observabant. Is enim supervixit Ruperto, nam apoplexia peremptus est anno 1418, die 16 Augusti; et Imperator *Rupertus* decessit Oppenheimii an. 1410, die 21 Maji (1). Hactenus de Imperatoribus Occidentis.

Antequam in Orientem nostra progrediatur narratio, celebriores Latinae Ecclesiae Sanctos commemoremus oportet. Ut à sanctis mulieribus exordiamur, laudavimus superiori capite *Birgittam*, et *Catharinam* Senensem. Addendae *Angela* de Fulginio, *Agnes* de Montepolitiano, *Elisabeth*, Lusitaniae regina, et *Catharina*, filia praelaudatae *Birgittae*. Obiit *B. Angela* anno 1309, *Agnes* anno 1317, *Elisabeth* anno 1336, *Catharina* anno 1381. Sanctissimi quoque viri ad coelestem gloriam migrarunt, nempe *S. Ivo* presbyter Britannus, an. 1303 (2), *Nicolaus* Tolentinas, Ord. S. Aug. thaumaturgus, an. 1309 (3), *Conradus* Eremita anno 1351, *Petrus Thomas* Carmelita, anno 1366, *Andreas* Corsinius, ejusdem Ordinis, anno 1373. Apud Indos à Saracenis, anno 1322, martyrium perpassi sunt quatuor Fratres Ord. Minorum, scilicet, *Thomas* Tolentinas, *Jacobus* Patavinus, *Petrus* Senensis, et *Demetrius* laicus. Horum martyrium *Vadingus* narrat ad annum 1321. Quidam referunt ad an. 1319.

Nunc de Imperatoribus Orientis. Parricidii scelere, quo avum suum *Andronicum*, *Michaelis* Palaeologi filium dejecit, arreptum imperium, *Andronicum III* rexit usque ad an. 1341, quo obiit die 15 Junii. Deinde imperavit *Joannes Palaeologus*, ejusdem *Andronici* filius, dictus à pulchritudine oris *Calo-Joannes*, sub tutela (erat enim novennis) *Joannis Cantacuzeni*. Is autem ex tutore imperii arripuit statim insignia; et ulterius bis diadema solemniter suscepit *Adrianopoli* anno 1346, die 21 Maji, et C. P. anno 1347, die 13 ejusdem mensis. Hujus usurpationis causas proferebat plurimas, aetatem praesertim principis, imperiique discrimina. Unionis Graecorum cum Latinis cupidissimus videbatur, uti et *Joannes Palaeologus*, qui anno 1369 Romam ad *Urbanum V* venit, auxilia adversus *Turcarum* aggressiones imploraturus. At *Cantacuzenus* assump-

(1) Scribunt quidam decessisse die 18 Maji, et sepultum fuisse *Heidelbergae*.

(2) *B. Clara* de Monte Falco, Ord. Erem. S. Aug., obiit anno 1308, *Humilitas*, Sanctimonialis Ordinis Vallisumbrosae, anno 1310, *Michael* Aretinus, ejusdem Ord., anno 1370, eodem anno decessit *Hugolinus* Cortonensis, Augustinianus.

(3) Sunt, qui *Nicolaum* ad superos migrasse tradunt anno 1305., *B. Fredericus* Ratisponensis ejusdem instituti anno 1329 decessit.

tum imperium, an. 1355 deposuerat, indutus monachum totusque litteris deditus. Joannes autem Palaeologus exinde regnavit usque ad annum 1321, quo anno, quinquagesimo à morte patris, migravit è vita.

Ei successit filius *Emmanuel*, cujus imperium Bajazethes, Turcarum Sultanus, armis vexavit, cincta quoque regia C. P. urbe largiori obsidione, donec Themirlanc, sive, ut vulgo dicitur, Temerlan, in Bajacetis ditionem irrumpens, hujus in se arma convertit, *Emmanuele* cognita rerum humanarum calamitate, biennio ante mortem, quae contigit anno 1425, ad instar monachi vitam egit, litterasque magnopere excoluit.

CAPUT VI.

SAECULI XIV DOCTRINA, AC DISCIPLINA.

HAERESEON, quas cap. 3 memoravimus, condemnatio servatum in Ecclesia demonstrat perpetuum Fidei depositum. Sacramentorum numerus, et virtus est comprobata: in Eucharistia praesentia Dominici Corporis, et accidentium absque substantia panis, et vini contra Wiclefum confirmata est permanentia, et adversus novos Adamitas sanctitas Matrimonii. Ecclesiastica Hierarchia, manens in Sacerdotibus impiis consecrandi potestas, atque in ipsa schismatum perturbatione. Definita sub Benedicto XII praesens Sanctorum beatitudo, de qua sub praedecessore Joanne XXII fuerat acriter disceptatum.

Celebrata est eorumdem Sanctorum solemniter ritu Canonizatio. Clemens V anno 1313 *Petrum Caelestinum*, Joannes XXII anno 1317 *Ludovicum*, Tolosanum Episcopum, et an. 1323 *Thomam Aquinatem*, Clemens VI anno 1347 *Joannem Britannum*, Urbanus V anno 1369 *Eleazarum Comitem*, et Bonifacius IX anno 1391 *Birgittam*, viduam fastis Caelitum adscripserunt. Confirmata, ut diximus, anno 1311 in Viennensi Concilio dies festa Corporis Christi, et instituta an. 1389 festivitas Visitationis B. M. V. Annus Jubilaei coarctatus à Clemente VI ad annum quinquagesimum, et celebratus an. 1350 ab Urbano VI ad annum 33, et indictus pro anno 1390, celebratus tamen rursus an. 1400 sub Bonifacio IX.

Institutae sunt Religiosorum virorum quae sequuntur Familiae. Congregatio Monachorum *Montis Oliveti* à Beato Bernardo Ptolomaeo Senensi anno 1313, *S. Birgittae* an. 1363, Monachorum *S. Hieronymi* anno 1374, Eremitarum *S. Hieronymi* à B. Petro Gambacurta Pisano, anno 1380, Congregatio

Monachorum M. Oliveti confirmata est à Clemente VI anno 1344, Ordo S. Birgittae ab Urbano V anno 1370, Hieronymianorum à Gregorio IX anno cit. 1374.

Hunc Monachorum *Hieronymianorum* Ordinum institutum circa praedictum annum à *Petro Ferrando*, Hispano, olim Episcopo in Provincia Baetica, tradiderunt Historici plurimi. Ex Chronico tamen Camporiensi, sive Monasterii S. Mariae de Sepulcro, olim siti prope Florentiam, in loco, quem vocant *Le Campora*, asservato in Archivio Florentinae Cassinensium Abbatiae, D. Aloysius Galletti, atque ex hujus lucubrations Cardinalis Quirinus in Epistola ad Felicem Mariam Nerinium, Hieronymianorum Abbatem Generalem, constare contendunt hunc monachorum Ordinem institutum fuisse an. 1334 à quatuor Fratribus Augustinensibus, *Bartholomaeo*, Bonone Pistoriensi, *Benedicto* Thebaldo Florentino, *Bartholo Thoma*, et *Antonio Lapi* à S. Geminiano.

Institutus praeterea hoc saeculo, et anno 1355 à B. Joan. Columbino, Senensi, Ordo *Jesuatorum*, quem an. 1367 confirmavit Urbanus V; extinxit autem post tria saecula, nempe anno 1668 *Clemens IX*.

Accedunt Ordines Equestres, *Montesiae* in regno Valentiae, institutus an. 1317 à Jacobo II, rege Aragoniae: *Christi* an. 1318 à Dionysio, rege Lusitaniae: *Aquilae Albae* anno 1325 ab Uladislao, rege Poloniae: *Periscelidis*, vulgo, *de la Jarretiere*, sub invocatione S. Georgii, anno 1335, ab Eduardo III, rege Angliae: *Stellae*, cum inscriptione, *Monstrant regibus astra viam*, anno 1351 à Joanne, Galliarum rege, vili tamen paulo post habitus, collatusque hominibus infimi quoque generis.

APPENDIX,

SIVE

ALIARUM RERUM MEMORABILIUM ADDITAMENTUM.

GALLIAE, Hispaniae, et Lusitaniae reges initio sunt recensendi. Post Philippum *Pulchrum*, anno 1314, regnum indeptus est *Ludovicus X*, veneno extinctus anno 1316. Huic successit *Philippus V*, *Longus* dictus à corporis proceritate, ex vita raptus anno 1322. Regnavit deinde *Carolus IV*, *Pulcher*, mortuus anno 1328. Postea *Philippus IV*, è gente *Vallesia* ab anno 1328 ad annum 1350, tum *Joannes Bonus*, ejus nepos, ad annum usque 1364, postmodum *Carolus V*, *Sa-*

piens, ad annum 1380, ac tandem usque ad annum 1422 *Carolus VI*.

Castellae, et Legionis regnum post Ferdinandum IV ab an. 1312 gubernarunt *Alphonsus IX*, *Crudelis* propter immanitatem cognominatus, *Henricus II*, *Joannes I*, et *Henricus III*, vita functus an. 1407. Navarrae regnum post Joannam, administrarunt *Ludovicus Hutinus*, *Joanna II*, *Carolus Crudelis*, de quo dixi nuper, et *Carolus*, *Nobilis* denominatus, qui migravit è vita anno 1425. In Aragonia autem post Jacobum II, qui decessit anno 1327, regnaverunt *Alphonsus IV*, *Joannes I*, et *Martinus*, sublatus è vivis an. 1402. Regnum denique Lusitaniae, post Dionysii mortem, quae contigit anno 1325, rexerunt *Alphonsus IV*, *Petrus I*, *Ferdinandus Menesius*, et *Joannes I*, qui exiit è vita anno 1433, regni sui 48 (1).

Sed addenda ceteris Turcarum monarchia, quam in Oriente fundavit, exeunte superiori saeculo, id est, an. 1299, quo, defuncto Aladino Iconii Sultano, occupavit Bithyniam *Othmanus* ex *Ogyziorum* stirpe, ortus Machanae apud Parthos, filiusque Ertogrulis, qui obiit anno 1299, Hegirae 687. Impeparavit annis 28, et decessit anno 1326, Hegirae 727. Regnavit deinde Othomani filius *Orchanes*, qui per Solimanum filium Imperium Othmanicum longe, lateque propagavit, humanis exemptus rebus Hegirae 761, et anno Christi 1359. Successit *Amurates I*, filius *Orchanis* natu minor, in bellis gerendis felicissimus; at anno 1390, Hegirae 793, per insidias à transfuga milite occisus, sica, dum lustraret caesorum cadavera, in ejus ventrem adacta. Arripuit tunc Imperium *Bajazethes*, filius *Amurathis*, dictus *Gilderum*, id est, *Fulmen*, quod fulminis instar ditiones alienas invaderet, ac subrueret. Sed anno 1482, Hegirae 805, à Tamerlane, Tartarorum rege, acie victus ad *Stellam*, montem Ancyrae (2), quam Turcae vocant *Enguni*, et in captivitate redactus, mortem sibimet post aliquot menses conscivit. Tradunt latini historici *Bajazethem* à victore cavea ferrea inclusum, et circumductum, necnon illius pedibus pro scabello fuisse, quod tamen ex narratione *Scriptorum Arabum* negant nonnulli recentiores.

Graviora modo bella, et peculiare eventus memoria re-

(1) Regnum Angliae auspiciati sunt anno 1326 *Eduardus*; anno 1377 *Richardus II*, et anno 1399 *Henricus IV*. Poloniae vero regnum indeptus est anno 1306 *Uladislaus*, anno 1333 *Casimirus III*, anno 1370 *Ludovicus Hungarus*, anno 1382 *Hedwigia*.

(2) Ibidem Pompejus vicerat *Mithridatem*.

petam. Equites Jerosolymitani anno 1308 obsederunt Rhodum insulam, quam anno 1310, die 15 Augusti occuparunt. Andronicus I, Imp. Graecorum, anno 1312 Turcas in Chersoneso ad Hellespontum devictos fugavit à Thracia: eodemque anno Joannes Lucemburgius obtinuit Bohemiae regnum. Rhodum anno 1322 Turcae frustra expugnare tentarunt; quo anno Fridericus Austriacus invasit Bavariam. In Sicilia anno 1324 intestinum ac truce excitatum est bellum. Mauros Alphonsus, rex Aragoniae, Cruciferorum auxilio, an. 1330 prostravit: Brixiam, Bergamum, Parmam, Mutinam, Regium, Lucamque Joannes, rex Bohemiae, subegit Ludovici Bavari imperio. Ladislaus, rex Poloniae, anno 1332, vastavit Silesiam: eodem anno Turcae adv. C. P. castra moverunt, insulamque Euboeam (*Negroponte* vocatur ab Italis) reddiderunt vectigalem; classis autem 33 triremium Cruciferorum anno 1334 incendit naves Turcarum 250, et barbarorum 5.000 peremit. Mauri rursus an. 1343 trucidati fuerunt ad Palmam, oppidum Vandalitiae. Christianorum copias Turcae, an. 1345 apud Smirnam, Joniae urbem, vexarunt: anno 1346 Galli ingenti clade caesi fuerunt ab Anglis ad Cresciacum inter Suesiones, et Lagdunum (1). Solimanus, filius Orchanis, an. 1357 expugnavit Callipolim, urbem Thraciae, figitque in Europa sedem imperii. Quatuor tantum Equitum Rhodiorum triremes anno 1359, 29 turcicas devicerunt. Amurathes an. 1382 occupavit Thessaliam, et Macedoniam: Tamerlani scythae, regisque Tartarorum, anno 1386, quo anno occupavit Babylonem, fama percrebuit. Atque is, ut dictum est paulo supra, Bajazethem, qui anno 1390 magnam Ciliciae partem, anno 1393 Armeniam, Graeciam, et Peloponnesum, et anno 1396, quo Tamerlanes expeditionem movit in Parthos, aliam subjugaverat Ciliciae partem, clade affecit, abduxitque captivum anno 1402.

Prosequamur cetera: anno 1306 Philippus, Galliarum rex, regno Judaeos expulit: anno 1318 in potestatem Estensium concessit Ferraria (2): anno 1348 Joanna, regina Nea-

(1) Ceciderunt in hoc praelio Joannes, rex Bohemiae, pater Caroli IV, Imp., Principes 11, Barones 80, equites 1.200, et pedites 30.000. Rursus, anno 1356, Galli decertantes cum Anglis, ingenti clade succubuerunt, et rex Joannes Bonus, captus cum filio Philippo, natu minimo, in Angliam abductus fuit, obiitque Londini, redemptus tamen à captivitate, anno 1364.

(2) Cicus Asculanus anno 1327 Florentiae damnatus Magiae, additus est flammis anno proximo, aetatis suae 70, necatum invidia cujusdam aemuli tradit in ejus Apologia Sebastianus Antonellus Asculanus.

polis, quae fertur necasse virum suum Andream, fratrem regis Hungariae, ob causam, quam pudor proferri vetat, seipsam apud Clementem VI purgare studuit, eique vendidit Avenionem. Coeptum anno 1351 supputari annos à Domini Nativitate in Catalaunia. Eo anno Joannes, Vicecomes Mediolanensis, Bononiae potitus est. Pax inter Gallos, Anglosque anno 1360 firmata fuit. Scaligeri anno 1387 à J. Galeacio, Vicecomite Mediolanensi, Verona, et Vicentia fuerunt expulsi. Tormenta bellica, quae dicuntur *Bombardae*, anno 1380 à quodam Germano monacho feruntur inventa, ac primum à Venetis usurpata (1).

Loquamur et de rebus aliis infaustis. Anno 1315 grassata est saeva fames (2). Ex Aetna, Siciliae monte, anno 1323 tantae eruperunt cum terrae concussionibus flammae, ut viciniam vastaverint, cinisque nigerrimus flante Borea in Melitam insulam fuerit delatus. Arborea plurimae anno 1334 ob nivis, et glaciei intemperiem, frigusque hiemis perierunt. Fluminum exundationes maxime anno 1342, ingens terraemotus in Germania, pestisque teterrima anno 1348 ab Historicis adnotantur. Anno 1350, tempore Jubilaei, grassante adhuc pestilentia, et irruente hominum multitudine, perierunt quamplurimi (3). Pestis anno 1400 rursus per Italiam grassabatur.

Reliquum est, ut de litterarum fortuna addantur perpauca. Multae ad illas promovendas institutae fuerunt Academiae. Avenionensis à Bonifacio VII anno 1303, Aurelianensis à Clemente V anno 1305, Dublinensis anno 1320, Pisana anno 1339, Andegavensis anno 1346, Heidelbergensis à Ruperto, Comite Palatino, eodem anno, Pragensis à Carolo IV an.

(1) Inventor tormenti bellici, quod *Bombardam* vocant, adhibiti anno 1380 à Venetis non procul è Clodia adversus Genuensium classem appellabatur *Bertholdus Niger*; ejusque nomen, atque eventus, quo sulphurei pulveris vim fortuito deprehendit, hoc epigrammate declarantur:

Dum parat humano generi Chymista medelam,

Sulphura mulciberis dum sale mixta coquit;

Mulciber ostendit mortalibus acre venenum,

Quo nullum letho corpora plura dedit.

Quae latuere alios, Munsterus nomina ponit,

Bertholdumque vocat nomine, reque Nigrum.

Habes hic, et epigrammatis auctorem.

(2) Ita hujus anni egestas apud Calvisium adnotatur,

Ut nullum lateat tempus famis, esse CVCFLVM, postremae dictionis litterae nota sunt temporis.

(3) Die 28 Januarii anno 1393, quinque viri nobiles choreas agendo, induti vestibus villosis, pice illitis, ut viderentur satyri hominesque sylvestres, eis joci causa admota face ab Aureliano, patre Caroli VI, Galliarum regis, Lutetiae plane cremati miserime perierunt. *Annal. Fland.*

1358 (1), Arausicana, Viennensis (2), et Genevensis an. 1365, Senensis anno 1387, et Coloniensis anno 1388.

Post Scriptores Ecclesiasticos, de quibus cap. 4, ut alios recenseam, temporis non sinunt angustiae. Plurimos idcirco praetermittimus, *Bartolum* quoque à Saxoferrato, J. C. clarissimum, qui publice Pisis docuit Jurisprudentiam, Bononiae anno aetatis suae 21 consecutum doctoratus insignia: *Thomam* Florentinum, cognomine *Del Garbo*, nemini in arte medendi secundum, qui florebat anno 1340, et *Emmanuellem Chrysoloram*, qui sedente Bonifacio IX, Venetiis, Florentiae, Romae, ac Ticini tradidit graecas litteras, testimonio Leonardi Arretini, Raphaelis Volaterrani, Pauli Jovii, aliorumque Historicorum celebratissimum: *Maximum Planudem* Andronico Palaeologo acceptissimum, ab eo legatum ad Venetos, de quo Allatius, Cangius, Gesnerus: *Constantinum Harmenopolum*, Judicem Thessalonicensem, auctorem Promptuarii legum, ejus obitum Fabricius, tom. 2 Biblioth. graecae, et alii referunt circa annum 1380. Tres tamen nulla ratione ab Etrusco Scriptore debent praeteriri silentio, *Danthes Aligherius*, *Franciscus Petrarcha*, et *Joannes Bocaccius*.

Danthes, cujus extat Poema elaboratissimum, cui titulus, *Divina Commedia*, et liber de Monarchia, praeter Eclogas, Epistolas, aliaque scripta, omnium ore laudata, obiit exul à patria Florentia anno 1321, et Ravennae in templo S. Françoisi conditus sepulchro, cum inscriptione à seipso conscripta, dum adhuc viveret:

Jure Monarchiae, Superos, Phlaegetonta, Lacusque

Lustrando cecini: voluerunt fata quousque.

Sed quia pars cessit melioribus hospita castris,

Actoremque suum petiit feliciter astris,

Hic claudor Danthes, patriis extorris ab oris,

Quem genuit parvi Florentia mater amoris.

Addidere Ravennates Inscriptionem aliam longe amplioem, quae incipit, *Theologus Danthes nullius dogmatis expers*; ac monumentum, temporis edacitate consumptum, magnificentius erexit Bernardus Bembo, pater Petri, S. R. E. Cardinalis clarissimi, addita Inscriptione altera, quae incipit, *Exigua tumuli Danthes hic sorte jacebas, etc.* (3).

(1) Potius à Clemente VI, anno 1347.

(2) Viennensem nonnulli institutam tradunt ab Austriae Duce Alberto circa annum 1390.

(3) Inter ceteros, qui in Danthem Commentaria ediderunt, ut Chris-

Franciscus *Petrarcha*, item Florentinus, sed natus Aretii; Poeta laureatus; Philosophus, et Historicus praestantissimus; post scripta cedro dignissima, quae simul collecta Lugduni, et Basileae prodierunt in lucem, se junctim vero, carmina praesertim Italica, frequentissime procussa sunt, et quotidie fere sudant sub praelo. Arquati in dioecesi Patavina, anno 1374, è vita decessit; ibique jacet marmoreo in tumulo, quem sibi vivens paraverat:

Frigida Francisci lapis hic tegit ossa Petrarchae.

Suscipe Virgo Parens animam: Sate Virgine parce;

Fessaque jam terris Coeli requiescat in arce.

Tam demisse de se loquenti, apposita fuere, ut par erat, illustriora Epitaphia.

Et Joannes *Bocaccii* filius Epitaphium sibi paraverat ante mortem, quae contigit proximo anno 1375 (1) Certaldi ad Elsam fluvium. Nullus eloquentiori stylo scripsit italice, nec fabulas jucundiori contexuit. Praeter opera alia complura, id testatur opus, quod à decem dierum colloquiis inscripsit graeco titulo *Decameronem*. Plurimum tamen valuit etiam latina lingua, omnigena eruditione, et Historia; et singulos ejus libros, cum notissimi cuique sint, non opus est recensere. Prae-
laudatum vero Epitaphium est hujusmodi:

Hac sub mole jacent cineres atque ossa Joannis.

Mens sedet ante Deum meritis ornata laborum.

Mortalis vitae genitor Bocaccius illi:

Patria Certaldum; studium fuit alma Poesis.

tophorum Landinum, Alexandrum Vellutellum, Benvenuto Imolensem, Bernardinum Danieleum et Vincentium Bonannium, commemorat Lilius Gyraldus in Hist. Poetarum Dialogo 5, etiam Augustinianum Scriptorem Joannem Stephanum Ferrariensem. Diversus is fuit ab Augustiniano altero Florentino, de quo in recentissima, et elegantissima Veneta hujus Poetae editione. Nostras illic insertas dissertationes non recensemus. Breves, sed accurate sunt P. Venturi, Vulpii, aliorumque recentiorum ibidem appositae Adnotationes. Latino carmine Danthis poetica Opera redita quoque sunt.

Fecerat olim latinam versionem carmine Olivetanus, monachus Pistoriensis, quam aetate sua diligenti custodia asservatam, sibi non absque ambitione ostensam tradit citato dialogo Gyraldus. *Danthes* ob librum *de Monarchia* apud nonnullos *tamquam haereticus* audit. Vide Raphaelis Volaterrani *Antrop.* lib. 24, et sententiam Bartoli ibi productam super lege 1, c. *Praesules*, lib. Digestorum, *de inquirendis reis*, necnon Spondanum ad annum 1321, n. 7. Sed caute procedendum in damnandis *tamquam haereticis* iis, qui disserunt de Monarchia, *eamque* asserunt ab Ecclesia non-dependere.

(1) Insigni anachronismo labitur Julius Niger S. J. in *Hist. Script. Flo-*

Addit *Collutius* (1), et ipse Poeta atque Orator eloquentissimus, elegans Epigramma eidem tumulo inscriptum, cujus initium, *Inclyte, cur vates humili sermone locutus, etc.*

DECIMUM QUINTUM

ECCLESIAE SAECULUM.

CAPUT I.

SUMMI ROMANAE, ET APOSTOLICAE ECCLESIAE PASTORES.

GUBERNARUNT Romanam Ecclesiam saeculo XV post Bonifacium IX, qui animam efflavit anno 1404, *Innocentius VII*, *Gregorius XII*, *Alexander V*, *Joannes XXIII*, *Martinus V*, *Eugenius IV*, *Nicolaus V*, *Callistus III*, *Pius II*, *Paulus II*, *Sixtus IV*, *Innocentius VII*, et *Alexander VI*.

CCIV. Innocentius VII electus est die 17 Octobr. an. 1404. Patria ei Sulmo in Aprutio, ubi et natus Ovidius, ut ipse ait lib. 2 *Amorum*, Eleg. 19; nomen vero *Cosmatus Melioratus*. Ob utriusque juris doctrinam, probitatemque vere assumpto nomine dignus, non tantum commendatur à Leonardo Arretino, illius aevi scriptore lib. 1, cap. 7, verum etiam à Theodorico Niem, Maimburgo, et à Neoterico, auctore Operis *Histoire des Papes*, qui tamen Pontificum vitia insectantur. Propter nequitiam nepotis sui Ludovici, qui undecim Romanae Urbis rectores fraude propria manu interfecit, nudosque projecit è fenestra, Innocentius Viterbum concitata Romana multitudine fugit. Romam redux anno 1406, mortem oppetiit, die 6 Nov. correptus apoplexia. Vulgatum statim rumorem, Papam sublatum esse veneno, praelaudatus Leonardus Arretinus,

rent. pag. 289, ubi ait, Joannem Bocaccium fuisse auditorem *Benedicti Buonmatei*, ab eo didicisse Etruscae linguae facundiam; nam *Benedictus* anno 1645 instauravit Majorum suorum monumentum in Claustro S. Spiritus Florentiae, obiitque labente saeculo XVII, Agnomen Bocaccii patris fuit *Ghellini*.

(1) *Piertus Petri Salutati* filius, ex oppido Stignani.

qui praesens aderat, diluit in Epistola ad Franciscum, Principem Cortonensem.

CCV. Eodem mense Novembris, ac die 20 suffectus est Innocentio *Gregorius XII*, Card. tit. S. Marci, dictus antea *Angelus Corarius*, patritius Venetus. Praestitit juramentum abdicaturum sese Pontificatu, si id necessum foret ad schisma abolendum. Sed ad idem paratum esse, impellente Universitate Parisiensi, et Carolo VI rege, etiam Petrus de Luna, id est, Antipapa Benedictus XIII, ajebat. Luccam proinde Gregorius, ac Benedictus ad Portum Veneris, atque ad fines Etruriae, quasi colloquium instituturi accesserunt. At utroque tergiversationes, spretis sacramentis, adhibente, Cardinales utriusque partis num. 22, Pisis congregati, anno 1409, die 26 Junii (1), tam Gregorio, quam Petro exauctoratis, elegerunt in Pontificem Alexandrum V. Petrus autem de Luna, percussus timore, Avenione se contulerat Paperianum arcem tum juris Hispanici, in finibus Galliarum et Aragoniae, semperque in schismate pertinax obiit anno 1424, die 1 Junii in Chersoneso, seu Peniscula, Valentiae oppido. Gregorius anno 1409 in Austriam, et inde Cajetam se contulit; hinc Ariminum venit sub exitum anni 1412, ibique anno 1415 Pontificatus deposuit insignia, summopere à PP. Concilii Constantiensis laudatus. Obiit autem Recineti anno 1417, VIII Id. Octobr.

CCVI. Ad *Alexandrum V* revertamur oportet. Ejus electionem supra adnotavimus. Appellabatur *Petrus Philargius*, Card. et Archiepiscopus Mediolanensis, Ordinem FF. Min. professus. Incerta ejus patria, incertum genus, incerti parentes. Novariensem aliqui apud Ciaconium, quidam Bononiensem, permulti Gretensem faciunt. Inverisimile non videtur, natum *Candii*, oppidi Insubriae, atque hinc postremam opinionem exortam. Vino mero delectatum scribit lib. 100 Fleurius: describit virtutes ejus Graveson, in quem invehitur recens auctor Hist. Pontif. tom. 3, pag. ultima. Aliquandiu Pisis, Prati, Pistorii, et Bononiae moram egit. Istic repentina morte sublatus est anno 1410, die 3 Maji. Hausisse in clystere venenum tradit S. Antoninus in Chronicis, hujusque criminis accusatus fuit Balthasar, Card. *Coscia* Neapolitanus, non autem convictus.

CCVII. Idem *Balthasar* Alexandro in Pontificatu successit, eodem anno, die Maji 17 creatus in ipsa Urbe Bononia. Est hic *Joannes XXIII*. Confirmavit Concilii Pisani contra

(1) Inchoatum tamen Concilium die 25 Martii.

Gregorium XII, et Petrum de Luna sanctionem. Summa illi cum Sigismundo Imp. concordia. Ubi Romani ejus electionem intellexerunt, dejectis status Gregorii, illius erexerunt. Verum his, ceterisque ob immodicas exactiones, simonias, scandala invisus, Sessione 12 Concilii Constatiensis anno 1415, die 29 Maji, depositus fuit (1). Sententiae in se latae acquiescens, in arcem, in qua Joannes Hus detinebatur, deinde Heidelbergam abductus fuit. Ad pedes Martini V, electi in laudato Concilio anno 1417, die 11 Novemb. provolutus, lacrymas ab omnium oculis expressit. Humaniter tamen exceptus, Cardinalis decanus fuit constitutus. Id evenit anno 1419, quo anno, die 22 Decembris, Florentiae obiit, pompa parum Pontificali absimili, in aede S. Joannis Baptistae sepultus aeneo, marmoreoque monumento.

CCVIII. Quo die inauguratus fuerit Pontifex *Martinus V*, dictum nuper (2). Nobilissima Columnensium gente ortus erat, Cardinalis tit. S. Georgii, ejusque nomen Otho. Constantia discessit anno 1418, die 16 Maji. Audaces Florentiae pueri nimium licenter subclamarunt pertranseunti (3). *Gilius* (4) *Mugnos*, Aragonensis, anno 1424, post mortem Petri de Luna creatus Antipapa Chersonesi, nomine assumpto *Clementis VIII*, anno 1429, arrepta insignia deposuit, suamque Martino V exhibuit obedientiam. Atque ita magnum schisma extinctum est, incoeptum anno 1378, in electione peracta Fundis Antipapae Clementis VII. Decessit autem Martinus V Romae, anno 1431, die 21 Februarii (5).

CCIX. Sedit postea *Eugenius IV*, id est, nepos Gregorii XII, *Gabriel Condulmerus* Venetus, Gard. tit. S. Clementis.

(1) Vide caput proximum.

(2) Dicitur *Quintus*, cum sit hujus nominis III, quoniam etiam Marinus I, et Marinus II, à pluribus *Martini* nomine designantur.

(3) Videatur Poggius Hist. Florent. 32.

(4) Id est, Aegidius, quem Martinus V declaravit Majoricensem Episcopum. Hinc in Conclavi Vaticano extat haec optimi Pontificis memoria: *Martinus V Columna, extincto Schismate, pacem Ecclesiae peperit.*

(5) Martinus V, tam patienti fuit animo, ut cum fratres duos, unum peste, alterum fortuito incendio sublatum amisisset, nullum dederit abjecti animi indicium. Obiisse die 20 Februarii cum sedisset annos 13, menses 3, et dies 10, Papebrochius, Pagius, aliique tradunt. At in Basilica Lateranensi extat hujus Pontificis aeneum sepulcrum, commemoratum quoque à Raynaldo, à Ciaconio, à Caesare Raspono, etc. cum inscriptione: *Martinus Papa V sedit annos XII, menses III, dies XII. Obiit anno MCDXXX, die XXI Februarii, Temporum suorum felicitas.* Nos arbitramur, ut inquit Papebrochius, hoc epitaphium tempore attritum, fuisse ab aliquo infeliciter renovatum.

Pontificum Calumniatores fuisse tradunt, non Gregorii ex matre nepotem, sed filium spurium. In eum Columnnenses seditionem, Philippus, dux Mediolanensis, bellum excitavit. Roma discedens unionem Graecorum, utinam diuturniorem, Florentiae convocato Concilio curavit (1). Concessit autem naturae anno Pontificatus XVI, Christi 1447, vigesima tertia die Februarii. Concilium Basileense anno 1439, Sessione 34, die 25 Junii in eum depositionis iniquam sententiam promulgavit; die 5 Nov. in Pseudopontificem elegit Amadeum, Sabaudiae ducem, eremiticam vitam ducentem ad lacum Lemanaum. Huic *Felix V* nomen impositum.

CCX. Rexit deinde Ecclesiam *Nicolaus V*, seu Thomas Card. Sarzanensis, Bononiae Episcopus, Bartholomaeo medico, matre Fivizanensi in lucem editus (2). Nicolai Cardinalis Albergati, nunc inter Beatos relati, causa, nomen ipsum assumpsit. Principes regesque omnes illum tanquam supremum Ecclesiae Caput agnoverunt, eique etiam sese subiecit *Felix V*, anno 1449, ad pristinam reversus eremum. Cathedram Lunensem in patriam suam Nicolaus transtulit, decubuitque IX kal. Apr. an. 1455. Dotes ejus refert nobile Basilicae Vaticanae Epitaphium:

*Hic sita sunt Quinti Nicolai Antistitis ossa,
Aurea qui dederat saecula, Roma, tibi.
Consilio illustris, virtute illustrior omni,
Excoluit doctos doctior ipse viros.
Abstulit errorem, quo schisma infecerat orbem,
Restituit mores, moenia, templa, domos.
Tum Bernardino statuit sua Sacra Senensi,
Sancta Jubilaei tempora dum celebrat.
Cinxit honore Frederici conjugis auro:
Res Italas icto foedere composuit.
Attica Romanae complura volumina linguae
Prodidit: en tumulo fundite thura sacro.*

(1) In Bibliotheca Vaticana sub Concilii Florentini pictura legitur: *Eugenio IV Pontifice, Graeci, Armeni, Aethiopes ad Fidei unitatem redeunt; atque in Valvis aeneis Basilicae hi versus à Panvinio, Oldoino, et Bonannio relati:*

Ut Graeci, Armeni, Aethiopes hic adspice, ut ipsam

Romanum amplexa est Gens Jacobita Fidem.

Sunt haec Eugenii monumenta illustria Quarti:

Excelsa haec animi sunt monumenta sui.

(2) Familia Nicolai V Parentuncella, nomen matris *Andreola Calderina*. Est tamen in Nummo inscriptio: *Thomas, Lugano, di Sarzana MCDXLVII*, unde quidam ei fuisse inferunt parentes humilis fortunae, et cognomen *Lugano*. Reseravit, clausitque Jubilaeum anno 1450.

CCXI. Die Aprilis octava electus est eodem an. 1455 Pontifex Maximus *Calistus III*, vocatus antea *Alphonsus*, Cardinalis *Borgia*, Valentinus. Huic S. Vincentius Ferrerius praedixerat supremam Ecclesiae dignitatem, quam tenuit usque ad diem 6 Augusti anno 1458. Nimii in nepotes suos, quorum duos purpura ornavit eodem die, notatur amoris (1).

CCXII. Eiectus tunc ad Sacerdotii fastigium Pius II, Aeneas *Silvius Piccolomineus*, patria Senensis. Incidit hujus electio in anni 1458 diem 27 Aug., atque obitus in diem 14 ejusdem mensis anno 1464. In ejus exaltatione Roma exultavit. Excelluit litteris: damnavit appellationes ad futurum Concilium: acta Concilii Basileensis cassavit: bello adversus Turcas gerendo incubuit ardentem (2).

CCXIII. Successit Pio II *Paulus II*, scilicet Petrus Barbus, Venetus, Card. S. Marci, viva voce creatus, dum vix annum 48 (3) excessisset, anno 1464, opera Cardinalis Bessarionis. Juramenta, quae tunc ab electis Pontificibus fieri solebant, noluit emittere. Abbreviatores, inter quos Baptista Platina, amovit; unde hujus scriptoris acerbior stylus, et concitator. Subita extinguitur apoplexia, die 26 Julii anno 1471.

CCXIV. Sedit postea *Sixtus IV*, Ordinis Min. Nomen ei Franciscus: familia *della Rovere*, patria Albixola (4), oppidum Liguriae. Bononiae, Papiae, Senis, Florentiae, Perusii publice tradiderat Theologiam: omnes in Ordine suo consecutus fuerat gradus, et Vaticanam denique purpuram. Per summam injuriam *Jurieu*, minister Calvinista, ei exprobrat, quod libidinem permisit praeposteram. Citat conviciario testem Balaeum, et Vesseum, utrumque hominem haereticum, et mendacem. Sixtus an. 1484, die 13 Augusti, migravit à vita.

(1) *Calistus III* moriens reliquit 115.000 nummorum aureorum, quos comparaverat in usus bellicos adversus Turcas.

(2) Victoria *Forteguerra*, Aeneae mater, cum in somnio sibi visa foret parere infantem cum mitra, diu ex eo timuit Familiae ignominiam, propterea quod improbis imponi aliquando soleant mitrae carthaeae; neque hanc expulit suspicionem, nisi quando filius creatus est Episcopus Tergestinus. Decessit Anconae, sed Romam delatus, primum in Vaticano conditus fuit, deinde anno 1623 in Aede Theatinorum S. Andreae à *Valle* honorifice tumulatus.

(3) Auctor *Hist. Pap.* tom. 4 proximum fuisse ait anno 33. Mendam irrepsisse puto. Arrisisse Paulo II *Pormosi* nomen, et ad instar mulierum se ornasse, quod nimium de sua pulchritudine sibi plauderet, Platinae non est credendum. Huic tamen aures praebuit praedictus auctor, et qui scripsit historiam Conclavium, necnon Amelotius Not. in lib. I. Ann. Taciti.

(4) Natum *Cellae*, quinto à Savona milliario, scribit in suo *Thesauro*, p. 2, pag. 93, Ghilinus. Haud secus Panvinus, qui in ejusdem Pontificis vita Roboreae gentis originem ac nobilitatem describit.

CCXV. Joannes Baptista *Cibo*, Card. S. Caeciliae, ex clarissima Genuensi familia, electus est eodem mense, die 29, nomine assumpto *Innocentii VIII*. Pacis inter magnos Principes auctor, insecutor Hussitarum, propugnator Ecclesiasticae libertatis, Turcarumque hostis acerrimus fuit. Occasione Zizimi, fratris Bajazetis II, quem Innocentius captivum tenebat, ad eundem Bajazethem litteras dedit, ac dono lanceam accepit, qua Redemptoris nostri transfixum fuit latus. Id contigit an. 1492, quo itidem anno Romae inventus est titulus Dominae Crucis. Naturae persolvit debitum VIII kal. Aug. an. 1492.

CCXVI. Alexander VI post Innocentium praefuit Ecclesiae. *Roderici Borgiae*, S. R. E. Cardinalis Cancellarii, pristinum illi nomen. Quemadmodum nequit satis laudari Borgiae familiae nobilitas; ita dici nequit quantum Alexandri vitia ab Historicis amplificentur. Immodicum in filios amorem, incestam libidinem, ambitionem, avaritiam, flagitia reliqua cuncta describunt, praesertim Du-Chesne, Gordonius, Guicciardinus. Videsis satiricam in Alexandrum Epistolam, versusque improbos in Hist. Pontificum, tom. 4. Maleficii etiam, propinati veneni, quo incaute hausto ipse perierit, culpant Alexandrum plerique. Id tamen criminis diluere nititur Raynaldus. Lege Continuatores Hist. Fleury, libro 120, num. 6 et seq. Nos chronologiam adnotamus solummodo. Creatus est anno 1492, III idus Augusti, et sublatus è vivis ann. 1503 XV kal. Septemb. (1).

(1) Quod est in proloquio, *Genus irritabile Fatum*, praesertim in *Alexandro VI* vidimus adimpletum. Nam de eodem Pontifice Maximo legitur inter Jacobi Sannazarii Carmina libro 2 Epigrammatum, num. 29, satyricum Epitaphium, quod incipit:

Fortassis nescis, cujus hic tumulus siet.

Habetur ibidem et duplex distichon, quorum unius hexameter est:

Mirum si noniuit nigrum post fata cruorem!

alterius vero, nam pentametros exscribere nolumus,

Nomen Alexandri ne te fortasse moretur.

Extat, et aliud,

Visuram se iterum Sextum cum Roma putaret,

Pro Sixto Sextum vidit, et ingenuit.

Tribuitur eidem in Tumulum Lucretiae inscriptio, à nonnullis falso adtributa Pontano:

Hoc jacet in tumulo, etc.

Circumfertur et Epigramma, cujus initium, *Vendit Alexander, etc.* Haec adnotamus, tum quia vulgatissima sunt, et etiam à Papirio in vita Pontificis Alexandri producta, lib. 6, pag. 373, tum etiam, ut Novatores percipiant, à nobis vitia quorundam Romanorum Pontificum non denegari: quamquam, nisi iidem novantes dicteris, et cachinnis ubique patefacere, honestius videretur ea praeteriri silentio. Verum etsi Pontifices

PATRIARCHARUM NOMINA.

Quintodecimo Ecclesiae saeculo usque ad annum 1453, quo anno Turcae Constantinopolim expugnarunt, sederunt post *Antonium IV*, qui anno 1403 decessit, *Calistus II*, *Joseph II*, Exmetropolita Ephesinus, *Metrophanes* Cyzicenus, *Gregorius III*, Hieromonachus, et *Georgius Scholarius*, appellatus etiam *Gennadius* eodem electus anno, quo *Makumetes* Constantinopolim occupavit. Praetermittuntur ceteri extorres, et vix Patriarchali charactere insigniti.

CAPUT II.

SYNODI XV ECCLESIAE SAECULO CELEBRATAE.

PLENARIA hujus saeculi Concilia sunt *Pisanum*, *Constantiense*, *Senense*, *Basileense*, et *Florentinum*. Num priora quatuor generalia dicenda sint, controvertitur: nulla de postremo haesitatio.

De Pisani Concilii convocazione facta anno 1409 dictum est capite superiori. Utriusque communionis Cardinales, Gregorii nempe XII et Benedicti XIII ad hanc Synodum convenisse, depositum in illa Gregorium, electum Alexandrum V, exauctoratum Benedictum, eo loci narravimus. Nulla Gregorio illata injuria, siquidem juramentum emiserat abdicandi se Pontificatu, si id necessum fuisset ad schisma abolendum,

etiam homines sunt, et circumdati infirmate; nullus tamen illorum à recta fide descivit, et plurimum Romanae Ecclesiae firmitatem, autoritatemque commendat, quod numquam eam Spiritus Sanctus deseruit, etiamsi aliquando improbo gubernatam Pastore. Vitiis, quae Alexandro VI exprobrantur, egregia ejus facta opponimus; cohibitam severioribus poenis sicciorum licentiam, statutos dies jus unicuique dicendi, decretum visitationis aegrotantium tempus, contententium de novi Orbis dominatione Regum, Joannis Lusitaniae, et Ferdinandi Hispaniarum Monarchae, concordiam, innovationem consuetudinis, inductae à Calixto III, salutandi in meridie Deiparam: inflictum anathema Librariis, typis mandantibus Scripta ab Episcopis non impetrata facultate, lata sanctione, quam ad annum 1501, n. 36 refert Raynaldus. Praetermitto comitatem, qua Principum legatos ad se missos excepit, et praesertim Angelum Politianum, qui Senensium nomine orationem ad ipsum habuit, gravissimamque ejus ad omnes Reges exhortationem, ut pacem colerent, nec de gerendo bello cogitaret, nisi adversus Turcas spoliis Christianorum superbientes. Profecto iniqui dicendi sunt, qui summorum virorum, tenentium maxime Sacerdotii, aut Regni Imperiique fastigium, carpunt vitia, recte autem gesta praetereunt.

demissisque precibus invitatus ad Synodum, numquam voluit accedere. Interfuere tamen Cardinales 22 (1), Archiepiscopi 24, Episcopi 182, Abbates ac Theologi plusquam 300. Frustra adversus Pissanum Concilium depositi Pontifices reclamant. Qui generale fuisse negant, in hanc abierunt sententiam, quoniam non fuit à Pontifice convocatum, nec Concilio ipso absoluto schisma cessavit. Verum quia Alexandrum V omnes tanquam legitimum Pontificem agnoscunt, atque in schismate aliis, quam Capiti, de cuius auctoritate controversatur, committi debet Synodi congregandae facultas, non potest Pisani Conventus firmitas oppugnari (2).

Perseverante schismate, Joannes XXIII, Alexandri successor, indixit Concilium *Constantiense* die 20 Martii an. 1414. Inchoatum est die 5 Novembris anno proximo, praefuitque sessioni 1 idem Joannes, Romanus Pontifex. Adfuerunt Patriarchae 4, Archiepiscopi 43, Episcopi 160, Abbates, ac Theologi supra 109, necnon Romanorum Imperator Sigismundus, Damnatus Wiclefus, et cremati Joannes Hus, et Hieronymus Pragensis, de quibus infra. Joannes Pontifex, qui primum humiliter scripto, et jurejurando sponderat dimissurum se Ecclesiae regimen, si ad extirpationem schismatis videretur necessarium, id postea exequi detrectans, et clam è Synodo discedens, dejectus est adnotata superius die. Constitutus tum Martinus V, ac Synodus absoluta an. 1418, die 22 Aprilis. Concilium istud dicitur continuatio Pisani à Card. Turrecremata. An fuerit Oecumenicum post Joannis XXIII discessum, vigeatque robur Sess. 4, et 5, quibus Papa subjicitur Concilio, haud levis est controversia. Adversus Ven. Belarminum, et Christianum Lupum affirmantem partem strenue propugnat Cl. Bossuetius, p. 2 Defens. decl. Cler. Gallic., lib. 9.

Martinus V Sess. 44 Concilii Constantiensis, habita anno 1418, die 19 Aprilis, indixerat Concilium pro reformatione morum celebrandum Papiæ, urbis in Insubria vetustae. Inchoatum illud est an. 1423, mense Majo: sed paucis advenientibus ob pestiferam illic grassantem luem, post menses duos translatum est Senas. Confirmata ibidem Wiclefistarum Husitarumque damnatio, et depositio Petri de Luna, actumque de Graecorum cum Latinis unione. Verum temporis calami-

(1) Alibi numerantur Card. 21.

(2) De Concilii Pisani auctoritate dispar, et opposita est clarissimum Scriptorum sententia. Vide *Ital. Sacram* in Arch. Pisanis sub *Alemanno Adinario*, etc.

tas impulit Martinum V, ut hac Synodo abrupta, proximo an. 1424, die Februarii 19, indiceret *Basileensem* an. 1431 celebrandam. Senense Concilium in litteris quoque Martini V, et Eugenii IV, dicitur *Oecumenicum*; fuit vero quaedam Constantiensis Synodi Appendix.

Sublato è vivis Martino V, Eugenius ei successit ratam habuit indictionem Concilii Basileensis in finibus Helvetiorum. Inchoatum fuit eodem anno 1431, die 19 Maji, indicataque prior Sessio pro 14 Decembris. Initio Concilium fuisse legitimum, non ambigitur: sed nimiam sibi quibusdam arrogantibus auctoritatem, et cogitantibus Pseudopontificem intrudere vivente Eugenio, bello insuper inter duces Burgundum, et Austriacum fervescente, idem Eugenius anno 1432 Constitutionibus, litteris, legatisque Synodum studuit dissolvere, indixitque anno 1337 Concilium Ferrariense. Ab eo tempore degenerans Synodus in conventum illegitimum, ac seditiosum inique in Eugenium se gessit, Sessione praesertim 31, anno 1438, die 24 Januarii. De Felice V Pseudopontifice dictum supra. Solutum deinde hoc Concilium anno 1443, mense Majo.

Ferrariense Concilium generale anno 1438, die 9 Aprilis inchoatum est, Florentiam vero anno sequenti translatum, ubi prima sessio habita fuit die 26 Februarii, postrema die 22 Novembris ejusdem anni 1459. Ferrariensi, et Florentino Concilio praefuit ipse Eugenius IV, et interfuit Joannes Palaeologus, Imperator Graecorum, cum Joseph, Patriarcha C. P., ac permultis cum latinis, tum graecis. Inter quos de Purgatorio, de primatu Papae, de azymo adhibendo in Eucharistia conficienda, de praesenti gloria Sanctorum, ac praesertim de *processione* Spiritus Sancti à Filio, et de additione facta Symbolo particulae, *Filioque*, longa fuit disceptatio. Sed inita tandem concordia, cui et Graeci omnes subscripsere, uno excepto Marco Ephesino, qui in Graeciam redux, complures ad schisma instaurandum permovit. Subjiciunt Synodo Florentinae *Decretum pro instructione Armenorum*, non Synodi, sed solius Eugenii IV nomine inscriptum, utpote editum post discessionem Graecorum, X kal. Decembris. Sed de Conciliis Oecumenicis, pro nostro instituto, satis multa.

Cetera ad disciplinam spectantia, commemorabo tantummodo. In Galliis celebrata fuere *Remense* an. 1408, *Senonense* 1429, *Bituricense* an. 1438, *Rotomagense* anno 1445, *Senonense* alterum 1485. In Hispania *Dertosae* anno 1429, *Matriti* 1473, *Toleti*, et *Raudae* eodem anno, et Compluti 1479. In Germania *Coloniae* 1423, et 1452, *Pragae* 1405, *Salisburgi*

anno 1420, *Frisingae* in Bavaria anno 1440. In Anglia *Oxonii* 1408, *Londini* 1420, et 1486, et *Haphniae*, vulgo *Copenhaegen*, in Selandia, vel Dania, anno 1425. Ad Clericorum, et Monachorum disciplinam, ad beneficiorum collationem, morumque probitatem, necnon erumpentium errorum pravitatem eliminandam, singula pertinent.

Conciliabula *Benedicti XIII* Pseudopontificis, seu Petri de Luna, Perpiniani anno 1408, et Salmanticae 1410, ubi ille verus Ecclesie Pastor fuit declaratus. Utinense anno 1409, quo *Gregorius XIII*, seu Angelus Corarius, etsi Pisis exauctoratus, cum paucis Episcopis schisma fulcire curavit; atque Constantinopolitanum, in quo imperante Constantino Palaeologo anno 1450, proscriptis actis Synodi Florentinae, Graeci ad vomitum redierunt; haec, inquam, Pseudoconcilia omnino à nobis rejiciuntur.

CAPUT III.

DE HUSSITIS, CETERISQUE HAERETICIS SAECULI XV.

PRAETER nefaria Wiclefi dogmata in Concilio Constantiensi damnata sess. 8, anno 1415, die 4 Maji, *Joannes Hus*, et *Hieronymus de Praga*, ejus discipulus, eadem fere omnia dogmata propugnantes, vivi fuerunt combusti. Sumptum de Joanne Husso supplicium eod. anno 1415, die 6 Julii, ac de Hieronymo Pragensi anno 1416, die 30 Maji. Queruntur haeretici, hos sectarum suarum patriarchas, quos tanquam martyres venerantur, rogo fuisse impositos, et exustos, etsi Constantiam accesserint obtenta securitatis fide, quam vocant *Salvum conductum*. Sed queruntur inique, et injuste. Nam Joannes Hus neque à Pontifice, neque à Concilio, ut ex ejusdem Hussi litteris constat, securitatem illam obtinuerat, sed tantum à Sigismundo, coarctatam ad iter, hujusque incommoda, ad solutionem tributi, vel telonii, ut apparet ex litteris Imperatoris datis Spirae, anno 1414, die 18 Octobris. Cum autem contra promissa, et pacta, quibus sponderat se iudicium Concilii subiturum, discessisset Constantia, et in haeresi post damnationem evasisset pervercatior; ipsius Sigismundi jussu conjectus in carcerem, merito pertulit poenam perfidiae suae. Hieronymus vero, tametsi à Synodo, non à Sigismundo, obtinuerat *Salvum Conductum*, quia tamen damnationi Wiclefi, et Joannis Hussi consensit, horum haeresim ejuravit sessione XIX: palam postea testatus se fraude et mendaciter id egisse, ac in pristinos prolapsus errores, frui non poterat ea securitate, quae ipsi concessa fuerat ea apposita conditione, ut *justitia semper salva maneret*,

quantum Fides exigeret orthodoxa. Videatur in Historia Hussitarum Joannes Cochlaeus, et dissert. 7 hujus saeculi Nat. Alexander.

Dogmatizavit Joannes Hus, Ecclesiam constare ex solis praedestinatis, carere visibili Capite, haereticos tradi non posse saeculari judici puniendos, et neminem Sacerdotum à praedicatione verbi Dei posse ab Episcopis, vel à Pontifice removeri, aliaque his affinia 39 comprehensa articulis (1), proscriptis à PP. Constantiensibus. Circa Eucharistiam tamen, Confessionem sacramentalem, Invocationem Sanctorum, et Purgatorium, Joannes Hus numquam oppugnavit doctrinam Catholicae Ecclesiae, ideoque frustra illius concordiam jactant posteriores haeretici.

Orti ex Hussitis *Thaboritae*, *Orphani*, et *Calixtini*. Primi ita appellati sunt à monte, in quem duce Joanne Zisca, homine aequè impio, ac strenuo, sese receperunt, et cui *Thabor* nomen dederunt. Horum quidam *Orphani* dicti sunt, quasi orbati patre, post mortem ipsius Zischae, qui obiit pestilentia anno 1424, die 6 Octobris in castro *Priscon*, mandatis ut è pelle sua ad terrendos hostes tympanum conficeretur. *Calixtini* denominati fuere, qui communionem sub utraque specie necessariam putantes, Calicis formam ubique pingebant, unde pervulgatum distichon,

*Tot pingit calices Bohemorum terra per urbes,
Ut credas Bachi numina sola coli.*

Prodierunt pariter ex Gallia Belgica, et in Bohemiam irrupere novi *Adamitae*, nudi incedentes, addicti promiscuis connubiis, in omnem exardescentes libidinem, atque adeo invecundi, ut memoratus Zisca, dux Hussitarum, illos gladio, flammisque ultricibus deleverit. Quorum dux *Pichardus* nomine se Adam ac Dei filium audacter nominabat. Paululum modestiores *Fossarii*, qui ad instar brutorum promiscuam explebant libidinem in abditissimis locis fossisque, unde sortiti sunt nomen. Quidam demum è Wiclefi secta erumpentes, coeperunt adversus *Paedobaptismum* insurgere, asserentes regenerationis lavacrum parvulis inutiliter conferri, neque illo indigere filios è fidelibus procreatos.

Haec de haeresibus tantum; nam errores à pluribus hoc saeculo absque pertinacia assertos, quoniam non coaluerunt

(1) Vid. Continuat. Hist. Fleury, lib. 103, n. 74. Sessione tamen Concilii XV redacti sunt ad 30.

in sectam, licet proscriptos, non est loci hujus singulatim exponere (1).

CAPUT IV.

RECENSENTUR SCRIPTORES PRAECIPUI, QUI SAECULO XV
PERTRACTARUNT DE REBUS ECCLESIASTICIS.

INTER plurimos illos, qui vertente saeculo XV sapientia honestissimum sibi nomen compararunt, theologice claruerunt eruditentis ex Latinis quidam *Petrus de Alliaco* Ambianensis, Card. S. R. E., qui pro fide Catholica in Concilio Constantiensi egregiam navavit operam, editisque exquisitis lucubrationibus, diem obiit in Urbe, cui praeerat Antistes Cameraensis, anno 1425. *Joannes* à pago agri Remensis, ubi in lucem editus est, cognominatus *Gersonius*, ipsius Petri de Alliaco discipulus, cum sapientia, tum pietate conspicuus, humanis exemptus rebus anno 1429. Augustinenses duo (2), *Paulus* Utinensis, à domicilio *Venetus* nuncupatus, et *Andreas Bilius* Mediolanensis; quorum ille anno 1428, iste vero anno 1429 naturae persolvit debitum. *Thomas Valdensis*, Carmelita, cujus mors contigit anno 1431, celeberrimus Fidei Catholicae propugnator, atque à nonnullis inter Beatos connumeratus. *Joannes* S. R. E. Card. *de Turrecremata*, et *Joannes Capreolus* Ord. Praed., unus 1468, alter hoc quidem saeculo, sed incerto anno defunctus. *Nicolaus* S. R. E. Card. *de Cusa* (3), qui decessit anno 1464. *S. Joannes à Capistrano*, Ord. Min., cujus beata mors contigit an. 1456, et *Gabriel Biel*, qui è vita migravit circa an. 1495.

(1) Errorum, quos praetermittimus, auctores sunt *Mathaeus Grobon*, Ord. Praed. *V. Nat. Alex.*, cap. 2, art. 4: *Manfredus*, ejusd. Ord. *V. S. Ant. III P.*, tit. 22, cap. 7, n. 8: *Alphonsus Tostatus V. Rayn. ad an.* 1443, n. 24: *FF.* nonnulli Carmelitae, *Spond.* ad an. 1473, n. 13: *Joannes Parvus (Petit)* de quo *Gerson*, tom. 5, edit. *Dupinii*. *Augustinus* de Roma, Aug. de quo *Acta Conc. Basil. Sess.* 22, *Laurentius Valla*, apud *Dominicum Berminum*; *Saec. XV*, cap. 6 etc. *Accedit Pomponius Laetus*, quem, si vera re, ut ajunt, abjecto Christiano nomine *Petri Pomponius* dici voluit, et si colebat Romulum, atque celebrabat natalem diem Urbis, non à fide extorrem dumtaxat, veram etiam idololatram vocem oportet.

(2) *Gullielmus Becchiùs Flor.*, Episcopus Fesulanus, obiit an. 1491; *Hennricus* vero de *Langestein* florebat initio saeculi. Augustinensis uterque.

(3) Calumniantur quidem Heterodoxi Cusanum in *Conjectura de novissimis diebus* asserere Pontificem Romanum esse *Antichristum*. Mentiantur plane; capite enim 7 aperte loquitur de Antichristo venturo paulo ante universale Judicium, de quo agitur proximo cap. 8.

Ex Graecis vero claruerunt *Bessarion*, Archiepiscopus Nicaenus, et S. R. E. Card., qui obiit anno 1472 (1). Is pro Latinis decertavit invicte: nam *Simeon Thessalonicensis*, *Maccarii* duo, unus monachus montis Atho, alter Episcopus Ancyranus, et *Georgius Scholarius*, vel *Gennadius C. P.*, studiose Graecorum schisma foverunt; atque *Georgius Trapezuntinus* (2), qui steterat pro Latinis, ad Mahumetis insanias defecit, luitque morte repentina poenam perfidiae.

Illam vero Theologiae partem, quae spectat institutionem morum, et vitam asceticam, magnopere illustraverunt *S. Antonius*, Archiepiscopus Flor., Ord. Praed., *S. Bernardinus Senensis*, Ord. Minorum, *S. Laurentius Justinianus*, Venetorum Patriarcha, *Jacobus Magnus Toletanus*, Ord. Eremit. S. P. Aug., et *Thomas à Kempis*, Canonicus Regularis. E vivis autem primus excessit anno 1449, alter anno 1444, tertius anno 1455, quartus anno 1462, ac postremus anno 1471.

Sacras Conciones verbis, scriptisque illustrarunt *S. Vincentius Ferrerius*, Ord. Praedicatorum, ad superos translatus anno 1419: *Nicolaus Auximanus*, Ord. Minorum, sublatus è vita paulo post annum 1442: Augustinenses duo Florentini, *Honuphrius Stecutus* patriae Archiepiscopus, et *Simeon Tornaquinci*; quorum ille sublatus est anno 1403, ac iste 1429. Nec praetermittendus *Hieronymus Savonarola*, Ord. Praed. in magna temporum calamitate combustus Florentiae anno 1498, quamvis etiamnum disceptetur, an Christi martyr, an pseudopropheta sit nuncupandus (3).

At Commentariis Sacras Scripturas illustrarunt, praeter *Alphonsum Tostatium*, Episcopum Abulensem, mortuum anno 1454, de quo illud profertur:

Hic stupor est mundi, qui scibile discutit omne,
Thomas Anglicus, Ord. Praedicat., *Dionysius Carthusianus*, et *Jacobus Perez Augustinensis*; quorum, aliis praetermissis, con-

(1) Falso quidam obiisse tradunt anno 1437. Fuerat monachus S. Basilii, quemadmodum *Isidorus Ruthenus*, Patriarcha C. P., qui obiit Romae anno 1463.

(2) Alius à *Georgio Trapezuntio*, qui obiit Romae anno 1486, de quo in App. De isto Caveus in *saeculo Synodali* ad annum 1461. Ille, qui anno 1486 decessit, ante obitum omnium, quae didicerat memoriam nonagenarius amissit. Adde Theodorum Gazam Thessalonicensem, extinctum an. 1478.

(3) Adversariis Savonarolae adhaesit quoque *Marianus à Genazano* Aug. vir summus, ac praestantior, quam ad an. 1482 visum sit Bzovio. Prior fuit *Marianus Florentini* coenobii S. Galli, nunc diruti, obiitque Suessae eodem, quo *Hieronymus crematus* est, anno.

tigit obitus, prioris anno 1403, alterius (1) anno 1471, et tertii anno 1490.

In Historiis insudarunt plurimum qui sequuntur. Ineunte enim saeculo Chronicum ad sua usque tempora deduxit *Jordanus de Argentina*, Aug. De Schismate inter Urbanum VI, et Clementem Antipapam, et Vitam Joannis XXIII, luculenter conscripsit *Theodoricus de Niem*, qui aetate illa florebat. *Flavius Blondus* Foroliviensis Romae Triumphantis libros decem, et Romae Instauratae libros tres edidit, praeter decades tres Historiarum Romanarum; et librum de origine, et gestis Venetorum. Florebat circa annum 1440, siquidem meminit *Felicitis V*, Antipapae (2). Ipsius Flavii Abbreviationes, Cosmographiam universam, et Bohemorum elucubravit historiam *Aeneas Silvius Piccolomineus* Senensis, postea *Pius II*, de quo 1 cap. De Florentino Concilio pertractavit adv. Marcum Ephesium historice, ac theologice circa annum 1440 *Joseph*, Episcopus Methonensis. Res sui ipsius tempore gestas mandavit litteris circa annum 1460 *Joannes Gobelinus*, à secretis praelaudati Pontificis Pii II. *Baptista Platina* Cremonensis, quem *Trithemius Bartholomaeum* (3) appellavit, scripsit de vitis Rom. Pontificum à Petro ad sua usque tempora: sublati sunt autem pestilentia anno 1481. Permulta circa id temporis è graeco vertit, et Sanctorum Vitas, aliaque plura exaravit *Ambrosius Camaldulensis* Florentinus, sui Ordinis decus. *Jacobus Philippus* Bergomensis, Ord. S. P. Augustini, Supplementum Chronicorum, primo in lucem emisit an. 1485, non semel postea ampliavit; atque obdormivit proximo saeculo, anno scilicet 1520. Florebant circa saeculi XV exitum *Marcus Antonius Sabellicus*, et *Joannes Trithemius*, monachus Benedictini Instituti. Ille universam historiam, et plura ad Venetos, et Aquilejenses spectantia quatuor voluminibus complexus est, obiitque Venetiis anno 1506. *Trithemius* de il-

(1) Nat. Alex. ait floruisse saeculo XV ineunte; et distinguendus ab alio *Thoma* Eboracensi: ac nullatenus illius Commentaria cum iis confundenda sunt, quae scripsit *S. Thomas*, Doctot Angelicus.

(2) Obiit Romae anno 1453.

(3) *Bartholomaeum* item dixerunt *Vossius*, *Baelus*, alii. De illo *Sannazarus*:

Ingenia et mores, viasque obitusque notasse

Pontificum, argutae lex fuit historiae.

Tu tamen hinc laetae tractas pulmenta culinae.

Hoc, Platina, est ipsos pascere Pontifices.

Nimirum scripsit quoque libros 10 de tuenda valetudine, et popinae scientia. Extat in edit. Lugdunensi anno 1541 post libros *Caelii Apicii* de re culinaria. Scripsit et alia plura.

lustribus viris Germanis, et Ord. S. Benedicti, de Scripto-ribus Ecclesiasticis, variaque Monasteriorum Chronica, misso Stegonographiae opere proscripto, ac decessit anno 1519 (1).

Addamus nonnullos ex illorum classe, qui Jus Canonicum excoluerunt, saltem *Joannem de Ligniano* Mediolanensem, *Petrum de Ancharano* Bononiensem et *Baldi* auditorem, *Antonium* à Butrio, *Franciscum Zabarellam* Patavinum, ex Archiepiscopo Florentino S. R. E. Cardinalem, *Joannem* de Imola; *Felinum* Ferrariensem, et *Andream Barbatium* Siculum, *Joannem*, Cardinalem *de Turrecremata*, qui Juris etiam Canonici peritissimus fuit, commemoravimus paulo supra.

CAPUT V.

IMPERATORUM SERIES, SANCTORUMQUE NATALIS DIES.

EXTINGUO Imperatore Occidentis Ruperto (2), electus est *Sigismundus*, filius Caroli IV, et frater Wincelai. Diximus Rupertum vita functum anno 1410, XII kal. Junias: electio autem Sigismundi contigit anno 1411, XIII kal. Apriles. Interfuit Concilio Constantiensi, ac diuturnum adversus Hussitas bellum gessit, interdum sinistro eventu. Iis tamen anno 1436 devictis, suum Bohemiae regnum ingressus effusissima populi laetitia et acclamatione, diruta ab haereticis templa instauravit, expoliata sacra suppellectili instruxit, et violata, restituto Dei cultu, purgavit. Solos haereticos in perfidia manentes jussit excedere. Ipse occubuit die 9 Decembris anno 1437, Varadini tumulo conditus (3).

(1) *Joannes Annius* Viterbiensis, de quo plura Nat. Alex. art. 6, num. 32, videtur permultis edidisse falsa commenta. Vide *Vossium* de Hist. Lat.

S. Antonini, Arch. Florentini, qui scripsit *Summam Historiam* in tomos tres distributam, paulo antea meminimus.

(2) Diximus superiori saeculo Rupertum fati cessisse *Oppenheimii* in inferiori Rheni Palatinatu, sepultum vero Heidelbergae, in Aede S. Spiritus, quam ipse erexerat, et ubere proventu dotaverat, ubi hoc illi appositum Épitaphium: *RUPERTUS, Dux Bavariae, Comes Rheni Palatinatus, Romanorum Rex, justus pacis et religionis amator, dignus Deo visus, qui pro justitia pateretur, hujus sacrae aedis, et Collegii institutor, hic cum castissima conjuge Elisabetha, Norici montis Burgravia, quiescit; vita functus anno Christi 1410.*

(3) *Sigismundum* iniisse foedus cum Helvetiis anno 1474, traditur in *Addamentis* ad *Cluverii Geographiam* lib. 2, capite 17, à *Joanne Buzone*. Mendum irrepsisse, et legendum anno 1434 foedus illud à *Maximiliano I* abruptum, renovatum est anno 1511 ab eodem Imperatore. *Znoymae, Znaim*, in Moravia defunctus, illic profectus ad *Filiam, Bo-*

Inauguratus deinde Sigismundi gener, et filiae ejus Elisabethae maritus *Albertus II*, Austriacus. Qui anno 1438 ter accepit coronam, Kalendis Januarii, tamquam Rex Hungariae, die 20 Martii, tamquam Imperator Occidentis, et die Maji sexta, tamquam rex Bohemorum. Polonos superavit: Turcas ex Hungariae finibus expulit; et Bohemos, qui Casimiro, fratri, regis Poloniae, se dederant, revocavit ad officia. At recedentibus à Servia Turcarum copiis, Albertus Buda reversurus Viennam anno 1439, die 26 Octobris, in itinere dysenteria extinctus est.

Imperavit diutius, nempe annis 52 *Fridericus III*, Austriacus, electus Francofurti anno 1440, die 30 Martii. Natus erat Ernesto Austriae Duce, Imperatoris Alberti II fratre patruale. Quoniam à bello abhorrebat, eoque imperante regnavit summa in ejus Imperio pax, quamquam Marte alibi fervescente, adeptus est *Pacifici* cognomentum. Eleonoram filiam regis Lusitaniae anno 1452 sibi in matrimonium copulavit, ac simul cum augustissima conjugē imperiale diadema suscepit à Nicolao V eodem anno, die 17 Martii (1). Friderici adscribitur monitis, quod Felix V, Antipapa, sponte Nicolao sese subjecerit, eique reconciliatus creatus fuerit S. R. E. Cardinalis, et Apostolicae Sedis in Sabaudia Legatus. Operam dedit, ut Maximilianus ejus filius constitueretur rex Romanorum, die 17 Februarii anno 1486, et anno ipso, die Aprilis decima, redimeretur Aquisgrani corona Caroli Magni, Segoduno, id est, Norimberga, adsportata. Suprema autem Friderici dies fuit Septembris septima (2) anno 1493, Lentiae in Austria superiore, Viennam inter, ac Ratisponam.

Successit itaque patri *Maximilianus*, qui tenuit imperium usque ad annum Christi 1519. Anno 1494 cum Carolo VII, Galliarum rege, pacem firmavit: anno 1496 in Italiam irrupit animo expugnandi Neapolim: Liburno classem admovit; sed jac-

hemorum genti diffidens. Obiit vero praedicta die 9 Decembris (quidam ajunt 8), anno aetatis 70, Hungarici regni 51, Bohemici 17, Romani 27. Inde magnifico regioque apparatu Varadinum translatus est.

Quidam Germaniae Scriptores inter Rupertum, et Sigismundum recensent Imperatorem *Jodocum*, Moraviae Marchionem, filium Joannis Henrici, fratris Caroli IV. At is à solis Episcopis, et à Sigismundo patruale suo suffragia retulerat, neque corona insignitus est unquam. Ineptum fuisse ad res gerendas, ac sexto mense à morte Ruperti functum vita Bruna, vulgo *Brina*, Aeneas Sylvius, aliique scripserunt.

(1) Platina inquit die *XV*.

(2) Ita in Hist. Rom. M. De Chrares tom. 2, pag. 275. Continuator Fleury lib. 117, num. 66, et alii, Calvisius tamen mortuum inquit die 19 Augusti.

tatis tempestate navibus, rediit re infecta in Germaniam. Hujus Caesaris bella consignanda sunt saeculo decimosexto. Obiisse enim anno 1519 nuper diximus. Dies ejus emortalis duodecima Januarii: locus mortis Lentia, sepulchri Neostadium (1). Ex priori uxore Maria, filia Caroli, ducis Burgundiae (alteram enim post illius mortem duxit, Blancam, filiam Galeatii, Ducis Mediolanensis), susceperat Philippum, Austriae Archiducem, patrem *Caroli Quinti*.

Quid vero de Imperio Graecorum? Obierat *Emmanuel Palaeologus* anno 1425, die 20 Julii. Imperium tum accepit Joannes Palaeologus II, filius Emmanuelis, et Irenis. Is cum Amurathe, Turcarum Sultano, pacem iniit anno 1426. Joannes iste Palaeologus, qui interfuit Florentino Concilio, mortem optulit die 31 Octobris, anno 1440. Ei successit *Constantinus Dragases*, Joannis Palaeologi frater (2), et è Manuele natus anno 1403. Imperante Constantino, regia civitas C. P. expugnata fuit ab Amurathe II, Hegira 857, anno 1453, die 29 Maji. Caeso Constantino, dum strenue pugnabat, à gregario milite Turca, funditus deletum est Imperium Graecorum: quod si tempora supputentur ab anno dedicationis urbis C. P. facta à Constantino Magno, videlicet, ab anno Æ. V. 330, invenietur Imperium Constantinopolitanum stetisse annis 1123 à Constantino fundatum, in Constantino altero extinctum (3). Imperium quoque Romanum, quod incoeperat in Augusto, in Augusto alio fuisse eversum, dictum est in *Historia saeculi V*, capite 5.

Ad regnum, quod manet in aeternum, et conterit, ut Daniel cap. 2 praenunciavit, omnia alia regna, perpetuo obtinendum transierunt saeculo XV permulti. SS. *Antonini*, Arch. Florentinorum, *Vincentii Ferrerii*, *Bernardini Senensis*, *Joannis à Capistrano*, et *Laurentii Justiniani*, annum emortualem prae-

(1) *Lentia*, seu *Lentium*, vulgo *Lintz*, metropolis Austriae superioris, duabus munita arcibus, et anno 1741 à Gallis expugnata, recuperata autem anno 1742 ab Imperatore Francisco I. Neostadium, *Neustad*, quo nomine aliae quinque notantur urbes, in Austria, praevalida arce. armamentario, varioque insingni exornatum, captum anno 1485 à Mathia Corvino, sed iterum ad Austriacam ditionem redactum.

(2) Graveson in VI Tabula Chronol. success. Imp. Orientis, num. 129, ait *Constantinum* fuisse filium *Joannis Palaeologi*, non fratrem, ceteris Historicis repugnantibus.

(3) In expugnatione C. P. caesa sunt quadraginta hominum millia: caput Constantini abscissum, et infixum lanceae. Senes, matronae, virgines, puberes, impuberes trucidati, proceres optimatesque immanissime dissecti: Caesaris conjux et filiae pertractae in convivium; palam constupratae, et in frusta concisae. Vide *Sabellicum*, *Dresserum*, *Leunclayium*.

cedenti capite commemoravimus. *Carolus*, institutor Eremitarum S. Hieronymi, in montibus Fesulanis mortem obiit anno 1419, et anno 1463 *Alexander Oliva*, Augustinensis. Martyrii vero palmam consecuti anno 1458 *Eugenius*, Hibernus, Ord. SS. Trinitatis, anno 1460 *Antonius de Ripolis*, Ord. Praed., anno 1465 *Andreas Chiensis*, anno 1475 *Simon*, puerulus Tridenti à Judaeis crudelissime excruciatu (1), et anno 1479 fideles complures Bohemi ab Hussitis, quorum et annis insequentibus furit saevitia, in odium Catholicae fidei enecati. Sanctorum Confessorum adepti sunt aureolas *Nicolaus Albertgati*, Carthus., S. B. E. Card., et Ep. Bononiensis anno 1443; *Ludovicus*, Card. et Archiepiscopus Arelatensis anno 1450; *Ambrosius*, Florentinus, Aug., anno 1456; *Didacus*, Ord. Minorum anno 1463; *Jacobus Picens*, ejusdem Ord. anno 1476; *Joannes Sahagunensis*, Ord. S. P. Augustini, anno 1479, ejusque confrater *Antonius de Amandula* anno 1450; *Casimirus*, dux Lithuaniae, anno 1484; *Nicolaus*, Helvetiae anachorita, an. 1487; *Antonius Aquilanus Augustinensis*, anno 1494, aliis 1480; sed hic fuit annus emortalis *B. Andreae de Monte Regali*, ejusdem Instituti. Choros Virginum procedentium ad Agni nuptias duxerunt anno 1433 *Lidvina* Batava, anno 1447 reformatrix Clarissarum *Coletta Corbejensis*, et anno 1463 *Catharina* Bononiensis (2), anno 1497 *Veronica de Binasco*, Augustinensis. Matronis, Viduisque praebuere praeclarum sanctimoniae exemplum *Francisca* Romana, terris erepta anno 1440, et *Rita* de Cassia, sanctimonialis Augustiniana, quae ad superos evolavit anno 1443. In libro Vitae aliorum complurium scripta sunt nomina.

C A P U T VI.

AD ECCLESIAE DOCTRINAM, AC DISCIPLINAM SPECTANTIA.

Ex condemnatione haereseon, de quibus egimus cap. 3, colligitur quaenam fuerint saeculo XV confirmata fidei Catholicae dogmata: Ecclesiam non constare ex solis praedestinati, esse visibilem, habere constitutum à Christo, non à Caesare, caput, id est, Pontificem: hunc, licet perditis moribus, esse successorem Petri, habere potestatem *clavium*, et facultatem

(1) Hujus martyrium adversus Vangenseilium et Basnagium vindicavit eruditus Anonymus Dissertatione Apologetica in lucem edita Tridenti anno 1747.

(2) S. Catharina Bononiensis scripsit librum Revelationum, aliaque commemorata à Vadino.

concedendi Indulgentias : Sacramentorum septenarium esse numerum, in Eucharistia fieri assertam à Catholicis *transubstantiationem*, in Missa verum offerri Deo sacrificium, necessariam non esse singulis communionem Calicis : promiscuum concubitum esse illicitum, aliaque Romanae Ecclesiae statuta ad fidem, moresque spectantia, esse inconcussa ac firmissima, praecitata haeresum proscriptio iterum, iterumque suadet.

Abusus plurimi decreto Synodi Basileensis anno 1444 fuerunt sublati, et eradicatae quaedam Fratrum Mendicantium opiniones, asserentium Parochos non teneri festis diebus Missas in suis Paroeciis audire, vel celebrare: moriens in habitu Fratrum Minorum Purgatorii poenas evadere, Mendicantibus fas esse confessionem omnium audire, et poenitentibus impendere absolutionem, facultate nec obtenta, nec petita ab Episcopis, atque his nefas esse aliquorum criminum, praeter casus in jure expressos, absolutionem sibimet reservare. Cum multorum scandalo audita sunt intempestivae quaestiones, nimio exagitatae fervore, ut Joannis Parvi de licita Tyrannorum occisione, et quae diu viguit inter Fratres Praedicatorum ac Minoritas de separatione divinitatis à Christi sanguine in Parasceve è corpore effuso.

Verum Institutis Regularium amplitudo, et decor accessit. Etenim anno 1419 (1) S. Bernardinus Senensis ad rigidiorum vivendi formam revocavit Fratres Minores, unde nuncupati sunt *Observantes*. Cisterciensibus non procul à Toletano anno 1425, pristinum indidit spiritum *Martinus Vargas*. Francisca Romana Moniales, quae Romae vocantur *Turris Speculorum*, instituit anno 1433 sub regula Monachorum M. Oliveti. Ordinis Minimorum anno 1435 fundamenta posuit *S. Franciscus de Paula*. In Augustiniana Familia anno 1444 (2) instituerunt Congregationem Insubricam *F. Joannes Rochus Papiensis*, et *B. Georgius Cremonensis*, curante *Gerardo*, Ariminensi Priore Generali. Congregationem alteram, *S. Mariae Consolatio-*

(1) Duae Congregationes brevitatis causa praetermittuntur, Canonico-regularium Regularium, ab Ecclesia S. Donati in *Scopeto* nomine *Scopetinarum*, saeculo ineunte instituti à F. Stephano, Senensi, Ord. Erem. S. P. Augustini. Et Congregatio *S. Justinae*, Ord. S. Benedicti, sub initio pariter hujus saeculi instituta Patavii. Eremitarum montis Fesulani meminimus superiori capite.

(2) Dominicus Ant. Gandolfi, pag. 231, diss. Hist. de CC. Script. initia hujus Congreg. refert ad annum 1438 *Georgium Cremonensem* auctorem principem facit. Hunc plures (Graveson etiam, ac noster Florez) falso appellant *Gregorium*.

nis nuncupatam, instituit anno 1473 *B. Joannes Baptista Podius Genuensis*. Clerici Regulares, quos *Barnabitas* vocant, propagari coeperunt anno 1484.

Ex pluribus Ordinibus Equestribus duos nobiliores commemorabo dumtaxat: nimirum *Velleris Aurei*, et *S. Mauriti*. Primus auctorem habuit Philippum II, Burgundiae, et Brabantiae ducem, anno 1430; alter Amadeum VIII, ducem Sabaudiae, de quo in superioribus plura, anno 1434.

Relati solemniter caeremonia inter sanctos fuerunt ab Eugenio IV anno 1446 (1) *Nicolaus Tolentinas*: à Nicolao V an 1450 *Bernardinus Senensis*: à Callisto III anno 1455 *Vincentius Ferrerius*; et anno 1457 *Osmundus*, Ep. Sarisberiensis; à Pio II anno 1461 *Catharina Senensis*; à Sixto IV anno 1481 *Bernardus*, aliique fratres Minores, anno 1420 martyrium perpassi *Marochii*: anno 1482 Ecclesiae Doctor *Bonaventura*, atque ab Innocentio VIII anno 1485 *Leopoldus Austriacus*.

Annum Jubilaei, quem Bonifacius VIII singulis annis centenis, Clemens VI quinquagesimis, et Urbanus VI trigesimis tertiis, ut alibi diximus (2), statuerant esse celebrandum, Nicolaus V rursus ad annos quinquagesimos revocavit, et Sixtus IV ad 25, ut servatur hactenus, coarctavit. Celebratus est itaque anno 1475 Rosarii B. M. V. devotio, auctore *B. Alano*, circa annum 1473 coepit ardentius exerceri et propagari, ut constat ex laudati Pontificis Sixti IV Constitutione 18.

APPENDIX,

S I V E

RERUM ALIARUM HISTORICARUM COMPLEXIO.

A regum nominibus, et ab imperio Turcarum hac syllogem auspicamur, bellorum exitus, eventus alios, et litterarum fortunam subjicientes. Galliarum rex *Carolus VI* anno Christi 1422 migravit è vita. Huic successit *Carolus VII* anno 1461. Tum regnavit *Ludovicus XI* ad annum usque 1483. Deinde *Carolus VIII* usque ad annum 1498 regnum administravit.

(1) Nicolaus inter Sanctos relatus est die 5 Junii, in festo Pentecostes. Sumptum ab Augustinianis factum excessisse summam aureorum quinque mille scribit quoque Ciaconius. Extat inter Eugenii IV numismata unum cum inscriptione: *Nicolai Tolentinatis sanctitas celebris redditur. Sic triumphant Electi.*

(2) Saec. XIII et XIV cap. 6.

Successor ejus *Ludovicus XII* anno 1515, cum mortali vita terrenum regnum absolvit.

In Hispaniis post *Henricum III*, qui obiit anno 1407, *Castellae*, et *Leonis* regnum gubernarunt *Joannes II*, et *Henricus IV*. Eo autem absque virili prole defuncto, soror ipsius *Isabella*, nupta *Ferdinando V*, Principi Aragonensi, et Regi Siciliae. Ita ex duobus regnis Castellae et Aragoniae una Hispaniarum Monarchia facta est anno 1474. *Ferdinandus* autem *V* migravit è vita an. 1516. Regnaverunt vero in Aragonia ab an. 1410 *Ferdinandus*, *Alphonsus*, et *Joannes*, frater *Ferdinandi V*, cui nuptam diximus *Isabellam*; atque in regno Navarrae post *Carolus Nobilem*, *Blanca Eleonora*, nupta *Gastoni*, Comiti Septimanorum, sive Occitaniae, *Franciscus Fuxiensus*, nepos *Gastonis*, cognominatus *Phoebus*, atque *Catharina* item *Fuxiensis*, qua nupta *Joanni Alberto*, etiam regnum Navarrae anno 1512 conjunctum est Monarchico Hispaniarum Principatui. Lusitaniae regnum, post obitum *Joannis I*, administrarunt *Eduardus*, *Alphonsus V*, *Joannes II*, et *Emmanuel I*, cui anno 1521 successit *Joannes III* (1).

Bajazethè à *Tamerlane* devicto anno 1402, die 28 Julii, *Turcae* attriti, et principe destituti à Graecis Constantinopoli, quam obsidione vallaverant, fuerunt expulsi: atque *Tamerlane* ad *Indos* reverso, praeficitur *Isa Bajazethis* filius. At is à fratre *Emir Soleimane*, seu *Solimano I* bello vincitur, et occiditur. *Solimanus* à *Mousa* fratre laqueo perimitur anno 1412. Eodem mortis genere ab altero fratre, nempe *Mahumete*, *Mousa* tollitur è vita. *Mahumetes* hujus nominis *I*, anno 1422 debitum naturae persolvit. Ei successit *Amurathes II*, qui non semel à *Schanderbejo* bellis lacessitus, anno 1450 vitam, imperiumque dimisit. Imperium deinde occupavit *Mahumetes II*, dominator Asiae, duorum Imperiorum, C. P. ac *Trapezuntini* eversor, anno tandem 1481, et ipse fato peremptus. Hujus filius, et imperii haeres, *Bajazethes II*, à proprio filio *Selimo* armis coactus cessit imperium, et ejusdem filii opera veneno extinctus est an. 1512.

Memorato *Turcarum* Imperio, gesta ab iis contra *Christianos* bella sequuntur. Itaque anno 1425 irruperunt in regnum *Cypri*, illud vastarunt, *Venetorum* imperatorem *Rago-*

(1) Coeperunt regnare in Anglia anno 1413 *Henricus V*, anno 1422 *Henricus VI*, anno 1483 *Eduardus*, eodem anno *Ricardus III*, anno 1485 *Henricus VII*, et anno 1509 *Henricus VIII*, auctor Schismatis. In Polonia autem anno 1434 *Uladislaus V*, anno 1444 *Casimirus IV*, anno 1492 *Joannes Albertus*.

nettum Priulium crudelissime interfecerunt; proximo anno occuparunt Nicosiam capto rege, quem anno 1427 restituerunt, vectigalem tamen ac subjectum. Thessalonicae cum ingenti Venetorum clade anno 1431 potiti sunt. Antigoniam urbem Epiri anno 1434 Amurathes II expugnavit. In Hungariam anno 1437 truculentus irrupit. Captam à Mahumete II, anno 1453, capite 5, C. P. dictum supra. Corinthum anno 1458 in sui potestatem redegerunt, et ad vectigalia pendentia compulerunt Peloponnesum. Bosna excoriato Stephano rege, Turcis cessit anno 1463. Theodosiam, vulgo Caffam, eriperunt anno 1475 Genuensibus, jam Stiria, et Carinthia incursionibus non semel vexata. Capta anno 1480 civitate Hydrunti, Episcopum serra lignea scisserunt. Venetis anno 1499 urbem Aeoliae Naupactam, vulgo *Lepantum*, abstulere, inde caedibus ac rapinis Forum-Julii usque irruentes. Illud adnotare sat erit, solum Mahumetem II, praeter Imperia duo, duodecim regna urbesque supra ducentas imperio suo subjecisse. Longe minora sunt quae Turcis contigerunt adversa. Frustra anno 1428 Cretam insulam, et anno 1444 Rhodum aggressi sunt. Non una tantum vice cum Schanderbejo adverso Marte pugnarunt, anno praesertim 1465. Recuperato Hydrunto ab Alphonso Calabriae duce anno 1481, in captivitatem redacti sunt quotquot illis aderant.

Sunt quaedam res post cruenta bella narrandae. Verona Scaligerorum sedes anno 1405 venit in potestatem Reipublicae Venetae. Ladislaus rex Apuliae anno 1408 Romam hostili manu aggressus ad fugam à Paulo Ursino compellitur. Exorta anno 1418 seditione Parisiis, interfecta fuerunt à populo fere duo millia studiosorum adolescentium. Genua anno 1423 expugnata fuit à Philippo duce Mediolanensi. Veneti cum Florentinis anno 1427 juncti sunt foedere. Joanna puella Lotharingiae, arma induens anno 1428, et Gallis auxiliares copias adducens, strenue pugnavit adversus Anglos, sed ab his capta an. 1429 viva combusta fuit Rothomagi (1). Genuenses anno 1434 sese vindicarunt in libertatem. Galli anno 1436 receperunt Lutetiam Parisiorum, quam occupaverant Angli (2). Lau-

(1) Anno potius 1430 capta Compendii, vulgo *Compiègne*. Dicta *Joanna d'Arch*, et puella *Aurelianensis*. Ejus patria *Domremy*.

(2) Quibusdam in Vestphalia deficientibus ab Episcopo Coloniensi anno 1446, ad Adolphum Clivensem Principem, ingeniose adnotatum tempus versu 2 Psalmi 31:

NoLlte fleri SICVT eqVVS, et MVLVS, qV1bVS non est InteLLeCtVS.

rentius Mediceae gentis decus, litterarum Mecaenas et princeps patriae (1), obiit Florentiae anno 1492, quo anno Christophorus Columbus, Ligur, novum orbem Hispanis et Lusitanis aperuit. Americus item Vesputius, Florentinus, anno 1497 quartam illam Orbis partem invenit, quae ab illius nomine nuncupatur America.

Addamus de Litterarum incrementis perpauca. Patrocinio praeclaudati Laurentii Medicei complures suffulti, ingenii sui vires exerere studuerunt. Hos inter celebrantur *Christophorus Landinus*, *Angelus Politianus*, *Laonicus Chalcondylas*, *Marsilius Ficinus*, *Joannes Lascaris*, aliique. Christophori ignoratur annus emortalis, sed ejus in Danthem Commentaria primo in lucem prodierunt Venetiis anno 1487. Obitus Politiani consignatur anno 1494. Florebat Chalcondylas circa annum 1484. Joannes Lascaris à Laurentio missus in Graeciam, ut rariora MSS. perquireret, magnopere in Etruria per idem tempus Graecarum Litterarum cultum promovit. Marsilii Ficini immortalis spiritus ex angustiis corporis exiit anno 1499. Ad Mediceas aedes, tanquam ad Musarum asceterium, etiam convolarunt vir summus *Ermolaus Barbarus*, Venetus, et ingeniorum phoenix (2) *Joannes Picus Mirandulanus*, ambo extincti anno 1494. Atqui hi eruditione claruerunt omnigena. Adde *Joannem Aventinum*, *Gerardum Mercatorem*, *Julium Caesarem Scaligerum*, *Joannem Sleidanum*, *Joachimum Camerarium*, *Georgium Fabricium*, *Raphaellem Volaterranum*, *Volphangum Lazium*, etc.

Quaslibet autem facultates exornarunt peculiari ratione viri doctissimi. Nam quis de latina lingua, et de eloquentia plus meruit *Ambrosio Calepino* (3), et *Laurentio Valla*? Ambrosius Augustinensis, auctor Dictionarii, quod omnium teritur manibus, ex Bergomensis familia Comitum Vallis Calephiae, ex qua eum ipsi, tum latinis Lexicis deprompta est appellatio,

(1) *Laurentius* filius fuit Petri II Medicei, et frater Juliani in factione *Pazzorum* interfecti anno 1478; discipulus Gentilis Aretini, ac pater Petri, qui ei successit in patriae regimine, et Joannis, qui ad summum Pontificatum ascendit assumpto nomine Leonis X.

(2) *Joannes Picus* natus an. 1463 obiit anno aetatis suae 23, nondum exacto, eique inscriptum Epitaphium:

Joannes jacet hic Mirandula. Cetera norunt

Et Tagus, et Ganges, forsitan et Antipodes.

Obiit Picus die 15 kal. Decembris, quo die Florentiam ingressus est Carolus VIII, rex Galliarum.

(3) *Ambrosii Calepini* Dictionarium in lucem primum prodit anno 1504, unde editio anni 1509 dicata Aegidio Viterbiensi, est secunda, non prima.

ad annum 1511 pervenit. Florebat eruditione, et eloquentia circa annum 1460, et toto deinceps vertente saeculo *Joannes Jovianus Pontanus*. Laurentius Valla decessit Romae an. 1465 sequenti epitaphio in aede Lateranensi cohonestatus,

Laurens Valla jacet, Romanae gloria linguae:

Primus enim docuit, qua decet arte loqui.

Excelluere oratoria arte *Jannotius Manetti* Florentinus, *Bartholomaeus Facius* Genuensis, et *Augustinus Dathus* Senensis, de quibus agit etiam Caveus ad annos 1440, 1450, et 1460. Sola Florentia tres Historicos percelebres prae ceteris produxit: *Poggium Bracciolini*, *Mathaeum Palmerium*, et *Benedictum de Accoltis*: Aretium *Leonardum Brunum*: Chiensis Insula *Leonardum Justinianum*. Contigit Poggii obitus anno 1459. Palmerii anno 1475. Benedicti anno 1466. Brunus decessit anno 1443 aut sequenti: Justinianus post annum 1453. Notatur autem Poggii Epigrammate Sannazarii (1), quod Florentinorum discordias praeterierit silentio; et Palmerius (2), quoniam docuit Pythagoricam animarum transmirationem. Leonardo Bruno in Florentino S. Crucis Templo erectum fuit cum epitaphio (3) marmoreum sepulcrum, atque in ejus funere eloquentissimam habuit orationem praelaudatus Jannotius Manetti. Synchronus iis fuit *Hugolinus Verini*, qui Florentiam perpolito carmine illustravit, aliaque plura metro conscripsit (4). Hoc demum saeculo de rerum inventione scripsit *Rodulphus Agricola*, qui libros suos absolvit anno 1480. Excelluerunt postremo *Joannes* de Imola Jurisprudentia, et eodem fere tempore *Baldus*: Mathesi *Joannes* Regiomontanus: Latinitate *Pomponius Laetus*; de quo vide supra cap. 3. Ex-

(1) Actii Sinceri San. de Poggio Epigr.

Dum patriam laudat, damnat dum Poggius hostem.

Nec malus est civis, nec bonus Historicus.

(2) De Palmerio Hugolinus Verinus lib. 2 Illustr. Fl.

Tu quoque, Palmeri, quamquam te ceperit error

Spirituum haud parvo es celebrandus honore.

(3) Inscriptio ad Leonardi Aretini Sepulcrum in Templo FF. Minorum Conventualium Florentinae:

Postquam Leonardus è vita migravit, Historia luget, Eloquentia muta est, ferturque Musas, tum Graecas, tum Latinas lacrymas tenere non potuisse.

(4) De Poetis *Maphaeo Vegio*, *Angelo Politiano*, *Francisco Philelpho*, et *Michaele Marullo*, qui periit submersus in Caecina Hetruriae amne, vide *Vossium de Poetis Latinis* cap. 7. Inter Florentinos excelluit quoque *Paulus Pauli F.*, de quo *Hugolinus Verinus*:

Qui Paulum memorem ? terram qui norat, et astra,

Qui Perspectivae libros descripsit, et arte

Egregius Medica multos à morte reduxit.

celluit inter Rhetores *Bartholomaeus Fontius Florentinus* eodem tempore, quo memoratus Angelus Politianus; atque de illo scriptum reperi,

*Fontius est Rhetor, pubis moderator Hetruscae,
Judicio, et nulli morum pietate secundus.*

Ad Scientiarum ornamentum haud mediocriter contulerunt institutae aut restauratae hoc saeculo Academiae. Herbipolensis in Franconia initium habuit anno 1403. Basileensis anno 1459. Friburgensis an. 1460. Ingolstadiensis anno 1472. Moguntina an. 1482. Melioribus legibus an. 1452 formata Schola Parisiensis, et elegantioris doctrinae Praeceptoribus instructa Monasteriensis in Vestphalia an. 1490 (1).

Contulit demum quamplurimum ad litterarum splendorem, et studiosorum commodum artis Typographicae inventio. Hanc Historici referunt ad annum 1440, et Auctorem faciunt *Joannem Gottenburgen Argenteratensem*, commorantem Moguntiae. Hanc artem *Sixtus Rusinger*, et *Uldarius* quidam Germanus circa annum 1470 Romam, ac Neapolim traduxerunt. Exercuerunt illam primitus *Joannes Fust*, et *Petrus Schoeffer*, item Germani. In Gallias primum intulit circa annum pariter 1470 *Ulricus Gering Constantiensis*. Ad perfectionem adduxere Venetiis circa annum 1500 *Aldus Manutius*, et Parisiis *Robertus Stephanus*. Antiquiores libri, qui absque loci, et Typographi nomine inveniuntur impressi, sunt *Psalmorum Codex* anno 1457, *Rationale dwinorum Officiorum Gullielmi Durandi* anno 1459, *Catholicon Joannis Bladi de Janua* anno 1460, *Decor puellarum* anno 1461, *Biblia Latina* anno 1462. Moguntiae autem cum nomine Joannis Fust, et Petri Schoeffer impressum fuit anno 1465 opus Ciceronis *De Officiis*. Qui artis tam praeclarae inventionem Germanis invident, ajunt apud Sinenses, et Mexicanos ante plures annos obtinuisse; sed iis, quos laudavi, artem litterarum fusoriam, formam, notasque, et dictiones, ac pagellas conjungendi facilitatem, non possumus denegare (2).

(1) Institutae ulterius fuerunt Academiae Taurinensis anno 1405. Lipsiensis an. 1408. Lovaniensis anno 1426. Lovaniensem Academiam, quam Joannes dux Brabantiae instituit anno 1426, Eugenius IV confirmavit an. 1431. Codaniae vulgo *Copenhagen* in Dania, initium habuit an. 1479, auctore Christiano I. Andreaeapolitana anno 1431. Valentina an. 1452. Nannetensis an. 1460 et Rostochiensis an. 1490.

(2) De artis Typographicae inventore Aprutinus Episcopus:

*Imprimit ille die, quantum non scribitur anno,
Et quidam illius aevi Teutonicus;*

DECIMUM SEXTUM ECCLESIAE SAECULUM.

CAPUT I.

PONTIFICES, QUI SAECULO XVI PRAEPUERUNT ROMANAE ECCLESIAE.

OBITUM Alexandri VI Rom. Pontificis, consignavimus anno 1503, die 18 mensis Augusti. Quo extincto usque ad saeculum XVII, successive Romanae praefuerunt Ecclesiae *Pius III, Julius II, Leo X, Hadrianus VI, Clemens VII, Paulus III, Julius III, Marcellus II, Paulus IV, Pius IV, S. Pius V, Gregorius XIII, Sixtus V, Urbanus VII, Gregorius XIV, Innocentius IX, Clemens VIII.*

CCXVII. Pius III, antea Franciscus Card. Piccolomineus, Senensis, filius Laudimiae sororis Pii II, atque singulari doctrina praeditus, prout ejus apud M. Ant. Sabellicum declarant Epistolae, XV kal. Nov. anno 1503, quae erat Pontificatus sui vicesima sexta dies, exequi res, quas meditabatur maximas, praeveniens morte, non potuit.

CCXVIII. Suffectus Pio III *Julius II*, seu Julianus Cardin. Roboreus, Ligur, et nepos Sixti IV. De illo Erasmus interpretatur adagium, *de remo ad tribunal*, et Hadrianus Junius alterum proloquium, *de suapte in triumphalem quadrigam*; quod adolescentulus navicula *Arbizuola* Genuam caepas detulerit. Priusquam clauderetur Conclave, summo omnium assensu electus est Pontifex; neque praecedentis alicujus Pontificis, sed *Julii Caesaris*, inquit Papirius, *ob bellicam virtutem celeberrimi*, nomen assumpsit. De illo praecitatus Erasmus Bononia an. 1506, ad Hieronymum Buslidianum scripsit: *in praesentia quidem in Italia mire frigent studia, fervent bella. Summus Pontifex Julius belligeratur, vincit, triumphat, plane*

*Nuper ab ingenio Rhenanae gentis et arte
Librorum emerisit copia larga nimis.
Et qui è divitibus vix regi obvenerat olim,
Nunc liber in tenui cernitur esse casa.
Quae doctos latuit Graecos, Italosque peritos,
Ars nova Germano venit ab ingenio.*

que Julium agit. Perusia expulit Balliones, Bononia Bentivolos. Magnificentissimae Vaticanae aedis, architecto Bramante, fundamenta projecit, ad stipem colligendam apertis Indulgentiarum thesauris. Savonae item Templum Virginis, et Episcopium splendido sumptu ampliavit. Adversus Concilium Pisanum indixit Synodum V Lateranensem Oecumenicam; sed nondum absoluta obiit anno 1513, IX kal. Martias, clarus elogio Hieronymi Fracastorii, et carmine Hadriani Cardinalis; notatus tamen (1) epigrammate Gilberti Ducherii.

CCXIX. Joannes Cardinalis Mediceus Flor. successit Julio, nomenque Leonis X assumpsit. Pontificatum, quem consecutus fuit anno 1513, V idus Martii, repentina morte dimisit anno 1521, kal. Decembris (2). Lateranensem V Synodum absolvit: Lutheri in Romanam Ecclesiam debacchantis proscripsit articulos: Henricum VIII, qui eundem Lutherum impugnavit (3), titulo decoravit *Defensoris fidei*. Litteras magnopere coluit, atque magno habuit in pretio sapientes viros, poetas praesertim; necnon musicos, ac pictores, inter quos Raphaellem Urbinatem. Veterum MSS. diligentissime perquiri curavit, lusitque et ipse aliquando ex tempore festivis versibus (4). Qui illum infectum lue venerea, simo-

(1) Epigramma:

*In Gallum, ut fama est, bellum gesturus acerbum
Armatam educit Julius urbe manum;
Accinctus gladio claves in Tiberidis amnem
Projicit, et saevus talia verba facit:
Quum Petri nihil efficiant ad praelia claves,
Auxilio Pauli forsitan ensis erit.*

Hadrianus S. R. E. Cardinalis S. Chrysogoni eleganti carmine narravit Julii II iter, quo Roma Bononiam adit. Incipit Carmen illud,

*Augusti memoranda dies vigesima sexta
Pontificem magna Roma dimisit Julum,
Pene omni Patrum, et procerum comitante Senatu.*

(2) A cubiculario suo Bernabè Malespina propinatum Leoni venenum suspicati sunt nonnulli. Vide Guicciard. lib. 14. Leo filius fuit Laurentii Medicei, et Claricis Ursinae, discipulus Angeli Politiani, et Bernardi Michelotti, graecis latinisque litteris imbutus, creatus Cardinalis anno aetatis suae 13, Summus Pontifex 37.

(3) Henricus VIII librum de VII Sacramentis misit ad Leonem X cum disticho:

*Anglorum rex Henricus, Leo decime, mittit
Hoc opus, et fidei testem, et amicitiae.*

(4) Istiusmodi versus occurrunt nonnulli apud Bayle in Dict. V. Leo X, et tom. IV *Histoire des Papes*. Leonem X oculis caligasse tradunt, et annos Pontificatus sui ita non recte cernendo signasse MCCCCLX, quorum numerorum lepida fertur explicatio: at non credo caecutientem numeros Romanis litteris tam eleganter pinxisse.

niaca labe, magicis praestigiis, vitiisque plurimis scripserunt, caecutientes non viderunt operum, ac virtutum ipsius magnitudinem. Ii autem, qui ajunt fabulam reputasse Evangelium, falsidici omnino sunt existimandi, ducti unius Balei in Apostolicam sedem iniquissimi testimonio, ut fatetur etiam in *Diction.* Petrus Bayle. Miramur et Sannazarium à diacitate non temperasse (1), scriptitans de Leone Epigramma.

CCXX. Sedit post Leonem *Hadrianus VI*, Trajecti ad Rhenum humili loco natus, doctor Lovaniensis, et praeceptor Caroli V, creatus praeter omnium opinionem anno 1522, V idus Januarii, pacis amator, rerumque omnium contemptor, Berni tamen, Pierii Valeriani, et Sannazarii (2) notatus carmine, adeo, ut verissimum illud fit, *Genus irritabile Vatum*, quod memoravimus superiori saeculo cap. 1, pertractantes de Alexandro VI. Obiit anno 1523, XVIII kal. Octobris.

CCXXI. Deinde Ecclesiae praefuit *Clemens VII*, antea Julius Card. Mediceus, patruelis Leonis X. Electus est anno praedicto 1523, XIII kal. Decembris, et decessit anno 1534, VI kal. Octobr. Sedente illo contigit depopulatio Urbis, de qua in Apendice. Plura de Clemente VII Pallavicinus, Hist. Conc. Trid. lib. 3, cap. 15. Sanderus lib. 1 de Schismate Anglicano, et Nat. Alex. art. 5, quae legenda sunt ut ab imprudentiae nota Pontifex iste purgetur.

CCXXII. Creatus postea Sacrorum Comitiorum initio *Paulus III* (3), antea Alexander, Card. Farnesius; qui virtute, fideique zelo fervens in Henricum VIII Angliae regem, spiritualia arma convertit, ad comprimendas haereses Oecume-

- (1) Sannazarii Epigramma:

Sacra sub extrema si forte requiritis hora

Cur Leo non potuit sumere, vendiderat.

Extat ejusdem Sannazarii Epigramma aliud, quod incipit:

Sumere maternis titulus cum posset ab ursis, etc.

- (2) Sannazarii:

Classe virisque potens, domitoque Oriente superbus

Barbarus in Latias dux quatit arma domos:

In Vaticana noster latet; hunc tamen alto,

Christo, vides coelo, (pro dolor!) et peteris?

Hadrianum veneno sublatum tradunt aliqui. Aedificato à se magnificis sumptibus Collegio Lovaniensi jussit vestibulo aureis litteris inscribi:

Trajectum plantavit, Lovanium rigavit, Caesar incrementum dedit.

(3) Paulus III omnium primus anno 1536 edidit Bullam, quae legitur Romae feria V majoris habdomadae, et appellatur idcirco *In coena Domini*. Incipit: *Consueverunt Romani Pontifices*. Ampliata fuit à S. Pio V anno 1567. Rursus à Paulo V an. 1610. Item ab Urbano VIII an. 1627. Ea nunc obtinet, et incipit, *Pastoralis Romani Pontificis vigilantia.*

nicum indixit Concilium, decennales inducias inter Carolum V, Imp., et Franciscum I, regem Galliarum, firmavit, persolvitque naturae debitum anno 1549, IV idus Novembris.

CCXXIII. Rexit tum Ecclesiam *Julius III*, à die 8 Februarii anno 1550, usque ad diem 23 Martii anno 1555, quo factis cessit. Romae natus, sed ex oppido Hetruriae Montis S. Sabini oriundus, obscurissimo genere fuit (1). In ejus vituperationem narrant, quod adolescentulum perditae famae, et custodem simiae ornaverit purpura, et illud carpunt, quod sculpi jusserit numisma cum sui imagine, ense apposito, inscriptisque verbis Isaiae, cap. 60, *Gens, et regnum, quod non servierit tibi, peribit*. Verum cur potius in Julio non commendemus intermissi Tridentini Concilii instaurationem, Hebraici Talmud, librorumque haeticorum damnationem, et reducendi ad gremium Ecclesiae regnum Angliae studium maximum, atque ardentissimum?

CCXXIV. *Marcelli II*, Cervini Politiani, quem ad Pontificatum anno 1555, V idus Apriles, boni quique gratulabantur evectum, obitum post dies 21, apoplexia acceleratum, Romana civitas, et universa Ecclesia deslevit (2).

CCXXV. *Paulus IV*, successor Marcelli, inauguratus est Pontifex praedicto anno 1555, X kal. Junias, obiitque anno 1559, XV kal. Sept. Vocabatur antea Joannes Petrus, Card. Carafa, Episcopus Theatinus, à quo Clerici Regulares, quorum cum S. Cajetano fuit institutor, *Theatini* cognominantur. Pro fide Orthodoxa irrequiete pugnavit, et sanctissimae Inquisitionis tribunal privilegiis amplissimis communivit. Improbi homines eam ob rem Pauli statuam in Capitolio erectam, capite abscisso dejecerunt, quam anno 1708 restituit Clemens XI (3). Appositi ad fractum gladiatoris simulacrum, quod Pas-

(1) Illius cognomen *de' Ciocchi*.

(2) *Marcellus* pristinum nomen retinuit in venerationem S. Marcelli I. Adeo fuit humilis, ut absque solemnibus pompa, et bellicorum tormentorum strepitu, imponi sibi jusserit Pontificis Maximi tiaram.

(3) Eidem Statuae apposita inscriptio: *Paulo IV, Pont. Max., scelerum Fidei integerrimo, Catholicae Fidei accerrimo Propugnatori*. Haud bene moratos nepotes Roma excedere jussit. Haeticorum libros gravi anathemate legi, et retineri prohibuit, illorumque, et ceterorum noxiorum indicem fieri, et publicari mandavit. Subtulit ad sublevandam plebem annuanae penuriam: dedit operam, ut in Urbe artes omnes quodammodo reviviscerent: Judaeis Synagogas excidit, septa coarctavit, usuras inhibuit, glauci coloris pileum indixit: in actu quolibet, in verbis, in incessu, in gestu nihil unquam ostendit non decorum, non honestum, non grave. Nil mirum, si Petrus Paulus Vergerius, apostata impudentissimus, aut hujus furfuris homines in tam excelsi animi Pontificem fuerint debacchati.

quillum vocitant, foedissimi versus, cujusmodi est impudentissimum distichon :

*Hic Carafa jacet, Superis invisus et imis:
Styx animam, tellus putre cadaver habet.*

CCXXVI. In *Pio IV* successore Pauli, eique suffecto die 26 Decembris, anno 1559, ex Medicea familia Mediolanensi, quum laudare possimus Tridentinae Synodi complementum, et confirmationem, cum Ferdinando I Imp., ceterisque christianis Principibus concordiam maximam, tantaque Urbis ornamenta, ut de hoc Pontifice dictum sit:

*Marmoream me fecit, eram cum terrea, Caesar,
Aurea sub Quarto sum modo facta Pio :*

illud commemoramus tantummodo, utique faustissimum, quod morienti ejus ex sorore nepos Carolus Borromaeus, et Philippus Neri, viri sanctissimi adstiterint. Decessit IV ante idus Decembris, anno 1565.

CCXXVII. Rexit deinde Ecclesiam à die 7 Januarii anni 1566, usque ad kalendas Majas anni 1572, *S. Pius V*, Ord. Praedic. Insuper dictus antea Michael Ghislerius. Hujus in propugnanda fide solitudinem, in Deiparam Virginem devotionem, in comparanda adversus Turcas expeditione curam studiumque, in devovendo diris Elisabetham, Anglorum Reginam, Apostolicum zelum in solando Mariam Stuartam, Scotorum reginam, paternum amorem, in juvando auxiliariis militibus, pecuniisque Christianissimum regem Carolum IX contra Huguenotos pugnantem, liberalissimum animum, ceteraque omnium virtutum decora, mirari quidem, at celebrare satis non possumus. Id in ejus funere omni eloquentiae vi praestare tentavit Marcus Antonius Muretus, orator percelebris.

CCXXVIII. Promotus postea ad supremum Ecclesiae regimen *Gregorius XIII*, id est, Hugo Boncompagnus, Bononiensis. Contigit ejus electio anno 1572, III idus Majas, obitus an. 1585, IV idus Apriles. Praecipua ejus merita complectitur inscriptio ad illius statuam erectam in Capitolio. Ea hisce concepta est verbis: *Gregorio XIII, Pontif. Max. Ob farinae vectigal sublatum, Urbem templis, et operibus magnificentissimis exornatam, H. S. Octingentes singularem beneficia in egenos distributum, Ob Seminaria exterarum nationum in Urbe, ac toto pene terrarum Orbe, Religionis propagandae causa, instituta, Ob paternam in omnes gentes charitatem, qua ex ultimis novi Orbis insulis Japoniorum Regum Legatos, triennis navigatione ad obedientiam Sedi Apostolicae exhibendam primum venien-*

tes Romam, pro Pontificia dignitate accepit, S. P. Q. R. (1).

CCXXIX. Sequitur *Sixtus V.*, antea Felix Peretti, Ord. Min., in Piceno ortus humili loco, sed animi magnitudine, rebusque preclare gestis nulli fere secundus. Debet illi plurimum Romana civitas, aedificiis, fontibus, obeliscis, Vaticana Bibliotheca, templis, stratisque viis exornata: debet Ecclesiasticae ditionis amplitudo, latronibus, improbisque hominibus expurgata. Debet Apostolica Sedes ob vindicatam jurisdictionem, ob aerarium summopere adauctum, ob Quirinales aedes instauratas et ampliatas. Lauretum jure Civitatis donatum, Picenum universum, et Mendicantium Ordines, ex quibus ad Vaticanam purpuram saltem quatuor Theologos adsumi Constitutione decrevit, Sixto plurimum debent. Pontifex iste, litterarum patronus, sapientum Mecaenas, insectator vitiorum, cunctis etiam summis Principibus aequè diligendus, ac formidandus, creatus fuit anno 1585, VIII kal. Majas, et lenta febris, non absque suspitione veneni, extinctus anno 1590, VI kal. Septembris (2).

CCXXX. Urbani VII, antea Joannis Baptistae, Card. Castanei, patria Genuensis, erogatum in puellarum dotes universum

(1) *Calendarium*, quod ab ejus nomine dicitur *Gregorianum*, anno 1582 emendatum prodit, publico diplomate in toto Orbe Christiano servandum, quamquam illud Graeci et Novatores rejiciunt, levi ratione ducti, quod nempe *Calendarium* reformare munus sit laicorum Principum, propterea quod illud opera Sosigenis confecerit Julius Caesar, correxerit Augustus, aliique Imperatores immutaverint. Vid. Blondei, *Histoire du Calendrier Romain*. Futilis ratio: quae enim ad Festorum immobilium spectant celebrationem, decernere Ecclesiastici est juris; definitus à PP. Nicaenis celebrandi Phaschatis dies; statutae ab aliis Synodis, Ecclesiarumque Pastoribus, et de uno in alium diem translatae Solemnitates complures.

(2) Praeter numismata, et inscriptiones plurimas, quae Sixti egregia facta declarant, extant in Bibliotheca Vaticana haec de illo disticha:

- I. Omnia tuta vides, caput Orbis Praeside Sixto.
Astrea est terris reddita, paxque mari.
- II. Sicarios Sixtus zelo auspice perdidit, inde
Ubertas campis reddita, paxque gregi.
- III. Quae fuit à parco congesta pecunia Sixto,
Turcae erit exitium, praesidiumque Petri.
- IV. Ob erectam, et Apostolo Paulo consecratam Antonini columnam:
Jure Antoninum Paulo vis, Sixte, subesse;
Nam vere hic Pius est, impius ille Pius.
- V. Ob aquas ad Centumcellas deductas:
Urbs vicina mari mediis sitiebat in undis,
Nunc dulces Sixti munere potat aquas.
- VI. Pontinas Sixtus potuit siccare paludes,
Fontibus ut potuit sicca rigare loca.

Cetera praetermitto.

patrimonium (1) commemorabo dumtaxat; nam ad Sacerdotii eulmen provectum XVI kal. Octobris, cit. anno 1590, VI kal. ejusdem mensis,

Abstulit atra dies, et funere mersit acerbo.

En. XI, 28.

CCXXXI. Nec diuturnus Pontificatus *Gregorii XIV*, antea Nicolai Sfondrati Mediolanensis, à quo Cardinales Regulares birretum rubrum acceperunt, regimen quippe Ecclesiae sibi commissum anno 1590, die 5 Decembris, migrans ad plures dimisit proximo anno 1591, die Octobris decimaquinta.

CCXXXII. Quid *Innocentius IX* subrogatus Gregorio die 29 Octobris? Vocabatur antea Joannes Antoninus Fachinetti, Card. Bononiensis, omnibus integritate, eruditione ac prudentia acceptissimus. Misertus egenorum multiplicavit annonam; sed utiliora meditantem, die 29 Decembris citissima mors extinxit.

CCXXXIII. At decennium ac mensem in Pontificatu exegit *Clemens VIII* Florentinus, ex nobili Aldobrandina Familia,

(1) Adscendit haereditas illa ad triginta aureorum millia: dotesque illae adauctae distribuuntur Virginibus Romae, in Aede S. Mariae *ad Minervam* nuncupatae, VIII Kal. Aprilis, à Sodalitio instituto à Joanne, S. R. E. Car. Turrecemata, Ord. Praed.; cujus institutionis causa significatur versibus in Sacratio ejusdem Aedis *ad Minervam* marmore insculptis:

Ne male patrandis stupris, quod avara merentio

Forma puellaris; saepe coegit inops,

Annua pauperibus stips est, hic pensa viritim,

Dosque maritandis conditu virginibus.

Munus et officium Sancti celebrate, Quirites,

Cum vicina venit Martia quinta dies;

Terrestri ut censu coelestia regna paretis,

Pollicita et vobis centupla messis erit.

De obitu autem ejusdem Pontificis Urbani VII, et decessoris sui Sixti V, legimus morale, quod hic subjicitur, Epigramma, editum à quodam Petro Lindebergio:

Pontificum properata volunt quid funera bina?

Fult certe his aliquid significare Deus.

Vix magnae matri Sixtus sua tradidit ossa,

Mox est Urbanus contumulatus humo.

Ille ubi complexset clarus diademate lustrum

Hic ubi regnasset quinque novemque dies.

Vera loquar; veniam da, Lector, vera fatenti,

Non odium ut dicam, nec facit illud amor.

Si mihi tam subito mors velles demere vitam,

Essem qui nunc sum, non cuperem esse Papa.

Vos, ò cardinei Patres, hinc discite, quid sit

Pontificis summi, et totius orbis honor.

Orbis honor vanus plane est, atque omnia vana,

Omnibus at vanis vanior omnis homo.

eui nomen pridem Hippoliti. Etenim consecutus est summum Ecclesiae Imperium anno 1592, III kal. Februarias, ac deposuit morte anno 1605, die 3 Martii. Henricum IV, Galliarum Regem, adhaerentem haereticis, deponi curavit; sed professum postea Catholicam fidem solvit anathemate, et in Ecclesiae sinum recepit. Alphonso II Estensi, absque liberis mortuo, recuperavit Ferrariam, eandemque urbem adiit 27 Cardinalium comitatu. Ob excitatas circa doctrinam Ludovici Molinae de Concordia liberi arbitrii cum donis divinae gratiae gravissimas contentiones, instituit Congregationes de Auxiliis, mandans, ut ad mentem S. P. Augustini, cujus sententias Pontifex ipse accurate collegit, tota dirimeretur controversia. Indixerat autem Clemens, quando decubuit, earum Congregationum disputationem trigesimam octavam.

CAPUT II.

ENUMERANTUR CONCILIA SAECULO XVI CELEBRATA.

Duo hoc saeculo celebrata fuere Concilia Oecumenica, Lateranense V, et Tridentinum. Quoniam vero illud ad abolendam Pragmaticam sanctionem, actaque rescindenda Concilii Pisani coactum fuit, horum aliqua praemittenda est notitia.

Sanctio itaque *Pragmatica* est Constitutio edita in Synodo Bituricensi anno 1438, sub Carolo VII, Galliae rege, qua auctoritas Concilii praefertur auctoritati Pontificis, Episcoporum electio committitur collegio Canonorum, *expectativis* gratis locum esse non sinit, prohibet beneficiorum reservationem, declarat possessionem triennem esse sufficientem ipsorum beneficiorum titulum, numerum Cardinalium ad 24 coarctat, aliaque Apostolicae Sedi injuriosa, et in 23 articulos distributa, definit. Pragmaticam hanc Sanctionem Eugenius IV, Pius II, aliique Romani Pontifices frustra delere tentarunt, donec per *Concordatum* inter Leonem X et Franciscum I, anno 1516, concessa Regni nominatione Episcoporum, reservata Pontifici confirmatione, aliisque articulis aut omissis, aut emendatis, sedata est controversia. Vide Petrum de Marca, lib. 6 *Concordiae*, cap. 9. Sedente itaque Julio II, atque in se praelatorum ac principum, praesertim Ludovici XII, Galliarum Regis, indignationem commovente spiritualibus ac temporalibus armis; idem Ludovicus, habitis apud Turones comitiis, de indicendo Concilio nationis Germanicae et Gallicae, haud dissentiente Maximiliano Imperatore, deliberavit, per litteras

quibusdam erga Julium, male affectis Cardinalibus ad hoc exequendum permotis.

Istis itaque actoribus Conciliabulum Pisanum, celebrandum anno 1511 kal. Septembris, indictum fuit ab Episcopo Gurgensi, Matthaeo Lango, Caesaris in Italia Vicario: ac stata die Pisis convenere quatuor Cardinales, et quorundam aliorum Procuratores, ac plures, praesertim Galliarum, Episcopi, necnon Maximiliani et Ludovici Oratores. Celebrata Synodus in Ecclesia S. Michaelis Camaldulensium; praefuitque Bernardinus *Caravajal*, Card. Hispanus. At Julius, ut Conventiculum illud dissolveret, Lateranense Concilium indixit, inchoandum proximo anno 1512, die 19 Aprilis, lata quoque in eos, qui Pisis convenerant, Bulla. Post tres sessiones Concilium istud Pisanum translatum est Mediolanum, ibique lata in Julium depositionis sententia anno 1512, die 21 Aprilis, post sessiomen VIII fuit absolutum.

Igitur *Lateranense* Concilium V sub Julio II inchoatum est anno 1512, tertia die Maji, eloquentissima Oratione Aegidii Viterbiensis tunc Augustinensium magistri: absolutum fuit autem sub Leone X anno 1517, die 16 Martii. Episcopi hujus Concilii quinquennio numerum 120 numquam excesserunt. Conciliabuli Pisani acta in eo fuerunt rescissa, proscripta Sanctio Pragmatica, Cardinales Schismatici veniam petentes, et quae in Pisana Synodo gesta fuerunt damnantes, dignitati suae restituti, montes Pietatis approbati, electiones Pontificis simoniacae declaratae irritae et nullae, aliaeque ad fidem moresque spectantia saluberrime statuta fuerunt (1).

Tridentinum Concilium, praecedentium omnium Generantium corona, indictum à Paulo III anno 1542, XI kalendas Junias, celebrari coeptum est anno 1545, idibus Decembris.

(1) Prior hujus Lateranensis Concilii sessio habita est die 10 Maji. Acta Concilii Pisani rescissa fuerunt Sess. 2 habita die 17 ejusdem mensis. Pragmatica Sanctio proscripta in sessione 4, decima die Decembris. Huic Synodo Generali interfuerunt initio cum Pontifice Julio Cardinales 15, Patriarchae Alexandriae et Antiochenus, 22 Archiepiscopi cum Assistentibus Pontificio Solio, et Episcopi alii 55, Generales Ordinum Mendicantium, et Oratores Regis Hispaniarum, Venetorum, et Florentini Ducis. Accesserunt anno 1515 dum haberetur sessio 7, Oratores quoque Sigismundi Regis Poloniae. Advenerunt tandem et Oratores Christianissimi regis, quorum unus scilicet Claudius Serissellus, Episcopus Massiliensis, sessione 9 causam egit Antistitum Galliarum, qui accusabantur proptereaquod ad Synodum non convenerant. Sessione undecima die 19 Decembris anno 1516 promulgatum, prolatumque *Concordatum*, de quo paulo supra, cui tamen non omnes Galliarum Antistites, Procerumque Senatus statim praebuerunt assensum.

Interfuerunt autem Cardinales 6, Legati 4, Patriarchae 3, archiepiscopi 32, Episcopi 228, Abbates 5, Generales Regularium Ordinum 7, Theologi cujusque instituti quamplures. Habita sub Paulo III sessiones 10, octo Tridenti, duae vero Bononiae, quam in urbem translatum fuit ob aeris infectionem anno 1547. Revocatum sub Julio III Tridentum anno 1551, eodemque Pontifice sex celebratae fuerunt sessiones; in quarum postrema, seu Concilii XVI, habita die 28 Aprilis anno 1552, decreta fuit Concilii ob incurrentia bella suspensio. Reassumptum postea anno 1562 sub Pio IV, aliisque novem sessionibus additis, absolutum est anno 1563, firmatum subscriptione Patrum 255, atque anno proximo 1564 constitutione ejusdem Pii IV, edita Romae VII kal. Febr., confirmatum, et publicatum. Profecto quidquid inter nos, et haereticos controvertitur, praemissis pluribus discussionibus, haec Sacrosancta Synodus declaravit ac definivit, nimirum canonem divinarum Scripturarum, Apostolicas traditiones, doctrinam de peccato originali, de justificatione, et de gratia, numerum, et effectus SS. Sacramentorum, partes poenitentiae, transubstantiationem Eucharisticam, sacrificium Missae, quae pertinent ad matrimonium, Sacrarum Imaginum, et Reliquiarum usum, venerationem, et cultum; iis quae ad reformationem Episcoporum, Clericorum, Monachorum, cunctorumque fidelium videbantur necessaria, luculenter expositis et constitutis.

Praeter duo Generalia Concilia, de quibus pertractatum est modo, alia complura saeculo XVI celebrata fuere ad fidem Orthodoxam confirmandam, moresque sancte recteque instituendos, videlicet anno 1528 *Parisiense*, ac *Bituricense*: anno 1536 *Coloniense*: anno 1549 *Coloniense* alterum, *Moguntinum*, ac *Trevirense*: anno 1565 *Toletanum*, *Cameracense*, et *Mediolanense I* S. Caroli Borromaei: anno 1569 *Mediolanense II*: anno 1573 *Mediolanense III*: anno 1576 *Mediol. IV*: anno 1579 *Mediolanense V*; et anno 1582 *Mediolan. VI*. Quae *Mediolanenses* Synodi sex celebratae studio prae laudati sanctissimi Cardinalis et Archiepiscopi Caroli, una cum aliis dioecesanis, de quibus legenda sunt *Acta Ecclesiae Mediol.*, Ecclesiastici regiminis perfectissimam normam, Sacramentorum exactam administrationem, Clericorum irreprehensibilem honestatem, Christianae vitae rudimenta, rationemque integerrimam, tradunt, declarant, praescribunt. His adde Concilium *Mecliniense* anno 1570, *Rothomagense* anno 1581, *Burdigalense*, et *Remense* anno 1583, *Bituricense* anno 1584, *Aguense* anno 1585, *Tolosanum* anno 1590, *Avenionense* anno 1594, et

Aquilejense anno 1596 etc. His vero, de quibus omnes agunt Historici de Synodis pertractantes, adjiciamus oportet *Diamperitanam* apud Indos, nuncupatos Christianos *S. Thomae*, celebratam anno 1559 ab Alexio *de Menzes* Augustinensi, et Romanis typis editam, notisque illustratam anno 1745 à Joanne Facundo *Raulin* ejusdem Ordinis.

CAPUT III.

IN QUO HAERESEON MONSTRA EXPONUNTUR, ET ANGLICANUM SCHISMA DESCRIBITUR.

NULLA aetas saeculo, in quo versamur, haeticorum hominum, errorumque fuit unquam feracior. Prodierunt enim hac tempestate Lutherus, Melanchthon, Flaccus Illyricus, Carolostadius, Zuvinglius, Oecolampadius, Bucerus, Petrus Martyr, Ochinus, Joannes Agricola, Osiander, Staneatus, Musculus, Brentius, Smidelinus, Storkius, Munsterus, Joannes Leydensis, Calvinus, Castalion, Servetus, Blandrata, Socinus, Marotus, Theodorus Beza, Arminius, et alii.

Ac *Martinus Lutherus* ceterorum antesignanus, natus Islebii anno 1483, ingressus monasterium Erfordiense Augustinianae Congregationis Germaniae anno juxta Floremundum 1504, juxta Calvisium vero 1506, coepit contra Indulgentias primum bacchari anno 1517, in alia errorum portenta exinde prolapsus, maxime circa justificationem, et efficacem virtutem Sacramentorum. Ad Generale Concilium anno 1518 audacter provocavit; et anno proximo celebrem habuit Lipsiae cum Eckio disputationem de primatu Romanae Ecclesiae. Articuli ejus 41, à Leone X anno 1520 fuerunt damnati (1). Addidit postmodum alios nequiores, affirmans post Adae lapsum in hominibus extinctum esse liberum voluntatis arbitrium, impossibilia esse praecepta Dei, peccata dum remittuntur non deleri, sed dumtaxat non imputari, omnia justorum opera esse inquinamenta, et peccata, timorem gehennae reddere hominem magis hypocritam, et peccatorem: Romanum Pontificem esse Antichristum, in Eucharistia permanere cum Domini corpore substantiam panis, Purgatorium commentum esse Papisticum,

(1) Coeperunt anno 1522 inter Lutheranos etiam mulieres contra monitum Pauli praedicare verbum Dei. Princeps harum mulierum Argula non obscuro exorta genere. Etiam Montanistis suas fuisse Prophetissas Priscillam, et Maximilianam alibi diximus. Idem de Pepuzianis tradit S. Epiphanius h. 49 et de Collyridianis h. 79. Irrupit in haec tempora omnium fere superiorum haeresum colluvio.

fere omnibus Wicleffi, et Hussitarum instauratis deliramentis. Quibus ab Ecclesia, et à catholicis Universitatibus Theologorum, semel iterumque proscriptis, adeo pervicacior evasit, ut religionis pudorisque jugo prorsus excusso, anno 1525 uxorem duxerit Christo ereptam, id est, monialem Catharinam de Borè nuncupatam, apud Erasmum, suosque sectarios, contemptum et derisionem maximam sibi comparans. Pluribus demum accitis discipulis, qui Lutheranae Sectae variam formam, ac diversum nomen dedere, scelestissimam efflavit animam Islebii anno 1546, die 18 Februarii, ejusque cadaver translatum fuit Vittembergam superioris Saxoniae metropolim.

Philippus *Melanchthon*, quem Montacutius vocat *Theologiae corculum reformatae*, et litterarum ac litteratorum decus Henricus Stephanus, fuisse autem eloquentem virum et nos ingenue fatemur, natus est Solicinii (vulgo *Bretten*) ad Rhenum anno 1497, obiitque Wittembergae anno 1560, die 19 Aprilis. Is *Confessionem Augustanam* conscripsit, exhibitam Carolo V in Comitii Augustae anno 1530, fuitque dux Lutheranorum, qui *molliores* dicuntur, propterea quod non adeo crude sentiunt de interitu liberi arbitrii, et de necessitate peccandi. Illum propterea ad Religionis ineundam concordiam Franciscus I, rex Galliarum, arbitrabatur idoneum, eumque videre optabat Henricus VIII, Anglorum rex. At non discessit è Germania. Ibi vita functum diximus supra. Exhumatum illus cadaver, et combustum Monachii scribit Romualdus Monachus Foliensis; quem tamen falsitatis quidam redarguunt. Falsum quoque videtur quod narrant (1). Melanchthonem mortui proximum matri interroganti quaenam melior esset religio, respondisse, novas plausibiles, Catholicam tamen certam tutamque; nam Melanchthonis mater anno 1529 è vita migraverat. Ajunt denique Melanchthonem prodigiis, insomniis, et Astrologorum vaticiniis nimiam fidem adhibuisse, atque inclinasse ad Pyrronismum, ad eorum nempe sensum, qui putant de qualibet re suspendendum esse judicium. Nos hoc unum affirmamus, quod idem Melanchthon suum ante obitum scribens epitaphium pronuntiavit de semetipso:

Iste brevis tumulus miseri tenet ossa Philippi,

Qui qualis fuerit, nescio, talis erat.

Mathias *Flaccus Illyricus*, in oppido Istriae Albona ortus anno 1520, obiit Francfurti anno 1576, die 11 Martii. Venetiis litterarum posuit tyrocinia, Egnatio tradente. Profectus inde

(1) Floremundus lib. 2, cap. 9.

in Germaniam, Lutheri et Melanchthonis fuit auditor. Horum vero dogmatibus addidit affine alterum Manichaeismo, tradens originale peccatum esse animae rationalis substantiam. Ejus propterea asseclae *Substantialistae* vocantur. Ut liberius contra doctrinam orthodoxam insaniret, Parthenopolim, id est, Magdeburgum concessit, et anno 1557 coepit in Jenensi Academia palam docere. Magdeburgi moram agens *Centuriis Ecclesiasticae Historiae* colligendis applicuit animum, quarum priora 4 Volumina prodiisse in lucem anno 1560, tradidit Spondanus: at tria praecedentia anno 1559 fuerant impressa. Suis displicuit magnopere, quoniam Illyricus in lucem edidit *Ordinem Missae Latinae*, quae in usu fuit circa annum Domini 700. Id enim abrogantibus Missam opponitur. Acerrimus turbarum inceptor à Thuano, furiosus Theologus à Montacutio, praepudicatis opinionibus imbutus à Ric. Simone Illyricus nuncupatur.

Andreas *Carolstadius* cum Zuinglio et Oecolampadio *Sacramentariorum* est auctor. Fuit ille ejusdem cum Luthero aetatis, apud Francones natus. Negabat Christum in Eucharistia reperiri, irrisorie affirmans, non esse quemquam fidei *anthropophagum*. Dogmatizabat imagines Sanctorum confringendas esse, quae duo Luthero adversantur. Hinc inter utrumque jurgia ac dissidia. Excedere Wittembergam coactus an. 1524, Orlemundum Thuringiae urbem se contulit, ad quam Lutherus accedens, auctore Carolstadio, lapidibus ejetus fuit. Fertur omnium Sacerdotum primum inter Sacramentarios iniisse connubium; atque in hujus commendationem facinoris legitur apud Floremundum, lib. 2, cap. 7, *Missam* ad ludibrium conficta. Ceterum Carolstadius haud fama doctrinae apud Sacramentarios ipsos celebris fuit, sed eum longe superavit Zuinglius, à quo Zuingliani appellantur.

Huldericus *Zuinglius* in Helvetia natus an. 1487, obiit in praelio religionis causa à Tigurinis, et Bernensibus contra finitimos Catholicos inito anno 1531. Apud Tigurinos enim mos est, ut dum exitur ad pugnam, primarius minister simul cum milite procedat. Illius cadaver, commissa pugna die 11 Octobris inventum à Catholicis, dissectum fuit, et combustum. Diximus supra propugnasse in verbis, quibus conficitur Eucharistia, *Metonymiam*, illic nempe adesse autumans signum Domini corporis, non substantiam. Negavit ulterius originale peccatum, post Julianum, Pelagianorum deterrimus. In sua ad Franciscum I subdola *Confessione* paganorum salutem temere asseruit. Valuit patria, id est, helvetica eloquentia, necnon linguis latina, graeca, hebraica, et germanica.

Joannes *Oecolampadius* Winspergensis, natus in Germania anno 1482, obiit Basileae eodem, quo Zuvinglius, anno 1531 mense Nov., ejusque obitum Munsterus carmine haebraico, Beza latino endecasyllabo deplorarunt. Laudatur quoque à Paulo Jovio, ab Erasmo, à Sadoletto ob eruditionem; in eo tamen recte dicitur perniciosissimus, quod Christianae Hostiae repudiato Sacramento, infecit plurimos Zuvinglianae impietatis veneno.

Martinus *Bucerus* Selestadii in Germania natus an. 1491, in Ordine Predicatorum vixit annos quindecim; deinde anno 1521 cum Petro Martyre, et Paulo Fagio in Angliam profectus est, atque anno 1549 Cantabrigiae palam docuit. Ibidem decessit anno 1551, ejusque ossa regnante Maria cum ossibus Fagii anno 1555, effossa et concremata fuerunt. Utrique tamen Elisabetha an. 1560 monumentum erexit. Non unam, sed tres Bucerus successive duxit uxores: ex priori, quae Mionalis fuerat, filios tredecim suscepisse affirmat Melancthon. Hermannus de Wida Archiep. Coloniensem an. 1542 pellexit in haeresim. Ejus, et Petri Martyris opera, Anglia fere universa corrupta est. Studuit, sed irritò conatu, Sacramentarios et Lutheranos revocare ad concordiam: habuit cum Calvino epistolare commercium, ac videtur agnovisse merita bonorum operum; unde ab aliis Sectariis redarguitur, quasi *Papismum* non oppugnaverit, sed converterit in *Bucerismum*. Possevinus, Prateolus, Lindanus, et Surius narrant Bucerum morti proximum dixisse, nondum advenisse Messiam in lege promissum, et obiisse in pervicacia judaica. Plura hac de re in Diction. P. Bayle (1).

Petrus *Martyr Vermilius*, cujus supra meminimus, Florentiae natus an. 1500, adolescens Ordini Canonicorum Regularium se addixit in Fesulano Coenobio. In Angliam transmigravit an. 1547 labente, cum antea Tigurum cum Bernardino Ochino petiisset, inde vero Argentoratum. Isthic, atque Oxonii sacras litteras tradidit; variaque fortuna, et peregrinationibus jactatus, ut inquit Thuanus, obiit Tiguri anno 1562, idibus Novembris. Lucae cum Emmanuele Tremellio, et Hieronymo Zanchio familiariter usus, singuli consilium discedendi ex Italia coeperunt. *Tremellius* Ferrariae natus erat patre Judaeo: Heidelbergae docuit haebraicam linguam; syriacam

(1) Insani quidam homines hac aetate inchoandum putarunt regnum Chiliarcharum à Cerintho confictum. Ita opinati sunt Augustinus Weber anno 1530, Thomas Muntzerus anno 1525 in Westphalia, atque Joannes à Leyden anno 1534.

N. T. versionem latinate donavit, et V. Testamentum eum Francisco Junio Biturigiae, qui pestilentia obiit an. 1602, Lugduni Batavorum, ad haebraicos fontes aggressus est emendare. Horum versionem, quae primum prodiit anno 1575 Ecclesiae Protestantium summo plausu exceperunt. At *Zanchius* Alzano Italus paulo post Vermilii discessum, eandem ob causam concessit Argentoratum, obiitque Heidelbergae anno 1590.

Quid de *Bernardino Ochino*? Is Minorum, quos observantes vocant, professus antea Institutum, Ordinem FF. Minor. *Capuccinorum* ingressus an. 1534, magna in eo vixit austeritate usque ad an. 1542. Fuit concionator celeberrimus, ejusdemque Ordinis Generalis minister, non tamen, ut quidam dixerunt, Institutor. Ab anno enim 1525 F. Matheus Bassius, Capuccinorum auctor extiterat. Porro Ochinus à Joanne Valdesio J. C. Hispano, Neapoli seductus, et in haeresis suspicionem veniens, Florentiae cum Petro Martyre de capessenda fuga deliberavit. Genevae muliereculam duxit uxorem; inde Augustam, hinc in Angliam an. 1547 migravit. Ex Anglia redux anno 1553, adiit Argentoratum; Argentorato Basileam, Basilea in pagum Tigurinum concessit. Expulsus hinc est anno 1563 ob editionem *Dialogorum*, quos eodem anno typis commisit Basileae, absque Tigurini Magistratus licentia; in quorum *Dialogorum* 21 approbavit Polygamiam. Ubi ex finibus Helvetiorum excessit, Macedonii haeresim dicitur innovasse, et adhaesisse Anabaptistis. Annales Capuccinorum, Martyrologium Franciscanorum ad diem 4 Januarii, et alii tradunt Ochinum poenitentia ductum Genevae martyrem occubuisse. Apostatam nihilominus periisse Morerius, aliique plures testantur.

Joannes *Agricola* Islebii natus anno 1492, patria, ac perfidia Lutheri conjunctus fuit. Falso dicitur rediisse ad Pontificios, quando Carolus V *Interim* vulgavit. E Saxonia enim concessit Berlinum, qua in urbe anno 1539 Joachimus II Elector, pseudoevangelicam Religionem recepit, Romana rejecta. Berlini autem obiit *Agricola* an. 1566, homini Epicureo similior, quam pio Theologo, inquit ad praecit. annum Osiander. Ab hoc *Agricola* diversus *Michael Agricola* Aboensis, qui omnium primus ad haeresim propagandam transtulit Novum Testamentum in linguam Germaniae vernaculam. *Osiander Andreas*, Bavarus, nuper commemoratus, novam circa Christi mediationem ac redemptionem commentus sententiam, asseruit Dominum esse humani generis Reparatorem, et justificationis nostrae efficientem causam, se-

cundum solam divinam naturam, humana penitus seclusa, et hominem justificari ipsa justitia, *qua Deus essentialiter justus est.*

Pugnavit adversus Osiandrum *Franciscus Stancarus* Mantuanus; qui ex Italia discedens haebraicas litteras tradidit in Academia Cracoviensi an. 1570. Scripsit *L. Canones*, quibus uterentur Ecclesiae Poloniae à Romana discedentes. Ut Osiandrum refelleret, dogmatizavit primum, Christum esse hominum Redemptorem spectata *sola natura humana*, nihil ad salutem conferente divinitate Personae, tum in Arianismum prolapsus Blandratae, aliisque Antetrinitariis, qui in Poloniam confugerant, perfidiae suppeditavit munimenta. Obiit apud Polonos anno 1574, eique fuit impietatis haeres, filius, et is *Franciscus Stancarus* nuncupatus, natus anno 1562, mortuus anno 1621.

Andreas Musculus, Stancaro et Osiandro se opponens, docuit ita Christum esse Mediatorem secundum *humanam divinamque naturam*, ut hanc in Cruce cum humana mortuam, et illam cum divina *ubique esse* contenderet. Quo in dogmate Joanni Brentio, et Jacobo Andreae ab Hospiniano dicitur succenturiatus. Musculus in Misnia ortus, Brandeburgensium Ecclesiarum Lutherana labe corruptarum rector fuit, et curator, obiitque an. 1580. Distinguendus est ab *Andrea Wolfgangus Musculus*, Benedictinus excucullatus, inter Lutheranos doctissimus. Duodecim in Lotharingia Wolfgangus natus anno 1497, monachalem vestem induit quindennis; eaque abjecta, *Margaritam Barth*, quam et monachus deperierat, anno 1523 Argentorati duxit uxorem. Cum elegantissime litteras pingeret, suam Bucero libros conscribendo locavit operam. Postea Theologiam docuit Bernae, ubi decessit an. 1563, die 30 Augusti, splendido cohonestatus epitaphio (1). Plura edidit Patrum Graecorum Opera, et è graeca lingua vertit *Historiam Eusebii*, quam postea elegantiozem reddidit Christophorus. Scripsit sermones adversus *Missam*, *Anti-Cochlaeum*, et in sacras litteras Commentaria permulta.

Joanni Brentio, et Jacobo Andreae Musculum succenturiarum in doctrina *Ubiquistarum*, dixi nuper. Brentius, autem Willae, in Svevia ortus, colloquiis circa fidem habitis Marpurgi, Ratispone, et Vormaciae interfuit anno 1529, 1546 et 1557. Fuerat Canonicus Wittembergensis, fatisque cessit an. 1570. Filium habuit, *Joannem Brentium* pariter vocatum, professorem Tubingensem in Svevia; ac decessit is an. 1596.

(1) Epitaph. Wolfgangi Musculi:

*Musculus hic situs est, doctrina clarus, et ingens
Nomen in orbe manet, Spiritus astra tenet.*

Jacobus Andreas Weiblingae, patre fabro ferrario, natus, unde illi cognomen *Schmidlini* accessit, vita functus est an. 1590.

Nicolaus Storchius, ac *Thomas Muntzerus* (1) una cum *Marco Stuber* instituerunt sectam *Anabaptistarum*, qui negant pueros esse baptizandos, affirmant licitum non esse jurare, et nefas Christianis subire Magistratus, et gerere bellum. Non tantum Catholicis, sed etiam haereticis Principibus exosi, tanquam seditiosi mulctati sunt. *Muntzerus* audacior *Storchio*, decollatus est an. 1525, cum in Germania truce rusticorum bellum excitasset. *Bernardus Rothmannus* post *Muntzerum* Anabaptismum an. 1530 Monasterii propagavit. Tam ingenti numero creverunt, ut etiam sibi reges eligerent. Primum *Joannes Leidensis*, tum *Joannes* alter, quidam postea *Cornelius* nomine, postremus *Joannes Wilhelmus* infausto potiti sunt regno. Nam *Joannes Leidensis*, urbe Monasteriensi, quam Anabaptistae occupaverant, recuperata à principe Episcopo an. 1535, ineunte anno proximo forcipibus ignitis discerptus, et adacto per pectus mucrone, miserrime interiit. *Joannes* alter *Bruxellis*, *Cornelius* *Ultrajecti* plexi sunt capite, *Joannes Wilhelmus* in *Cliniae* districtu cum primaria uxore *Elisabetha* quam *Reginam* vocabant, suorumque multitudine captus, an. 1574 lento crematus est igne. Martyrologium sectae suae praegrande in folio Anabaptistae conscripserunt; quam tamen Magistratus in ipsos Anabaptistas poena capitis animadverterint causa potissimum seditionis; propter quam *Senatus* quoque *Tigurinus* an. 1530 in illos eandem poenam sancivit, approbato *Paedobaptismo*, atque ex *Angliae* regno an. 1560 *Elisabetha* jussit illos excedere.

Inter Anabaptistas connumerantur *Mennonitae*, ita à quodam *Menno* appellati; de quibus *Georgius Cassander* praef. in *Tract. de Baptismo Infantium* ait, miseratione dignos videri, quoniam Anabaptistis aliis meditantibus restitutionem regni Christi per deletionem impiorum factam vi externa, hi docebant in sola Cruce consistere illius regni instaurationem et propugnationem.

Joannes Calvinus, à quo Calvinistae, *Novioduni* in *Picardia* natus anno 1509, è *Galliis* an. 1517 discessit, et contulit se *Basileam*, ubi hebraicas litteras didicit, ediditque annos natus 26 opus *Institutionum*, *Francisco I*, *Galliarum Regi*, nuncupatum. Nimis opus illud à sectariis extollitur (2), cum nihil

(1) Ant. *Muncerus*.

(2) De *Calvini* Institut. *Paulus Thurius*.

Praeter Apostolicas, post Christi tempora, Chartas,
Huic peperere libro saecula nulla parem.

sit aliud, quam complexio errorum Melanchthonis, Hyperii, Sarcerii, et Oecolampadii. Latina dictione Calvinus superavit Lutherum; is patria et germanica excelluit eloquentia. Meditatus iter Argenteratum versus, et bello praepeditus Genevam divertit. *Gulielmus Farellus* illum sub Dei maledictione obtestans, ne Geneva discederet, impulit ad exercendum illius Ecclesiae ministerium. Contigit id an. 1536. *Farellus* in Delphinatu natus erat anno 1489, atque in haereticorum castra defecerat. Proximo an. 1537 Genevenses Domini et Catholicae Religionis jugum, solenni perjurio, penitus excusserunt, postquam an. 1535 sese à Romani Pontificis obedientia ausu temerario, et Curiae aenea tabula ad perpetuam infamiam appensa (1), subtraxissent. Cum *Farello* tamen Geneva an. 1538 Calvinus expulsus fuit, quod se opponerent Coenae Eucharisticae celebrationi. Argenteratum profectus cum *Bucero* et *Capitone* familiariter vixit. De *Bucero* dictum supra. *Capito* unus erat Sacramentariorum. Calvinus Genevam rediit an. 1541, Magistratu, et populo plaudentibus. Obiit autem an. 1564, die 27 Maji. Calvini dogmata, praeter ea, quae universis *Protestantibus* (2) communia sunt, nempe Canonem Scripturarum corrumpere, traditiones rejicere, Papam vocare *Antichristum*, SS. imagines cultumque proscribere, justificationem in sola fide statuere, impugnare Sacramentorum numerum, et effectus, ritusque Romanae Ecclesiae irridere: Calvinus, inquam, dogmata sunt, in Eucharistia signum, non rem ac substantiam Corporis Christi contineri, et hanc sola fide apprehendi, humanam voluntatem non habere ullam boni, vel mali electionem, Deum esse auctorem peccati, gehennam improbis, nullis culpa intuitu decernere, Millenariorum circa dilationem beatitudinis sententiam sectari, aliaque hujus generis doctrinae monstra, absona, nefaria, blasphemata.

(1) Ea in Tabula legitur:

Quum anno Domini MDXXXV, profligata Romani Antichristi tyrannide, abrogatisque ejus superstitionibus, sacrosancta Christi Religio hic in suam puritatem, Ecclesia in meliorem ordinem singulari beneficio reposita, et simul pulsis fugatisque hostibus urbs ipsa in suam libertatem non sine insigni miraculo restituta fuerit; S. P. Q. G. monumentum hoc perpetuae memoriae causa fieri, atque hoc loco erigi curavit, quo suam erga Deum gratitudinem testatam faceret.

(2) Protestantium nomen inde ortum, quod in Comitibus Spirae anno 1529 quibusdam statutis, quae haereticorum opponebantur libertati, illic 14 Imperii Urbes exhibito scripto die 19 Aprilis protestatae sunt nolle se iisdem decretis obtemperare, ad Caesarem, et ad Concilium appellantes. Deinde illud nomen ad Lutheranos et Calvinistas omnes pertransiit, ut quasi communi foedere adversus Ecclesiam pugnarent.

Sebastianus *Castalio*, Lugduni Allobrogum natus anno 1515, Calvino Argentorati innotuit, cum illo Genevam venit, sed Geneva contulit se Basileam ad litteras graecas in eadem Urbe tradendas. Ibidem extinctus est an. 1563, die 29 Decembris. Semina illum sparsisse *Arminianismi* tradit Hoffmannus in Lexico. Ejus gallicanam Sacrorum Bibliorum versionem etiam Novatorum plurimi parvipendunt. Pro lubitu eligi posse religionem, quae arrideat cuique, autumabat. Castalio, ut inquit Vossius, pag. 2 Instit. Orat., pro *baptismo* substituit *lotionem*, pro *Angelo genium*, pro *fide confidentiam*, pro *Ecclesia Rempublicam*, pro *Synagoga collegium*.

Unitariorum, qui unam in Deo personam agnoscunt, et individuum denegant Trinitatem, post veteres Sabellianos, auctor fuit *Michael Servetus* Tarraconensis; qui variis orbis partibus peragratis, ex Anabaptista Sacramentarius, è Sacramentario Antitrinitarius evasit, conscripto editoque libro omni impietate referto, *De Trinitatis erroribus*. A Calvino hac de re accusatus, decreto Senatus Genevensis vivus combustus fuit anno 1553, die 27 (1) Octobris.

Ne eodem afficeretur supplicio, se Geneva subduxit *Georgius Blandrata*, qui et Ticino antea discesserat, S. Inquisitionis metu. In Pedemontio apud Salutias ortus fuerat. Geneva profugus in Coloniam concessit an. 1558. Illic quoque Calvinii Epistolis exagitatus, in Transilvaniam profectus est anno 1563, invitatus à principe Joanne Sigismundo; disputavit adversus Trinitatem cum *Francisco David* (2), Reformatae, ut vocant, Ecclesiae Theologo, apud Albam Juliam, urbem Transilvaniae primariam an. 1566. Refutavit etiam scripta *Gregorii Majoris* an. 1569. Vivebat adhuc anno 1585, ut constat ex Bibliotheca Antitrinitariorum. Maimburgus in Hist. *Arianismi*, in insaniam versum affirmat, atque ab uno nepotum suorum, ipsius inhiantie pecuniis, fuisse interfectum. Memoratus *Franciscus David*, etsi Blandratam et Faustum Socinum passus est adversarios; tamen Christum non esse adorandum ajebat; unde tanquam Novator in carcerem conjectus fuit, ubi animam an. 1579 efflavit.

Inter Unitarios memorandus praesertim *Socinus*, à quo appellatio *Socinianorum*. Ac duo fuerunt *Socini* novorum Ebionitarum parentes, *Lelius* et *Faustus*. Lelius filius Martini ce-

(1) Calyisius, die 17.

(2) Franciscus David, relictis postea aliorum Novatorum sectis, et ipse ad Unitarios pertransiit.

Iebris JC. natus Senis anno 1525 coepit contra Trinitatem, et Christi satisfactionem disserere in Veneta ditione circa annum 1546, sed caute, interrogans scilicet, et quasi cupiens doceri. Reliquit ideam quamdam *Socinianismi* in paraphrasi primi capitis Evangelii S. Joannis, scripta an. 1561, ediditque librum contra Calvinum *de haereticis capitali supplicio non afficiendis*. Praeconceptum tamen haereseos systema explosit, produxitque *Faustus Socinus*, filius Alexandri, natus Senis an. 1539, cui Laelius patruus erat: nam et Alexandrum genuerat Marianus. Morabatur Faustus Lugduni, quando Laelius obiit Tiguri an. 1562. Rediit itaque in Etruriam, unde rursus discedens, Germaniam petiit anno 1574 Basileae explicandae Theologiae, quae cum Samosatensibus negat Trinitatis mysterium, cum Ebionaeis vero Christi ante Incarnationem praexistentiam, praeformatae, ut diximus, ab ejus patruo, totus incubuit. Edidit hunc in finem librum *de Christo Servatore*, et acerrime anno 1578 cum Francisco Pucci Florentino, Tiguri disputavit. Adiit Poloniae latebras an. 1579. Ibi plurium incurrit indignationem propter librum scriptum contra Jacobum Palaeologum, *de Magistratu*. In rus itaque nono à Cracovia milliario secedens, à Polono quodam patritio exceptus est, ibique obiit an. 1604, die 3 Martii.

Sociniana haeresis omnium pestilentissima est, nam ad Pauli Samosateni, Atrii, Macedonii, Photini, aliorumque Antitrinitariorum blasphemias, addit haeresim Ebionis, Christum purum hominem adstruens, et cum Novatoribus de Sacramentis, de justificatione, de Romana Ecclesia, de Originali peccato, de Gratia Christi pessime sentit. Quare apud Socinianos adagium est pervulgatum:

Tota urbis Babylon destruxit tecta Lutherus,

Muros Calvinus, sed fundamenta Socinus.

Quanti vero nefandae huic haeresi adhaeserint, constat ex *Bibliotheca FF. Polonorum*, et in hac adnotationibus Joannis Fabricii (1).

(1) Haec FF. Polonorum Bibliotheca prodiit an. 1656 Irenopoli, ficti-
tio nomine Amstelodami. Comprehendit opera Fausti Socinii, Jonae Slich-
tingii, Joannis Crelli, et Joannis Ludovici Wolzogenii. Plurium illic inserta
sunt scripta eorum, qui Socinianis adhaeserunt, inter quos Francisci Pucci
nobilis Florentini, qui ad Anabaptistas transiens cum Socino postea pug-
navit. Cum pestilentissima illa Bibliotheca connexionem habent Tractatus
Samuelis Przipcovii, Equitis Poloni. Hieronymus Moscorovius, Petrus Sta-
torius, Stanislaus Lubieniecicus, item Poloni, necnon Franciscus Davidis,
Ungarus, Joachimus Stegmannus, Transilyanus, Michael Gittichius, Venetus,
aliique plures pro Socinianorum et Unitariorum secta pertinacissime decer-
tarunt.

Repetita Calvini memoria monet, ut de Maroto, ac Theodoro Beza nonnulla dicamus. *Clemens Marotus*, Poeta Gallus, Franciscum I, Regem suum, an. 1521 in bellum secutus, et Ticini captus, ob haeresis suspicionem in carcerem conjectus fuit. Inde patrocínio Regis ereptus, modo in Gallias rediit, modo in Italiam; ac tandem Genevam se contulit. Ibi ob patratum adulterium extremo plectendum fuisse supplicio, sed intercedente Calvino flagris dumtaxat vapulasse, tradit Maimburgus Hist. Calvinistarum, lib. 2. Sane *Marotus* Geneva in Pedemontium concessit, ibique an. 1544 (1) interiit. Magno illum in pretio habent Calviniani, propterea quod Psalmos Davidicos verterit rythmo gallico, qua versione Genevenses untuntur. Omnes ante se Poetas superasse felicitate ingenii, sed omnis scientiae et cognitionis litterarum fuisse expertem, testatur Beza.

Theodorus *Beza*, Vezeliaci in Burgundia natus an. 1519, Aureliae sub disciplina Melchioris Wolmar litteris operam dedit. Genevam fugit an. 1548. Proximo anno coepit Lausonii (2) graecas litteras palam docere; et nondum exacto decennio, aut vix exacto, rediit Genevam. Calvino an. 1559 insolubili amicitiae nexu copulatus, ejusdemque collega effectus in Satanae ministerio, concionibus scriptisque illius errores propagavit. Cum Jacobo Andrea, cujus supra meminimus, gravissimam anno 1586 de *Eucharistia* habuit disceptationem. Triumphum tam Lutherani, quam Calvinistae jactant: habitamque contentionem illam aliquot dierum intervallo *absque ullo prorsus fructu*, fatetur in Vita Bezae Antonius Fayus. Tres Bezam duxisse uxores inquit Stephanus Pasquier, de illo festivum pangens epigramma (3), sed habuisse duas tantum scribunt alii. Decessit anno 1605 dum praesentium memoriam, debilitata mente evanidam, amisisset, ut inquit libro 125 Historiarum Thuanus.

Pugnavit adversus Bezam circa divinam praedestinationem *Jacobus Arminius*: nam Arminius nullam aliam Dei electionem agnovit, praeter illam, quae pendet à voluntate obtemperantium divinae vocationi. Hanc Arminius stabilire conatus

(1) Augustae Taurinorum.

(2) Id est, *Lausannae*.

(3) Steph. Pasquier:

Uxores ego tres vario sum tempore nactus,

Cum juvenis, tum vir, factus et inde senex.

Propter opus prima est validis mihi juncta sub annis,

Altera propter opes, tertia propter opem.

est, hortante *Martino Lydio*, praeveniente gratia rejecta. Theologicam Cathedram Lugduni Batavorum (Leyden vocant) ab anno 1603 exercuit, post *Franciscum Junium*, qui pestilentia decesserat anno 1602. Eadem in urbe Arminius occubuit anno 1609, aetatis suae 49; natus enim erat in oppido Hollandiae Oude-Watter anno 1560.

Dixi de haereticis, quos initio hujus tertii capituli memoravi: sed plures alios hoc in saeculo affirmavi extitisse. Hujus sunt generis *Hadrianus Junius* Belga, Medicus, Historicus, et Poeta, qui obiit in Zelandia anno 1575. *Sebastianus Munsterus* Germanus, Apostata Ord. S. Francisci, in hebraica lingua et Mathesi doctissimus; qui peste correptus periit anno 1552. *Joachimus Camerarius* ob eloquentiam à Turnebo, à Lipsio, à Casaubono laudatus, et mortuus anno 1574. *Georgius Buchananus* J. C., Historicus et Poeta, qui obiit Edimburgii anno 1582. *Conradus Gesnerus* Tigurinus, Polyhistor, qui fato cessit anno 1565. *Joannes Balaesus* Anglus, Romanorum Pontificum impudentissimus insectator (1), extinctus anno 1563. *Joannes Mercerus* Uticensis, in Academia Parisiensi post Vatablum professor litterarum hebraicarum, mortuus anno 1570. *Martinus Chemnitius* auditor Melanchthonis, qui scripsit adversus Concilium Tridentinum, et excessit è vivis Brunsvicae anno 1586. Mitto *Joannem Paulum Alciatum* Mediolanensem ex Antitrinitario Mahumetanum; *Valentinum Gentilem*, Calabrum, ob denegatam Trinitatem in Helvetia capite plexum, ceterosque à fide extorres, ac tanto digniores vituperatione, quanto praediti fuerunt ingenio, ac multiplici litterarum notitia (2).

(1) De Balaeco Laurentius Humfredus :

*Plurima Lutherus patefecit, Platina multa,
Quaedam Vergerius, cuncta Balaesus habet.*

(2) Complurium haereticorum obitum saeculo XVI ita recenset Calvicius : Bruxellis duo monachi Lutheri asseclae, martyrum suorum primitiae à Sectariis vocati, flammis anno 1525 exusti fuerunt. *Leonardus Renser* in Bavaria anno 1527, die 16 Augusti crematus igne. *Joannes* Elector Saxoniae eorum caput, qui anno 1529, die 16 Aprilis, solemniter protestati fuerunt adversus Conventum Spirensen, unde *Protestantium* exortum est nomen, decessit anno 1550, die 22 Septembris. *Zuinglius* anno aetatis suae 44 cecidit in bello Tigurino, anno 1531, die 11 Octobris, eodemque anno kal. Decembris obiit *Oecolampadius*, annos natus 49. *Petrus Brulius* Tornaci lento igne consumptus fuit anno 1545, die 19 Februarii. *Martinus Lutherus*, vita functus Islebii anno 1546, die 18 Februarii, humatus autem Wittembergae. *Michael Servetus* exustus Genevae an. 1553, die 17 Octobris. *Annas Burgius* crematus Lutetiae anno 1559, die 20 Decembris. *David Georgius*, anno post obitum tertio, exustus Basileae eodem an. 1559, die 3 Maji. Obiit *Phi-*

Constat autem ex dictis praecipuas saeculi XVI haereses esse *Lutheranorum*, *Sacramentariorum*, sive *Zuinglianorum*, *Anabaptistarum*, *Ubiquistarum*, *Calvinistarum*, *Antitrinitariorum*, *Novorum Ebionitarum*, scilicet, *Socinianorum*, et *Arminianorum*, seu *Remonstrantium*, novorumque *Pelagianorum*. Hisce autem sectis singuli fere, quos commemoravimus, peculiarem aliquem addiderunt errorem, ut facile ex dictis eruitur. Semel enim vera fidei regula contempta, privatoque probato spiritu, nullum haereseon illuvioni poterit adinveniri remedium.

Non recensuimus in serie haereticorum *Huguenotos*; sunt enim hi Galliarum Calviniani. Derivatum hoc nomen *Huguenot* ab *Eignot*, quod idem significat, ac *foedere junctus*. Nam Genevae anno 1518 orto dissidio, an Duci Sabaudiae subjecta deberet esse, an libera, et sui juris Civitas, qui pro libertate steterunt, appellati sunt Alemaniae lingua *Eignots*, nempe *Confoederati*, ob foedus initum cum Friburgensibus. Ceteri Sabaudiae Duci addicti *Mamelus* vocati fuerunt, quo nomine appellabantur populi subjecti Sultano Aegypti. *Eignoti* superarunt adversantes sibi *Mamelus*; erant enim tum omnes catholicae religionis sequaces. Etiam Helvetii Nobilium excusso principatu nuncupati sunt *Eignots*. Ita hoc nomen vindicatae libertatis, foederisque ab initio tessera videbatur, non haeresis. At ubi Zuingliani Geneva Catholicos eiecere, retinuerunt *des Eignots* appellationem, honestumque olim nomen factum est turpe Calvinianorum signaculum. Quos autem Genevenses *Eignots*, hos Galli, pronuntiatione paululum immutata, dixerunt *Huguenots*.

Contulit plurimum ad haeresis incrementa schisma Anglicanum. Indulserat Julius II, post maturam discussionem, ut Henricus VIII sibi in matrimonium copularet Catharinam, filiam Ferdinandi, et Elisabethae, regum Hispaniarum, viduam Arthuri fratris sui. Hanc Julii dispensationem non adversari legi naturae demonstrant Scripturarum Sanctarum praecepta, et exempla. Vide Gen. 38, Deut. 25, Ruth. 4. Accedit quod Arthurum inter, et Catharinam, nullum intercesserat carnale commercium. Celebratae fuerunt Henrici et Catharinae nup-

Ippus Melanchthon anno dieque praecitatis: *Sebastianus Castalia* an. 1563, die 29 Decembris: *Conradus Gesnerus* anno 1565, die 13 Decembris: *Joannes Brentius* an. 1570, die 11 Septembris: *Jacobus Andreas* anno 1590, die 7 Januarii, *Hieronymus Mencilius* eodem anno, die 15 Februarii; atque *Joannes Avenarius*, die 30 Octobris. Haec ex Sethi Calvisii *Chronologia* usque ad annum 1602 obitumque *Friderici Wilhelmi Saxoniae Ducis*, producta.

tiae an. 1509, die 3 Junii. Tres Henricus è Catharina mares suscepit, duasque femellas; omnesque acerbo extincti sunt facto, praeter Mariam, an. 1515 in lucem editam. Henricus ob morum disparitatem animo ab uxore alienus, facto praeter fas, jusque divortio, duxit *Annam de Boulen*, cujus etiam matrem deperierat. Incertae et sacrilegae nuptiae solemnibus apparatu celebratae fuerunt anno 1533. Illas eodem anno Clemens VII, causa Romae discussa, damnavit. Henricus pervincacior factus adduci non potuit, ut *Annam* dimitteret, atque in omnes matrimonium illud improbantem crudelissime saeviit. Horum aliquos capite 5 laudabimus. Nata ex *Anna* praecitato anno 1533 *Elisabetha*, die 7 Septembris, post nuptiarum celebrationem mense quinto. Haec regiis excepta cunabulis, *Maria Catharinae* filia, annum 18 tunc agens, habita tamquam spuria. Eo deinde processit Henricus, ut se *Anglicanae Ecclesiae Caput* constitueret, et *Papae* nomen sibimet arrogaret. At *Anna Bolena* non tantum Regis, sed et aliorum pellex, anno 1535, die 9 Maji, capite truncata est. Duxit Henricus proxima die *Joannam Seimer*, ex quo, anno 1537, natus est *Eduardus*, difficili partu, qui mortem attulit matri. Alias quoque Henricus habuit uxores, quae misere perierunt. Ipse decessit Londini die 28 Januarii anno 1546, eodem quo Lutherus, et Franciscus I, rex Galliarum.

Henrico VIII regnante plura fidei dogmata retenta sunt: *Missae* celebritas, *Transubstantiationis* fides, unius speciei in communione perceptio, coelibatus sacrorum ministrorum, et sacramentalis ad aurem Sacerdotis confessio. Rex tamen, tanquam foret Ecclesiae caput, omnia beneficia conferendi, et Ecclesiasticos distribuendi redditus usurpavit auctoritatem. Hujus violentia diruta sunt Templorum decem millia, et monasteria 366 cum bonis omnibus uno tantum anno 1538 addicta regio Fisco, inter quae amplum Londini Augustinensium Thomae Cromuelio, pessimo regis consiliario, cum omni sacra suppellectili dono datum. Tanta vero conculcatus est Apostolicae Sedis primatus impietate ac perfidia, ut in publicis precibus haec funderetur oratio: *Ab Episcopi Romani tyrannide, et detestandis enormitatibus, libera nos, Domine*. In hanc prolapsus est iniquitatem rex ille, quem Leo X, Pontif. Max. *Defensorem Fidei* vocaverat.

In deterius abierunt sub *Eduardo VI* (1), Henrici, et Joannae Seimer filio, res Ecclesiae. Auspicatus est ille regnum sub

(1) Revera inter Angliae Reges hujus nominis *Octavus*. At *Sextus* dicitur, quoniam *Eduardus* hujus nominis *Quartus*, qui regnum consecutus est anno

tutela *Eduardi Seimer*, avunculi sui, et coronatus die 27 Februarii, anno 1546. Eduardus Seimer Zuingliana haeresi infectus, Sanctorum reliquiis, imaginibus, aedibus, sacris vasis, mysteriisque, quibus Henricus pepercerat, indixit bellum. Hoc regni moderatore, *Thomas Cramnerus*, Archiepiscopus Cantuariæ, in matrimonium duxit concubinam, quod ausus non fuerat vivente Henrico, qui Clericorum statuerat coelibatum. Hugoni Latimero, alteri Luciano, et sacra quæque irridenti, quem *primum Anglorum Apostolum* vocant haeretici, facta haeresim promulgandi potestas. Vocati è Germania et Helvetia *Joannes Hopper*, *Milo Coverdal*, praeter Bucerum, Ochinum, Vermilium, de quibus supra. Novum editum est rituale, nova Bibliorum Latinorum peracta versio, ubique Ecclesiae, Presbyterorum, Sacramentariorum, et Catholicorum abrais nominibus. Ita praevalere apud Anglos coepit secta Zuinglii, scilicet *Sacramentariorum*. Istorum opera anno 1549 combusti fuere *Georgius Paresius*, Arianismi innovator, et puella *Joanna Boucher*, Valentinianorum simul, et Lutheranorum imbuta haeresibus. Talis erat religionis in Anglia status sub Eduardo: is *caput Ecclesiae* simul et regni, corrupta Biblia, Sanctorum cultus sublatus, abrogata Missa, novi ritus inducti, liturgia vernaculo idiomate peracta, Coena indicata sub specie utraque, omnes demum receptae Novatorum consuetudines. Malorum causa *Eduardus Seimer* suorum scelerum luit poenam, capite ob assassinii suspicionem amputato, anno 1552. Rex autem Eduardus septimo regni anno, aetatis suae 16, mortem obiit, an. 1553 mense Julio.

Reviviscere visa est Catholica religio apud Anglos sub *Maria* regina, filia Henrici VIII et Catharinae. Hanc, quam pater connubio sibi jungens *Bolenam* declaraverat illegitimo toro natam, proximus morti debito decoravit honore, eique ante Elisabetham filiam *Bolenaë*, jus ad regnum competere declaravit. Vita itaque functo Eduardo, Maria Angliae regno potita est, atque ut custos semper fuerat religionis atque pietatis, princeps illi cura fidem Catholicam restituere, instaurare templa, ritus omnes haereticos abolere. Ambitiosum *Capitis Anglicanae Ecclesiae* nomen sibi convenire negavit. Verbi Dei praecones, perperam furentibus haereticis, selegit: reditum

1273, obiitque anno 1308, cum fuerit primus, qui ex Familia Comitum Andegavensium appellatus est Eduardus, dicitur *Eduardus I*, non *Eduardus IV*. Atque ita *Eduardus* inter Reges hujus nomini *Octavus* (imo *Nonus*, si nominetur quoque Eduardus filius Eduardi VII, qui duobus mensibus regnavit cum patre) vocatur passim *Eduardus VI*, non vero *Eduardus VIII*, quamquam hoc etiam numero in quibusdam Tabulis Chronologicis adnotetur.

Reginaldi Cardinalis Poli cum munere legati à latere à Julio III impetravit: sua religiosis viris restituit coenobia: pulsus heterodoxis, Theologos incorruptae doctrinae, inter quos doctissimum Petrum Soto Ord. Praedicatorum, Academiae Oxonii praefecit: Bucerum, et Fagium, ut supra diximus, exhumari iussit, flammisque absumi cadavera, ossibus item conjugis Petri Martyris in agrum projectis. Ut fideles validiori fruerebantur praesidio, cum Philippo, filio Caroli V, contraxit conjugium. Verum in tanta Christianae felicitatis spe, Regina absque prole anno 1558, die 17 Nov., migravit à vita. Eodem die post paucas horas mortem obiit prae laudatus Cardinalis Polus, eximia virtute, et singulari doctrina exornatus.

Elisabetha, Annae Bolenae filia, Mariae in Angliae regno successit: tametsi Henricus II, rex Galliarum, proclamasset Anglorum reginam *Mariam Stuartam*, Francisco II, filio suo, nuptam eodem anno 1558, Aprili mense. Ad Mariam quippe Stuartam regnum illud spectabat, posteaquam Bullis Pontificum, et decreto Parlamenti abjudicatum fuerat Elisabethae, procreatae incestis irritisque connubiis. Erat enim Maria filia Margaritae, sororis Henrici IV, et Jacobi IV, regis Scotorum, ideoque Henrico proximior, et regni utriusque, Angliae nimirum, et Scotiae, haeres legitima. Maria tamen in Scotia morante, insidiisque Darlaei ad thronum aspirantis circumventa, Elisabetha, plaudentibus haereticis, Anglicanum solium conscenderat. Spreto juramento, quod emiserat, servandi religionem Catholicam, statim se *Anglicanae Ecclesiae Caput* nominavit; Praedicatorum orthodoxos ad silendum coegit, omnes occupavit Ecclesiarum redditus, sanctorum imagines et cultum inhibuit, abolevit incruentum Missae sacrificium, deposuit Episcopos, Presbyteros mancipavit carceribus, Ecclesiasticos omnes subiecit Laicorum iudicio, novam instituit hierarchiam, novosque ritus, Martyrologia item, et Calendaria, in quibus in Martyrum numero recensentur Joannes Hus, Wiclefus, Cramnerus, Cromelius, atque in Sanctorum Confessorum albo Lutherus, Petrus Martyr, Henricus VIII, Eduardus VI, Erasmus: dicam verbo, quidquid detrimenti inferri poterat, id Catholicae Religioni ab Elisabetha illatum est. Nulli Catholicorum immanitas ejus pepercit, nec Mariae Scotorum Reginae, quae in Angliam anno 1567 confugerat. De hac iterum quinto capite. Merito idcirco Pius V an. 1570 diris Elisabetham devovit. Periiit tandem anno 1603, die tertia Aprilis (1). Haec de haeresibus saeculi XVI, et de Schis-

(1) Obiit Elisabetha anno aetatis suae 69. Graecis litteris operam de-

mate Anglicano fusiori fortasse stylo; quoniam adhuc perseverant descripta fidei contagia (1): sed revoco nunc me ad institutum.

CAPUT IV.

SCRIPTORES SAECULI XVI PERCELEBRES.

SI aliud unquam, sane XVI saeculum scriptores peperit praestantissimos. Inter Theologos, recensentibus nobis celebrioribus, occurrit 1. *Thomas Card. Cajetanus*, Ord. Praed., creatus S. R. E. Card. à Leone X, et vita functus anno 1534. Cujus praeter philosophicas lucubrationes, habentur in *Summam* Doctoris Angelici, atque in N. T. Commentaria, atque Theologici Tract. permulti. Sequitur *Joannes Driedo*, Doctor Lovaniensis, moderatus Lutheri insectator, et in Fidei controversiis usus validioribus armis, è Sacris litteris, et PP. auctoritate depromptis, atque in iis, quae spectant ad gratiam, et liberum arbitrium magnopere commendatus, qui obiit Lovanii anno 1535. *Aegidius Viterbiensis*, commemoratus 2 cap., Magister Ord. Augustinensis, et S. R. E. Cardinalis, vir eloquentissimus, et graecarum litterarum scientissimus, praeter 12 saeculorum historiam, perpolito stylo Theologiam exornavit, et naturae concessit anno 1532. *Dominicus Soto*, Segoviensis, Ord. Praedicat., primus Caroli V in Concilio Tridentino Theologus, electus anno 1545, et Academiae Salmanticensis Institutor praeclarus, de omnibus Theologiae partibus, praesertim de natura et gratia, ac de justitia et jure disseruit. *Petrus item Soto*, et ejusdem Ord. Praed., primus, qui Theologiam tradidit in Universitate Dilingae, instituta anno 1549; profligator haereticorum, et Augustinianae ac Thomisticae sententiae propugnator accerrimus, inique à *P. Duchesne* insimulatus, quasi in litteris ad Ruardum Tapperum Baji, et Jansenii errorum ovum ac semen emiseric. *Nicolaus Eymericus* edidit Directorium Inquisit., primo in lucem editum Barcinone, an. 1503, deinde Romae, anno 1578 et 1585. Auctor tamen videtur antiquior, vixitque saeculo XIV. Nec

derat, et quasdam tragoedias Sophoclis, duasque Demosthenis orationes latinitate donavit. Fertur etiam graeca scripsisse Epigrammata.

(1) De insanissimo ac superbissimo homine, qui serio affirmabat futurum se Regem, et Pontificem Maximum, necnon mundi Redemptorem, ut ajebat, *quoad efficaciam*, tradebatque Apostolicam Sedem in Peruense regnum transferendam, abrogandum ordinem Ecclesiasticum, aliaque absurda numero cuncta 110 in Quitensi urbe combusto, historiam narrat lib. 2 de *Temp. noviss.* cap. 11, Joseph Acosta, Soc. Jesu.

à Theologorum coetu expungendus est idem *Bajus*, qui cum *Joanne Hesselio* an. 1563 missus fuit ad praedictam Synodum Tridentinam; quamquam illius articuli fuerint ab Apostolica Sede proscripti. Inter Tridentinos Theologos doctrina et eloquentia enituit *Melchior Canus*, Episcopus (1) Canariensis, cujus mors contigit anno 1560 Toleti, testaturque viri eruditionem et facundiam opus *de Locis Theologicis*, quod omnium teritur manibus (2). Sed nequeunt in brevi epitome vel sola Theologorum hujus saeculi nomina recenseri. Quare silentio praeterimus *Ambrosium Catharinum*, *Franciscum à Victoriam*, *Bartholomaeum Medinam*, *Dominicum Bannes*, Ordinis Praedicatorum: *Aloysium Legionensem*, *Aegidium Lusitanum*, *Basilium Poncium*, *Gasparum Casalium Augustinenses* (3): *Cornelum Mussum*, *Andream Vegam*, *Franciscum Titelmanum*, *Franciscum Fevardentium*, Ord. Minorum: *Ludovicum Molinam*, *Joannem Mamelium*, *Leonardum Lessium* (4), Fran-

(1) Ord. Praedicatorum.

(2) Bartholomaeum Carranzam, Ord. Praed., quem nonnulli haeresis accusantur in Catholica fide, et religiosissime obiisse Romae an. 1576, narrat Historici. Fuit Archiepiscopus Toletanus, scripsitque *Summam Conciliorum*. De ipso et infra.

(3) Obiit anno 1569 vir praestantissimus *Christophorus Patavinus*, FF. Augustinensium Magister. Angelus Postenari ejusdem Ordinis, primus omnium Regularium in Patavino Lyceo anno 1595 coepit palam tradere physiologiam. Augustinum Musaeum Tarvisinum, ceterosque ejusdem Ordinis Scriptores brevitatis item causa praeterimus.

(4) Leonardi Lessii 34 propositiones, quarum praecipuae pertinent ad Praedestinationem, et ad Christi Gratiam, Lovanii expositas an. 1586, censura sacra ibidem facultas perstrinxit proximo anno 1587, die 9 Septembris. Idem praestitit sequenti an. 1588, die 20 Januarii, sacra facultas Duacensis. Cum Lessius respondisset Lovaniensibus Theologis, hi anno ipso 1588, die 3 Septembris, censuram suam confirmarunt, addideruntque illius justificationem. Doctrinam illic expositam esse eam, quam majores sui constantissime propugnauerant, iidem Theologi declararunt anno 1613, 1648, 1649, 1679, 1690.

Sedente quoque Innocentio XI, an. praedicto 1679, et sub Innocentio XII an. 1691, eadem censura suam nacta est firmitatem. Videatur *Historia de Auxiliis* lib. 1, cap. 6 et seqq. Complures Belgii Episcopi reprobasse Lessii doctrinam, tanquam Pelagianis cohaerentem, fatentur PP. Societatis Jesu in *Imagine I saeculi* lib. 6, cap. 4, pag. 448. Idem fatetur P. *Le Tellier* in suo Opere inscripto *Deffense des nouveaux Chrétiens*, damnato tamen à praeaudato Pontifice Maximo Innocentio XII, anno 1694, die vigesima tertia Martii. Falsissimum est itaque censuras Lovaniensem, et Duacensem fuisse damnatas, et Lessii propositiones approbatas ab Apostolica Sede, quemadmodum publicis in thesibus Rothomagi asseruerunt anno 1598, die 10 Januarii, Patres Societatis Jesu, religiosissimi. De censura aptem Duacensi postrema, et opposita praecedenti, vide adnotationem 2 ad cap. 6 saeculi decimi octavi.

ciscum Turrianum Societatis Jesu: Augustinum Steuchum, et Basilium Zanchium Canonicos Regulares; atque ex saecularium coetu *Thomam Stapletonum, Wilelmum Estium, Joannem Driedonem, ceterosque quamplurimos.*

Verum praetermittendi non sunt, qui data opera haereses hoc saeculo exortas exagitarunt; praesertim Augustinenses duo, qui omnium primi confutarunt Lutherum, *Ambrosius Flandinus, et Joannes Hoffmeisterus*; Italus unus, Germanus alter. Adde *Clihoveum* Parisiensem, et *Echium* Svecum, utrumque anno 1543 defunctum. Quid de *Joanne Cochlaeo* Nerebergensi, cujus opera, quo rariora, eo pretiosiora sunt aestimanda? Nec *Alberti Pighii* (1), Campensis, Controversiarum librum, nec Panopliam Evangelicam *Gulielmi Lindani* Ruremondensis ignorant studiosi. Quantum insuper verbis scriptisque pro eliminandis erroribus insudarunt tres S. R. E. Cardinales amplissimi, *Stanislaus Hosius* Polonus, et *Hieronymus Seripandus* Augustinensis, ambo Tridentini Concilii Praesides, atque *Reginaldus Polus*, quem laudavimus supra de Anglicano schismate pertractantes? Jure his jungimus *Franciscum, Card. Toletum, S. J., et Alphonsum Salmeronem* ejusdem Societatis, viros summos ac sapientissimos. Insudavit praeterea in componendis circa Religionem dissidiis *Georgius Casander* Burgensis, podagra extinctus anno 1566, et in refellenda Judaeorum pervicacia *Joannes Reuchlin* mortuus Tubingae an. 1522, doctissimus utique, et eloquentissimus, quamvis ob *Epistolas obscurorum virorum* scholasticis parum acceptus. Adversus autem omnes haereses acuit stylum *Alphonsus à Castro*, Ord. Minorum, electus Episcopus Crigantii, vulgo Compostellae. Judaeos confutavit *Petrus Galatinus* ejusdem Ordinis, Reuchlini Apologista.

De Sacris litteris optime meriti sunt *Franciscus Vatablus*, Ambianensis, peritissimus hebraicae linguae; cujus tamen in V. T. notae à *Roberto Stephano* editae anno 1545, ob insertas ab eodem Roberto Calviniana infecto labe notas alias haereticas, perniciosae sunt, ac prohibitae: *Felix Pratensis* Aug., à quo sacri libri ex hebraea in latinam linguam conversi sunt: *Sanctes Pagninus* Lucensis, Ord. Praed., qui idem praestitit plenius et accuratius, *Thesauro* linguae sanctae adjecto: *Isidorus Clarius* Benedictinus, qui in Sacris Bibliis supra octo milia loca emendavit et explanavit: *Arias Montanus* omnium fe-

(1) *Pighium* mortuum Bononiae anno 1580, fortaita pontis ruina, scribit in descriptione Belgii *Ludovicus Guicciardinus*: sed obiit Ultrajeeti anno 1542, die 26 Decembris.

re linguarum scientissimus, in Bibliis Polyglottis jussu Philippi II exornandis, et corrigendis, et in Judaicis Antiquitatibus explanandis diligens, assiduus, eximius: *Franciscus Card. Ximenius*, Ordinis Minorum, Biblia Complutensia Polyglotta in lucem sub auspiciis Leonis X emisit, sexcentis millenis millibus ducatorum impensis (1): *Flaminius Nobilius* in edendis Sixti V Bibliis, et Vulgata Versione ad testimonia PP. et 70 Interpretum corrigenda laboriosissimus operarius.

Quinam vero in sacras litteras Commentaria praeter laudatos scriptores ediderunt? *Sixtus Senensis*, Ord. Praed., in sua *Bibliotheca Sancta* Protocanonicos, Deuterocanonicos, apocryphosque libros distinguit, Biblicum exhibet Dictionarium, regulas tradit interpretandi Scripturas, per majorum Commentaria, et explicationes discurrit. *Cornelius Jansenius*, Gandavensis Episcopus, scripsit *Concordiam Evangelicam*. *Joannes Maldonatus*, Jesuita doctissimus, quem an. 1583 Romae in lecto mortuum adinvenere, in 4 Evangelia praeclaros exaravit Commentarios. Idem agit in Sacros libros, notis in quinque columnas distributis, *Jacobus Faber Stapulensis*, suspectae tamen fidei, et à *Natali Beda*, Parisiensi Theologo, exagitatus ob dissertationem *de tribus Magdalenis* (2). *Jacobus*, Card. *Sadoletus* Mutinensis, elegantis orationis Tullii imitator, ad reliqua scripta purioris latinitatis addidit *Dialogum* in Epistolam Pauli ad Romanos. De Sadoleti tamen sententia circa Christi gratiam, et bonae voluntatis initium, legendus est *Norisius*, cap. V, §. I *Vindiciarum*. *Joannes Mercerus* Uticensis, Vatabli in Parisiensi Academia successor, Commentariis suis, quamquam lue infectis Calviniana, nomen sibi apud Christianos, Judaeosque haud vulgare comparavit. Sed omnes, aut saltem permultos, eloquentia, eruditione, et doctrina superavit *Desiderius Erasmus* Roterodamus; cujus praeter omnigenae sapientiae scripta, habentur in N. T.

- (1) Epitaphium Card. Franc. Ximenii in Academia Complutensi:

*Condideram Musis Franciscus grande Lyceum;
Condor in exiguo nunc ego Sarcophago.
Praetextam junxi Sacco, galeamque Galero,
Frater, Dux, Praesul, Cardineusque Pater.
Quin virtute mea junctum est diadema cucullo,
Cum mihi regnanti paruit Hesperia.*

- (2) Ipsi Jacobo Fabro istud Epitaphium Georgius Buchananus inscripsit:

*Qui studiis primus lucem intulit omnibus, artes
Edoctum cunctas haec tegit urna fabrum.
Heu tenebrae tantum potuere extinguere lumen?
Si non in tenebris lux tamen ista micet.*

paraphrases, et adnotationes. Quamvis illum in suas partes trahere studeant novatores aliqui; non possumus non celebrare Virum maximum, quem scimus summo fuisse in pretio apud Romanos Pontifices Paulum III, et Clementem VII, necnon apud Carolum V Imp., Franciscum I, Regem Galliarum, Sigismundum, Regem Poloniae, ceterosque hujus saeculi Principes. Fuit tamen in vellicandis adversariorum scriptis aliquantulum asper (1); unde post illius obitum, qui contigit anno 1536, kal. Julii, Basileae, hoc lepidulum Epitaphium finxit Stephanus Paschasius:

Hic jacet Erasmus, qui quondam bonus erat Mus,

Rodere qui solitus, roditur à Vermibus.

Ecclesiasticam illustrarunt Historiam, Romanorum Factorum Conditor, et Antiquitatum solertissimus indagator *Onuphrius Panvinius*, Augustinianus Veronensis, immaturo fato raptus Panormi, an. 1568, aetatis suae 39: *Jacobus Philippus Bergomas*, ejusdem instituti, qui *Chronicon supplementi* nomine inscriptum perduxit ad an. 1503: *Laurentius Surius*, Carthusianus, qui obiit Coloniae anno 1578, et Acta Sanctorum magno labore collegit: *Nicolaus Sanderus*, Anglus, qui schismatis Anglicani scripsit Historiam: *Joannes Molanus*, doctor Lovaniensis, à quo Martyrologium Usuardi adnotationibus adauctum est: *Adrichomius*, Batavus, Historiae Biblicae, ac Palaestinae accuratus descriptor: *Sigonius Mutinensis*, qui de regno Italiae, de Judaeorum Republica, et de Episcopis Bononiensibus docte, eleganterque pertractavit: *Galesinius Martyrologii*, Historiae Severii Sulpitii, Actorumque Ecclesiae Mediolanensis, et *Theatri Pontificalis* (2) promulgator: *Petrus Pithaeus Trecensis*, à quo auctores Versionum Sacrorum Bibliorum, Historiam Controversiae *de Processione Spiritus Sancti*, scriptaque plura Ecclesiasticorum virorum habemus emmendata, et illustrata: *Gilbertus*, denique *Genebrardus*, Alvernus, Liturgiaram, et Sacrae Chronologiae exactioris, quam antea, auctor percelebris.

Ne per Bibliothecas vagemur omnes, hoc unum affirmamus, nullam esse disciplinam, et sacrae eruditionis partem nullam, quam Viri clarissimi hoc vertente saeculo non reddiderint splendidiorem. Quosdam, non tamen cunctos, ex Theologiae Scholasticae, et Polemicae Tractatoribus, ex Sacrarum Litterarum Interpretibus, atque ex Chronologis, et Histo-

(1) De Erasmo vide acre Petri Canisii judicium in Praefatione ad epistolas selectas S. Hieronymi.

(2) Comprehendit Vitas Pontificum Romanorum.

ricis commemoravimus. Quid modo de reliquis? Concilia in summam redegit *Bartholomaeus de Carranza*, Archiepiscopus Toletanus. In libros Augustini *de Civitate Dei* Commentarios, et pleraque exactae critices munimenta nobis reliquit *Ludovicus Vives* Valentinus. Excelluit Graecorum litteris, et physiologia *Augustinus Steuchus* Eugubinus, auctor *Cosmopoeiae*, et hebraicae doctissimus fuit *Marcus Martinus* Brixianus, uterque Canonicus Regularis: Sanctorum Fastos, et sacra carmina plurima concinuit *Joannes Baptista* Mantuanus, Carmelita, cognomento *Hispaniolus* (1): de Ritibus Ecclesiae disse-ruit *Joannes Stephanus* Durant, Tolosanus. In Graecorum Patrum operibus latine vertendis navavit operam *Jacobus Bilius*: in rarioribus libris praelo committendis *Ciaconius*, Toletanus: in graecis itidem traducendis *Gentianus Hervetus*: in Tertulliani, et Cypriani libris exornandis *Jacobus Pamelius*, Brugensis: in emendando Gratiani *Decreto*, Jure Canonico in Compendium redigendo, antiquioribus Decretalibus colligendis, et Canonibus Poenitentialibus explanandis *Antonius Augustinus*, J. C. nobilissimus, et Archiepiscopus Tarraconensis: in doctrina morum, et canonum *Martinus Navarrus*.

Christianae, et Asceticae vitae praeceptiones tradidere *Joannes Avila*, vir insignis probitatis ac sapientiae: *Ludovicus Granatensis*, cujuslibet honoris contemptor egregius: *Carolus Borromaeus*, *S. Thomas à Villanova*, *S. Ignatius Loyola*, *S. Teresia*, *S. Joannes à Cruce*, quorum diem emortualem capite, quod proxime consequitur, recensebo.

CAPUT V.

AUGUSTI CAESARES, ET REGNANTES IN COELIS.

IMPERATORI Maximiliano, extincto an. 1519, duodecima die Januarii, successit ejus nepos *Carolus V*, filius Archiducis Austriae Philippi, atque in lucem editus an. 1500, die 24 Februarii. Electus fuit anno cit. 1519 Francfurti, die 28 Junii, et primum coronam Imperii accepit Aquisgrani an. 1520, die 13 Octobr., deinde Bononiae à Clemente VII, anno 1530, ipso die suo natalitio. Nullus ab eo tempore Imperator coronatus est à Rom. Pontifice. Regnum quoque Hispaniarum ob-

(1) Natus anno 1442, ut adnotatur disticho:
NasClitVr In terris MonaChVs Baptlsta, sVosquVe
VatIClNa VersVs è genltriCe bIblt.

tinuit; nam Joanna, filia Ferdinandi V, et Isabellae regum, anno 1496 connubio juncta fuerat *Philippo Austriaco*, F. Maximiliani, et patri ipsius Caroli: atque idem Philippus, et Joanna reges declarati sunt an. 1505, quo decessit regina Isabella. Ferdinandus tamen usque ad an. 1516 superstes fuit, eodemque anno Carolus V consecutus est regimen Hispaniarum, *Carolus I* in serie regum nuncupatus. Diuturnum illi bellum fuit cum Francisco I, rege Galliarum, quem in pugna Ticinensi anno 1525 superavit, captumque in Hispanias abduxit. Proximo tamen an. 1526 formula pacis conscripta die 14 Januarii, Franciscus rediit in Gallias. Religionis causa Carolus V Protestantes bello lacesivit, anno praesertim 1547, et seq., ediditque an. 1548 Formularium ecclesiasticae disciplinae, appellatum *Interim*, quoniam interim, seu donec in Tridentina Synodo compositae res forent, illud servari mandavit. Quod tamen aequè Catholicis, et Lutheranis displicuit. Anno 1550 flammis addixit libros haereticorum, quos item edictis coercuit severioribus. Regni pertaesus coronam deponere statuit anno 1555, die 24 Febr., qua die diademate redimitus fuerat Imperii, et anno proximo 1556 regnum Hispaniae consecutus est Philippus II, ejus filius. Concessit eodem anno Carolus in monasterium Hieronymianorum S. Justi in Vetonia, quam Hispani *Estremaduram* appellant. In favorem quoque Ferdinandi fratris sui, Austriaco sese abdicavit Imperio, et ex hac vita migravit an. 1558, XI kal. Octob. (1).

Itaque post Carolum V Imperium gubernarunt Ferdinandus I, Maximilianus II, et Rodolphus II. Ac *Ferdinandus*, Caroli V frater, qui an. 1527 electus fuerat rex Bohemiae, et Hungariae, anno autem 1531 rex Romanorum, inauguratus fuit Imperator in Comitibus Francfurti eodem anno 1558, die 14 Martii, dum ageret aetatis suae anno 55. Etsi vero affirmarunt Pontifices non potuisse Carolum V deponere Imperium absque sedis Apostolicae indulto, et Electores haereticos jure eligendi non frui, atque omni dignitate excidisse; Pius tamen IV an. 1560 electionem Ferdinandi ratam habuit, ut tra-

(1) Tenuit Carolus V haereditaria regna annis 40, et Romanorum Imperium annis 38, mensibus 7. Pie decessit, eique à Poeta quodam concinnatum est Epitaphium:

Carolus ut victo discessit victor ab orbe,

Ulterius tendens regna beata tenet.

Legitur et aliud:

Pro tumultu ponas orbem, pro tegmine coelum,

Sidera pro facibus, pro lacrymis maria.

dunt Pallavicinus, Thuanus, et Bzovius. Magna aequitate ac moderatione Ferdinandus rexit imperium sexennio; obiit enim an. 1564, die 25 Julii, eique successit filius *Maximilianus II*, qui anno 1576 morte sublatus est Ratisponae, 12 die Octobris. Frustra hi duo Imperatores à Pio IV impetrare curarunt presbyteris conjugia, quae pervetustae Romanae Ecclesiae consuetudini, et legibus ecclesiasticis opponuntur (1).

Rodulphus II, filius Maximiliani II, creatus est Imperator an. 1576 in Comitibus Ratisponensibus, cum antea à patre declaratus fuisset rex Hungariae, et Bohemiae, et praecedenti anno rex Romanorum electus esset Augustae Vindelicorum. Annis 17 cum Turcis vario exitu bellum gessit, pepigitque an. 1606, cum hostibus vicennales inducias. Nullam duxit uxorem, absque liberis vita functus anno 1612, IV idus Januarii (2).

Ad superos migrarunt hoc XVI saeculo viri sanctissimi, et fastis coelestis Jerusalem deinde fuerunt adscripti solemniter Instructores Religionum S. Cajetanus Thienaeus, Vicentinus, an. 1547, VII idus Augusti: S. Joannes de Deo, Lusitanus, anno 1550, VIII idus Martias: S. Ignatius Loyola, Cantaber, an. 1556, die Julii postrema: S. Teresia, Avilensis, an. 1582, die 14 Octobris: eodem anno 1582 Thomas Jesu, Lusitanus Augustinentis, Aloysii de Montoja, viri Cl. discipulus, et Saracenorum captivus; inter quos tetro inclusus carceri, ferreisque catenis devinctus, absque libris, et qualibet re destitutus, patria lingua egregium Opus edidit, *de Travagli di Gesù*. S. Philippus Neri Florentinus decessit anno 1595, VIII kalendas Junias. Ad Sanctissimos Episcopos, Thomam à Villanova, Patrem pauperum, et Carolum Borromaeum, decus Purpuratorum Patrum, ac Praesulum (3). Adde Societatis Jesu alumnos praeclaros, Franciscum Borgiam, Miraculum Principum, Franciscum Xavierum, Indorum Apostolum, Stanislaum Kostkam, victimam charitatis, Aloysium Gonzagam, Angelicum Juvenem nuncupatum (4). Simpliciter, atque inno-

(1) Maximiliani II Epitaphium demonstrans annum ejus emortualementi:

*Alta qVies praefVire CapVe, qVoD praefVIt Orbi:
SVbrVIt, eXCeLLens VIX, tegeVrna DeCVS.*

(2) Rodulphi II Epitaphium Chronologicum:

*DFX, ac LVX gentis Fabiani heV LV Ce RoDoLphVs
Caesario genItVs sangVine Caesar obit.*

(3) S. Thomas migravit ad superos anno 1565, VI idus Septembris, et S. Carolus anno 1584, III nonas Novembris. S. Joannes à Cruce an. 1591 etc.

(4) Jesuitas Martyres 69 ad an. 1570 Brietius aliique recensent: Spondanus n. 25, 67 enumerat.

centiam in Felice à Cantalicio, Ord. FF. Min., quos *Capuccinos* vocamus, spiritualis vitae magisterium in Joanne à *Cruce*, Carmelita excalceato, poenitentiae austeritatem in Petro de Alcantara, Ord. Min. Observantiae, Angeli Florentini, monachi Vallisumbrosae, Michaelis Eremitae, Camaldulensis, Josephi à S. Geminiano, Augustiniani Eremitae, aliorumque splendidissimas egregiasque virtutes nemo non celebrat, non miratur. Bartholomaei de Martyribus, Archiepiscopi Bracarenensis, Alphonsi de Orozco, Augustiniani, Didaci Protomartyris Peruani, ejusdem Ordinis: decessit Alphonsus anno 1591, et Didacus martyr occubuit anno 1586, et Joannis Avilae, Apostoli Vandilitiae, gloriosa nomina nondum sunt Cathalogis Sanctorum inserta. In se tamen cunctorum admirationem, atque celebritatem convertunt. Postremo hujus saeculi anno evolavit ad Sponsum Rosalia, nobilissima virgo Panormitana.

Qui in Anglicano interfecti sunt schismate, non videntur penitus omittendi. Excuso enim Catholicae religionis jugo, *Henricus VIII* martyrio affecit anno 1535 praestantes viros, qui vel ejus à Catharina divortium improbabant, vel nolebant eum tamquam Caput Anglicanae Ecclesiae cognoscere. Inter quos die 4 Maji necati sunt Cartusiani tres Monasteriorum praefecti, *Rynaldus*, Ord. S. Birgittae, Doctor praeclarus, et *Joannes Hail*, pastor animarum. Martyribus accensendus esse non dubito *Joannem*, Cardinalem Roffensem, ac *Thomam Morum*, Angliae Cancellarium virumque clarissimum, qui eodem an. 1535, data constanter cervice occubuerunt. Plexi capite post varia supplicia Cartusianii alii. Anno 1538 *Joannes Forestus*, Ord. Min., Confessarius Reginae Catharinae, ab Henrico repudiatae, patibulo appensus, et lento igne combustus fuit: ejusque sortem assecuti sunt Fratres ejusdem Ordinis 56, Regi monarchismum damnanti, et Monasteriorum usurpanti bona, alii non obtemperantes supplicium capitis subierunt an. 1539, inter quos Abbates Benedictini, *Richardus*, *Hugo*, *Joannes*. Prope fines lib. 1 de Schismate Anglic., Sanderus enumerat sub Henrico interfectos 13 monasteriorum Rectores, et Sacerdotes vel monachos, vel presbyteros seculares 77. Regnante autem *Eduardo Seimero* Episcopi omnes qui regis in Ecclesia primatum negarunt, dejecti fuerunt è Sede; Catholici innumeri carceribus, et exilio mulctati. Denique Elisabetha regnante martyrio coronati sunt, an. 1577 *Cutbertus Mayno*, sacerdos, an. 1581 *Edmundus Campianus* Soc. Jesu (1), et presbyteri duo: septem alii anno proximo:

(1) In Indice Martyrum Soc. Jesu ad calcem Bibliothecae Script.

item sex alii Eboraci; Vintoniae civis laicus; Londini impresor librorum Catholicorum; Longovici *Jacobus Labournae* vir nobilis, aliique tam multi, ut an. 1583 omnes Londinenses carceres pleni essent Catholicae fidei confessoribus.

His adnumerandam esse *Mariam* Scotorum Reginam, nullus dubito. De hujus jure ad regnum Angliae dixi capite tertio. Haec an. 1558 nuptui tradita Francisco, filio Henrici II, Galliarum regis, orbata post biennium viro, rediit in Scotiam, regnum Angliae defuncto Henrico VIII consecutura; sed pro regno invenit bipennem. Posteaquam enim *Enrico Stuardo* patrueli juncta fuerat connubio, ac ex eo pepererat filium, qui fuit *Jacobus VI*, rex Scotiae, secundo viro, an. 1567, à parricidis occiso, opera haereticorum Comiti Betuelio, nefarii parricidii auctori, iterum nupsit, atque ab iisdem haereticis, tanquam in mariti necem conspirasset, traducta, in Angliam confugit: ac sententiam Judicum, manu Elisabethae firmatam, praetextu illius caedis, et pro Angliae regno occupando moliminis, revera autem causa Romanae, et orthodoxae Religionis, securi percussa fuit an. 1587, die 18 Februar. (1). Hic in *Theatro crudelitatis haereticorum* scriptum legimus.

*Post varias clades miserorum, et caedis acervos
Insontum, comes exornat spectacula Mater
Supplicio, et Regum Soror, et fidissima Conjux.*

ejusdem Soc., legitur:

*En et Garnetos geminos, laqueoq̄ decorum
Et mundum, terras inter, coelumque nefanda
De trabe sublinem.*

At de Henrici Garneti supplicio, ejusque imagine formata sanguinis gutta, diversa à P. Jovenci alii tradunt. Sinistro judicio abripi nolumus.

(1) Ferunt *Mariam*, proximam morti, quam invicto animo subiit, verbis perstrinxisse immanitatem Anglorum, in reges suos saevientium. Sane *Bodinus* in *Meth. Hist.*, cap. 5 et 6 de republ. lib. 2, cap. 5, et lib. 4, c. 7, refert, ex Regibus Anglis 40, civili conspiratione duodecim periisse; et spatio an. 36, quibus civilia bella exarserunt, supra octoginta regiae stirpis homines fuisse interfectos. Contra Principem suam venali calamo, ut supremo afficeretur supplicio, scripsit *Georgius Buchananus*, Calvinista, Historiae Scotiae, aliorumque Operum auctor, sed *Mariae* infensissimus hostis. A *Jacobo* enim rege, *Mariae* patre, ob haeresim in exilium pulsus fuerat, et à *Moravio* consecuturum se sperabat Scotiae patriarchatum. At morti proximus dicta scriptaque sua retractavit, testatus à se tantum vitae spiritusque exoptari, ut maculas *Mariae* falso adspersas, proprio etiam sanguine deleret. *Buchanani* solius meminimus; reliqui enim ex hoc lutulento fonte turbidum hausere, inquit *Famianus Strada*. *Maphaeus Barberinus*, tunc magni ingenii adolescens, postea *Urbanus VIII*, Pontif. Max., piissimae re-

CAPUT VI.

QUAE PERTINENT AD SAECULI XVI DOCTRINAM, ET DISCIPLINAM.

Pro doctrina, et disciplina hujus saeculi deprehendenda sat est in Tridentinae Synodi decreta oculos conjicere. Apparebit illico dogmata Fidei, quae ex inveterata traditione profitetur Romana Ecclesia, fuisse irreformabili definitione confirmata. Inter quae in Canone retinendos esse didicimus libros, de quorum auctoritate nonnulli haesitarunt, cujusmodi sunt liber Sapientiae, duo Machabaeorum, Apostoli ad Hebraeos Epistola, Catholica Jacobi, ceterique, de quibus disserunt Polemicae Theologiae Tractatores. Rejicienda autem esse inter Apocrypha, quae in eodem Canone non recensentur; cujusmodi sunt in Vet. Testamento liber Henoch, Testamenta 12 Patriarcharum, Genealogia Job, Oratio Manassis, et Esdrae liber III et IV; in Novo autem Pseudoevangelia inscripta nominibus Apostolorum, Acta Theclae, et Pauli, octo libri Itinerarii Clementis, et alii de quibus Romana 70 Episcoporum Synodus an. 494. Explicatum uberius est dogma *Justificationis*, quae sit justitia inhaerente, non sola extrinseca condonatione, sive non imputatione peccati; et quae Novatores ajunt esse Ecclesiae Antichristi characteres, videlicet, Sacrificium Missae, cultus Eucharistiae, auricularis confessio. Chrismatis unctio, Sacrum infirmorum Oleum, defunctorum suffragia, exhibita Sanctorum imaginibus et Reliquiis veneratio, Indulgentiarum largitio, Sacrorumque rituum observantia, ad Fidei integritatem et Ecclesiae decorem pertinent, nullo Catholicorum dissentiente.

Ad Ecclesiasticam politiam spectant statuta Episcoporum residentia, Seminariorum erectio, celebrandae quolibet triennio

ginae exequias hoc epitaphio exornavit:

Te quamquam immeritam ferit, ò Regina, securis,

Regalique tuum funus honore caret:

Sorte tua gaude, moerens neque Scotia ploret:

En tibi pompa, tuas quae decet exequias.

Nam tibi non paries atro velatur amictu,

Sed terras circum nox tenebrosa tegit.

Non tibi contextis lucent funalia lignis,

Sed coeli stellae: Naenia tristis abest;

Sed canit ad feretrum Superum Chorus aliger, et me,

Caelesti incipiens voce, silere jubet.

Synodi Provinciales, prohibita Curatorum Beneficiorum pluralitas, unius tantum, si ad vitam honeste sustentandam sufficiat approbata collatio, dispensationes, hac in re absque legitima causa prorsus inhibita, lites inter Ecclesiasticos ab Episcopis componendae, Clericis forensia iurgia vitanda, horum Ordinationes à proprio tantum Episcopo, nec sine illius permisso peragenda. Huc spectat Presbyterorum coelibatus, disciplina Monachorum, potestas absolvendi à peccatis concedenda ab Ordinariis, casuum reservatio iisdem competens, atque ad nuptiarum sanctitatem custodiendam impedimentorum Matrimonii distincta explicatio, et clandestinorum conjugiorum contractus inhibitus.

Temporalibus poenis, extremoque supplicio animadversum hoc praesertim saeculo in haereticos. *Edmundus Fosseus* ob fractam Eucharistiam an. 1503 combustus Parisiis. Quidam Ordinis Praedicatorum an. 1509 ob imposturas, Langio ac Trithemio testantibus, concremati: *Hermannus Rysvick* in haeresim iterum lapsus an. 1512 Hage Comitum: Hebraeus quidam baptizatus, qui per annos 26 Sacerdotioungebatur, non initiatus an. 1514 apud Saxones: duo Augustiniani Ordinis Apostatae Bruxellis an. 1523: proximo an. 1524 *Henricus* quidam *Zutphaniae* in Belgio: *Balthassar* Friburgensis an. 1528 Viennae in Austria: *Rupertus Baro* an. 1539 in Anglia: violator quidam statuæ B. V. an. 1550 Lutetiae Parisiorum (1): eadem in Urbe anno 1559 Calvinistae permulti, atque in Hispaniis quamplurimi: Romae *Aenius Palearius* an. 1566, eodemque anno Bernae *Valentinus Gentilis* Tritheita: in Belgio anno 1580 *Joannes Gullielmus* Anabaptista: in Anglia demum anno 1590 *Gullielmus* Puritanus. Asserentibus modo haereticis nefas esse animadvertere in haereticos poena capitis, rependendum est, quo ergo jure Genevenses Servetum et Gentilem incendio necarunt? Quo jure Angli Puritanos, et sub Henrico VIII anno 1538 *Lambertum Zuinglianum*? Imo quo jure causa Religionis interfecti sunt ab iisdem haereticis, Martyres, quorum multos superiori capite laudavimus? Verum non egent aperta mendacia confutatione.

Crevit in tanta haeresum illuvione decor et gloria Romanae Ecclesiae, tum Sanctorum, quos cap. superiori memoravimus, consummata virtute, tum decreto aliis solemnii Cano-

(1) De Serveto combusto Genevæ an. 1553 diximus supra, cap. 3. Romae item ultricibus flammis absumptus an. 1600 *Jordanus Brunus* Nolanus, de quo *Gaspar Scioppius*.

nizatione specialis cultus honore. Leo enim X anno 1514 *Brunonem* Patriarcham Carthusianorum, et anno 1519 Franciscum à Paula, Minimorum Parentem, retulit inter Sanctos. *Casimiro*, F. Casimiri, regis Poloniae, anno 1521 eundem detulit honorem. Hadrianus VI adscripsit anno 1523 Sanctorum Fastis *Benonem* Misniae, et *Antoninum* Florentiae Antistitem. *Laurentium Justinianum*, primum Patriarcham Venetum, anno 1524 Clemens VII: *Gondisalvum* Lusitanum, Ord. Praedicatorum, Julius III, anno 1551: *Didacum*, dioecesis Hispalensis, Ord. Min., anno 1588, Sixtus V, et *Hyacinthum*, Polonum, Ord. S. Dominici, anno 1594 Clemens VIII.

Religiosarum quoque familiarum plurimum aductus est numerus. Primo enim institutus fuit, et à Clemente VII approbatus an. 1514, Ordo *Clericorum Regularium*, quos *Theatinos* vocant, ab Episcopo Theatino Joanne Petro Carafa, postmodum Paulo IV, de quo cap. 1, eundemque Ordinem confirmavit anno 1567 S. Pius V. Tum *Capuccinorum* auctor fuit anno 1525 Matthaëus Bassius, Ord. Minorum de Observantia. Atque hoc institutum Clemens VII anno 1528, et Paulus III anno 1535, approbarunt. Tertio exorti sunt anno 1532, et ab eodem Pontifice Clemente VII, atque anno 1606 à Paulo V confirmati *Fratres Minores* strictioris observantiae, quos vocant *Recollectos*. Approbatus insuper ab ipso Clemente anno 1582, et rursus à Paulo III anno 1535, Ordo *Clericorum Regularium S. Pauli*, quos ab Ecclesia Mediolanensi S. Barnabae eis primum concessa *Barnabitas* vocant. Istorum vero auctores fuisse anno 1526 Antonius Morigia, et Bartholomaeus Ferrarius, Mediolanensis, atque Franciscus Maria Zaccharia, Cremonensis. Prodiit circa annum 1531 Congregatio *Clericorum*, quos vocant *Somaschos*, auctore B. Hieronymo Aemiliano, Patritio Veneto, ad Orphanorum curam gerendam: eandemque Congregationem anno 1540 Paulus III, anno 1568 S. Pius V, et anno 1585 Sixtus V confirmaverunt. Sequitur *Societas Jesu*, anno 1534 instituta Parisiis à S. Ignatio Loyola, à Paulo III anno 1539 vivae vocis oraculo, et anno 1540, et 1543, Apostolicis Constitutionibus confirmata, à Julio III anno 1550 privilegiis condecorata, à S. Pio V anno 1571 inter Ordines Mendicantium adscripta, et à Gregorio XIV anno 1591 amplissimis laudibus jure ac merito celebrata, Sanctorum, Scriptorum, Virorumque Apostolicorum Parens fecunda. Circa an. 1568 (1) *Carmelitae Discalceati* à S. Matre Theresia habue-

(1) Juxta Spondanum, Graveson, etc. At juxta alios, an. 1661.

runt originem, quorum institutum confirmarunt anno 1580 Gregorius XIII, et an. 1593 Clemens VIII. *Ordo Charitatis*, curae infirmorum addictus, quem S. Joannes de Deo instituerat anno 1538, confirmatus fuit à S. Pio V anno 1572, et rursus à Sixto V anno 1586. *Clerici Regulares Doctrinae Christianae*, quorum institutum confirmavit anno 1650 Innocentius X, à Caesare de Bus anno 1570 duxerunt originem. Qui vero titulo *Matris Dei* secernuntur, Lucae anno 1574 primam habuerunt institutionem, confirmationem vero à Clemente VIII an. 1604, et titulum, quo fruuntur, anno 1514 à Paulo V. *Congregationem Oratorii*, quam anno 1575 instituit S. Philippus Neri, Florentinus, Paulus V anno 1612 cum suis Constitutionibus confirmavit. *Monachi Fulienses* à Joanne Barreira Cisterciensi, trahentes ab anno 1577 primordia, à Sixto V anno 1586 approbati, atque à Clemente VIII anno 1592 à Cisterciensium jurisdictione fuerunt exempti. Qui dicuntur *Ministri Infirmorum*, instituti sunt anno 1585 à S. Camillo de Lellis (1), et proximo anno à Sixto V, atque à Gregorio XIV anno 1591 confirmati. *Clerici Regulares, Minores* nuncupati, ab Augustino Adorni Genuensi instituti an. 1588, et à Sixto V approbati, privilegia Theatinorum anno 1592 consecuti sunt à Gregorio XIV. Anno demum 1595 in Hispania duae Congregationes Discalceatorum, aprobante Clemente VIII sunt institutae, una Augustinensium, et altera SS. Trinitatis Redemptionis Captivorum (2).

Addendi sunt Equestres Ordines: *Sanctorum Apost. Petri, et Pauli* an. 1540 institutus à Paulo III: *Sancti Stephani*, Paepae ac Martyris anno 1560 institutus à Cosmo I Mediceo, Florentinorum Duce, et anno 1362 confirmatus à S. Pio V. Denique *Spiritus Sancti*, sive *Equitum Torquatorum* institutus ab Henrico III, rege Galliarum, postrema die anni 1578.

APPENDIX.

CETERARUM RERUM ACCESSIO.

GALLIARUM regi Ludovico XII successit anno 1515 *Franciscus I*: huic anno 1547 *Henricus II*: isti autem anno 1559 *Franciscus II*. Anno 1560 regnare coepit *Carolus IX*, et anno

(1) Obiit proximo saeculo, anno scilicet 1614, die 14 Julii.

(2) Congregatio *Coloritana* instituta sub Pio IV, et approbata à S. Pio V, quae anno 1606 subjecta fuit Priori Generali Augustinensium, anno 1749 variis dissidiis exagitata, et paulo post extincta fuit.

1574 *Henricus III* postremus stirpis Valesiorum. Successit anno 1589 *Henricus IV Borbonius* (1). In Hispaniis vero post Catholicos Reges Ferdinandum V, et Isabellam, coepit anno 1505 administrare regnum *Joanna*, quae nupsit *Philippo* Austriaco. Anno 1516 *Carolus I*, inter Imperatores V, an. 1556 *Philippus II* (2), et anno 1598 *Philippus III*, qui obiit anno 1621. Lusitaniae regnum post Emmanuelem I gubernare coepit *Joannes III* anno 1521, *Sebastianus* anno 1557, *Henricus*, Cardinalis, et Archiepiscopus Bracarensis, anno 1578, *Philippus I*, inter reges Hispaniarum II, anno 1580, et *Philippus II*, inter reges Catholicos III, anno 1598. In Hispaniis itaque, et in Lusitania duo postremi reges tenuerunt imperium (3).

Sultanorum autem series haec est: postquam anno 1512 *Bajazethes II* periit veneno, imperium occoepit parricida *Selimus* (4). Is pestilentia sublatus est anno 1520, et regnavit postmodum spatio annorum 46 *Solimanus II*. Huic extincto anno 1566 successit *Selimus II*, qui subitanea morte interiit anno 1574. Imperavit tum *Amurathes III* usque ad annum 1595. Huic vita functo suffectus est *Mahumetes III*, qui è vivis excessit anno 1603.

Infausta bella Christianis, aliisque hostibus intulere praedicti turcarum Imperatores. Etenim *Selimus* anno 1516 *Memphim*, quem *Alcairim* dicunt, *Sedem* Sultanorum *Aegypti*, urbesque, et arces finitimas occupavit; subjecit sibi Damas-

(1) Occisus anno 1610, ut dicitur saeculo proximo. *Henricus* autem III, praedicto anno 1589, kal. Aug., à F. Jacobo Clemente confossus, proxima die obiit annos natus 38.

(2) Ingenti sumptu 20 decies centenorum millium aureorum *Philippus II* extruxit *Escuriale S. Laurentii* Monasterium, 7 à *Matrito leucis*, ob victoriam è Gallis relatam anno 1557 ad *Fanum Sancti Quintini*. Extat in *Escuriali* Regum Hispanorum, qui postea decessere, mausolaem.

(3) Anno 1509 coepit in *Anglia* regnare *Henricus VIII*, an. 1546 *Eduardus VIII*, anno 1553 *Joannes*, cui praecisum fuit caput, anno 1553 *Maria*, et anno 1558 *Elisabetha*. In *Polonia* coepit regnum administrare an. 1504 *Alexander*, anno 1506 *Sigismundus I*, anno 1548 *Sigismundus II Augustus*, anno 1572 *Henricus*, anno 1576 *Stephanus*, anno 1587 *Maximilianus*, eodemque anno *Sigismundus III*.

(4) *Selimus* anno 1517 delevit sectam *Mamalicorum*. Significantur hoc nomine *Stipendiarii ac ministri*. Instituti fuerant saeculo XII à *Saladino*, et erant ex Christianis *Mahumetani*, ad bellum instructi, et aliquando ad *Sultanorum* dignitatem evecti. Veneno opera *Judaei medici* patrem sustulit, duos necavit fratres, ac septem ex eis prognatos nepotes. *Judaeo* patris interfectori, loco praemii, jussit caput praecidi. Pestilenti carbunculo eodem in loco anno 1520 extinctus est, in quo *Bajazethi* parenti suo jussurat propinari venenum.

cum, obsedit Gazam, in sui potestatem redactis universa Syria et Judaea. Solimanus vero anno 1521 expugnavit Albam Graecam, id est, Belgradum, propugnaculum Hungariae, et Rhodum cinxit obsidione: quam insulam proximo anno 1522 coepit post miram defensionem Equitum S. Joannis, qui supra an. 212 (1) eandem tenuerant. Per idem temporis Bassà *Ferrat* subegit Armeniam, Cappadociam, et Galatiam. Idem Solimanus anno 1526 superavit Ludovicum regem Hungariae praelio, quo cum ipso rege occubuerunt 15 millia Christianorum. Budam expugnavit anno 1529. Viennam diebus 18 frustra obsidione cinxit, amisitque in hac expeditione milites 80.000. Irrupit tamen rursus in Hungariam anno 1532 cum exercitu armatorum 300.000, regnumque illud longe lateque vastavit. Contra Tamasum *Sophim* Persarum anno 1534 tendit, exciditque Tauresium, urbem Persidis olim amplissimam. Venetis anno 1537 eripuit insulam Corciram, multis captivorum millibus, Constantinopolim abductis. In Hungaria iterum irrumpit anno 1541 et 43, atque anno 1551 Tripolim in Africa invasit. Deleta anno 1560 à Turcis classis Hispanica, superiori anno comparata ad Tripolim recuperandam, triremes in illa 27 naves onerariae 14, cum 18 millibus armatorum. Atque haec Solimano imperante, à quo tres quoque filii interempti, et Achomati Bassae primario guttur elisum fuit. Regnante Selimo II bellum Cyprium effervuit: capta anno 1570 metropolis Cypri Nicosia: sequenti anno 1571 ditissima civitas Famaugusta, antiquis Arsinoe. Illic, violata fide, Praefecto Veneto nares auresque praecisae, et vivo deducta est pellis (2). Classe tamen à Venetis instaurata, hujusque regimine commisso Joanne Austriaco, filio notho Caroli V, Christiani insignem illam victoriam ad Naupactum sinum Corinthiacum (3) prope Echinadas insulas reportarunt, qua trucidati dicuntur 30.000 Turcarum, captae 130 triremes, praeter reliquas partim illisas littoribus, partim absumptas flammis, aut fluctibus haustas, liberati vero à captivitate Christianorum 14.000 (4). Valachia anno 1574 in Turcarum potestatem venit; et anno insequenti Amurathes Russiam vastavit. Ab ipso Amurathe anno 1582 rebellarunt Tartari. Albam regalem urbem superioris Pannoniae, vulgo *Stulweissenburg*, anno 1583 Turcae expugnarunt: quam urbem Christia-

(1) Occupaverant enim anno 1310.

(2) *Bragadinus*, de quo Thuanus, libro *Histor.* 49.

(3) Vulgo sinus *Lepanti*, et insulae *Curzulari* maris Jonii.

(4) Additum tum *Litaniis*, *Auxilium Christianorum*, et celebratum festum *S. Mariae de Victoria* die 7 Octobris.

ni tentantes anno 1593 trucidarunt 8.000 Turcarum, cessitque nostris Novigradum, et Fillicum munitum Hungariae oppidum. Ibrahim Bassà anno 1600 expugnavit Sanisiae arcem in finibus Hungariae, et Stiriae (1).

Ad bella modo, quae Occidentem vexarunt convertitur historica Epitomes. Anno 1507 exortum est bellum inter Maximilianum Imp. et Venetos; anno proximo initum foedus contra eosd. Venetos, inter ipsum Maximilianum, Ludovicum XII Galliarum regem, et Julium II Romanum Pontificem; atque anno 1509 rex Ludovicus Venetos ad Abduam Insu-briae fluvium ingenti clade prostravit, eisque finitimas urbes eripuit. Pugnatum ad Ravennam anno 1512 inter Ludovicum XII et Julium II caesae Pontificis copiae, et civitas capta, sed paulo post restituta advenientibus auxiliariis copiis Helveticorum. Bellum inter Carolum V Imp., et Franciscum I, regem Galliae, exortum est anno 1522. Franciscus ad Ticinum captus anno 1525, dimissus anno 1526 ubi pervenit in Gallias, foedus iniit adversus Caesarem cum Venetis, et Clemente VII Rom. Pontifice. At Roma anno 1527 ab exercitu Caroli V capta, et direpta fuit anno 1581, posteaquam Pontificatum gerente Sergio II vastata fuerat à Saracenis: quod contigit anno 846 (2). Rex militum Carolus Borbonius muros civitatis Leoninae ascendens occissus fuit, eique suffectus Philibertus Princeps Araisicanus. Pontifex captus 6 Junii; post menses septem mutata veste Urbem Veterem confugit (3). Anno autem 1526 amicitia cum Carolo V redintegra-

(1) Praetermissum immane monstrum, cornua gerens in capite, oculum in mento, alas pro brachiis, rapacium ferarum unguis in pede, figuram crucis in pectore, natum Ravennae anno 1512. Pestilentiam, qua Tomaci consumpta sunt 34.000 hominum anno 1514.

(2) In ea urbis direptione *Christophorus Marcellus* Venetus, electus Archiepiscopus Corcyrensis, eloquentissimus piissimusque Scriptor, ut demonstrant illius *Exercitationes* in Psalmos, editae in lucem Romanis typis an. 1525, maximis affectus contumeliis, et ad arborem alligatus fuit, obiitque ex animi tristitia, corporis afflictatione, aerisque inclementia prope Cajetam: dignus sane, quem Pierius Valerianus insereret priori libro *de Litteratorum infelicitate*.

(3) Colligitur ex hoc quoque *Breviario* Romam sexies ab hostibus fuisse direptam, ut Historici tradunt complures. Contigit id itaque

I. Sedente *Innocentio I* anno 410.

II. Sedente *Leone Magno* anno 455.

III. Sedente *Vigilio* anno 546.

IV. Sedente *Stephano II* anno 755.

V. Sedente *Sergio II* anno 846.

VI. Sedente *Clemente VII* anno 1527.

Quis vero in urbem singulis hisce annis hostili irruerit incursione, propriis in locis adnotavimus.

ta, Italis pax affulsit, rediit Florentiam Alexander Medicus, Clementis pronepos, anno 1531 Florentinorum Dux constitutus. Anno autem 1535 Carolus V trajiciens in Africam, expugnavit Tunetum, regemque Muleassem, ejectum à Turcis, regno restituit, sibique reddidit vectigalem. In Africam anno 1541 idem Carolus V cum magno exercitu trajiciens Algeriam, olim Juliam Caesaream, Mauritaniae appulit; sed classe tempestatibus jactata, reddiit re infecta, dicens malle se unum Christianum servare, quam perdere mille Mauros (1). Mauritius, elector Saxoniae, anno 1550 Magdeburgum obsedit: anno 1552 cum Carolo V gessit bellum; et anno 1553 pugnavit adversus Albertum Brandeburgicum, accepto vulnere interiit. Inchoatum est anno 1567 bellum Belgicum, quod perduravit circa annos 41. Classis Hispanicorum anno 1588 partim ab Anglis, partim tempestatibus disjecta fuit, ac dissoluta.

Bellorum incursionibus addenda sunt fata Principum. Annam Bolenam, et Mariam Scotorum reginam securi percussas, et Ludovicum Hungariae regem interfectum in bello, narravimus supra. Elisum guttur anno 1517 Alphonso Cardinali Petrutio, insidias contra Pontificem molienti. Christernus, rex Daniae, cum optima conjuge Elisabetha, Caroli V sorore, anno 1523 à patruo suo Friderico dejectus regno, et fugere coactus fuit. Henricus II, rex Galliarum, obiit anno 1559 ex vulnere accepto in equestri ludo; et Henricus III an. 1589 inflicto vulnere à Jacobo Clemente. Henricus Stuartus, Scotorum rex, ut diximus, ut Bothuelo anno 1567 necatus est dormiens: Carolus, Hispaniorum princeps, sequenti anno 1568, jubente Philippo Patre, ut fertur, extinctus veneno, et rex Poloniae Philippus, qui anno 1594 declaratus fuerat rex Sveciae, praestito juramento non mutandi religionem, anno 1599 ob violatum jusjurandum regno praedicto Svecorum excidit.

Non unam, sed plures calamitates senserunt Pisani, qui anno 1509 fame compulsi, et à sociis derelicti dederunt se Florentinis: Galliae, et Navarrae regna anno 1512 subjecta fuerunt *Interdicto*, et hujus occasione irruptionibus hostium (2): Constantinopolitana civitas, orta, ob indictum no-

(1) Anno 1546 inchoatum à Carolo V bellum Smaladicum adversus Protestantes.

(2) Tornaci anno 1514 triginta quatuor millia hominum saeva pestis absumpsit. Proximo anno 1515 maximam, et inauditam exundationem aquarum Chronica commemorant Germanorum.

vum tributum, seditione, ubi factio incendio consumpta est magna pars urbis, domorum nempe quindecim millia, septem templa, et hospitalia viginti quinque. Saxones demum, inter quos anno 1598 pestilentia desaeuit.

Institutae hoc saeculo permultae Academiae, ut in Gallia an. 1564 *Vesuntina* à Ferdinando I Imp. In Germania *Vittembergensis* anno 1502. *Argentoratensis* anno 1538, ac *Trevirensis* anno 1558. In Hispania *Complutensis* (1) anno 1517 à Francisco Card. Ximeno, et *Granatensis* anno 1536 à Carolo V, Imperatore. In Belgio *Duacensis* à Philippo II, rege Hispaniae, anno 1562, et *Lugduni Batavorum* (2) ab Ordinibus Hollandiae anno 1575. In Polonia *Elbingensis* anno 1542, et *Regiomontana* anno 1544, ab Alberto Borussiae (3) Duce. In America quoque *Mexicana* anno 1551 à Carolo V: *S. Dominici* anno 1558, et *Quitensis* Peruana anno 1586 à Philippo II, Hispaniarum rege.

Non eam modo provinciam assumo Viros litteris ornatos celebresque cunctos commemorandi (4). Quis enim eloquentior, et de latina lingua magis benemeritus Purpuratis Patribus *Petro Bembo* Veneto, et *Jacobo Sadoletto* Mutinensi? Quis orationis copia, et delectu eruditionis uberior *Petro Victorio* Florentino, *Latino Latinio* Viterbiensi, *Adriano Turnebo* Normanno, *Raphaele Volaterrano*, *Nobilio Lucensi*? Quis littera-

(1) Alcalà.

(2) Leyden.

(3) Prussiae.

(4) Quidam in Philosophia plura phantastica, et rationi dissona commentum (ut *Cardanus* Mediolanensis, ortus anno 1501), licet inter Philosophos clari, silentio sunt omittendi. Idem iudicium ferendum de *Petro Pomponatio* Mantuano, qui natus anno 1462, obiit hoc saeculo senio confectus, ideoque post annum 1512, quo anno decessisse putat *Morerius*. Audiit *Pomponatus* tanquam atheus ob librum de *Immortalitate animae*: sed ante extremum halitum respicisse testatur *Helidaeus* Foroliviensis, ejus discipulus: ac sunt etiam, qui scripserunt ejusdem apologiam. Haud secus asserendum de *Petro Aretino* maledico, et impuro scriptore, qui vixit hoc saeculo XVI, cujus legitur latinum, et italicum Epitaphium. Latinum quidem:

Condit Aretini cineres lapis iste sepultus,

Mortales atro qui sale perficit.

Intactus Deus est illi, causamque rogatus

Hanc dedit: Ille, inquit, non mihi notus erat.

Italicum vero: « Qui giace l'Aretin Poeta Tosco,

« Che d'ognun disse mal, fuorchè di Dio,

« Scusandosi col dir: Io no 'l conosco. »

Non fuit tamen *Aretinus* auctor libri *de tribus impostoribus*, qui liber nusquam fortassis extitit.

rum humaniarum libros illustravit melioribus notis *Dionysio Lambino Gallo*, *Georgio Fabricio Germano*, *Paulo Manutio Veneto*? Si quis deambulet pulcherrima Sapientum Viridaria, plures mirabitur in omnium scientiarum genera sata ibidem sua coluisse. Elegantissimae, plurimaeque orationes elaboratae fuerunt à *Gulielmo Budaeo Parisiensi*, à *Marco Antonio Mureto Lemovicensi*; et thusca politiori lingua *Joannes Casa Florent.*, Archiepiscopus Beneventanus ceteris pure, ornatèque dicendi reliquit exemplar (1). In *Justo Lipsi Belg.*, in *Fulvio Ursino Romano*, in *Petro Pithoeo Trecensi*, habes omnis liberalis eruditionis ornatum. Quæris historias conscribendi methodum? *Franciscus Guicciardini Florentinus*, *Joseph Acosta S. J. Hispanus*, *Carolus Sigonius Mutinensis*, facem præseferent (2). Peroptas in poesi venustos? Lege Virgiliana carmina *Hieronymi Vidæ Cremonensis*, Canonici Regularis, Itala *Torquati Tassi Bergomensis*, latina, et vernacula *Actii Sinceri*, seu *Jacobi Sannazarii Neapolitani*. Geographiam universam tradidit *Abrahamus Ortelius*, *Philippi II, regis Hispaniarum*, *Cosmographus*: Rationem temporum *Joseph Justus Scaliger*, *Julii Filius*, *Gallus*: astrorum adspæctum *Nicolaus Copernicus Boronus*: cometarum, stellarumque inerrantium Progymnasmata *Tycho Bahæ Danus*: Euclidis Mathesim *Christophorus Clavius*, *Jesuita Bambergensis*; Platoniam philosophiam *Franciscus Patricius Venetus*: Medicinæ arcana *Hieronymus Mercurialis Foroliviensis* (3). Rerum publicarum politicam *Joannes Bodinus Andegavensis*. Si Jureconsultos quoque clarissimos laudare vellimus, profert Italia *Laurentium Campegiûm*, *Andream Alciatum*, *Joannem Paulum Lancillotum* (4): Hispania *Didacum*, et *Antonium Covarruvias*, *Antonium Augustinum*, *Franciscum Vargam*; et Gallia *Andream Tiraquellum*, *Barnabam Brissonium*, *Jacobum Cujacium*. Huic

(1) *Joannes Casa natus est Florentiæ anno 1503, obiitque Romæ anno 1556, die 14 Novembris 1559, ut ait Hugbellus.*

(2) *Viris omnigenæ doctrinæ adnumerandus Coelius Ricchierius Rhodiginus.*

Excelsit item in Historia *Paulus Jovius Novocomensis*, Episcopus Nucerinus. De *Polydoro Virgilio Urbinate*, qui Anglicanam scripsit Historiam, et librum de *Inventoribus rerum*, notum illud Oweni:

Virgili duo sunt, alter Maro, tu, Polydore,

Alter: Tu mendax, ille Poeta fuit.

(3) *Docuit Pisis annuo 2000 aureorum stipendio.*

(4) *Non videtur prætermittendus Guidus Pancirolus Rhegiensis, neque Georgius Buchananus Scotus, etc.*

Tolosae, ubi decessit anno 1590, erectum monumentum, in quo legitur:

CVIACI, THEMIDISQUE *vides commune sepulchrum:*

Conduntur simul hic, qui periere simul.

Haec exscribentes laudibus ceterorum, qui aut commemorati sunt, aut brevitatis causa praetermissi silentio, nolimus quidquam detrahi (1).

(1) Claruerunt hoc quoque saeculo Typographi accuratissimi *Sebastianus Gryphius*, *Simeon de Colines*, et *Henricus Stephanus*. Extat de his Epigr.

Inter tot norunt libros qui cudere, tres sunt

Insignes: languet cetera turba fame.

Castigat Stephanus, sculpsit Colinaeus, utrumque

Gryphius edocta mente manūque facit.

Sebastianum patrem Lugduni imitatus est *Antonius Gryphius*. Alterius generis fuit *Joannes Gryphius*, Venetus. Laudandi et *Aldi*, *Joliti*, *Junctae*, alii.

Alii floruerunt saeculo XVI viri percelebres. Inter quos *Joannes Auratus*, in graecis maxime litteris excultus, sed quem inveniendi in *Homero Sacra Biblia* universa, insana incendit cupido. Quare etsi natus ad omnes optimos auctores restituendos visus fuerit *Scaliger*; de eo tamen distinctione profert *Hoffmannus*:

Ex solido esse prius vulgus, quem credidit auro,

Extrorsum auratus, plumbeus intus erat.

Obiit Parisiis anno 1588. Accedunt *Flaminii* duo: unus Romae litterarum humaniarum professor, sempiterno somno humi oppressus inter libros, ut narrat *de infelicitate Litteratorum Pierius Valerianus*. Alter haud vulgaris Poeta, *Longolii* quoque, *Morerii*, *Menagii*, aliorumque elogio celebris; ac primus natione Sículus, alter Italus, et patria *Imolensis*. Audiit iste tamquam erroribus Protestantium adhaerens. In Galliarum lingua claruerunt *Joannes*, et *Clemens Marot* Poetae, quorum unus an. 1523, alter an. 1544 naturae concessit. *Joannes Salmon*, cognominatus *Horatius Gallicus*, obiit anno 1555.

DECIMUM SEPTIMUM

ECCLESIAE SAECULUM.

CAPUT I.

SAECULI XVII. PONTIFICES MAXIMI.

CONTIGISSE Clementis VIII obitum an. 1505 diximus praeced. saeculi conscribentes historiam, capite primo. Post Clementem vero Petri cathedram tenuit *Leo XI*, *Paulus V*, *Gregorius XV*, *Urbanus VIII*, *Innocentius X*, *Alexander VII*, *Clemens IX*, *Clemens X*, *Innocentius XI*, *Alexander VIII*, *Innocentius XII*, *Clemens XI*.

CCXXXIV. *Leo XI*. Mediceus, vocatus antea *Alexander Octavianus*, creatus kal. Apr. an. 1605, quoniam accelerata morte post dies 26, nempe die 5 ante kalend. Majas mortem obiit, quae conceperat animo, cunctique à Viro summa prudentia praedito expectabant, complere non potuit.

CCXXXV. At *Leonis* successor *Paulus V*, id est, *Camillus Card. Burghesius*, origine *Senensis*, electus eodem anno 1605, XVII kal. Junias, statim dirimendae controversiae de auxiliis applicuit animum. Ob violatam Ecclesiasticam immunitatem, de qua tamen *Senatus Venetus* statuta ad Reipublicae suae utilitatem sancitam an. 1536 servavit, in *Venetam* ditionem Ecclesiasticam Interdictum an. 1606, die 17 Aprilis promulgavit. Opera Christianissimi regis dissidium, et Interdictum sublatum est anno proximo. Ut regem *Angliae Jacobum I* ad *Romanae Ecclesiae* sinum revocaret, ad eum direxit *Marcum Antonium de Dominis*, ex-Jesuitam, et Archiepiscopum *Spalatensem*, qui contra haereticis adhaesit. Plures *Nestoriani Chaldaei Ecclesiae* uniti fuerunt anno 1617. Urbem aquaeductibus, Vaticano porticu, aliisque magnificis edificiis *Paulus V* ornavit. Praedictae controversiae de auxiliis finem imposuit, indicto utrique parti silentio, et Apostolicae Sedi reservato judicio. Impostor quidam se filium *Pauli V* appellans, *Parisiis* affectus est supremo supplicio (1). Studuit

(1) *Bartholomaeus Lancei Alchimista*, de quo in *Amoenit. Litter. Epigramma*.

Burghesiam gentem honoribus divitiisque cumulare (1), et obiit XVI Pontificatus anno, id est, 1621, die 28 Januarii.

CCXXXVI. Suffectus Paulo V Alexander Ludovisius Bononiensis, electus V idus Februarias eodem anno 1621, cui impositum nomen *Gregorii XV*. Instituta Congregatione de *Propaganda fide*, praescripto festo SS. Annae, et Joachim, genitorum B. M. V. bello lacessitis haereticis, compositis circa Volturrenam tractum Rhetiae, sive, ut ajunt, Vallem-Terlinam dissidiis, atque addita Vaticanae Bibliothecae magna librorum copia Bibliothecae Palatinae, sibi dono datae anno 1623 à Maximiliano duce Bavariae, eodem anno, 8 die Julii cessit è vita.

CCXXXVII. Maffejus *Barberinus*, Florentiae nobili genere natus (2), poeta in utraque lingua etrusca, et latina praeclarus, idem qui in *Argenide* Barclay anagrammatico vocabulo dicitur *Iburranes*, successit Gregorio praedicto an. 1623, VIII idus Augusti, nomine sibi collato *Urbani VIII*. Sedit vero annis 21, nempe usque ad an. 1644, quo mors illum rapuit IV kalendas Augusti. Urbani munificentiae debet Roma moenia Leoninae civitatis, aeream templi Vaticani tribunam (3), graecos proximae Bibliothecae Codices, Collegium de Propaganda Fide, ampliores Sapientiae aedes, Pontificalis, Breviarium, Ritualis, et Martyrologii emendationem, Arcem in finibus Bononiensium, *Urbanum* ab ejus nomine dictam, aliaque plura liberalitatis, doctrinae, pietatisque munimenta. In familia sua

Pendeo. Dic, quis sis? Paterest mihi Papa. Quis illo?

Romanus. Quonam nomine? Burghesius.

Qui factum? Me non agnovit. Quid? Nothus ergo es?

Ino legitima conjuge Papa caret,

Sed cur conflagas flammis? Id moris habetur,

Ut quem Papa negat noscere, flamma voret.

(1) Emisse fertur Nepotibus dominium Rignani scutis 353000. Civitatis Sulmonis in Regno Neapolitano 150000. Quatuor in Romano territorio rura scutis 700000, Insumpta in aedificio Palatii Burghesii, cujus fundamenta Paulo V vivente jacta fuerunt, scuta 300000. Dono suis data, non semel, sed viginti vicibus, scuta centum millia. Solus pluteus Cardinalis ejus nepotis aestimatus scutis 600000. Vide *Histoire des Papes* tom. 5, pag. 270. Impendisse in exornanda Mithra septuaginta millia aureorum scribit in Addit. ad Ciacconium Oldoinus.

(2) Familiae nomen ortum ex *Barberino* oppidulo, sito in agro Florentino supra collem, Senas versus.

(3) Cum ad Absidem illam construendam *Urbanus* jusserit conflari trabes aeneas ablatas ex atrio *Pantheon*, quas nec Vandali, nec Ostrogothi abstulerant; natum vulgare illud effatum: *Quod non fecerunt Barbari, fecere Barberini*. Cedit illud propterea in laudem *Urbani*, non autem in decus.

decoranda Urbanus imitatus est Paulum V (1). Quum palam, fortassis incaute, de Hispanis obloquutus foret, plures exacerbavit, vulgatusque hexameter gentilitio stemmati aludens,

Mella dabit Gallis, Hispanis spicula figet.

CCXXXVIII. Anno 1644 XVII kal. Octobris inauguratus est Pontifex Jo. Baptista Pamphilius, Romanus, appellatus *Innocentius X.* Castrum Inui Rutulorum oppidum, ob eandem Episcopi solo aequavit, sede Aculam, id est Aquipendium translata. Quinque Jansenianas proscripsit propositiones (2); parvaque Religiosorum coenobia Episcopis per Italiam subiecit, suppressitque. Adversus *Pacem* initam Hasseburgi in Westphalia an. 1648, die 6 Augusti, firmatamque Monasterii die 26 Octobris, inter Imperatorem Ferdinandum et Ludovicum Christianissimum regem, Innocentius edidit Constitutionem eodem anno VI kal. Decembris; quoniam in illa permittebatur haereticis liberum religionis suae exercitium, pluraque illis Ecclesiarum bona dignitatum titulo in feudum conferebantur. Suprema Innocentio dies fuit septima Januarii anno 1655 (3).

CCXXXIX. Praefuit deinde Romanae Ecclesiae *Alexander VII* Senensis, id est, Fabius Chisius, creatus praecitato anno 1655, die 7 Aprilis, mortuus anno 1667, die 22 Maji. Egit cum Venetis ut Jesuitas reciperent, quod Senatus indulsit ea conditione, ut publicis processionibus interessent incedentes inter Confratres S. Marci, et S. Theodori (4). Damnavit rur-

(1) Quamquam *Urbanus* amplissimas aedes Nepotibus aedificaverit, eorum duobus, Francisco, et Antonio, cum Purpura reditus summos contulerit, oppida dederit, vetustamque Latii urbem Praenestem; in hoc tamen est magnopere commendandus, quod vita functo Francisco Maria Urbini duce, dominium illud, necnon Pisauri, Senogalliae, Eugubii, et Montis Feretrani, non suis, sed ditioni Ecclesiasticae addixit.

(2) Anno 1655, die 31 Maji.

(3) Orta, sedente *Innocentio X.*, quaestio de duplici in Ecclesia capite, plerisque constituentibus unum tantummodo, scilicet Petrum Apostolum, quibusdam vero asserentibus cum Petro fuisse Ecclesiae Caput etiam Coapostolum ejus Paulum. Verum cum haec quaestio in partes distraheret eruditorum virorum ingenia, atque per eam impeti videretur dignitas sanctae Romanae et Apostolicae Sedis; prudentia, et sollicitudine Summi Pontificis *Innocentii* an. 1647 composita est, et dirempta.

Aperto post obitum *Innocentii* corpore à chirurgo Nicolao Larchi, septem aquae oenophora, et unum in capite fuerunt inventa; in cista autem fellis duo lapides unciarum sex. Pondus aquae fuit librarum 15.

(4) Videtur ad ignominiam; nam et rei inter columnas plectuntur, quibus idem est nomen, sive, ut ajunt Veneti, *Tra Marco, è Todero.*

sus propositiones Jansenii *in sensu ab auctore intento* (1). Vultit an. 1667 ne Theologi in quaestione de sufficientia attritionis se mutuo proscinderent. Christinam reginam Svecorum ejurata haeresi Romam advenientem, debito excepit honore. Exorta cum Galliarum rege dissidia propter Corsicorum militum licentiam, proprio servato jure composuit. Exornavit Urbem amplissimis beneficiis, et ipse post obitum magnifico monumento reconditus. Nec ipsi tamen pepercit, fratrique suo Mario Chisio, procacitas obtrectatorum (2).

CCXL. Rexit deinde Ecclesiam *Clemens IX*, Pistoriensis, electus an. 1667 XII kalendas Julias, vita functus an. 1669 (3), V idus Decembris. Vocabatur antea Julius Cardinalis Rospigliosi. Uti in pauperes liberalissime, ita in suos parcissime se gessit. Exorta inter Jansenianos quaestione de Jure à Facto secernendo, controversias, quae rursus emergerunt, caute prudenterque sopivit. Judaeos ejecit ex Urbe. Ludovicum XIV, bellum adversus Hispanos parantem, studuit legatione missa pacare. Nimio dolore fertur extinctus, quoniam Veneti, quibus pecunia et milite suppeditaverat auxilia, eodem an. 1669, coacti fuerant Turcis cedere regnum Cretense. Dignus, qui diutius Christianam moderaretur Rempulicam.

CCXLI. Aemilius Altierius Romanus post menses Comitiorum quinque successit Clementi IX, idem nomen elegit, scilicet, *Clementis X*. Hoc sedente, Ludovicus XIV, rex Galliarum, an. 1674 *Regaliam* juris esse sui Edicto sancivit; quod pluribus dissidiis aperuit aditum. Lusitano regi, ut Oratorem haberet in Urbe, ut Monarchae reliqui, primus indulisit (4). Moscoviae Regi, qui Romam legatum miserat, ut contra Turcas Christiani Principes foedus inierent, Pontifice suadente, negavit ambitum Caesaris nomen. Ait Sandinus fuisse Clementem in omnes liberalem, praeterquam in nepotes. Verum non habuit familiae propriae nepotes, natis vero è Laura nepte

(1) Proscriptio, et celebris *Formularii* constitutio edita ab Alexandro VII, an. 1656, die 16 Octob.

(2) Tum Historia Margaritae Marsiliae, quae capta à piratis Turcis an. 1525 fuit uxor Solimani, et mater Selimi II. Tum satyrica tabella cum inscriptione: *Qui crucifixus es pro nobis*, de qua nefandum opus *Tableau des Papes*, pag. 252.

(3) Ante obitum *Clemens IX* in Ecclesiae communionem recepit Episcopos, qui an. 1663 *Formulario* Alexandri VII, quod facere diu detrectaverant, subscribere, exhibito exterius obsequio. Firmata pax, quae vulgo dicitur *Pax Clementis IX*, proximo an. 1669 promulgata.

(4) Primus Orator, seu Nuntius Lusitanus postquam Lusitania subtrahata fuit à dominatu Regis Hispaniarum, fuit Comes de Prado.

sua dedit cum insignibus, et cognomine proprio paterna bona, ampliores contulit dignitates, ac tres principatus (1). Obiit an. 1676, die 22 Quintilis.

CCXLII. In locum Clementis X omnium suffragio substitutus fuit, XI kal. Octobris, Benedictus Odeschalchi Comensis, id est, *Innocentius XI*, hoc quidem nomine ob vitae probitatem et castimoniam dignissimus. Pro libertate et immunitate Ecclesiastica Apostolicas litteras dedit ad Christianissimum regem an. 1679, et provinciam de hac materia scribendi commisit Christiano Lupo, viro instituti nostri, Canonum scientissimo, firmatis an. 1682 à Clero Gallicano quatuor articulis, quibus Concilium Oecumenicum praefertur Papae, hujusque auctoritas circumscribitur, judicium errori non obnoxium elevatur, et in regna temporalia denegatur potestas: suas Cleri comitiis significavit querimonias, repetens verba Cant. 1. *Filii matris meae pugnauerunt contra me.* Caroli Henrici Lavadini, Legati extra ordinem Galliarum spreuit et cohibuit insultus: turpia Molinosii delevit conventicula: morum laxitates perstrinxit: à lasciviori cultu foemineum sexum amovit; neque parvo in Ecclesiae commodum relicto thesauro (2), proximus morti, quae contigit an. 1689, pridie idus Augusti, ab Ordinum Mendicantium magistris, ceterisque religiosis viris humillime petiit benedictionem.

CCXLIII. In locum Innocentii XI substitutus est eodem an. 1689, die 6 Octob., Petrus Octoboni, Venetus, nomine sibi imposito *Alexandri VIII*. Huic Galliarum Rex reddidit Avenionem. Plures damnavit propositiones ad morum doctrinam spectantes, inter quas peccatum philosophicum, recte rationi contrarium, non tamen offensam Dei; quod utique est commentitium (3). Cleri etiam Gallicani theses proscripsit anno 1690, die 4 Augusti. Ecclesiasticis redditibus nepotes suos cumulavit (4). Decessit senex an. 1691, kal. Febr.

CCXLIV. Alexandro succesor datus est *Innocentius XII*, vocatus antea Antonius *Pignatelli*, Archiepiscopus Neapolitanus. Plenissimis suffragiis electus fuit IV idus Julias. Beneficentissimus fuit in pauperes; justitiae ministris, ne quid acciperent, districte mandavit; nulli, nisi digno, contulit Eccle-

(1) *Hist. des Familles de Rome*, pag. 421.

(2) Scutorum quindecim centena millia.

(3) Peccatum philosophicum damnatum an. 1690.

(4) Horum minimo, quem purpura ornavit, dedit annuos Ecclesiasticos redditus Scutorum 80000.

siasticas dignitates, omnia alia, etiam sanguinis, ratione posthabita. Cum magna esset latronum, et nefariorum hominum copia (nam tempore praecedentis Conclavis occisi fuerant 182,) severitatem legum indixit. Nec nobilissimis matronis ob interdictum ludum alearum pepercit. Clericis comas inhibuit fictitias: Nepotismum eliminavit; concordiam Principum, monachorum disciplinam, Concionatorum exemplarem vitam promovit quam maxime. Ne invidioso Jansenistarum nomine traducatur, qui vel omnes, vel aliquam ex quinque propositionibus Jansenii propugnasse convictus non fuerit, praecepit Brevi, edito an. 1694, die 6 Februarii. Aluit in uno hospitio pauperum, quos nepotes appellabat, quingentos; ac pro iis fundum statuit scutorum 300.000. Post varium incolumitatis statum, extinctus est cum omnium moerore, anno 1700, V kalendas Octobris.

CCXLV. Eodem anno 1700, IX kalendas Decembris, ad summi Sacerdotii fastigium evectus fuit *Clemens XI* Urbinas, vocatus antea Joannes Franciscus, Cardinalis Albani. De quo cap. I proximi saeculi.

CAPUT II.

DE SAECULI XVII CONCILIIIS, ET QUIBUSDAM CLERI GALLICANI COMITIIS.

NULLUM generale Concilium saeculo XVII novimus celebratum. Provincialia autem, et dioecesana fere singulis annis alicubi invenitur coacta. Quae cum ad reformandam juxta, Canones Tridentinos Ecclesiasticam disciplinam fuerint praesertim indicta, necessum non est cuncta singillatim enumerare. Ad errores igitur eliminandos haec tantum celebrata fuere: Petricoviense in Polonia anno 1607, praeside Bernardo, Cardinali Macieoviscki, adversus Socinianos, Arianorum, et Ebionitarum pollutos haeresibus: Parisiense anni 1612, appellatum quoque Senonense, quoniam illi praefuit Cardinalis Peronius, Senonensis Episcopus; in quo proscriptus fuit liber Edmundi Richerii *de Ecclesiastica et politica Potestate*, ea adjecta clausula, *Salvis tamen juribus Regis, et Ecclesiae Gallicanae*: ad Aquas Sextias eodem anno, et contra praefatum Richerii librum, et Constantinopolitanum an. 1638, 1642 et 1672, praesidibus Patriarchis Cyrillo, et Dionysio, contra Calvinianam haeresim, eique affinem Confessionem Fidei à Cyrillo Lucare editam, et proscriptam quoque eodem an. à Dositheo, Patriarcha Hierosolymitano.

— Inter Synodos itaque ad disciplinam servandam, instauran-

damque celebratas, quarum singulas recensere, ut diximus, videtur supervacaneum, connumerantur Florentinae an. 1619, 1637, 1645, 1681 et 1691, quarum primam indixit Archiepiscopus Alexander Martius, Mediceus, secundam ac tertiam Archiep. Petrus Nicolini, quartam Franciscus Nerli, postea S. R. E. Cardinalis, et quintam Jacobus Antonius Morigia, ad purpuram item promotus. Lucae an. 1661 Cardinalis Bonvisius, et an. 1681 Julius Cardinalis Spinula Synodos celebrarunt. Omittimus Senensem coactam à Francisco Maria, Cardinali Tarusio, Sarzanensem à Benedicto, Cardinali Lomellino, Montis Falisci à Marco Antonio, Card. Barbadico, Mediolanensem à Friderico Card. Borromaeo, in exemplis litterisque promovenda Ecclesiae disciplina, S. Caroli, cujus nepos erat, imitatore vigilantissimo. Quinque saltem Synodos celebravit Viterbii Card. Franciscus Maria Brancacci, triginta quatuor Vicentius Maria, Card. Ursinus, Ord. Praed., Archiepiscopus Beneventanus, et postea Pontifex maximus. Viternam Franciscus, Card. Barberinus an. 1673. Sublacensem Card. Carolus, illius frater, anno proximo. Auximanam Antonius, Card. Spinula an. 1677. Neapolitanam Card. Junicus Caraccioli an. 1680, pro optimo suarum dioeceseon regimine celebrarunt. Atque ita alii per Italiam constituti Episcopi se gesserunt, servantes Tridentini Concilii decreta, et munere fungentes suo. Quasdam vero istarum, aliarumque synodorum definitiones proferam cap. 6, pertractans de saeculi XVII disciplina.

Si extra Italiam vagari velimus, recensenda nobis erunt Concilium Machliniense, in Belgio celebratum an. 1607 (1). Narbonense in Gallis an. 1609. Burdigalense an. 1624, de quibus in sua *Notitia Eccles.* prope finem Joannes Cabassutius. Inveniemus in extremis quoque mundi plagis Synodos ad instruendos neophitos, et Christianae religionis rudimenta tradenda opportune, salubriterque coactas, ac tres praesertim à B. Toribio in civitate Limae, Americae meridionalis metropoli, emporioque percelebri, id est, an. 1601, 1602 et 1603, de quibus tom. 4 Conciliorum Hispaniae, Card. de Aguirre.

Etsi vero abstinuimus à commemorandis haeticorum Conciliis, utpote quae nil sunt aliud, quam Satanae congregationes; quaedam tamen hoc in loco adnotantur, quibus inter densas tenebrarum caligines effulsit aliqua lux veritatis. Nam in Anglia in conventu Ministrorum, qui regem *Ecclesiae caput* appellant, an. 1603, damnati fuerunt Puritani, de quibus in-

(1) Malines.

fra. Synodus Calvinistarum Roterodami an. 1621 damnavit Judaicam superstitionem in observantia Festorum. Iidem Calvinistae Amstelodami an. 1604 Socinianos damnarunt. Huguenoti in Synodo habita in oppidio Carentonii an. 1644 exagitare coeperunt Calvinianam praedestinationem ad malum, opera praesertim Benjamin Basnage. Fuerant tamen Arminiani, qui praedestinationem illam rejiciunt, et declinant ad Pelagianos an. 1618 in Synodo Dordracensi rejecti, atque oppressi à Gomaristis. Nomen hi tradunt à Francisco Gomaro, strenuo Jacobi Arminii adversario. Disceptantibus insuper Joanne Hoornbeek et Joanne Coccejo, circa tertium praeceptum Decalogi, pro hujus observatione Calviniani an. 1657 Synodum habuerunt Condomi (1). Amstelodami aliam Synodum congregarunt an. 1690 contra asserentes non posse Magistratus vim adhibere ad haereses, et ad Gentium eliminandas superstitiones. Quod mirum est, iidem Calvinistae in Synodo Carentonii an. 1631, aliisque statuerunt, communionem servandam cum Protestantibus Confessionis Augustanae; quamvis illi praefracte negent, et isti propugnent praesentiam Dominici Corporis in Eucharistia.

Addamus nonnulla de Cleri Gallicani comitiis, quae nationalibus Synodis aequiparantur. Antonii Arnaldi librum de Frequenti Communione, ubi in lucem prodiit an. 1643, suffragiis 24 Doctorum, 16 Episcopi approbarunt, quod et anno 1645 fecerunt comitia Auxitana, Aquitaniae Metropolitana, et decem Episcopis assidentibus. Reprobavit tamen librum illum an. 1648 Synodus Vesuntina, ut referunt ad eundem annum Acta Eruditorum Lipsiae. Comititia Luparae (Regium est Galliae Palatium) an. 1654 egerunt contentiose de *Augustino* Jansenii, quem postea proscripsere; atque ad Episcopos officiosas litteras dedit Innocentius X eodem anno, die 27 Sept., quas litteras in aliis Comitiis sequentis an. 1655, gratanter exceptas, ad omnes Galliarum Ecclesias transmitti curarunt. Horum comitiorum acta confirmarunt generalia Comititia Parisiis an. 1656 celebrata; in quibus exhibitum, probatumque *Formularium*, quo obedientia praestatur Constitutioni praelaudati Innocentii X, latae an. 1653, die 13 Martii, atque in proprio, et intento ab Auctore sensu damnantur quinque propositiones Jansenii. In Comitiis an. 1657 recepta fuit Bulla Alexandri VII, emanata superiori an. 1656, die 16 Octobris, qua praedecessorum Pontificum adversus Jansenium Constitutiones confirmantur et roborantur. De extin-

(1) Gonda.

guendis omnino Jansenianis erroribus actum rursus in Comitibus an. 1663. De coactis Cleri Gallicani Comitibus an. 1682, et de articulis ibidem definitis, controversis tamen, rejectisque à Theologis Romanensibus, pugnantibus pro ampliori Sedis Apostolicae potestate, diximus praecedenti capite in *Innocentio XI.*

CAPUT III.

HAERESSES, ERRORESQUE SAECULI XVII.

EX quo in Angliam elapso saeculo irrupit turbulenta haereson illuvio, famosa evasit secta *Puritanorum*, seu *Presbyterianorum*, quam scissi in partes Anglicani Ministri, an. 1603 et 1610, acerrime insectabantur. At celebrem nacta est propugnatorem *Guillelmum Amesium*, qui coepit anno 1622 *Franquerae* docere Theologiam, *Davidem Blondellum* Cabilonensem, qui librum inscriptum, *Apologia pro sententia Hieronymi de Episcopis et Presbyteris*, in lucem edidit Amstelodami, anno 1646, et *Claudium Salmasium* Divionensem, qui inter doctores anno 1640 habebatur. Originem tamen suam Puritani receperunt à *Joanne Knox* Scoto, vita functo superiori saeculo, anno scilicet 1572. Hinc in Scotia secta ista vegetior, ibique anno 1637, sprete regis auctoritate, inierunt foedus contra *Episcopales*, eos nempe, qui Episcopos segregant à presbyteris. Confirmarunt conventionem illam, ex qua eis *Convenientium* accessit nomenclatura, sequenti anno 1638, celebratis Comitibus in urbe Scotorum *Glascuo*. Nostrates ajunt *Puritanos* dici, quod purum putum profiteantur Calvinismum: at *Amesius*, cujus supra meminimus, *Grevinghovius*, et alii, hoc illis nomen inditum asserunt à *Scelerifugio*, id est, ex repudio chorearum, spectaculorum, alearum, et commessionum, quibus ceteri indulgent. Ita quilibet nomen cohonestare studet suum. Puritani ergo praeter reliqua Calviniani dogmata, negant Presbyteros, inter ac Episcopos aliquod Ordinis interesse discrimen.

Jacobi Arminii, et *Francisci Gomari* mentionem fecimus paulo supra. Et *Arminius* quidem coepit superiori saeculo dogmata recoquere Pelagianorum: verum vita cessit an. 1609. De illo plura *Morerius*, *Wolfgangus*, et *Jurieu*. *Gomarus* autem obiit anno 1641. A Gomaristis vero rejectos *Arminianos* in Synodo *Dordracensi* anno 1618, dictum est supra; neque opus est repetere *Gomarum* pro Calviniana praedestinatione, *Arminium* pro dogmate Pelagiano pugnasse.

Arminianis adhaesit celebris *Hugo Grotius*, natus in urbe

Delphis Batavorum, anno 1583, mortuus Rostochii ad oram maris Baltici, anno 1645. Cum Grotius autem esset anno 1618 Assessor civitatis Roterodami, gliscentibus in dies super diversitate dogmatum controversiis, ab Hollandiae proceribus perpetuo carceri damnatus est, sumpto de Oldenbarneveldio, in eandem sententiam conspirante, capitali supplicio. Novem mensibus Grotius detentus est in custodia Hagae Comitum, atque anno 1619 bonis omnibus publicatis rursus damnatus. Inde anno 1620 deductus Lupestejnium (1) Hollandicae dictionis, castrum inter flumina Vahalin, et Mosam, ut miserrime in pedore carceris extingueretur. Industria tamen lectissimae conjugis Mariae Reygersbergiae, inclusus cistae, adsportandis libris inservienti, anno 1621, die 22 Martii, pristinae redditus est libertati. Porro Grotii mentem ostendunt Opuscula Theologica, quarto inserta volumini, pag. 351 et sequentibus.

Pro Arminianismo quoque pugnarunt *Simon Episcopus*, et *Stephanus Courcellejus*. Episcopus, qui mortalium lucem adspexit anno 1583, clausit oculos Amstelodami anno 1643. Hujus *Institutiones* pluris aestimabat prae laudatus Grotius, quam illarum pretium postularet. Opera autem cuncta in lucem edidit Courcellaeus. Is Genevae ortus, et reformatae, ut vocant, Ecclesiae Pastor in Galliis, ob Arminii sententias à munere depositus fuit, sed in locum Episcopii assumptus à Remonstrantibus. Pugnavitque acriter pro Arminio cum Molinaeo, Amyraldo, et Maresio. Abiit autem ad plures an. 1569. Pro eodem Arminio steterunt quoque *Philippus à Limborch*, et *Joannes Clericus*, de quibus proximo saeculo: nam Philippus Limborchius vitam protraxit usque ad annum 1712, et Clericus usque ad annum 1736 (2).

Quos memoravi, Molinaeus, Amiraldus, Maresius, necnon Vossius, et Dallaeus addicti Novatorum deliramentis, haec quidem corroborare studuerunt, sed sectam non instituerunt peculiarem. Ac *Petrus Molinaeus*, Ecclesiae Calvinistae Aurelianensis minister, et Academiae Lugduno-Batavae doctor,

(1) Louvenstein.

(2) Arianismum instaurare, et ab Ecclesiae incunabilis propagatum, traditumque fuisse à PP. Antenicaenis asseruit in Nucleo Hist. Eccl. Christophorus Sandius. Fidem tamen Antenicaenorum PP., non tantum vindicarunt communionis nostrae Theologi, sed etiam Samuel Gardinerus, et Georgius Bullus, Angli, aliique. Praeexistentiam quoque animorum cum Platone, et Origene asseruit Sandius in libro de Origine Animae, edito anno 1671. Sunt haec heterodoxis aliis communia. Proprior videtur Sandii error, Spiritus Sancti nomine intelligi omnium angelorum sanctorum genus. Tradidit id Sandius in *Problemate Paradoxon* anno 1678. Illum vero refutavit Christophorus Vittichius, Lugdunensis.

mortuus Sedani in Campania anno 1658, adversus Romanum Pontificem, Purgatorium, Indulgentias, Peregrinationes, et altaria stylum intemperanter exercuit. Samuel autem *Maresius* Picardus, auditor Ludovici Cappellii, et Francisci Gomari, à Grotio vocatus *Borborita*, id est, coenosus, decessit an. 1675, et contra Volchelium, Blondellum, Dallaeum, aliosque gessit litteraria certamina. *Joannes Volchellius* adhaesit Socinianis, ejusque opus *de vera Religione*, jubente Magistratu, an. 1642, Amstelodami flammis addictum fuit. In eum *Samuel Maresius* anno 1651 edidit Groeningae opus inscriptum, *Hydra Socinianismi expugnata*. De Blondello Presbyteriano jam diximus. *Joannes Dallaeus*, Calvinistarum, qui Garentone coetus agebant, in Galliis Pastor, evertendas Veterum traditiones, et Sacramenta Chrismatis et Uctionis extremae oppugnanda scripsit *de usu Patrum, et de Latinorum Uctione*. Natus est anno 1594, et mortuus Lutetiae anno 1670, *Joannes Gerardus Vosius*, magnum in Litteraria Republica nomen, Dordraci natus anno 1577, et defunctus anno 1650, quam mordicus haereret Calvinii placitis, commonstrat sextum Operum ejus volumen, edit. Amstelodami anno 1701.

Inter Calvinianos *Conradus Worstius*, tam Arminianis, quam Gomaristis oppositus, indigna de Deo protulit, affirmans mutationi obnoxium esse, et immensitate carere, nimirum non esse ubique. Fuit autem *Worstius* Coloniensis, natus an. 1569, mortuus Toningae in Dania anno 1622. Ejus cadaver *Friderico-stadium*, urbem Norvegiae, translatum, magna pompa funeris ab Arminianis, quibus in ceteris consenserat, elatum fuit. Filium habuit Gullielmum Henricum *Vorstium*, et hunc ministrum Arminianae sectae in oppido Hollandiae *Warmundo*.

Gomaristarum, sive Calvinistarum rigidorum antesignanus dicitur *Joannes Piscator*, Argentoratensis, qui ob haeresim exulare coactus, *Herbornam* in *Nassovia* migravit, obiitque anno 1626. Gomarista item fuit pervicax, et acerrimus *Sibrandus Lubbertus*, Frisius, professor *Franequerae* (*Franeker*), qui scripsit plura contra Arminium, *Worstium*, *Grotium*; interfuit Synodo Dordracensi, obiitque anno 1625. Quantum vero *Sibrandus* vapulat ab Episcopo, ceterisque Arminianis, tantum celebratur à *Systino Amama*, ceterisque Calvinianis.

Isaac Peyreri Calvinista, fabulam invexit *Praeadamitarum*, commentus ante Adam alios extitisse homines à Deo conditos. Illius dumtaxat in Veteri Testamento narrari generationes, non praeeistentium; quos in ejus sistemate nec *Adae* praevaricatio perdidit, nec delevit universale diluvium. In hanc opinionem descendit *Peyreri*, quoniam Traditione contemp-

ta, videbatur sibi consentanea rationi, nec repugnans Scripturis. Sed error ei veritatis viam patefecit: cum enim aequè à Calvinistis, et à Catholicis revinceretur falsitatis, ducto à constanti traditione argumento; cognita ejusdem traditionis auctoritate, sedente Alexandro VII, una cum systemate praeadamitico ejuravit haeresim Calvinii traditiones Majorum rejicientis. *Peyrerius* fuit Aquitanus genere, patria Burdigalensis, ejusque *Tractatus de Praeadamitis* prodiit in lucem in Hollandia anno 1655. Antequam vulgaretur, ipse *Peyrerius* impressum librum misit ad Amicum cum versu Ovidii, mutata voce *Urbem in ignem*.

Vade, nec invade, sine me liber ibis in ignem.

Obscurae, atque in suis incunabulis praefocatae fuerunt haereses, quarum sectatores dicti sunt *Metaphoristae*, *Illuminati*, et *Pelagini*. *Illuminati*, etiamsi exorti dicantur anno 1575, imo et nonnullis anno 1524, et statim extincti, germinarunt tamen rursus anno 1623 in dioecesi Hispalensi. At rursus septem eorum concrematis eodem anno, reliquis in exilium pulsus, evanuerunt. Hispani dixerunt hujus furfuris homines *los Alumbrados*. In hoc situm istorum deliramentum, quod meditationum suarum vanitatem praeferebant divinatorum Sacramentorum virtuti. *Metaphoristae*, Calvinistarum surculus, autamarunt Dominum Jesum non fuisse revera Verbum Dei, sed Verbi symbolum, et metaphoricam quamdam Imaginem. Horum antesignanus Daniel Sciamier, qui anno 1604 (*Spondanus* ait 1603), praefuit synodo Huguenotorum Vapinci in Delphinatu, finibusque Provinciae. *Gap* Galli urbem istam appellant. *Pelagini* nomen habent à quodam Jacobo Philippo, direttore oratorii *S. Pelagiae* in urbe Mediolani. Prodierunt circa annum 1650. Jactabant hi, omnes gregarios suos esse praedestinos, reprobos alios cunctos: orationem mente peractam lucidiorem inspiratione Sacrorum librorum, digniorem Eucharistia, necnon praeferebam Redemptioni: etiam peccata recto patrata sine, esse Deo accepta, ac salutaria; damnandam carnis mortificationem, quando subjicitur spiritui; aliaque perniciosissimae mysticae tradebant rudimenta. Hos damnavit Petrus, Card. Ottoboni, postea Pontifex Maximus, dum administraret Episcopatum Brixensem. Tarvisii anno 1659, die 19 Sept., eandem haeresim ejuravit Joannes Augustinus Recaldinius è valle Camonica Brixensis dioeceseos.

Agentes superiori capite de Conciliis damnatum diximus librum de Ecclesiastica et politica potestate *Edmundi Richerii*. Lingonibus in Gallia Celtica Richerius humili loco natus fuit anno 1560, et vita functus Parisiis anno 1630. A defensoribus

Pontificiae auctoritatis vehementes pertulit persecutiones Magistratui, quem *Parlamentum* vocant, summopere acceptus. Cum vero exortis inter Venetorum Rempublicam et Paulum V dissidiis, quidam Joannis Gersonis Tractatus recusati forent Venetiis, refutati à Ven. Bellarmino; Richerius ardenti animo scripsit Gersonis *Apologiam*, ediditque ulterius anno 1611 librum superius laudatum. In quo docuit, Ecclesiam praecipue Conciliorum canone gubernari; Romanum Pontificem nil quidquid absque aliis Episcopis in rebus magni momenti posse decernere, beneficia quaelibet Ecclesiastica spatio 1400 annorum communi jure sacris electionibus collata, habere à lege naturali, et divina confirmationem. Sua tamen declaratione anno 1629 judicio S. R. Ecclesiae quidquid scripserat, subjecit, tradiditque *declarationem* illam proprio obsignatam caractere Armando Cardinali Richelieu (1). Factum id praesertim opera F. Joseph, Ord. Min. Capuccinorum, viri in Gallis percelebris, et Institutoris Monialium *Calvarii*.

Per idem ferme tempus *M. Antonius de Dominis* ex-Jesuita, Archiepiscopus Spalatensis, in Anglia, quo anno 1616 se contulit, edidit *de Republica Christiana* opus virulentum. In hoc dejiciens Romani Pontificis primatum, commentus est unam sanam et Orthodoxam fidem conflare posse ex Romana, Calvinistica, Lutherana et Anabaptistica. Romam rediens anno 1622, errores suos abjuravit; sed rediens anno 1624 ad ingenium, in Hadriani arce mancipatus carceri, subita raptus est morte; et quamquam resipiscentiae signa dedisset, illius tamen cadaver una cum scriptis traditum fuit flammis in *Campo Florae*, eodem anno 1624.

Janseniana haeresis à *Cornelio Jansenio*, Episcopo Iprensi denominata, magnum saeculo XVII excitavit incendium. Jansenius apud Batavos natus anno 1585, Lovanii Doctoris lauream consecutus anno 1617, Iprensis Cathedralis anno 1635, obiit in Ecclesiae communi anno 1638, scripta sua etiam extremis tabulis, judicio subjiciens Romanae Ecclesiae. In opere tamen, quod inscripsit *Augustinus*, ad tenebras ab Urbano VIII damnato, quinque haereticas propositiones notatae sunt, atque anno 1650 à plurimis Galliarum Episcopis delatae ad Innocentium X. Per biennium hac controversia exagitata, et discussa, idem Innocentius praedictas propositiones Const. *Cum occasione impressionis libri etc.*, tamquam falsas haereticasque damnavit. Proscripsit illas iterum Alexander VII

(1) Richelieu,
Tom. II.

anno 1664, et rursus Innocentius XII anno 1694, declarans damnatas *in sensu obvio*, quem *verba praeseferunt*, ac semper inconcussa manente SS. Augustini ac Thomae sententia. In illis vero Jansenianis propositionibus enuntiatur, aliqua Dei praecepta hominibus justis conantibus et volentibus aliquando esse impossibilia, eosque gratia destitui, qua fiant possibilia: omnem gratiam esse in hoc infirmitatis statu effectricem, et illi nunquam resisti: non requiri modo ad merendum, vel demerendum libertatem *indifferentiae*; et hanc pertinere ad Semipelagianorum damnatam haeresim; et Christum non esse mortuum pro omnibus.

Exorta ulterius hoc saeculo, praetextu elevandi animas ad spiritualis et mysticae vitae perfectionem, Secta *Quietistarum* perniciosissima. Hujus princeps *Michael Molinos*, Hispanus, dioecesis Caesarangustanae in Aragonia, Romae vivens magna apparentia probitatis. Turpissimae hujus mystices elementa sunt, ad nihilum redigi oportere potentias animae; hanc non debere in aliquo opere active se gerere, et sese regendam committere divinae voluntati: omnem deponendam esse sollicitudinem, spem, timorem, et desideria quaeque virtutum abjicienda: animam omni affectione ita expoliata in *sua quiete* orare etiam dum abripitur somno; atque ita superiori parte Deo conjuncta quidquid in inferiori occurrat (videsis ad omnem turpitudinem aditum patefactum) nullam ei, qui semel Deo subjecit arbitrium, inferre maculam, nec superiorem animae partem vitare. *Molinos* Sacrae Inquisitionis jussu in carcerem injectus est anno 1685. Ejus asserta ab Innocentio XI damnata Const. *Caelestis Pastor* anno 1687. In carcere obiit anno 1696.

Sectatores *Michael Molinos* complures habuit; celebriores tamen fuere *Franciscus Malavallius* (1) Massiliensis, *P. Guillore* Jesuita, *P. Le Combe* Barnabita, *Gujonia* matrona, et *Franciscus de Fenelon* Archiepiscopus Cameracensis. De istorum libris, confutatione, et respiscentia Auctor Historiae Eccles. impressae Coloniae anno 1754, art. 34 saeculi XVII.

Circa hujus saeculi medietatem coepit in Anglia secta fanaticorum, quos vocant *Tremblantes*, seu *Quakeros*. Hoc eis nomen accessit, quoniam revelationes suas jactantes, magna corporis agitatione, monent unumquemque verbis Apostoli, ut salutem suam operetur *cum timore, et tremore*. Principio quidem induti tantum indusio, plebemque Londinensem in

(1) Malaval.

triviis, compitisque commoventes, tanquam insani caesi sunt flagris, ipsorum duci *Jacobo Nailor*, qui fuerat castrorum metator, lingua ferro ignito fuit perforata. Non fuerunt tamen extincti; sed vigent etiam nunc, et aliqui extra Italiam vagantur. Dogmatizant, cunctos homines esse conditione pares; neminem esse dominum, neminem servum alterius: urbanitatem aspernantur, nec salutem alicui dicunt, neque caput aperiant: interpretationis Scripturarum munus cuique indiscriminatim concedi autumant: ceterum jus suum quibuslibet in reliquo tribuunt.

Vixerunt praeterea saeculo XVII perditissimi Athei; quorum princeps fuit *Benedictus de Spinosa* Amstelodami Judaico genere natus, sed et Judaicae, et Christianae Religionis desertor. Nova methodo et Geometras imitatus instaurare ausus est atheismum emisso in lucem anno 1670 Amstelodami, non, ut fert titulus, Hamburgi, *Tractatu Theologico-politico*, in quo tradit Deum non esse, nisi materiam ubique diffusam, vim naturae in omni re disseminatam, quae vegetior fuerit in Prophetis, quorum oracula à vividiori et subtiliori materia fluxerint, imaginationem excitante acriorem, et nihil referre, utrum uni vel alteri religioni quis interius adhaereat, modo exteriori cultu eam profiteatur, quae obtinet, vel quam exigit politia. Non est novum systema Spinosae. Plures illi prae-luserunt Epicurei (1), et qui cum Lucano in libro 9 Pharsaliae ajunt:

Est ne Dei sedes nisi terra, et pontus, et aer,

Et coelum, et virtus? Superos quid quaerimus ultra?

Jupiter est quodcumque vides, quocumque moveris.

Obiit Spinosa Hagae Comitum in Hollandia anno 1677, exacto vix anno aetatis suae 44.

Pari cum Spinosa impietate Deum esse negavit *Lucilius Vanini* Neapolitanus, vivus exustus Tolosae (2). Etiam in Prussia circa annum 1673 quaedam Atheismi semina spargebat *Mathias Kunzen*.

Reliquos breviter percurramus. Anno 1614 in Thuringia

(1) Alexander quidam Epicureus, de quo Albertus Magnus in 1 Phys. Almaricus memoratus à Prateolo in Catalògo Haer. redactus anno 1208 in cineres. Hujus discipulus David de Dinant. Quidam etiam Mahumetani, qui appellantur *Egl-Eltabkik*, aliique dicti *Zindiktes* fortassis nomine Sadducaeorum, qui dicebant non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum, ut legitur Act. Apost., cap. 23, 8.

(2) Anno 1619 natus erat Taurisani in Apulia: Spinosistis quoque adnumeratur Andreas Cisalpinus Aretinus, qui obiit Romae anno 1603, Medicus Clementis VIII.

Ezechiel Meden se nunc Dei Verbum, nunc Michaellem Archangelum nominabat. Similia effutiebant *Antonius Zinganel-la*, *Maria*, Soror tertii Ordinis S. Francisci, et *F. Viventius* August. Excalceatus, combusti anno 1621 Panormi. Romae in campo Florae igni tradita anno 1661 imago *Francisci Borri*, dogmatizantis Mariam esse Deam, et in ejus utero humanam assumpsisse carnem Spiritum Sanctum. Eodem anno Londini suspensus est *Venerius* quidam doliarius, qui erecto Vexillo cum inscriptione, *Vivat Dominus Jesus*, monarchias omnes evertere stulte, ac impie meditabatur. Combustus Parisiis anno 1662 *Simon Morinus*, jactans venturum quam cito Christum in gloria, sibimet corporaliter conjunctum. Flammis item traditus in Moscovia anno 1674 *Quirinus Kuhlmanus*, pseudo-propheta impudentissimus. Risu digna tanquam sibi divinitus revelata tradidit *Antoniola Bourignonia*, orta Lilloae in Belgio, et defuncta Franequerae anno 1680. Ajebat enim Adam ante lapsum fuisse utriusque sexus, et filios pariturum absque muliebri concubitu, ipsumque revera hoc pacto genuisse humanam Christi naturam.

Inter errores ab Alexandro VII damnatos anno 1690 connumerantur 31 propositiones Jansenistarum. At damnavit quoque *Peccatum Philosophicum*, quod propugnari coeperat Divioni circa annum 1686 auctore *P. Meunier* Jesuita. Permultas propositiones ad laxitatem morum tendentes proscripsit anno 1679 Innocentius XI. Apologiam Casuistarum anno 1658 Praesules Galliarum. *Antonii Sanctarelli* Jesuitae doctrina anno 1627 damnata est à Theologis Parisiensibus (1), tanquam patrocigaretur molientibus vitae regum insidias: sed eodem tempore Richerianos deprimentes Ecclesiasticam potestatem cohibuerunt Cardinales Rupefucaldius, et Richelius. Coeperat autem superiori saeculo exagitari quaestio, an Rex tyrannus, vel haereticus licite possit occidi. Quae cum nimia libertate tractaretur, Henricus III, rex Galliarum, à Jacobo Clemente gladio confossus est anno 1589 audaci facinore. Illius exemplum secutus Joannes *Chastel*, juvenis improbus, ac super aetatem facinorosus, anno 1594 pugione Henricum IV ten-

(1) Ejusdem Sanctarelli scripta anno 1626, die 14 Martii Parisiis fuerunt combusta. Subierunt idem fatum anno 1757 Opera PP. Busembaum et La-Croix ob factam cuique potestatem occidendi tyrannos, flammis tradita Tolosae, et Burdigalae; necnon Parisiis, anno 1758, die 17 Martii *Epistola N. N.* Cosmopoli, verius Lucae, superiori anno labente in eorundem operum defensionem procusa.

tavit confodere (1). Et quoniam interrogatus, ubinam tantum sibi licere crimen didicisset, respondit edoctum se in Schola Jesuitarum: in scriptis *Joannis Guignard* ejusdem Societatis in Collegio Claromontano, S. Theologiae Professoris, repertis ejusdem perversitatis munimentis, Joannes *Chastel* praedicto anno 1594, die 29 Decembris, et *Guignardus* proximo anno 1595, die septima Januarii, extremo supplicio puniti sunt, in exilium pulsus Jesuitis omnibus, in Galliis commorantibus. Vide *Thuanum* libro 112, *Davilam* lib. 14, et *Hist. Soc. Jesu P. Jovenci*, tom. 2, pag. 5, qui *Guignardum* martyrio coronatum affirmat.

Erroribus aequiparantur excedentes laudes Sanctorum; v. g. si praeferatur S. Ignatii nomen in charta scriptum nomini Dei (2) prolato à Moyses, hujusque virgae in signis patris; atque his similia censuris iniusta Parisiis anno 1611, de quibus *Abregée de l'Histoire Eccles.* tom. 10, pag. 244, praecitatae editionis Coloniensis (3).

CAPUT IV.

RECENSENTUR SCRIPTORES ECCLESIASTICI PRAESTANTIORES SAECULI DECIMISEPTIMI.

QUANTI saeculo XVII floruerint Viri litteris, et doctrina conspicui, ex tabulis Chronologicis Gravesonii, aliorumque potest deprehendi. Apud Gravesonium nempe recensentur ex Scriptoribus Galliarum nullo Regularium Ordinum voto obstructis 11. Ecclesiastica dignitate insigniti Theologi ex Clero seculari plusquam 20. Interpretes Scripturarum 12. Historici 24. Ascetici 6. Jureconsulti 14. In patria lingua exolienda exercitatissimi 7, Calvinianis 11 praetermissis. Ex Italis Sacrae, et profanae eruditionis, et antiquitatis studiosi 19. Alii exteri quidem, sed in Italia commorati Ecclesiasticae Historiae cultores eximii 5, et utriusque Juris scientissimi 3. Ex Germanis Historici, Antiquarii et Orientalium Linguarum cultores 12. Ex Belgicis in vario disciplinarum genere celeberr-

(1) A quo *Henricus IV* occisus fuit, dicitur inferius in Appendice.

(2) Tetragrammato *Jehova*.

(3) Vertente saeculo XVII exorta est apud Anglos nova quaedam secta *Rationalistarum*, seu *Latitudinariorum*, cujus anno 1663 fundamenta jecit *Eduardus Baro Herbert* in Tractatu *de Religione Gentilium*, Amstelodami proculso. Hujus sectae doctrina est, nihil fide tenendum esse, quod naturali rationi non sit consentaneum, nec tantum non repugnans, verum etiam accommodatum ac peryium.

rimi 22. Ex Hispanis 6. Ex Anglis 11. Quid vero de Monachis, et Ordinum Regularium Viris conspicuis? Enumerat idem Graveson Ordinis S. Benedicti Scriptores praestantissimos 18. Cistercienses 3. Carthusianum unum, alterum Camaldulensem. Ordinis Praedicatorum 74. Ordinis S. Francisci 17. Augustinensium 9. Canonicorum Regularium 5. Carmelitarum 2. Carmelitarum Excalceatorum 8. Societatis Jesu 91. Congregationis Oratorii Jesu 15. Oratorii S. Philippi 4. Ordinis B. M. de Mercede 1. Clericorum Regularium S. Pauli item 1. Theatinorum pariter 1. Congregationis Doctrinae Christianae 2. Ordinis denique Minimorum, sive S. Francisci de Paula 8. Horum vero si vel solum nomen velimus exscribere, ultra fines Compendii Historici progredi necessum erit. Quamobrem praestantiores tantummodo recensebimus.

Equum est, ut initio laudetur nomen celeberrimum S. *Francisci Salesii*, qui natus in dioecesi Genevensi an. 1567, initio hujus saeculi, nempe anno 1602 consecratus est Episcopus, an. 1622 castissimam animam Deo reddidit, et anno 1665 Sanctorum fastis adscriptus fuit. Ille enim pietatis iter calcantibus institutiones tradidit saluberrimas, et sanctimonialibus devotionis, charitatis, fidei, et perfectionis semitas exemplis, scriptisque monstravit.

Ludovici *Molinae*, Societatis Jesu Theologi, cujus superiori saeculo mentionem fecimus, obitus contigit an. 1601. Hujus doctrina circa Concordiam libertatis, et gratiae à FF. Praedicatoribus impugnata, plurimorum Theologorum exercuit ingenia. Illam enim *Dominicus Bannes*, et *Franciscus Zumel*, tanquam Semipelagianis affinem traduxerant, et hi vicissim doctrinae proximaе Calvinii erroribus fuerunt insimulati. Illam Hispaniarum Universitates an. 1595 et 96 proscripserant; atque an. 1597 adversus eam Philippo II, Hispaniarum regi, eruditissimum libellum obtulit celebris Dominicanus *Lanuza*. Is obiit an. 1625 Lobeti in Aragonia (2). Hinc exortae *Congregationes de Auxiliis* sub Clemente VIII, et Paulo V inceptae an. 1598, absolutae anno 1607. Bulla tamen contra *Molinae* errores conscripta, et Consultorum manu signata suspensa est, et salva charitate potest propugnari *Molinistarum*, atque Thomistarum sententia (2).

(1) Albarracin.

(2) Neque Ludovicus Molina, neque illius discipuli docent tam praedestinationem ad gloriam, quam praedestinationem ad gratiam esse ex praescientia meritorum. De praedestinatione ad gloriam id quidem tenent complures, sed loquuntur de praescientia meritorum, quae cum gratiae adju-

Pugnarunt pro Gratia efficaci prae ceteris *Thomas de Lemos*, et *Didacus Alvarez*, Ord. Praed., *Jacobus le Bossu*, Monachus S. Benedicti, et *Gregorius Nunnius Coronellus*, nostri Augustiniani Instituti. *Thomas de Lemos* naturae concessit anno 1629, ejusque *Panoplia* typis edita fuit an. 1676: *Alvarez*, qui de Auxiliis spissum conscripsit volumen, obiit Archiepiscopus Tranensis an. 1640. *Nunnius Coronellus* Lusitanus, Congregationum de Auxiliis à Secretis tanta adversus Molinam ipse scripsit, et ab aliis scripta collegit, ut nihil ad controversiam illam pertinens possit desiderari; inedita sunt tamen, et in Romano S. Augustini Archivio recondita. De *Jacobo Le Bossu* vide Historiam P. Serry prope finem.

Decem Jesuitae sententiam de efficacitate divinae gratiae oppugnare studuerunt occasione praedictorum dissidiorum, videlicet, *Michael Vazquez*, *Petrus Arrubal*, *Benedictus Perrierius*, *Mutius Vitelleschus*, *Christophorus Cobos*, *Bernardinus Rosignolius*, *Bartholomaeus Peres*, *Joannes Azorius*, *Gregorius de Valentia*, et *Benedictus Justinianus*. Hi subscripserunt libro, cui titulus: *Confutatio cujusdam sententiae falsae de efficacitate divinae gratiae*, eundemque librum à septem Germaniae Universitatibus, et una Lotharingiae approbari curarunt. In quinto doctrinae Molinisticae examine, quod coepit sub *Clemente VIII* an. 1602, die 20 Martii, praelaudatus *Gregorius de Valentia* quaedam S. P. Augustini verba ex lib. 19 de Civ. Dei corrumpens, atque à Pontifice reprehensus, deliquio corruit, et Neapolim concedens brevi tempore supervixit.

At quoniam aliquos nunc Theologos memoravi, nefas est alios quosdam praeclarissimos praeterire. Quis enim vel à limine Theologiam salutavit, cui ignota sint *Francisci Suaresii*, et *Gabrielis Vasquez*, nomina celeberrima? *Suaresio* quidem nullum legimus modestiorem, et doctiorem, atque nullum liberiores, acrioremque *Vasquesio*. *Suarez* autem obiit anno 1615, *Vasquez* an. 1604. Protulit istos secunda doctissimo- rum Virorum parens Societas Jesu; quae ulterius genuit *Cardinalem de Lugo*, *Fonsecam*, *Gabrielem Heno*, *Thyrsam Gonzales*, atque iis clariores paulo post numerandos. Nunc enim nobis quosdam è Schola Theologos commemorantibus, oc-

torio comparantur. Praedestinationem vero ad gratiam esse ex praevisis meritis, est Pelagiana haeresis, ipsis Molinistis fatentibus. Horum itaque sententiam non recte quidam describunt, ut fecit in Hist. italo sermone conscripta *Franciscus Maria Ottieri*, vol. 6, lib. 17 ad an. 1713, pag. edit. Romanae 314.

currunt Thomistae doctissimi *Joannes à S. Thoma*, *Petrus Ledesma*, *Joannes Baptista Gonet*, *Antoninus Reginaldus*, *Gonzalez duo*, *Vincentius Contentionus*, etc. Sapientissimi item inter Theologos hujus saeculi XVII habentur *Franciscus Sylvius*, *Gulielmus Estius*, et *Gummarus Huygens*, inter scriptores Belgas celebratissimi. Floruerunt in Augustiniana Familia *Angelus Rocca*, *Augustinus Gibbon*, *Lambertus Le Drou*, *Augustinus Lubinus*, *Nicolaus Gavardi*, *Christianus Lupus*. In Seraphico Ordine *Claudius Frassen*, *Franciscus Macedo*, *M. Antonius Capellus*, etc.

Inter Purpuratos Patres immortalitatem famae consecuti sunt *Caesar Baronius*, *Robertus Bellarminus*, *Jacobus David Perronius*, *Joannes Bona*, *Laurentius Brancatus de Lauraea*, et *Henricus Norisius*. *Caesar Baronius*, Congreg. Oratorii S. Philippi, Sorae natus an. 1538, obiit an. 1607, et magnum opus Ecclesiasticorum Annalium improbo labore ad an. 1198 perduxit, et Martyrologium Romanum perpetuis notis illustravit. *Robertus Bellarminus* Pollitianus, Societatis Jesu, nepos è sorore Marcelli II, natus an. 1542, vita functus anno 1621, praeter alia permulta insigne Controversiarum opus descripsit, à *Jacobo Gretsero*, viro ejusdem Societatis doctissimo, et à *Vito Erbemanno* adversus haereticos vindicatum. In illud quippe Junius, Danaeus Hunnicus, Joannes Gerardus, Amesius, aliique heterodoxi scripsere. Carpitur quoque alicubi à *Launojo*, de quo infra; et quantum spectat ad Pontificum potestatem in *temporalibus* supra reges, à *Joanne Barclaio*, qui decessit eodem an. 1621. Ut idem Bellarminus Fastis Beatorum adscriberetur, non tantum superioribus annis sedente *Benedicto XIV*, verum etiam an. 1677 sub *Innocentio XI*, et anno 1711 sub *Clemente XI*, Jesuitae irritò conatu tentarunt. Cardinalis *Perronius*, Bernae in Helvetia natus anno 1556, et vita functus Parisiis an. 1618, fidem Eucharistiae adversus *Mornaem* luculentissime propugnavit, diluitque omnes regis Anglorum oppositiones, cum Musis quoque interdum versatus. *Joannes Bona* Cisterciensis, in Urbe *Pedemontii Monti Regalis* ortus an. 1609, et Romae tranquilla morte sublatus an. 1674, de rebus Liturgicis, de divina Psalmodia, de Sacrificio Missae, et aliis ad vitam Asceticam pertinentibus, pie, sapienterque tractavit. *Laurentius de Lauraea*, Ord. Min. Convent., Theologiam Asceticam, et S. Patris Augustini doctrinam de Praedestinatione, et Gratia plurimum illustravit; atque is est, qui magno adjumento esse solet Theologis Congregationis Sacrorum Rituum. *Henricus Noris*, Augustinianus, tanto celebrior evasit, quantum illum tan-

quam Jansenii asseclam adversarii studuerunt traducere (1). Immortale sibi nomen comparavit Historia Pelagiana, Vindictis Augustinianis, pluribusque historicis, theologicis, et chronologicis dissertationibus. Veronae natus fuerat an. 1631, et obiit Romae an. 1704.

Neque hi tantum, sed alii sapientes viri Vaticanam Purpuram decorarunt, ut *Josephus de Aguirre*, Ord. S. Benedicti, clarus Theologiae S. Anselmi Commentator, omniumque Conciliorum Hispaniae Collector: *Joseph Maria Thomasius*, Clericus Regularis Theatinus, non tam vitae integritate, quam studio antiquitatis Ecclesiasticae, linguarum peritia, editisque libris conspicuus, et *Celestinus Sfondratus*, Galliae vindicatae auctor, *Nodi* tamen Praedestinationis intricator potius, quam extricator.

Tanta fuit omnigenae eruditionis in aliquibus copia, ut ad miraculum videantur exculti. In horum classe haud haesitanter locamus *Jacobum Sirmondum*, et *Dionysium Petavium* Soc. Jesu presbyteros, quibus addendus est *Jacobus Benignus Bossuet*. Sirmondus Ricomagi in Arvernia natus anno 1559, vixit annis 92, atque ab ineunte aetate latina, et graeca MSS. pervolvavit, Bibliothecas excussit, numismata, et vetustas inscriptiones inspexit, nobisque plura occulta antea, vel inedita reseravit. Petavius Aurelianensis, hanc lucem anno 1585 adspexit, obiitque an. 1652. Hunc inter Jesuitas Aquilam vocant. Edidit Synesium, Epiphanium illustravit, Tempora digessit, excavavit Scaligerum, Themistii, et Juliani orationes notis locupletavit, Poemata, et Epistolas concinnavit, et dogmata Patrum amplissimis voluminibus explanavit (2). *Bossuetius*, Meldensis Episcopus, Divioni in Burgundia natus an. 1627, decessit an. 1704. Quae autem iis conscripsit in libris Variationum adversus haereticos, in *Isaiam de Vaticinio Partus*

(1) Legantur Norisii Opuscula. Illius Historia Pelagiana cum Vindictis Augustinianis, absque praevio decreto, aut malignantium fraude, aut nimia oscitantia, Indici Expurgatorio S. Inquisitionis Hispaniarum inserta, illinc deleta est mandato Inquisitoris Generalis Emmanuelis, Archiepiscopi Pharsaliae; adeo ut Cl. Norisii opera ab erudito auctore litterarum Ephemeridum, quae Florentiae prodeunt in lucem, recte dicantur: *Argentum igne examinatum, purgatum terciae, purgatum septuplum*. Psalm. 11, 7. Praelaudatum Decretum Hispanicum emanatum fuit anno 1758, die 28 Junii.

(2) *Petavius* posteaquam lib. 9 Theolog. Dogmatum S. P. Aug. Doctrinam de Praedestinatione docte exposuerat, et vindicaverat, addidit librum 10, cujus priori capiti titulum fecit: *Retractatur Augustini Sententia etc.* Causam puto omnibus esse compertam, Vide *Abreg. Hist. Eccl.* tom. 10, edito anno 1754, pag. 328.

Virginei contra reviviscentem sua aetate Quietismum, Compendium universalis Historiae, de Gratia ac Libertate juxta Augustini doctrinam, funebres Orationes, aliaque Moralia, et Polemica bene multa, missa *Defensione* proluxa propositionum Cleri Gallicani an. 1682, haec, inquam, admiratione potius digna censentur, quam laude.

In Historia illustranda sedulam impenderunt operam *Henricus Spondanus*, Episcopus Apamiensis, qui scripsit Annales sacros à creatione mundi ad hujus reparationem, Cardinalis Baronii opus in Epitomen redegit, et usque ad annum 1640 deduxit. Quamquam in Annalium Baronii prosecutione insudarunt plurimum *Odoricus Raynaldus*, et *Jacobus Laderchius*, ejusdem cum Baronio Congregationis. In praedictos autem Annales Baronii eruditas, historicas, criticasque animadversiones edidit *Antonius Pagius*, Ord. Min. Conventualium, natus in Provincia loco humili, et vita functus anno 1699. Hujus postrema scripta perpolivit complevitque *Franciscus Pagius*, ejus nepos, de historia Romanorum Pontificum optime meritus. Acta Sanctorum colligere, et in lucem edere coepit *Joannes Bollandus*, Soc. Jesu, executus consilium, quod conceperat P. Heribertus Rosweidus ejusdem Societatis. Prodierunt ingentis operis duo priora volumina an. 1643. Huic admovere deinde manus viri docti, laborumque patientissimi Henschenius, Papebrochius, Beartius, Janninghus, Sollierius, Pineus, Cuper, Boschius, Stilingus, Suyschen, et Perierius. Trident. Conc. Historiam conscripsit *Sfortia Card. Pallavicinus* (1), ejusdem Soc. Jesu, eamque latinitate donavit consocius *Joannes Baptista Giattinus*. Obiit Card. Pallavicinus an. 1667, ejusque scopus fuit refutare Historiam *Pauli Sarpi*, Ord. Serv. Theologi Reipublicae Venetae, viri praediti felici, et praecoci ingenio, et quamvis à Theologis multis dissentiat, procul dubio doctissimi. Decessit Sarpius anno 1623. Historiam, et Annales Ordinum Regularium plures scripserunt, ut FF. Praedicat. *Thomas Malvenda*, Ord. Minorum *Lucas Wadingus*, Capuccinorum *Zacharias Boverius*, Augustinensium Eremitarum *Aloysius Torelli*, Societatis Jesu *Maffaeus Orlandinus*, etc. Italiam Sacram *Ferdinandus Ughelli* Cisterciensis.

Ecclesiasticae Antiquitatis, quae historiae anima dici po-

(1) Scripserunt Jesuitae quidam, videlicet PP. *Conti* et *Gobien*, de caeremoniis, et religione Sinensium, tam immoedica Confucii, ejusque virtutum laudatione, ut quivque famosae propositiones ex illorum libris depromptae à sacra Facultate Parisiensi proscriptae fuerint an. 1700, die 18 Oct.

test, studiosissimi fuerunt, et praeclara edidere monumenta *Antonius Gallonius*, Congreg. Oratorii S. Philippi, qui scripsit de SS. Martyrum cruciatibus, et obiit an. 1617. Subterranea Urbis Romae, plurimaeque ibi recondita monumenta lustravit *Paulus Aringhus* ejusdem Congregationis, qui decessit an. 1676. Martyrologium sui Ordinis edidit 1629 *Hugo Menardus* Benedictinus: idem an. 1642 perpetuis adnotationibus illustravit Sacramentarium S. Gregorii Magni. *Hugo Menardus* obiit anno 1644. *Petrus de Marca*, cujus extat *Concordia* Sacerdotii, et Imperii, opera Stephani Baluzii semel iterumque in lucem edita cum Vita Auctoris, notisque, decessit an. 1656 Parisiis, renunciatus ejusdem Urbis Archiepiscopus. *Leo Allatius*, qui post Lucam Holstenium custos fuit Vaticanae Bibliothecae, obiitque an. 1669, plura scripsit aptissima ad Graecorum confutandos errores. *Philippi Labbei*, Soc. Jesu, qui fati cessit an. 1667, habemus praeter alia complura Concordiam Chronologicam, sui ipsius, et Philippi Brietii, et Collectionem magnam Conciliorum; in quo eruditionis genere ferventissimum ingenium suum exercuit quoque *Joannes Harduinus*, itidem Jesuita. *Lucas Acherius*, Ord. S. Benedicti, innumera, quae latebant, monumenta publici juris fecit, sublatus pio obitu Parisiis an. 1685. *Joannis Launoii*, Doctoris Sorbonici, qui extinctus est an. 1678, ingentia habentur, variique argumenti volumina, in quibus aliqui styli damnant intemperiem, aliqui nimiam rerum verborumque repetitionem (1). Graecorum ritus accurate explicavit *Jacobus Goarius*, Ord. Praed., qui obiit an. 1653. Graecorumque Patrum inedita olim opera vertit, vulgavitque *Franciscus Combesis* ejusdem Ordinis, qui fato cessit an. 1679. *Henrici*, et *Adriani de Valois* fratrum, praeclarum in Litteraria Republica nomen: ille enim Graecos Historicos Eusebium,

(1) *Launoii* liber inscriptus, *Veritable Tradition de l'Eglise sur la prédestination, et la grâce*, typis procussus Leodii an. 1702, in S. P. Augustinum injuriarum plenissimus, damnatus fuit à Clemente XI, Pontifice Maximo an. 1704, die 23 Januarii. *Hyacinthus Serry*, Ord. Praedicatorum, de quo saeculo proximo, non solum contra *Launoium* vindicias Augustini eluebravit, verum etiam lepidula Epistola, quasi ex Elisii data, ostendit, quidquid *Launoii* in Augustinum effutiit, depromptum fuisse ex Scriptoribus, religiosissimae alias, sanctissimaeque Societatis Jesu, quorum enumerat saltem viginti, nempe *Andream Junium*, *Christophorum Ortegum*, *Dionysium Petavium*, *Franciscum Annatum*, *Gabrielem Vasquez*, *Jacobum Sirmondum*, *Joannem Adamum*, *Joannem Hamelium*, *Joannem Ituren*, *Joannem Marianam*, *Joannem Martinonum*, *Joannem Baptistam Guesnay*, *Leonardum Lessium*, *Levinum Le Mayer*, *Ludovicum Molinam*, *Petrum Halloix*, *Petrum L'Abbé*, *Stephanum des Champs*, *Theophilum Raynaudum*, et *Thomam Bonartum*.

Socratem, Sozomenum, Theodoretum, Evagrium, Philostorgium, et Theodorum Lectorem latina vertit lingua, notisque illustravit: iste Galliam exquisitis dissertationibus reddidit notio-riorem. Henricus vero decessit an. 1676, et Adrianus an. 1692. Opera Patrum, qui sub tempora Apostolorum floruerunt, collegit, notisque exornavit *Joannes Baptista Cotelerius*, cujus mors consignatur an. 1686. Quae sacram Cronologiam, et Geographiam haud mediocriter dilucidant, Romanorumque Pontificum propugnant auctoritatem, magno labore collegit *Emmanuel à Schelstrate* Belga, qui decessit Romae anno 1692, postquam de Ecclesia Africana, de Patriarcatu Occidentali, atque de disciplina Acaui, tractatus perutiles juvenili aetate elucubraverat.

In illa utiliori Theologia, quae in stabiliendis Fidei nostrae decretis tota versatur, praeter Venerabilem Bellarminum, de quo supra, insudavit *Martinus Becanus*, et ipse Soc. Jesu, qui migravit è vita an. 1624 (1), ab omnibus ob singularem modestiam laudatus. Eamdem subierunt provinciam *Adrianus*, et *Petrus de Walemburch* fratres Batavi; quorum primus Episcopus Adrianopolitanus, ac suffraganeus Archiepiscopi Moguntini, obiit an. 1669, alter Episcopus Mysiensis, et suffraganeus Archiepiscopi Coloniensis, obiit an. 1675. De Sacramento Poenitentiae, et de sacris Ordinationibus fuse, et erudite pertractavit *Joannes Morinus*, Congr. Orat. Gallus, qui è vivis excessit an. 1659 (2). Dogmata item Ecclesiae Catholicae, et Ecclesiasticam disciplinam exposuit *Ludovicus Tomasinus* ejusdem Congregationis, qui è vita migravit an. 1695. His addendi, qui polemica SS. Patrum scripta selectis animadversionibus collustrarunt, ut Optatum Milevitanum, *Gabriel Albaspinus*, Episcopus Aurelianensis, qui decessit anno 1630. Irenaeum adversus haereses *Franciscus Fevardentius*, qui etiam sub hujus saeculi initia scripsit Theomachiam Calvinisticam; et Marius Mercatorem *Joannes Garnerius*, Soc. Jesu, qui obiit an. 1681.

Commentaria in Sacras litteras elucubravit praelaudatae Societatis viri permulti, inter quos celebrantur *Salianus*, Ma-

(1) Plurima scripsit pro fide orthodoxa, et pro defensione *Controversiarum* Card. Bellarmini, necnon pro Societatis suae, ejusque Beatissimi Institutoris honore vindicando *Jacobus Gretserus*, Jesuita, de quo Nathanael Sotuel, pag. 369 Biblioth.

(2) Jo. Morinus in castris Calvinistarum educatus, Parisiis haeresim abjuravit. Idem fecerunt alii viri doctissimi, Gaspar Scioppius, Wilhelmus Rainoldus, Petrus Pithoeus, Henricus Spondanus, Tanaquillus Faber, Bertholdus Nibufius, Isaac Papinus, aliique litterarum laude conspicui.

riana, Vilalpandus, Menochius, Tirinus, Pineda, Lurinus, Pererius, Serarius, à Lapide, ect. Varia Sacra, et vindicias Textus hebraici adversus Morinum edidit *Simeon de Muis*, defunctus an. 1644. Biblia maxima novemdecim comprehensa tomis praegrantibus concinnavit *Joannes de la Haye*, Ordinis Minorum. Opera autem *Criticorum Sacrorum*, id est, adnotationum in Sacram Scripturam, variarumque eo inservientium dissertationum, compacta praesertim sunt ex libris Protestantium, ac primum prodierunt in lucem novem voluminibus an. 1660 Londini.

De Theologia morali pertractarunt Soc. Jesu permulti: *Baunium, Filiutium, Escobarium, Azorium, Tamburinum, Bussembaum ect.*, nullus ignorat. Nec tamen benigniores, ut inquit, sunt Jesuitae cuncti, sed exactiores premunt semitas *Paulus Comitulus*, et Probabilismi insectator *Tyrus Gonzales*. *Bonus Merbesius, Sambovius*, et *Henricus à S. Ignatio*, Carmelita Belga, prolixè item de doctrina morali scripserunt, laxitates rigidioribus fortasse praeceptionibus insectantes. *Apologiam Casuistarum*, tot Praesulum Galliarum censuris dispunctam, omittimus. Italica lingua sive catechesibus, sive concionibus nemo copiosius, et elegantius scripsit *Paulo Segneri*, Soc. Jesu dignissimo, quem Parochi, et Verbi Dei Praecones studeant imitari.

Postremo loco recensendi sunt quidam Jansenistarum. Horum antesignanus *Antonius Arnaldus*, cujus opus de frequenti Communione editum an. 1643, plura excitavit dissidia, sed majora movit, quae scripsit de Gratia, et de morali practica Jesuitarum. Jansenismi notam non effugit liber inscriptus, *Amor Poenitens*, Episc. Castoriensis, in lucem emissus an. 1687. *Martinus de Barcos*, Abbas S. Cyrani, qui an. 1643 refutavit *Praedestinatum* Sirmondi, et an. 1644 palam pro Jansenio certavit. Quaedam hujus opera latent sub nomine *Petri Aurelii*. Jansenianis adnumerandus quoque *Blasius Paschalis*, qui sub nomine *Ludovici Montalti* vulgare coepit an. 1656 *Epistolas Provinciales* (1); et qui sub *Vendrochii* nomine illas latinitate donavit, et notis corroborare studuit, *Petrus Nicolius*. Accedunt directores, cultoresque Monasterii Portus Regii in *Campis*, *Isaac da Saci*, *Petrus Thomas Fosseus*, *Nicolaus Fontana*, *Gotheфридus Hermant*, etc. Hos inter recensent quoque Cl. Til-

(1) Epistolis Provincialibus nullum datum responsum ante an. 1694, quo in lucem prodiit: *Entretiens de Cleandre et d'Vudoxe*. Hoc opus celebri Apologia refutatum fuit an. 1696, et seqq. 18 aliis Epistolis à P. Mattheo Petit Didier, monacho Ordinis S. Benedicti,

lemontium, qui mortuus cum magna pietate ac religione anno 1688, in templo illius Monasterii (1), quod semper colue-
rat, sepultus fuit. Sui, et fictitio *Vincentii Lenis* nomine scrip-
sit pro Jansenio *Libertus Froemondus*, Doctor Lovaniensis, ex-
tinctus an. 1653.

Adversus Jansenistas et Bajanistas acuerunt stylum *Stephanus Descamps*, *Franciscus Annatus*, *Joannes Martinus Ripal-
da*, et *Joannes Martinonus* seu *Moraines*, S. J. presbyteri. Sed
non sinit, ut ulterius progrediamur, praefixa brevitatis.

CAPUT V.

AUGUSTISSIMORUM CAESARUM, ET SANCTORUM QUORUMDAM RECENSIO.

RODULPHUM II Imperatorem, vita functum absque liberis an-
no 1612, IV idus Januarii, dictum est alibi. Eodem itaque an-
no mense Junio Francofurti electus est *Mathias*, ejusdem Ro-
dulphi frater, rex Bohemiae, et Hungariae, qui ob grassan-
tem Lutheranam haeresim Praga Vienam Austriae transtulit
Imperii Sedem. Cum autem *Mathias* ex *Anna*, filia *Ferdinan-
di* Austriae, uxore sua, nullum suscepisset filium, adoptavit *Fer-
dinandum*, filium *Caroli* Austriaci, filii *Ferdinandi* I, Impera-
toris, et *Mariae* filiae *Alberti*, Ducis Bavariae; eique an. 1617
cessit Bohemiam, et anno insequenti regnum etiam Hungariae.
Protestantes per haec tempora pervicaciores effecti magna
Christianae reipublicae attulerunt incommoda. Ipse vero Im-
perator contracto ex animi tristitia languore, vita excessit an-
no 1619, VI idus Martii.

Illi itaque successit praelaudatus *Ferdinandus* hujus nomi-
nis II, euectus ad Imperii fastigium citato anno 1619, V ka-
lendas Septembris. Rexit autem imperium usque ad annum
1637, quo decessit apoplexia correptus 8 die Februarii. *Fri-
dericum* Palatinum anno 1620 superavit, recuperata Bohe-
mia; atque anno 1623 reddita fuit Bavaria Duci *Maximiliano*,
hostibus à Caesare attritis. Anno rursus 1626, ductor *Caesa-
rei* exercitus *Valstein* prostravit haereticorum phalanges, et
Danos *Augusti* Principis arma fugarunt. *Mantuam*, quam oc-
cuparant Galli, anno 1629 expugnavit; eodemque anno san-
civit, ut Ecclesiastica bona ab haereticis usurpata restitueren-
tur Catholicis (2).

(1) Monasterium illud an. 1709 dirutum fuit.

(2) Ea occasione PP. Societatis dederunt operam, ut quae spectabant

Successit pio, invictoque parenti *Ferdinandus III*, quem ei pepererat Marianna conjux, filia Gullielmi Ducis Bavariae. Post diuturna bella, quae gessit cum Suecis, aliisque, anno 1648 pacem Monasterii cum omnibus iuit; eademque pace in posterum fruens Catholicae religioni propugandae, pietatique exercendae totus incubuit, donec anno aetatis suae 49 et Imperii 20 decessit Viennae anno 1657, die Aprilis secunda.

Tenuit deinde imperium *Leopoldus*, quem Ferdinandus III pepererat Marianna filia Philippi III, Regis Hispaniarum. Electus fuit Helenopoli, seu Francofurti anno 1658, die 18 Julii, et coronatus proximis kalendis Augusti. Fuit itaque post mortem Ferdinandi III interregnum plusquam mensium quindecim. Bellum habuit Leopoldus cum Gallis diuturnum, regnante Ludovico XIV. Conspirantes adversum se plures Hungarorum nobilissimos, anno 1669 capitali poena mulctavit. Turcarum 240.000 in Hungariam irruerunt anno 1683, et Viennam die 13 Julii cinxerunt obsidione; sed abierunt inde, in fugam conversi, caesis permultis, die 12 Septembris à Joanne Subiescki, Poloniae rege, et à Carolo V duce Lotharingiae, arrisitque Leopoldo insignis victoria. Lacessitum deinceps Imperium Turcicum, inito foedere inter Leopoldum, Innocentium X, Venetamque Rempubicam, donec anno 1699 sancita pace, quieverunt paululum bellorum strepitus. At rursus pro successione in regna Hispaniarum, vita functo anno 1700 Carolo II rege, inter Leopoldum et Ludovicum vario pugnatum est marte (1). Tandem Imperator anno 1705, III nonas Maji, Viennae in Austria extinctus est hydrope, anno imperii sui quadragesimo septimo.

Praeter S. Franciscum Salesium, laudatum superiori capite 4, Sanctorum Confessorum numerum auxerunt *Vincentius à Paulo*, *Camillus de Lellis*, *Franciscus de Regis*, *Fidelis de Sigmaringa*, *Joseph à Leonissa*, *Franciscus Solanus*; quorum, quod infra cap. 6 hujus aut seq. saeculi commemoranda sit solemnitas apotheosis, nunc solum nomen describimus. Migrarunt quoque ad coelestem sponsum saeculo XVII Sanctimonialia *Maria Magdalena de Pazzis Florentina*, et *Rosa à S. Maria*, Americana. Martyrio plures coronati sunt haereticis, et

ad monachos S. Benedicti, monasteria Monialium consequerentur, opera P. Lamormani à Confessionibus Ferdinandi II.

(1) *Carolus II*, Rex Hispaniae, testamento instituerat Philippum V, filium Ludovici Galliarum Delphini, haeredem suum. Ipse autem Carolus II filius erat Philippum IV, Austriaco sanguine procreati.

infidelibus persequentibus. Hanc promeruit coronam anno 1617 in Perside cum aliis plurimis *Catharina* regina Georgiae, exquisitissimis suppliciis tentata. In Japonia lento pro fide cremati fuerunt igne anno 1622 *Petrus Zuniga* Augustinensis, *Ludovicus Florez* Ordinis Praedicatorum, *Petrus Davila* Ord. Minorum, et *Carolus Spinula* Januensis, Societatis Jesu. De Martirio P. *Britti* ejusdem Societatis, quod consignatur anno 1695, expectatur Apostolicae Sedis judicium. Quia martyres non facit poena, sed causa, non sunt in eorum numero computandi decem mille captivi Turcarum, qui seditionem molientes anno 1662 in urbe Mauritaniae Algerio, crudelissime necati fuere (1).

Vixit hoc saeculo, coepitque Revelationes suas scripto tradere anno 1655 *Maria Agreda*, Ord. Min., de cujus libris ac virtutibus non semel est disputatum. Adversus ejus asserta valde affinia Scotisticae Theologiae, censuram tulit anno 1696 sacra Sorbonae Facultas: nec unquam, quidquid plures moliti sint, ab Apostolica Sede fuerunt approbata, imo cum primum Hispanica lingua prodierunt in lucem, rejecta. Nostrum tamen non est, quidam aut ejus, aut *Catharinae* matris, patrisque religiosissimi Viri detrahare virtutibus. Ad Catholicam enim Ecclesiam spectat de his proferre sententiam.

Obierunt praeterea in magna sanctitatis fama anno 1641 *Claudius Bernardus*, presbyter Divionensis, eodemque anno *Joanna Francisca Fremiot* de Ghantal, quae omnium prima institutum à S. Francisco Salesio Ordinem Visitationis ingressa est anno 1610. Hanc modo in Beatarum numero veneramus. *Emus*, Parochus dioecesis Senonensis, anno 1644 migravit ad Superos: *Joseph Calasanctius* Institutior Scholarum Piarum, anno 1648: *Vincentius à Paulo* Institutior Congreg. Missionis anno 1660: *Henricus Michael*, dioecesis Trevirensis, qui sutores ad officia pietatis revocabat, anno 1666, *Petrus Guillerius*, Canonicus Regularis Bilumni in Sabaudia, anno 1673, atque anno 1691 *Maria de Cyz*, Leydensis Virgo, ad Catholicam Ecclesiam à secta Calvinistarum Deo praedestinante vocata.

(1) Sunt qui inter martyres recensent *Henricum Garnet*, Soc. J., aliosque anno 1606 et sequenti supplicio affectos, quod conspirassent in Parlamento, ut iniquant, *Cameram* abdito pulvere pyro subvertendam in Anglia, unde eam ob rem Catholici omnes fuerunt expulsi.

CAPUT VI.

QUAENAM SAECLULO XVII IN ECCLESIA CATHOLICA DOCTRINA ET DISCIPLINA VIGUERINT.

SPECTANTEM ad fidem moresque doctrinam saeculo XVII Ecclesia Christi incontaminatam servavit. Nam praeter dogmata occasione emergentium haereseon luculenter exposita, et firmiter stabilita; ubi innovatae fuere, aut primum excogitatae opiniones ad corruptelam, vel ad impietatem tendentes, opportune confixae fuerunt, et refutatae. Quod ex magno numero propositionum ab Apostolica Sede proscriptarum evidentissime apparet. Enimvero Urbanus VIII anno 1641, damnatos à S. Pio V. 79 (1) articulos Baji rursus Apostolica Constitutione perstrinxit: Clemens VIII anno 1602, confessionem factam per litteras, seu internuntium, nullam et irritam declaravit: Innocentius X anno 1653, propositiones 5 Jansenii: Alexander VII anno 1665, propositiones 28; et anno 1666 alias 17: Innocentius XI anno 1679 propositiones 65, atque eodem anno 1679 duas alias prohibuit. Vetuit insuper anno 1682, ne quis utatur aliquo pacto, etiam sine directa vel indirecta revelatione, et gravamine poenitentis, scientia ex confessione acquisita, damnans oppositam assertionem. Idem Innocentius XI anno 1687 perniciosissimam mysticam Michaelis de Molinos, hujusque positiones 68 reprobavit. Alexander VIII anno 1690 peccatum philosophicum, deinde propositiones 30 ex Jansenistarum fontibus manantes, censuris confixit. Innocentius XII novorum Quietistarum, et Francisci de Fencelon (2) Archiepiscopi Cameracensis anno 1699 damnavit propositiones 23.

Ex his edocemur beneficia supernaturalium donorum excedere naturae fines, Gratiam adjuvare, non perimere libertatem, neque hanc vinculo obstringi necessitatis, nullum esse imputabile crimen, ubi non adest libertas indifferentiae, invincibilem ignorantiam excusare à peccato, plura fidei à peccatoribus, et infidelibus, quae non sunt à cupiditate vitata, ad universos homines Christi redemptionem extendi, non suffi-

(1) Alias 76 duobus in unum bis copulatis.

(2) Qui errores suos palam è suggestu retractavit, magis ob humilitatem et fidei confessionem laudandus, quam propter falsam proscriptamque doctrinam reprehendendus.

cere in sacramento Poenitentiae attritionem naturalem, eam quae ex metu gehennae concipitur bonam esse et ad gratiam disponere, praeceptum annuae communionis non impleri per communionem sacrilegam, veram animae perfectionem et devotionem non excludere exteriores actus, atque exercitamenta virtutum; aliaque id genus, quae opponuntur damnatis illis propositionibus (1).

Quum autem hoc XVII saeculo cum ingenti librorum copia laxiores quoque opiniones fuerint disseminatae, Episcopi vigilantissimi curarunt collabentem disciplinam restituere, et exundantem malitiam coercere. Si quidam ausi sunt affirmare nemini, quamvis prava consuetudine implicato, denegandam esse sacramentalem absolutionem; facilitatem istam coactae Sacerdotum Synodi reprobarunt, ut Farfensis 1685, Montis-falisci anno 1692, Caesenatensis anno 1693, Bononiensis anno 1698. Socios criminum, seu complices absolvendos non esse à Confessario, ut postulat poenitentiae ardor, et ratio pudoris, decreverunt Synodi Veliterna anno 1673, Faventina 1574, Aesina 1683. Arcendas à Sacramentis mulieres comptas, fucatas, et pectora immodeste nudantes, praeter Innocentii XI sanctiones, decrevere Synodus Senogalliensis anno 1627, Juvencensis anno 1639, Faventina 1649, Ausculana, et Cremonensis 1688.

Exorta saeculo XVII quaestione, an qui dispensantur ab esu carniū, sit etiam dispensatus ab unica comestione, variae fuerunt sententiae Theologorum, ut liquet ex Lessio lib. 4 de Justit., cap. 2, Medina lib. 1 Instit. Sacerdot. §. 10, Comitolo Resp. Moral. lib. 4, q. 46, Azorio Instit. Moral. lib. 7, cap. 7 etc. Cum vero jejunium institutum sit ad frenandam

(1) Apologia Casuistarum à pluribus Galliarum Episcopis et ab Apostolica sede confixa, proditit auctore P. Piro S. J. an 1657. Alexander VII anno 1666 proscripsit propositiones 45, et Innocentius XI anno 1679 alias propositiones 65.

Apologias Auctorum Societatis conscripsere P. Moja, et P. Honoratus Fabri, tum proprio nomine, tum nomine Bernardi Stubrokii.

Antoniū Sanctarelli liber à Sorbona damnatus fuit anno 1626. Marianae item opus de Rege, et Regis institutione idem subiit fatum. Vide Not. ad cap. 3.

Proscriptae anno 1655 ab Archiepiscopo Mechliniae, et exagitatae proximo anno 1656 in Comitibus Cleri Gallicani Propositiones 21 Caramuelis, fluentes ex principiis Probabilissimi. Nota confixae aliae septem depromptae ex Tract. Mascarenhas. Aliae pariter 43 assertae ab Escobario, Sancio, et Petro Michaele de Santonam: rursus decem et septem à sacra Facultate Lovaniensi confixae anno 1653. Plures demum id. numero 127, in Comitibus Cleri Gallicani anno 1700 damnatae omnium, qui aderant, Episcoporum suffragiis.

carnis concupiscentiam, illa fuit sententia sanior et verior dispensatum in una parte, non esse dispensatum in altera, quam servare queat sine propriae salutis discrimine. Saniozem dixi, et veriozem; nam anno 1657 Alexander VII Cives Romanos dispensans ab esu carniū in Quadragesima, declaravit illos teneri nihilosecius ad jejunandum: quod et Clemens XI anno 1703, et eo jubente Gaspar Cardinalis Carpegna summi Pontificis in Urbe Vicarius, fidelibus indixerunt, perspicue autem explicavit, omnemque eliminavit difficultatem anno 1741 Benedictus XIV.

Prater haec, aliaque plura ad disciplinam, et ad integerrimam institutionem morum pertinentia, ad pietatem religionemque fidelium excitandam quosdam eximiae virtutis in Sanctorum Fastis Summi Romanae Ecclesiae Pastores retulerunt Canonizatione solemnī. Quem honorem Clemens VIII anno 1601 detulit *S. Raymundo* de Pennafort Catalauno: Paulus V anno 1608 *S. Franciscæ Romanae*, et anno 1610 *S. Carolo Borromæo*: Gregorius XV anno 1622 *SS. Isidoro Agricolæ, Teresiae Virgini, Ignatio Loyolæ, Francisco Xaverio*, Hispanis, et *Philippo Nerio*, Florentino: Urbanus VIII anno 1625 *S. Elisabethæ*, Lusitanorum reginae, adscriptis numero Beatorum *Andrea Avellino*, et *Felice à Cantalicio*, et anno 1629 inter Sanctos *Andrea Corsinio*, inter Beatos relato *Cajetano Thienæo*: Alexander VII anno 1658 Sanctorum Cathalogo adscripsit *Thomam* de Villanova, Archiepiscopum Valentinum: Clemens IX anno 1669 *Petrum* de Alcantara, Ord. Min., et *Mariam Magdalenam* de Pazzis, Ord. Carmelitarum: Clemens X anno 1671 *Franciscum Borgiam, Cajetanum, Philippum Benitium, Ludovicum Bertrandum*, et *Rosam Limanam*; et anno proximo Beatis accensuit Pontificem Maximum *Pium V*. Anno 1675 idem Clemens X magnificentissima pompa adscripsit Sanctorum Fastis 19 *Martyres Gorcomienses*. Decretus denique anno 1690 ab Alexandro VIII cultus Sanctorum *Joanni à Capistrano, Joanni de Deo, Laurentio Justiniano, Joanni à S. Facundo*, et *Paschali Baylon*.

Ad instaurandam disciplinam Monasticam conducunt plurimum aut institutæ, aut reformatæ religiosorum virorum Familiae. Etenim hoc saeculo à Petro Cardinale *de Berulle* instituta est Congregatio *Oratorii Jesu*, coepta Parisiis anno 1611, et confirmata à Paulo V anno 1613. Clerici Regulares *Scholarum Piarum* instituti sunt anno 1617 à B. Joseph Calasancio, Aragonensi (1): qui *Pu Operarii* vocantur, instituti à Carolo

(1) Anno 1617 Ordo Clericorum *Scholarum Piarum* segregatus fuit &

Carafa, Neapolitano, anno 1606 approbati fuere anno 1621 à Gregorio XV. Congregationem Presbyterorum *Missionis* instituit anno 1626 S. Vicentius à Paulo.

Rigidiorem vivendi formam professae sunt plures Congregationes, ut Monachorum S. Benedicti congregatio *Verodunensis* in Lotharingia, confirmata anno 1604 à Clemente VIII et S. Mauri anno 1618, approbata à Gregorio XV, *Cisterciensium*, qui dicuntur *de la Trappa*, reformatio coepit anno 1662. Canonicorum Regularium S. *Genovefae* anno 1634 ab Apostolica Sede confirmationem obtinuit. Reformationi Ordinis Praedicatorum in Galliis operam dedere *Sebastianus Michael*, et *Joannes Baptista Carre*, quorum ille decessit an. 1618, et iste an. 1653.

Foeminarum quoque perutilium, et puellarum institutionem curantium coetus, hoc XVII saeculo prodierunt. Enimvero *Victoria Furnaria* anno 1604 Genuae Virgines, quae à ceruleo vestis colore vocantur *Coelestes*, in unum congregavit. Quae appellantur *Visitationis*, auctore Francisco Salesio, anno 1610 primam domum Annecii in Sabaudia incoluerunt. Insequenti autem anno *Ursulinas Maria Luillier* Parisiis, eodemque anno 1611 in Lotharingia *Petrus Fererius* instituit. Moniales S. Benedicti in Galliis *Calvarii* nomine celebres originem habuerunt circa annum 1618, adprobationem vero à Gregorio XV anno 1621. Harum institutor, cum *Antonia* principe Aurelianensi, vita functa anno 1618 Pictavi, sexto ab exordio Congregationis mense, fuit *Joseph*, Ordinis Capucinatorum, qui pie decessit labente anno 1638, antequam Vaticanam Purpuram, ad quam Ludovicus XIII illum nominaverat, fuisset assecutus. *Jesuitissas* extra claustra viventes Urbanus Papa VIII anno 1630 suppressit (1).

Congregatione Clericorum *Matris Dei*, cui aggregatus fuerat anno 1614; quare *Matris Dei* stemma, nomenque retinuit. Sacri hujus instituti primordia ad annum 1597 videntur esse referenda.

(1) Bulla Urbani VIII, qua supprimitur Congregatio *Jesuitissarum*, promulgata fuit sequenti anno 1631, mense Majo. Eadem congregatio in Germania, Viennae praesertim, et Pragae fuerat propagata. Adversum illam Romae coram Sacrae Congr. *de Propaganda Fide* orationem habuit gravissimam, instructamque nervosis rationum momentis *Valerianus Magni*, Mediolanensis Ordinis FF. Praedicatorum: *Valerianus* iste laudatur in Epistola decimaquarta ex Provincialibus. Scripsit *Valerianus* adversus *Geomenium* ministrum Protestantium, librum inscriptum: *Echo absurditatum Ulrici de Neufelblaesa*, impressum Cracoviae anno 1646. Vaticanam Purpuram, quam ut illi conferret Urbanus VIII, per epistolam enixe rogaverat *Uladislaus*, rex Poloniae, sprevit humillime, ut Evangelicis Missionibus totus incumberet. Videtis *Bailletium* volumine I *Anti*, pag. 259. Obiit *Valerianus* Salisburgi apud *Batavos* an. 1661. Extat de pio illius obitu *Relatio*, anno proximo 1662 typis procusa.

Praeter Equestres Ordines *Sanguinis Christi* institutum à Vincentio Gonzaga, Duce Mantuae, anno 1608, et *S. Ludovici* à Ludovico XIV, Christianissimo Rege, anno 1693, alii hoc saeculo Equites speciosis titulis condecorati fuerunt, nimirum anno 1652 in Silesia Equites *Mortis*: anno 1660 Brennoburgii Equites *Concordiae*: anno 1685 in Boroussia, Equites *Generositatis*: anno 1692 in Argelia, vulgo Torgan, Equites *Sinceritatis*; et anno 1690 in Saxonia Equites *Integritatis*. Etiam Matronarum Ordines instituti, videlicet, anno 1662 sub nomine *Virtutis*, cum epigrapha circa symbolum solis, *Sola triumphat ubique*; et anno 1668 *Crucis Dominicae*, aureo hujus signo inscriptis verbis, *Salus et Gloria*. Huic Ordini Augustissima Imperatrix praeficitur.

APPENDIX

RERUM ALIARUM COMPLURIUM.

HENRICUS IV *Borbonius*, rex Galliarum, anno 1610, pridie idus Majas, à Francisco Ravalliaco, nefario parricida, confosus interiit (1). Regnavit postmodum usque ad annum 1643 *Ludovicus XIII*, filius Henrici IV et Mariae Mediceae: tum *Ludovicus XIV*, cognomento Magnus, filius Ludovici XIII et Annae Austriacae, qui obiit die 1 Septembris, anno 1715. In Hispania post Philippum III vita functum anno 1621, regnarunt *Philippus IV*, ejus filius, usque ad annum 1665, deinde *Carolus II* qui absque liberis decessit kal. Novembris an. 1700, constituto tabulis Testamentariis haerede *Philippo Borbonio*, duce Andegavensi. Is est *Philippus V*, qui ab anno 1700 Hispaniarum Monarchiam gubernavit usque ad annum 1724, quo filio *Ludovico I* renunciavit regnum, quod tamen eodem anno, Ludovico extincto, rursus suscepit administrandum. In Lusitania vero ab anno 1621 usque ad annum 1640 regnavit praelaudatus *Philippus IV*, rex Hispaniarum: at an. 1640 Lusitani proprium regem elegerunt *Joannem IV*, ducem Brigantiae, qui regnavit usque ad annum 1656. Huic successit *Alphonusus VI*, mortuus anno 1683, atque Alphonso *Petrus II*, qui è vivis migravit anno 1706, V idus Decembris (2).

(1) Agebat *Henricus* annum 57; parricida autem die 27 ejusdem mensis affectus supplicio, natus erat annorum 31. Cor Regis ad Collegium Jesuitarum translatum fuit.

(2) Angliae coronam, post Elisabetham mortuam anno 1603, consecuti

Mahomet III extincto anno 1603 successit *Achmetes I*, qui obiit anno 1617, die 15 Novembris. Imperium tunc administravit brevi tempore illius frater *Mustapha*, sed hoc ob inertiam et immanitatem deposito, acclamatus est Imperator *Osmannus*, filius Achmetis. Osmannus ob bellum infeliciter gestum cum Polonis anno 1620 post biennium è throno dejectus, et laqueo peremptus est. E carcere eductus, et ad thronum rursus eVectus *Mustapha*, transactis vix sex mensibus, de throno rursus deturbatus anno 1623, tenebricoso inclusus est carceri. Commissum tum imperium *Amurathi IV*, fratri *Osmani*, et filio Achmetis I, qui periit ob nimiam ebrietatem anno 1640, die 8 Februarii. Imperarunt deinde *Ibrahim*, frater *Amurathis IV*, usque ad annum 1649, *Mahumetes IV*, filius Ibrahim, usque ad annum 1687, *Solimanus IV*, frater Mahumetis usque ad annum 1691, *Achmetes II*, frater Solimani usque ad annum 1695, *Mustapha II*, filius Mahumetis IV, et nepos Achmetis II, ab anno 1695 usque ad annum 1703, quo anno solium conscendit *Achmetes III*, illius frater.

Inter Christianos, horumque hostes infensissimos Mahumetanos non semel bellum exarsit. Primo hujus saeculi anno nempe 1601, Hispani Algerium frustra occupare tentarunt. At anno 1603 in Hungaria Turcae magna affecti sunt clade. Post biennium ipsi occuparunt Strigonium, urbem Pannoniae inferioris. Maurorum nongenta millia an. 1610, regnante Philippo III, jussa ex Hispaniis discedere. Melitensium Equitum triremes an. 1644 deprædarent naves Turcicas, quibus cum Osmanno, filio Ibrahim, vehebatur Sultana Saphira. Irruentes anno sequenti 1645 in Cretam insulam, Canea, olim Cydoniam, urbem munitissimam longa obsidione expugnarunt. A Venetis an. 1649 devicti maritima pugna, et rursus an. 1651, 1655 et 1657 superati, an. 1663 in Hungaria victoriis potiti sunt, atque an. 1669 insulam Cretensem in suam redegerunt potestatem, post certamen viginti quatuor annorum, et obsidionem mensium 28, dierumque 27. Centum quinquaginta millia Barbarorum, Christianorum vero triginta millia in bello Cretensi perierunt. Algerium an. 1682, 1683 et 1689 tormentis bellicis, quæ bombardas vocant, Galli vexarunt. Apud Strigonium an. 1685 sub Carolo V, duce Lotharingiae,

sunt *Jacobus I Stuartus* eodem anno; *Carolus I* anno 1625; *Cromwellius* tyrannus anno 1648; *Richardus* item tyrannus anno 1659; *Carolus II* anno 1660; *Jacobus II* anno 1685 regno expulsus; *Gallielmus III* anno 1680. In Polonia post *Sigismundum III* adepti sunt regnum anno 1652 *Uladislaus Sigismundus*; anno 1648 *Jouannes Casimirus*; anno 1669 *Michael Choribatus*; anno 1674 *Joannes Sobieski*; et anno 1697 *Fridericus Augustus*.

et an. 1687 apud Patras in Peloponeso à Venetis Turcae clade prostrati sunt magna. Taurunum (1) an. 1690 occuparunt, et ann. 1692 amiserunt in Hungaria Varadinum.

Neque haec tantum bella saeculo XVII contigerunt, sed alia plurima. In Galliis enim viguit bellum civile Calvinistarum, anno praesertim 1625 et sequenti. At an. 1627 Rupella à Ludovico XIII fuit expugnata, ibique restituta religio Catholica. Vexata quoque est Gallia intestinis discordiis, auctore praecipuo Condaeo, bellicosissimo principe. Adversus Sabaudiae Ducem, anno 1630 praelaudatus Ludovicus XIII castra movit. Inter Gallos vero, Hispanosque saepe saepius exarsit bellum, ut an. 1635, 1647, 1650, 1654, 1658 et 1673. Etiam cum Anglis, Danisque Galli an. 1656 pugnarunt. Ingentem Hispanorum cladem ad Rupem Regiam in Campania, seu in finibus Hannoniae an. 1643. Episcopi Monasteriensis adversus Batavos copias militares anno 1665 coactas, ceterosque flagrantium bellorum apparatus, motusque praetereo. Angli an. 1694 Britanniae portum *Brivaten* (vulgo *Brest*) occupare frustra tentarunt.

Nec diu in enarrandis rebus aliis, quae aliquibus infaustae fuere, morabor. Recensendae sunt tamen Urbes tormentis bellicis, quae bombas vocitant, quassatae, ac semidirutae. Experta est hujusmodi tormenta an. 1684 jussu Christianissimi regis Civitas Genuensis, Algerium insuper an. 1682, et rursus anno sequenti, necnon Bruxellae an. 1695. Incendio ann. 1621 absumptum est una cum Bibliotheca Colegium Jesuitarum Coloniense: quo anno Jacobus Reingius ejusdem Societatis ad Protestantes defecit. Tertia item pars Civitatis Constantinopolitanae cum Bibliotheca MSS. Arabicis refertissima, an. 1633 voracitate flammarum redacta est in cineres. Terraemotus Neapoli, finitimisque urbibus ann. 1688, et 1694 damna attulit maxima. Concidit prioris Sacrae Jesuitarum Aedis testudo, porticus elegantissima Templi Castoris, et Pollucis; Beneventum vero, et propinqua oppida aequata solo. Verum haec ex tristibus enarrare sufficiat.

Prosperiora referamus, ac primum foedera pacis, et dissidentium concordiam. Ergo inter Paulum V, et Venetos an. 1607 compositae sunt controversiae. Sopita an. 1618 in Galliis civilis discordia. Maria Medicea Regina an. 1620 reconciliata Ludovico XIII. Inter Gallos Anglosque an. 1629 pax inita, et ann. 1664 Pisanos inter, et Romanum Pontificem,

(1) Belgrado.

Galliarumque Monarcham: inter Gallos quoque et Hispanos an. 1668, ac pariter inter Angliam, Hollandiam, et Daniam. Item an. 1669 inter Carolum Ducem Lotharingiae, et Electorem Palatinum. Anno autem 1679 Imperium, Gallia, Dania, Svecia, Electores, Turcae etiam, Noviomagi, id est Spiraе, concordiam firmarunt. Apparuit an. 1680, die 26 Decembris, ingens ille Cometes, cujus occasione *Casinus* percelebris Mathematicus conscripsit *Systema* de istorum crinitorum siderum reditu periodoque; suasque commentationes, cum titulo *Pensées diverses*, edidit Petrus Bayle, caute legendum Opus. Vide proximi saeculi caput tertium. Episcopi Gallicani anno 1692 dissidiis compositis Innocentio XII obtemperarunt.

Ea insuper jucundiora sunt, fideique Christianae monumenta splendidiora, quae subsequuntur. Magni enim Principes saeculo XVII, abdicatis erroribus, et terreno principatu neglecto, nomen Christo dederunt. Anno 1621 filius Mahumetis Imperatoris Turcarum suscepit baptismum, Francisci nomine assumpto. Rex Tuneti pariter an. 1646 baptizatus est, illi Dominici nomine imposito. Filius quoque primogenitus Jungley Imperatoris Sinensium cum matre ad Christianam religionem accessit, ei nomine indito Constantini, atque parenti imposito nomine Helenae: quod contigit eodem an. 1646 Rex itidem Monomotapae in Africa an. 1652, baptismate regeneratus est, et appellatus Dominicus. Major natu Dynastae Marochii, quod Africae regnum veteres dixerunt Bocanum Hemerum, an. 1667 sacro initiatus lavacro, ingressus est Societatem Jesu. Hanc an. 1642 amplexus quoque fuerat Casimirus, Poloniae Princeps, qui an. 1646 promotus fuit ad Purpuram Vaticanam, qua tamen sese abdicavit an. 1668, profisciscens in Gallias (1).

Hisce Catholicae Religionis triumphis accessit Christinae, Reginae Svecorum, ad Catholicam fidem conversio. Quae anno 1654 regnum cessit Carolo Gustavo, filio Joannis Casimiri Comitis Palatini: anno proximo Romanae Ecclesiae professa est dogmata: Laureti Deiparae regale diadema sceptrumque dicavit; atque anno 1656 in urbe Roma abjuravit errores Lutheri, et sacro Chrismate ab Alexandro VIII obsignata, postmodum Christina Alexandra fuit appellata. Etsi autem ann.

(1) Permulti alii viri principes ab haeresi ad Romanam Ecclesiam venire: anno 1614 Wolphangus Wilhelmus, dux Neobourgi: anno 1655 Christianus Augustus, Palatinus Elector, cujus exemplum sorores praeclarissimae secutae sunt. Vide Indicem praemisum Epistolis dogmaticis P. S. Sedorff S. J. editis gallico, italoque idiomate.

1660, et rursus an. 1665 in Sveciam ob regni negotia tractanda concessit; nunquam tamen à proposito susceptae religionis Catholicae potuit dimoveri; et Romam reversa, doctissimorum virorum usa est contubernio, ibique magna litterarum altrix ac patrona obiit anno 1689, monumento in aede Vaticana eidem erecto.

Aequum tandem est, ut nonnulla dicamus de litterarum incrementis, Virisque clarissimis. Academiae institutae sunt in Belgio, an. 1614 Groningana, et anno 1636 Ultrajectina: Parisiis an. 1666 Academia scientiarum; in Germania anno 1607 Gissena, et an. 1669 Chiloniensis; atque in America Guatimalensis, in nova Hispania, an. 1628.

Viris saeculi XVII praestantissimis praeter enumeratos cap. 4 accensendi sunt, *Justus Lipsius* Belga, qui obiit anno 1606: *Antonius Possevinus*, Societatis Jesu, obiit anno 1611: *Scaevola Sammarthanus* obiit 1623: *Andreas Scottus*, *Famianus Strada*, et *Joannes Mariana* Soc. Jesu, quorum primus obiit an. 1636, alter ineunte saeculo floruit, tertius circa an. 1624 decessit (1): *Isaac Casaubonus*, Card. Baronii adversarius, vita functus est anno 1614: *Joannes Drusius* an. 1616: *Arnoldus Pontanus*, de Chronologia praeclare meritis, an. 1605: *Jacobus Augustus Thuanus*, Historicus accuratissimus, an. 1617 (2): *Sethus Calvisius*, et ipse Chronici auctor, obiit an. 1615: *Joannes Buxtorfius*, haebraicarum litterarum peritissimus, obiit an. 1629: *Fronto Ducaeus*, Jesuita egregie eruditus, obiit an. 1623: *Trajanus Bocalinus* facetus et maledicus, interiit Venetiis, sacculis arena plenis contusus: *Philippus Cluverius*, insignis Geographus, obiit an. 1623: *Thomas Campanella*, Ord. Praed., celebris Philosophus, an. 1639: *Petrus Cunaeus*, illustrator Reipublicae Hebraeorum, an. 1638: *Joannes Meursius*, indagator Antiquitatis, an. 1639: *Renatus Car-*

(1) Excelluit in Mathematicis *Christophorus Clavius* Bambergensis, S. J. Mortuum Romae an. 1612, die 6 Februar. tradit *Alegambe* in Biblioth., pag. 74. A bubalo humi afflictum, contritum, necatumque dum iviseret septem Urbis templa, narrat in Oratione de *Philosoph. luctuoso exitu* *Paganinus Gaudentius*. *Benedictus Menzini* inter Poetas Italos haud vulgaris, Florentiae natus est an. 1646; sed Romae decessit inchoato jam saec. XVIII, id est, an. 1704. *Aegidius Menagius* graeca, latina, itala, et gallica poesi celebris an. 1692 Parisiis occubuit. *Joannes Baptista Moliere*, quem Galli tanquam Comoediae inter suos parentem habuerunt, obiit Parisiis anno 1673, dum in theatro personam ageret *Aegroti Imaginarij*, correptus apoplexia.

(2) Thuani *Historia Romae* proscripta est an. 1679 una cum libris gallice scriptis, *Le Plaidoyer de M. Arnault contre les Jesuites*, et *L'Arrêt du Parlement de Paris contre Jean Châtel*.

thesius, peracutus Philosophiae novator, decessit an. 1650: *Petrus Molinaeus*, hostis Catholicae Religionis infensissimus, an. 1658: *Petrus Gassendus*, Philosophiae Epicureae instaurator, an. 1655: *Gerardus Joannes Vossius* mirae eruditionis, et eloquentiae (1), utinam Orthodoxus! obiit an. 1650. Quid maris arenas enumero, oceanumque dimetior? Occurrunt et Catholici, et Heterodoxi prorsus innumeri *Ludovicus Capellus*, *Aubertus Miraeus*, *Eurycius Puteanus*, *Nicolaus Rigaltius*, *Gaspar Scioppius*, *Joannes Seldenus*, *Daniel Heinsius*, *Jacobus Usserus*, *Joannes Dallaeus*, *Samuel Petitus*, *Gabriel Naudaeus*, *Claudius Salmasius*, *Fridericus Spanhemius*, *Samuel Bochartus*, *Joannes Lighthfootius*, *Lucas Holstenius*, *Joannes Henricus Hottingerus*, *Joannes Fridericus Gronovius*, *Tannaquillus Faber*, *Thomas Villis*, *Thomas Pope-Blount* etc. (2).

Ne miretis praetermissum à nobis *Galilaeum* Galilaei Florentinum, Mathematicum, et Philosophum praestantissimum. Non oblivionis, sed solertiae id fuit, quoniam et Galilaeo quaedam sunt adnotanda. Ac primum Patavii, et Pisis illum tradidisse Mathematicas disciplinas maximo cum plausu, auditorumque profectu. Deinde principem Galilaeum haberi recentiorum philosophorum, quales sunt, Bacon, Hobbes, Boile, Des-Cartes, Van-Helmont, aliique sexcenti, ut inquit *Animadv.* in Philosoph. sect. 18 Rapius, insuper ad Galilaeum invisendum Florentiam è longinquis civitatibus iter viros sapientissimos instituisse. Ulterius Galilaei sententiam de

(1) De isto etiam supra cap. 3.

(2) Concesserunt naturae saeculo XVII viri eloquentia, et poetica eruditione conspicui. Recensebo nonnullos. Decessit an. 1602. *Paulus Melius Schedius* Heidelbergae inter Germanos Poetas Pindaro, et Venusiano Horatio comparatus. Anno 1606 *Philippus Desportes* Carnutensis, Henrico III, Galliarum regi, acceptissimus, et gallicanae linguae princeps et solertissimus expolitor. Anno 1618 *Jacobus, Card. Perronius*, tenacissimae vir memoriae, et magnae apud Paulum V Romanum Pontificem auctoritatis. Ad scientias reliquas, in quibus excelluit, poeseos addidit ornamenta. *Joannes B. Marini* Neapolitanus, inter Poetas italos aetate sua clarus, sed neque imitatione, neque lectione dignus, obiit an. 1625. *Franciscus Malherbe*, qui Parisiis decessit an. 1638, parens gallicae poeseos à suis habetur. *Joannes Armanus Du-Plessis, Card. Richelieu*, inter maxima Regni negotia illi commissa, musis deditus fuit, exiitque mortalitatem an. 1642. *Franciscus Tristanus*, cognomento *Eremita*, vita functus an. 1655, inter Gallos dramatis componendis totus incubuit. *Petrus Justus Sautel*, Soc. J. Valentinus, demortuus an. 1662, de rebus minimis allegorias expolito carmine panxit. *Joannes Deukham* Dublinensis an. 1668. *Joannes Milton* Londinensis an. 1674. *Edmundus Waller*, itidem Anglus, an. 1687, obierunt carminibus patrio idiomate editis admodum conspicui. Eodem anno 1687 *Petrus Petit* in Gallia, et an. 1634 *Petrus Cornelius* fati cesserunt. *Joannes Racine* an. 1699 defunctus est.

motu terrae, quae an. 1633 proscripta fuit, modo ab illius quoque Instituti, cujus opera damnata fuit, Philosophis propugnari. Inexplebilem sapientiae animam exhalavit vir ille maximus an. 1642.

DECIMUM OCTAVUM ECCLESIAE SAECULUM.

CAPUT I.

ABSOLVITUR PONTIFICUM ROMANORUM CATALOGUS.

ROMANAM et Apostolicam Ecclesiam proximo hoc saeculo gubernarunt Pontifices Maximi *Clemens XI*, *Innocentius XIII*, *Benedictus XIII*, *Clemens XII*, *Benedictus XIV*, *Clemens XIII*.

CCXLV. Clementem XI electum fuisse in supremum Catholicae Ecclesiae Pastorem an. 1700, IX kalendas Decemb., dictum est in fine Catalogi Pontificum saeculi praecedentis. Patria illi Urbinum, Umbriae civitas, Familia Albana, nomen Joannes Franciscus. Vix post triduum delatum honorem excepit, speciem exhibuit singularis humilitatis. Praefuit ditionis suae regimini prudentia, sedulitate, justitia. Ecclesiasticae Jurisdictionis propugnator regiam Siciliae Monarchiam abolere studuit, improbavitque collatam Duci Hannoverensium heterodoxo dignitatem Electoris Imperii. Commendant vero Clementis liberalitatem collata Jacobo II et III, è regno Angliae extorribus, subsidia, et pauperibus distributa supra decies centena millia aureorum: devotionem, pietatemque celebratum quotidie sacrum, indictum Concept. B. M. V. Festum, novum Sanctissimi ejus Sponsi Officium: eliminandi cujuslibet erroris studium, damnatio rituum Sinensium facta an. 1704, die 28 Novembris: Constitutio *Vineam Domini* adversus Jansenianos edita an. 1709, die 20 Octobris (1): Approbatio rerum gestarum Thoma, Card. de Tournon, per Breve *Ad Apostolatus*, emissum an. 1711, die 15 Martii, pros-

(1) Damnatur eadem Constitutione famosus *casus conscientiae*, jam à 40 Sorbonae doctoribus an. 1701 approbatus: quo asserebatur fas esse obsequioso silentio Constitutioni *Unigenitus* obtemperare, et subscribere *Formulario*, latente in animo de sensu quinque propositionum Jansenii

criptio 101 propositionum Quesnelli per Const. *Unigenitus*, emanatam an. 1713, die 8 Septembris: declaratio immunitatis doctrinae Theologorum Catholicorum per Apostolicas litteras *Pastoralis Officii*, datas an. 1718, die 28 Augusti (1): denique Clementis XI singularem eloquentiam commonstrant illius Homiliae, aliaque scripta typis commissa. Excessit è vivis decurrente anno Pontificatus sui 21, nempe an. 1721, die Martii 19, in festo S. Joseph, quem peculiari devotione coluerat.

CCXLVI. Sedit post Clementem *Innocentius XIII*, antea Michael Angelus de Comitibus, Romanus, qui summum Pontificatum splendida majestate, pacato imperio, et munificentissima liberalitate administravit biennio, ac mensibus fere decem; illum quippe obtinuerat an. 1721, VIII idus Majas, et cum mortali vita dimisit an. 1724, Nonis mensis Martii.

CCXLVII. Sedit postea *Benedictus XIII*, antea Vincentius Maria, Card. Ursinus, Ord. Praedicat., simplicitatis maximae, summae probitatis, humilitatis eximiae Pontifex, et Ecclesiasticae disciplinae custos diligentissimus. Hunc S. Philippi Nerii beneficio à terraemotus ruina liberatum, à Beneventana ad Romanam Ecclesiam regendam Deum transtulit anno 1724, IV kalendas Junias. Omnia Pontificum officia ipsemet sacrorum rituum peritissimus exercuit, Clericorum habitum laicis inhibuit, ipse vero religiosam Dominicani Ordinis vestem nunquam dimisit. Ecclesiam suam Beneventanam anno 1727, et 1729 invisit. Doctrinam de gratuita praedestinatione, et gratia *se ipsa* efficaci confirmavit, Apostolicis litteris datis in forma Brevis ad FF. Praedic. an. 1724, die 6 Novembris (2). Proscripsit et ipse Sinensium ceremonias. Dissidia inter Romanam et Principum Curias composuit: Comaclum, quod mi-

subscribentium judicio. Eundem casum conscientiae proscripserat Clemens XI, an. 1703, die 12 Febr., biennio ante Constitutionem *Vineam Domini Sabaoth*.

(1) Pro immunitate Ecclesiastica an. 1715, Clemens XI abolere in Sicilia studuit magistratum *Judicis Monarchiae* nuncupatum: atque Ecclesiastici obtemperantes Pontifici à potestate laica pulsi fuerunt in exilium.

(2) Incipit Breve Benedicti XIII *Demissas Preces*. Eidem Pontifici anno 1728, ad controversias circa Gratiam eliminandas propositi fuere duodecim articuli, de quibus peculiari etiam Congregatione instituta, et Theologo- rum praemissa consultatione, nihil est definitum. Sunt vero

DUODECIM ARTICULI

I. Post Adae peccatum nemo deinceps veram justitiam, aut salutem aeternam adipisci potest, absque Mediatoris et Redemptoris fide, modo magis explicita, seu distincta, pro varietate temporum, seu personarum.

lites Caesarei occupaverant, recepit: cum Ludovico Antonio, Card. de Noailles egit, ut Constitutioni *Unigenitus* praeberet assensum. Nec alienus erat à probandis 12 articulis, quibus receptis pax fortassis universae Ecclesiae illuxisset. Sed oportet, ut inquit Apostolus, *haereses esse*, ut appareat fides credentium, et sanior doctrina. S. Gregorii VII *Officium* anno 1729 praescripsit, cultu antea, ut dicam cap. 5. Sanctis aliis decreto. Ipse autem sequenti an. 1730, IX kal. Martias, plenus meritis, laboribus fractus, aetate longaevus (1), febris, et rheumate migravit ad Superos (2).

II. Lex Moysis, vi propria, necessariam ad implenda praecepta Dei gratiam non conferebat.

III. Absolutae Dei voluntati nemo resistit.

IV. Ut in statu naturae lapsae liberum hominis arbitrium peccare, aut mereri censeatur, non requiritur aequalis ad bonum et ad malum facilitas, aut aequalis utrinque propensio, nec vires in voluntate aequales.

V. Caecis, et obduratis omnem gratiam interiori aliquando subtrahi in poenam praecedentium peccatorum, multi et celebres Theologi sine erroris periculo propugnant. Qui autem omni gratia destituti gravia peccata contraherent, coram Deo reos non esse, nemo dicere audeat.

VI. Praecipuum Religionis caput est divinum mandatum de dilectione Dei à ceteris praeceptis distinctum.

VII. Omnium actionum nostrarum ad Deum directio res est praecepti, non consilii tantum, nec sufficit si tendant solum interpretative in Deum.

VIII. Qui Deum ignorans, vel de Deo actu non cogitans, vel expresse ad peccati malitiam non advertens graviter peccat, Deum offendit.

IX. Tutam salutis viam minime sectantur, qui in sacramento Poenitentiae non requirunt eam dilectionem, quam ad justificationem in Baptismo ab adultis exigunt Conc. Arausicanum II, et Conc. Trid.

X. Evangelicis praeceptis, et Ecclesiae regulis consentanea est praxis, qua differtur absolutionis beneficium poenitentibus gravissimorum, aut publicorum scelerum reis; vel iis, qui in peccati lethalis consuetudine, aut occasione proxima versantur, vel iis, qui inimicitias deponere, ablata proximo suo bona, seu famam honoremve restituere, scandala reparare renuat, aut sua culpa procrastinant, vel qui sinceræ conversionis animi dubia exhibent signa: vel iis, qui mysteria fidei, aut Christianae vitae praecepta addiscere negligunt; vel generatim iis omnibus, quos non, sicut oportet, dispositos, prudens Confessarius judicaverit.

XI. Scripturae Sacrae lectio omnibus et singulis hominibus non est ad salutem necessaria; nec unicuique licet pro suo arbitrio, aut ex privato spiritu interpretari, aut eam legere absque debita Pastoribus reverentia et obedientia, aut sine sincera animi submissione erga Ecclesiam, cuius est de vero sensu, et interpretatione Scripturarum iudicare, earundem lectioni vacare.

XII. Si quae excommunicatio manifeste prohibeat virtutis verae actum, aut à vero praecepto avertat, injusta simul et invalida est juxta Ecclesiae decreta.

(1) Anno aetatis suae 81, Pontificatus anno 6 currente.

(2) Ejus Corpus è Vaticana Basilica ad Templum S. Mariae supra Minervam translatum fuit an. 1733, VII kal. Martias.

CCXLVIII. Rexit deinde Ecclesiam *Clemens XII*, vocatus antea Laurentius, Cardinalis Corsinus, nobilissima gente Florentiae prognatus. Electus est praedicto an. 1730, Vidus Julii. Huic plurimum debent Romanae Urbis viae, et sacrae aedes maxime Lateranensis, amplissimo S. Andrae sacello, porticu cum vetusta Constantini Magni statua, elegantissimoque prospectu exornata, necnon Capitolium omnigenae antiquitatis monumentis decoratum, ad commodum Sculptorum, Pictorum, et studiosorum Romanae Historiae. Aquam *Virginem* magnifico ornavit cultu. Anconam firmiori portu, et leomocomio mirae structurae ampliavit: Ravennam ab inundatione fluviorum reddidit extructa mole, fossisque deductis immunem, et facili mercium transvectioni corrivatis aquis prospexit. Thomisticae scholae litteris *Apostolicae providentiae* an. 1733, die 2 Octobris, addidit confirmationem. In Ecclesiam Aretinam, cujus Pastoribus usum Pallii concessit, in Florentinum Theologorum Collegium, quod privilegiis decoravit, in incolas montis Libani, quos legatione pecuniisque firmavit in fide, in Saxones, et religiosos apostatas, quibus omnem indulgentiam exhibuit, in omnes denique mortales beneficentissimus, debitum naturae persolvit an. 1740, die 6 Febr.

CCXLIX. Clemente XII succedens est Prosper Card. Lambertini Bononiensis, creatus Pontifex Maximus praedicto anno 1740, XVI kal. Septembris, *Benedicti XIV* assumpto nomine. Hujus Pontificis eruditionem, et sapientiam praeclara, et praelo commissa scripta commonstrant, maxime egregium opus de Canonizatione Sanctorum, atque in Festa Christi, et Deiparae Adnotationes uberrimae ante Pontificatum in lucem editae, et adornatae postmodum, lucubrationes de Synodo Dioecesana, de Institutionibus Ecclesiasticis, Epistolae Encyclicae, et quae amplissima implent volumina, Constitutiones ac Brevia. Inde Sacri Antistites, Ecclesiastici singuli, cunctique fideles rerum agendarum normam, regulasque percipient. Exortas eo sedente controversias de matrimoniis initis in haereticorum ditione, de usuris, de jejunio, de absolutione complicitis, de laicorum in Missis privatis communione, aliasque vel ad dogmata, vel disciplinam spectantes, luculenter, et perspicue explanavit. Ad studia fovenda plures aut erexit, aut restauravit Academias; cimelarchium Capitolinum, et Bononiense locupletavit; Seminaria construxit, litteratorum admavit contubernia. Non respexit, ut decet principem Sacerdotum, *carnem et sanguinem*, amplificandis ornandisque templis, non augendo patrimonio nepotum, intentus. Neque vero

Occidentali tantum, et Latinae prospexit Ecclesiae; sed quid statuerint de Maronitis, de Graecis, de Malabaricis, Ecclesiastica monumenta anno 1744 in lucem edita, Bulla *Ex quo singulari*, et *Si Pastoralis*, Constitutio *Omnium sollicitudinum* aliaeque commonstrant (1). Nulla est religiosorum hominum familia, cui largitus non sit gratias et privilegia. Ad sedandas in Galliarum regno circa deneganda Sacramenta refractariis Constitutionis *Unigenitus* dissensiones dedit an. 1756, die 16 Octob. *Encyclicas*, quarum initium *Ex omnibus Christiani Orbis regionibus*. Incidit sub exitum ejusdem anni in grave vitae periculum: sed convaluit, actaeque Numini gratiae kal. Januarii anno 1757, posteaquam in varia incidit vitae discrimina, V nonas Majii an. 1758 concessit naturae.

CCL. Pridie nonas Julias eodem anno 1758 creatus est Pontifex Max. *Clemens XIII*, antea Carolus S. R. E. Card. Rezzonicus Venetus, et Episcopus Patavinus, Ecclesiasticae disciplinae studio, et liberalitate in pauperes praeclarissimus. Augustissimae Mariae Theresiae Reginae Hungarorum, *Reginae Apostolicae* honorificentissimum titulum, successoribus quoque Regibus tribuendum, contulit, et jure competere declaravit. Magnificentissima pompa, splendidissimoque Purpuratorum Patrum, Procerumque comitatu ad Lateranensem à Vaticana Basilica pridie idus Novembris processit. In singulis Dominicis diebus *Praefationem* de SS. Trinitate, nisi alia ex propriis praescribatur, recitandam esse in Missa sancivit, prout repetam sequenti cap. 6. Apostatis sponte ad Superiores suos redeuntibus non tantum poenarum omnium remissionem, sed etiam ad omnes gradus honoresque pristinos an. 1759 restitutionem indulsit.

CAPUT II.

DE CONCILIIS SAECULO XVIII CELEBRATIS.

SI non tempore, saltem dignitate ceteras hujus saeculi synodos antecellit Lateranensis sub Benedicto XIII celebrata. Indicta fuit anno 1724, die 24 Decembris, celebranda in festo Pentecostes sequentis anni. Plures hanc Synodum praecesserunt.

(1) Tanta emicuit in Benedicto XIV doctrina, ut etiam Matthaes Pfaffius acatholicus in quadam dissertatione Tubingae, seu Augustae Savorum anno 1746 in lucem edita, de illo scripserit: *Quo per multa saecula non sedit eruditior alter.*

runt Congregationes in Collegio de Propaganda, quum intentio Pontificis foret, ea praesertim definiendi, quae in Bullis *Ex illa die* contra ritus Sinensium, et *Unigenitus* contra propositiones Quesnelli à Clemente XI sancita Ecclesiam adhuc turbabant. His, aliisque congressibus illorum rituum comprobata est superstitio, adversus confratres testimonium quoque perhibente P. Fouquet, Jesuita Gallo, qui apud Sinas versatus veritatem suismet oculis inspexerat. Comprobata item fuit Ambrosii Mediiobarbi, Apostolici ad Sinas Legati, agendi ratio, et prudentia, de qua historiam conscripsit P. Viani Ord. Servorum, socius itineris, rerumque ocularis inspector.

Igitur Synodus praestituta die inchoata est. Interfuerunt priori Sessioni Cardinales 32, Archiepiscopi et Episcopi 57, cunctisque assentientibus decem articuli ad Fidem moresque spectantes firmati sunt. Pertractatum in aliis sessionibus de Clericis, de Festis, de Sacramentorum administratione, de Ecclesiarum Immunitate, de Monachis et Eremitis, de Confraternitatibus laicorum, de puellarum reclusoriis, de Sepulturis, Seminariis, ceterisque ad optimum Ecclesiae regimen pertinentibus. Quantum ad dogmata spectat, Constitutioni *Unigenitus*, quae etiam ibidem dicitur *Regula Fidei* (1), omnem exhibendam esse obedientiam statutum fuit. Post Sessionem IV disputatum est, num Concilium Provinciale, cui praesit Romanus Pontifex, obliget universam Ecclesiam. Contradicente Cardinali De Polignac, indecisa controversia permansit. Concilium istud Lateranense absolutum fuit eodem anno 1725, proxima Dominica SS. Trinitatis, eique post Pontificem Benedictum subscripsere Cardinales 32, Episcopi 44, absentium Praelatorum Procuratores 35, numero omnes 111. Provincialis autem fuit Synodus, non Oecumenica, ut idem Pontifex declaravit: neque enim ad hanc celebrandam invitavit totius Orbis Episcopos.

In Causa constitutionis *Unigenitus*, alia Comitia, et Concilia coacta fuerunt. Primum congregati sunt Parisiis anno 1713, die 16 Octobris Episcopi 29, quorum caput Card. de Noailles, quibus Rex, ut Quesnellum damnarent, praedictam Bullam significavit. Anno autem proximo 1714 Episcopi majori numero congregati mense Febuario *Institutionem Pastoralem* edidere, qua à proscriptis erroribus doctrina, quam

(1) In actis Synodi MSS. et genuinis non reperiri Constitutionem *Unigenitus* esse *Regulam Fidei*, idque postea insertum pro lubitu, affirmant, qui tunc Romae aderant, ut epistola 21 ad M. *Morenas*, pag. 541 aliisque in locis asseritur.

nos propugnamus, declaratur immunis. Instructionem 40 approbarunt Episcopi. Cardinalis tamen de Noailles cum aliis 7, vel 8, Quesnellio adhuc faventibus, discessit è Comitibus. Anno rursus 1720, ut agerent de Constitutione Gallicani Episcopi convenerunt, et illam acceptarunt, editis tamen *Explicationibus* sanae, et Augustinensi doctrinae affinis, quas 100 Episcopi propria subscriptione firmarunt.

Inter alia vero Comitibus, Synodosque dioeceseon, posterorum memoria servabitur Concilium Ebroduni in Delphinatu, celebratum anno 1727 ad proscribendum Instructionem Pastoralem Episcopi Sanicensium, vulgo *de Senes*, editam anno 1726, die 28 Augusti. Indixit Synodum *M. de Tencin*, Ebrodunensis Archiepiscopus, adfuere tres alii Episcopi suffraganei, et ipse accusatus, regia vocatus Epistola. Restitit se Episcopus Sanicensis, annum agens 80 Ebrodunensi Synodo, in qua praedicta Instructio damnata fuit die 27 Septembris ejusdem anni 1727, quoniam in ea laudantur Reflexiones Morales Quesnelli, et Constitutio *Unigenitus* refutatur. Quamquam vero contra hanc sententiam senex Episcopus protestatus sit, 12 Praesules pro illo apud Regem intercesserint, et 50 Parisienses Advocati res in Conventu Ebroduni gestas, agendique modum improbaverint; Benedictus tamen XIII summopere illam commendavit in Epistola ad Archiepiscopum *De Tencin*, scripta eodem anno 1727, VIII kalendas Novembris.

Anno 1736 ineunte Octobre, celebrata fuit Synodus Montis Libani in Ecclesia B. V. de Loaisa, Monachorum S. Antonii. Interfuere Patriarcha Antiochenus, 14 Episcopi Maronitae, duo Syri, totidem Armeni, Abbates, alique complures: in qua Synodo decreta S. Congregationis *de Propaganda Fide* proposita, et recepta fuerunt, actumque de numero, limitibus, et divisione Dioecesium Maronitarum, et de contributione erogari solita Episcopis in collatione Ordinum, et sacrorum Eleorum distributione. Quibus Romae discussis, Synodus approbata est anno 1741, kal. Septembris à Benedicto XIV. Quae approbatio facta est adjecta clausula: *Ita tamen, quod per nostram praedictae Synodi confirmationem nihil derogatum esse censeatur Constitutionibus Romanorum Pontificum, praedecessorum nostrorum, et decretis Conciliorum Generalium super ritibus ceterarum quarumcumque nationum, sive generaliter, sive specialiter factis, etc.* Adhibere solet hanc clausulam Apostolica Sedes in qualibet confirmatione Synodorum Orientalium, adhibuitque illam an. 1714 confirmando Synodum Albaniae, sive Epiri, et anno 1720 confirmando Synodum Rhutenorum, Zamoscii in Polonia celebratam.

Quamvis plurimas Dioeceseon Italiae Synodos praetermittamus, laudandae sunt tamen Pisanae tres, habitae sub Archiepiscopo, et Primate Francisco Frosini anno 1708, an. 1717, et an. 1726 stilo Pisano: his enim addita sunt Ecclesiastica documenta eo delectu, et ordine, quo potest quilibet Episcopus quidquid ad optimum regimen attinet, unico intuitu percipere. Paucis comprehenditur, sed exacta est, ac perutilis Synodus dioecesana Segusii in Gallia Subalpina, coacta an. 1745 à Victorio Amadeo à Lanceis, nunc S. Rom. Ecclesiae Cardinali, et Augustinianae doctrinae strenuo propugnatore.

CAPUT III.

XVIII SAECULI HAERESSES, ERRORESQUE.

QUIETISTARUM haeresim, et quae inde consequitur, turpitudinum omnium licentiam, occultis conventiculis, docuit rursus, exercendamque proposuit *Joseph Beccarelli*, Dioecesis Brixienensis presbyter; qui, ejus comperta nequitia an. 1710, die 13 Sept., palam abjurare coactus est, et ad septennium damnatus ad triremes. Illum vero Decemviri, id est, excelsus Venerorum Senatus an. 1711 perpetuo tetroque carceri addixerunt. Sollicitudini et vigilantiae Joannis, Card. Badoarii, Brixienensis Episcopi, tribuenda est serpentis clanculum pestilentiae detectio atque extinctio.

Praeter *Protestantes*, et *Remonstrantes*, etiam *Contraremonstrantes* prodierunt. Sunt primi, ut diximus, Lutherani et Calvinistae, absolutam Dei praedestinationem cum libertatis interitu propugnantes: *Remonstrantem* vero *Arminiani* praedestinationem illam respuentes sensu Pelagianorum. Cum utriusque sectae haeretici inter se communionem servarent, exorti sunt, qui tradidere non posse concordiam istam haberi, nisi abnegata alterius partis sententia, atque hi *Contraremonstrantes* sunt appellati. De his vero pertractat Philippus Limborchius Arminianus, in sua Theologia Christiana, in belgicum, et anglicum idioma translata. Derivatam nomen *Protestantium* à *protestatione* facta an. 1529 ab hereticis contra statuta Comitiorum Noviomagi, seu Spirae, dictum est alibi. *Arminiani* vero appellati sunt *Remonstrantes*, quoniam post mortem Arminii ab omnibus ejecti ab Ecclesia, libellum titulo *Remonstrantiae* inscriptum obtulerunt Hollandiae Ordinibus. Quoniam eidem libello adversarii alium opposuerunt cum inscriptione *Contraremonstrantiae*; idcirco hi *Contraremonstrantes* dicuntur. His adhaesit inter ceteros memoratus *Philippus à Lim-*

borch Amstelodamensis, discipulus Vossii, et Curcellaei, qui scripsit *Theologiam Christianam* pluries typis editam, atque translata, ut dixi, in belgicum, anglicumque sermonem. Cessit è vita *Limborchius* an. 1712, aetatis suae 79, et in ejus obitum orationem conscripsit Jo. Clericus.

Idem *Clericus* ob maximam librorum copiam à se editam in litteraria Republica notissimus, quique sub initio anni 1736 obiit Amstelodami, non tantum Arminianis adhaesit, et Pelagianorum sectans vestigia, intemperanter in libros Augustini calanium strinxit; sed ad evertendas Veterum traditiones, et impium dogma statuendum, quod necessaria non sit ad salutem fides in Christi divinitatem, duorum priorum saeculorum conscripsit Historiam.

Fuere, qui perniciosissimos hoc saeculo sparserunt errores. Nam quidam post *M. Lock* in libro inscripto, *Essai de Philosophie concernent l'entendement humain, lib. 2, cap. 11*, putarunt bruta animantia intelligere et ratiocinari, quamvis limitato ordine, et circa ideas particulares in illorum sensu versantes. Alii cum eodem, *III Republique à M. Stillingfleet*, autumarunt demonstrari non posse immortalitatem animae rationalis, nisi ex suppositione veracitatis divinarum promissionum, quibus Deus aeternam vitam pollicetur justo, aeternumque supplicium minatur improbo. Absurdior quoque est ipsius *Lock* sententia in libro, cui titulus, *Christianisme raisonnable*, quo statuitur duo tantum esse credenda tanquam fundamentalia religionis Christianae decreta, videlicet, Deum esse unum, et Christum ab illo fuisse missum, unumquemque vero haec credendo salutem consequi, modo sectae suae, qualiscumque demum ea sit, obtemperet institutis. Ex his vero Materialistarum, Libertinorum, Atheorumque numerus nimium excrevit.

Non tantum in *Dictionario* suo Manichaeismi haeresumque plurimarum *Petrus Bayle* inseruit momenta; verum etiam in 4 tomis *de Cometa*, qui apparuit an. 1680, adstruere ausus est ad bonos aut malos mores indifferenter se habere, et nihil conferre sive religionem, sive incredulitatem. *Spinosa* pejorem fuisse hunc haereticum, vita functum an. 1706, senserunt complures.

Non uno decreto Sinenses, et Malabarici ritus superstitioni declarati fuerunt, posteaquam proscripti fuerant à sacra Congregatione *de Propaganda* jam ab anno 1645, sed postea anno 1656 ad relationem P. Martini Soc. Jesu sublatis superstitionibus, approbati. Ad illos explorandos ad Sinas anno 1693 *Carolus Maigrot*; anno 1701 *Carolus Thomas de Tour-*

non; anno 1720 *Ambrosius Mediarbarbus*; anno 1738 Episcopus Halicarnassensis *De la Beaume* in regnum Indiae ulterioris Cochinchinam, tanquam Legati Apostolici missi fuere. Ritus itaque à *Carolo Maigrot* proscriptos *Carolus Thomas* de Tournon solemnè edicto damnavit Pudicherii anno 1704, IX kal. Julias; sed in exilium pulsus à Sinarum Imperatore, anno 1707, die 19 Junii, Amacai consistere jussus est, ubi relegatus, eodemque anno 1707 promotus ad Purpuram, pie obiit anno 1710, die 8 Julii. *Mediarbarbus* anno 1722 Romam reversus est, legatione sua inter magna pericula expleta, et Episcopus Laudis-Pompejæ in Insubria creatus, eique vita functo successit anno 1742 *Joseph Galeratus*. Antistes vero Halicarnassensis in Cochinchinam profectus, anno 1740 decessit. Omnes isti Ritus, de quibus agitur, reprobarunt. Decretum vero Cardinalis *de Tournon* confirmavit *Clemens XI* anno 1711, ut diximus cap. 1 et rursus *Bulla Ex illa die*, edita anno 1715, die 19 Martii, et pariter *Benedictus XIII*, *Clemens XII*, et *Benedictus XIV*, in cujus Constitutione *Ex quo singulari*, emanata anno 1742, expressæ inveniuntur, et confirmatæ Pontificum Prædecessorum definitiones.

Horum rituum pravitas in eo potissimum sita est, quod Confucio templum erigunt, quod appellant *Miao*, quo nomine vocantur quoque templa Idolorum: eidem immolant victimas, accensis cereis genua flectunt, et prostrati frontemque percutientes in terram illius spiritum, quem adesse putant, cultu religioso prosequuntur. Progenitorum pariter animas venerantur inscriptis tabellæ verbis *Xyn Goey*, vel *Xin Chu*, quæ significant illic easdem animas, tanquam in throno, vel sede morari. Deum vocant *Xange Ti*, ac *Tien*, quo nomine demonstratur ætherea materies: nuptis collo apponunt tesseram cum imagine idoli, quod vocant *Polleyarem*, et reticulam 108 filis contextam, croceoque succo delinitam: festum ob muliebria, dum primo fluunt, et puella apparet apta viro, concelebrant: tali fluxu laborantes adire templa, atque ad sacramenta accedere prohibentur: ad *Parreas*, aedesque ignobilium Missionarios infirmum visitaturos, et administraturos Sacramenta, ire non sinunt; aliæque plura, quæ legi possunt in prælaudata *Benedicti XIV* Constitutione.

Post editam Bullam *Unigenitus*, de qua 1 capite, plures in illa damnari putantes orthodoxam doctrinam Scholæ Augustinianæ (quod à vero alienum esse idem *Clemens XI* altera *Bulla Pastoralis Officii*, declaravit), ad futurum Concilium Oecumenicum appellarunt. Horum primi fuerunt quatuor Galliarum Episcopi, *Mirapiscæ*, *Agathopolis*, seu *Montis Pes-*

suli, Bononiae, et Santii, qui Appellationis libellum vulgaverunt anno 1717, die 1 Martii. Eidem libello die 5 ejusdem mensis ex 110 Doctoribus, quibus constabat facultas theologica Sorbonae, subscripserunt 97, duodecim nil decernentibus et haesitantibus, et uno tantummodo repugnante. Crevit deinde magnopere multitudo adversantium Constitutioni; atque hi sunt, qui dicuntur *Appellantes*. Verum ipsa Constitutio à majori Galliarum quoque parte recepta est, atque ne quis audeat ei refragari, solemni actu, quem *Justitiae* vocitant, anno 1756, die 13 Decembris Rex Christianissimus Ludovicus XV mandavit (1).

Abutentes nonnulli auctoritate Constitutionis *Unigenitus* ad roborandam Molinistarum sententiam, tanquam Baji, et Jansenii asseclas traduxere Theologos, Gratiam constituentes in sanctae dilectionis inspiratione, asserentes auxilia sufficientia quibusdam infidelibus et peccatoribus scelestissimis denegari, necessarium in Sacramento Poenitentiae amorem Dei propter se, saltem inchoatum, asserentes, et operum bonorum relationem in ipsum Deum, ut habeant finis rectitudinem, propugnantes (2). Quanti sint hujus generis Jansenistae colligitur ex *Bibliotheca* Jansenistica, et *Dictionario* Jansenistico, quorum illa P. De Colonia Jesuitam, istud vero P. Patuel ejusdem Societatis habet auctorem. Hanc opprobriosam notam Fulgentio Bellelli, nobisque intulerunt anno 1744 Rutenus Episcopus, et anno 1750 Archiepiscopus Senonensium, ac

(1) Regia declaratio Versaliae subscripta fuit die Decembris 10.

(2) Duacenses Theologi desciscentes à doctrina Majorum, quorum censuram adversus propositiones Lessii laudavimus in Not. 1 ad cap. 4 saeculi XVI, aliam ediderunt contra Theologos Gratiae per se efficaci propugnatores, praesertim Thomistas, cum doctrina Jansenii eam, quam illic propugnant, comparantes, maxime Vincentio Contensonio, et Antonio Massoulie nominatis. At Sacra Indicis Congregatio postremam hanc censuram proscripsit anno 1729, die 18 Julii, causamque petenti Canonico Theodoro *du Manv*, responsum fuit die 3 Aprilis an. 1731, ex hac censura abradenda esse, quae dicuntur de doctrina Thomistica, et inquam comparationem quorundam Catholicorum cum Jansenianis. Quae ex libro 17 Act. praedictae Congregationis, et ex Carolo Duplessis sunt alibi evidentissime demonstrata. Perperam itaque censuram istam quidam praeferre audent latae à Duacensibus anno 1588 adversus Lessium. Haec enim posterior proscripta est: at prior ab ipsis Duacensibus confirmata anno 1648, et adversus Jesuitam Deckerker, qui illam calviniani insinulavit erroris, vindicata est, etiam ab Episcopis Atrebatensi, et Tornacensi. *Bibliotheca* vero Jansenistica damnata est decreto Sacrae Congregationis Indicis anno 1749, die 20 Septembris; et *Dictionarium* Jansenistarum anno 1754 die 11 Martii.

cusationibus suis ad Benedictum XIV delatis. Sed hoc jubente Pontifice scripta nostra ad trutinam revocata, et diligenter discussa omnem evaserunt censuram, et insuper nos insimulatores refutavimus. *Bibliotheca* quoque, et *Dictionarium* Jansenisticum prohibita Romae fuerunt. Qui ergo Scriptoribus orthodoxis, et praedictarum doctrinarum defensoribus, Jansenianae haereseos notam inurunt, Ecclesiae turbant pacem, atque ii sunt, qui Apostolicas infringunt Constitutiones, dum pro illis pugnare videntur; quoniam iisdem Constitutionibus prohibemus inferre istiusmodi criminationes, et cum proscriptis erroribus confundere, quae in Scholis Catholicis propugnantur.

Serpere ajunt occultam quamdam hominum societatem, quam gallice vocant *des Francs-Maçons*, italice *de' Liberi Muratori*, secretos conventus agunt, aliis prorsus ignotos, emisso jurejurando nemini congressus sui instituta, et consuetudines revelandi. Testantur tamen à se numquam vel de Religione, vel de Principibus pertractari. Quae nonnullis libellis in lucem editis de hac societate narrantur, fabulosa vulgo creduntur. Ut ut sit, secreta hujusmodi conventicula, et juramenta improbantur; ex his namque Principes suspicari possunt molitiones in rempublicam, et Ecclesiae Praesules vitiorum errorumque fomenta. Provide idcirco *Benedictus XIV* et *Clemens XIII*, PP. MM., necnon utriusque Siciliae Rex *Carolus*, incomptam hanc sectam severioribus legibus proscripserunt. Meminimus Evangelicae sententiae Joan. 3: *Omnis enim, qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus.*

Nec ignoramus impium illud proloquium,
Jura, perjura, secretum pandere noli,
 è latebris Priscillianistarum erupisse.

Omnium fere impietatum errorumque semina inveniuntur dispersa in perniciosissimo opere, procuso an. 1758 typis Parisiensibus, cum simplici titulo *De l'Esprit*, appositis dumtaxat in fronte verbis Lucretii ex lib. 1 de Rerum natura,

Unde animi constet natura videndum,
Qua fiant ratione, et qua vi quaeque gerantur
In terris.

Severioribus censuris à *Clemente XIII* idem opus confixum est (1). Permulti quoque reperiuntur errores circa fidem et

(1) In hunc proscriptum librum acuit stylum eruditus auctor alterius operis, cui titulus, *Examen serieux, et comique*, in duas partes distribu-

bonos mores in libro inscripto, *L'Esprit de M. de Voltaire*; quem nos peculiari censura perstrinximus.

CAPUT IV.

VIRI HUIUS SAECULI XVIII SACRA ERUDITIONE CONSPICUI.

FLORUERUNT hactenus litteris, et eruditione postremo hoc saeculo plurimi, quorum nonnullos commemorabo; cunctos enim recensere non est delineantis Historiae Ecclesiasticae solum prospectum. Veniunt autem primo loco ex Monastico S. Benedicti Ordine scriptores praeclarissimi, *Joannes Mabilon*, vita functus an. 1707, cujus immensam eruditionem *Saecula* sui Ordinis, *Museum Italicum*, amplissimum de Re Diplomatica opus, aliaque scripta plura erudita, et singularia collaudant: *Theodoricus Ruinart*, sublatus è vivis an. 1709, cuius ingenium deprehendet quisquis *Acta Martyrum* sincera, et *Historiam* persecutionis *Vandalicae*, ut alia praetereamus scripta, pervolutabit: *Renatus Massuet* mortuus an. 1716 librorum S. Irenaei editor, et illustrator, atque editionis operum S. P. Augustini, adversus P. *Langlois* Jesuitam, vindex acerrimus (1): *Joannes Martianaeus*, qui è vivis excessit an. 1717 adversus Patrem *Pezron* Textum, et *Chronologiam* hebraicorum Codicum defendit, ediditque summo studio S. Hieronymi Opera. *Dionysius Sammarthanus*, Galliae Christianae eruditissimus auctor, qui decessit an. 1725. Praetermitto *Petrum Constant*, ejusque in *Epistolas Romanorum Pontificum* notas uberrimas, *Edmundum Martenem*, et ejus *Rituum* omnium sacerorum eruditissimas *Explanationes* (2), *Matthaeum Petitdidier*, atque illius pro *Theologia Morali*, et auctoritate Ecclesiae lucubrationes apologeticas; quorum primus obiit anno 1724, tertius anno 1728, alter an. 1739. Quis vero cuncta *Au-*

ti, ac in lucem editi an. 1759. *Antissiodori* Dictionarium itidem *Encyclopedicum* absurdissimis scatens erroribus, vigilantia Christianissimi Regis, et Sedis Apostolicae anathemate damnatum tenebris, et praefocatum studuit an. 1758 refellere Abraham Joseph de *Chaumeix* Aurelianensis.

(1) Scripsit etiam opus ineditum, in quo Graecorum PP. pro S. P. Augustini sententia de *Gratia* testimonia collegit, sub titulo, *Augustinus Graecus*.

(2) De hoc argumento etiam P. *Le Brun*, *Renaudotius*, etc. *Joannis S. R. E.* Card. *Bona* libros rerum Liturgicarum, aliaque opera amplissimis *Commentariis* illustrata, una cum ejusdem piissimi Card. *Epistolis* in lucem prodierunt an. 1747 opera *D. Ruberti Sala*, Congregationis S. Bernardi, Augustae Taurinorum.

gustini Calmet, qui claruit annis nuperrime elapsis, in sacras litteras Commentaria, dissertationes, Chronologiam, et sacrae antiquitatis monumenta percurrat? Itali etiam Monachi aemulantur studia ceterorum; idque ostendunt *Angeli Mariae Card. Quirini*, Episcopi Brixiensis, qui decessit an. 1755 litterarii labores, et aliorum complurium jam editae, et ad praelum paratae, subacti ingenii dissertationes.

Neque in aliorum Monachorum Congregationibus Ecclesiastica studia torpescunt. *Claudius du Vert* Cluniacensis, vita functus an. 1708, Ceremonias sacras quatuor voluminibus plano, litterali, et historico sensu explicavit. Ordinis Vallisumbrosae monumenta colligit, vindicatque Dominus *Fidelis Soldani*. Ex Camaldulensium coetu Abbatis *Guidonis Grandi*, qui obiit an. 1742, non tantum Mathematicis disciplinis, verum etiam sacra Theologia, et Historia percelebris, apud nos immortalis viget memoria. Hunc aemulatur vir praeclarus *Claudius Fromond*. Annales, historiamque ejusdem Ordinis Ab. *Anselmus Costadoni*, et D. *Benedictus Mittarelli* erudite diligenterque conscribunt: *Angelus Calogera*, multiplici praestat eruditione.

Claruerunt in amplissima Praedicatorum Familia *Antoninus Massoulie*, mortuus an. 1706, auctor voluminum, quorum titulus *Divus Thomas sui interpret: Natalis Alexander* de universa Sacra et Ecclesiastica Historia, de Theologia Morali, et de Evangelica doctrina optime meritus, qui decessit an. 1724: *Michael Le Quien*, cujus extat insigne opus *Christianus Oriens*, vita functus an. 1733: *Jacobus Hyacinthus Serry*, Historiae Congregationis de *Auxiliis*, aliorumque plurium librorum Auctor illustris, vita functus an. 1738: Cardinales *Ludovicus Vincentius Gotti*, qui obiit an. 1742, universae Theologiae Dogmatum, et veritatis Catholicae illustrator, et *Ludovicus Maria Lucini*, è vivis ereptus an. 1745, profligator rituum Sinenisium: *Daniel Concina*, insectator Probabilismi, et universae doctrinae morum praeceptor, qui fatis cessit an. 1756. Pro *Concina* vero carmine, et prosa *Dinellus*, Epistolis vernacula scriptis lingua sub nomine Eusebii Eranistis *P. Patuzzi*, et Anonymus alter sub *Agenoris* larva pugnam exercent. Quis vero ignorat quanti pretii sint opera Historica et Theologica *Ignatii Hyacinthi de Graveson*, Tractatus de *l'Action de Dieu* (1), Monumenta Aquilejensis Ecclesiae, et perpolitae dissertationes *Bernardi de Rubeis*, variae *Casti Innocentii Analdi* lucubrations, *P. Mamachii* Ecclesiasticae Origines, *Thomae Vincentii Monaglia* adversus Fatalistas, et Materialistas,

(1) Verus auctor est *Laurentius Franciscus Boursier*, Doctor Sorbonicus.

aliaeque disputationes gravissimae, *Josephi Augustini Ursii*, S. R. E. Card., *Vindiciae Petri à Soto*, *Confutatio Defens. Declarationis Cleri Gallicani*, *Historia Ecclesiastica* eloquenti gravissimoque stylo enarrata; et *Raymundi Mariae Corsi*, qui *Ursii* premit vestigia, *Vitae Virorum*, qui doctrina, et sanctitate condecorarunt Ecclesiam? *Antonii Bremond*, Ordinis Magistri *Augustini Ricchini*, Magistri S. Pal. Apostolici, *Portae*, *Remedellii*, aliorumque plurimorum praeclara nomina ubique resonant.

Inter nostrates suae apud posteros famae consuluerunt *Gulielmus Bonjour*, haebraicae, graecae, et copticae linguae, quarum illustra edidit monumenta, necnon motus astrorum scientissimus: *Augustinus Arpe*, auctor *Summae Aegidianae*, institutionum Moralium libri, qui inscribitur, *Pantheon Augustinum*, etc.: *Joannes Baptista Cotta*, Historicus et Poeta, etrusca praesertim lingua ex politus: *Bernardus Desirant*, *Quesnelli* oppugnator, sed in quo *Adeodatus Nuzzi* absurda detexit plura: *Petrus Lambertus Le Drou*, amoris initialis in Sacramento Poenitentiae sententia nostra necessarii, strenuus assertor: *Joseph ab Assumptione*, Martyrologii Ordinis, multorumque voluminum editor: *Hyacinthus Tonti*, defensor dogmatum Catholicorum, et concionator apud Italos clarus, licet ingeniosior, quam eloquentior: Theologi in Hispania percelebres, *Petrus Manso*, *Henricus Florez*, *Antonius Guerrero*: in Belgio *Philippus Van-Waure*, *Leonardus Vanroy*, *Aurelius Piette*, *Jacobus Van-Bossuyt*, *Nicolaus de Tombeur*, *Joannes Libens*: in Germania *Sigismundus Buttner*, *Bartholomaeus Faber*, *Anselmus Hormonseder*: in Italia *Thaddaeus Caluschi*, sapientissimus praeceptor meus *Benedictus Gatinius*, et *Fulgentius Bellelli*, in cujus funere an. 1742 orationem habuit *Nicolaus Maria Troisius*, vir magno ingenio praeditus. Accedit *Thomas*, Archiepiscopus *Cervioni*, circa idem tempus fato functus, orator item ac poeta haud ineptus: *Felix Mayr*, cujus extat *Augustinus*, *vitae spiritualis Magister* (1): *Jacobus Philippus Gatti* artis-Rhetoricae, et Poeticae peritus, quantum opera ejus testantur: pius ac devotus Asceticorum librorum auctor *Jo. Nicolaus Chiesa*. Mitto praestantes viros *Nicolaum Landini*, eloquentissimum Oratorem, *Danielem Marcolinum*, Theologum, et Poetam, librorumque helluones *Hieronymum Zazzerium*, *Jo. Thomam de Bonis*, *Thomam Rinaldi*, *Antonium Augustinum Giorgi*, inter ceteros, quorum consuetudi-

(1) *Silvester Merani* Ep. Porfiriensis refutavit animadversiones *Phereponi* (id est Jo. Clerici) in *Augustinum*; sed nondum opus prodiit in lucem.

ne usi fuimus, doctissimum, atque honestissimum. Alios praetermitto, quos commendant publica litteraria monumenta. Nostra vero, si quis pro sua benevolentia commemorare velit, postremo, et infimo loco recenseat.

Cunctos Soc. Jesu Scriptores vel hoc saeculo vita functos, vel adhuc viventes enumerare arduum est. Quorumdam tamen mentionem faciamus oportet. *Tamburinus* Societatis Praepositus Generalis, et P. *Cercerau* notissimi inter Probabilistas Theologi, obierunt an. 1730. Decesserant antea peracuti, sed luxuriantis ingenii *Harduinus*, et *Daniel*; ille an. 1723, et iste an. 1728. Theologiam cum delectu quaestionum et sententiarum concionavit *Edmundus Simonetti*. Moralem speculativam, et dogmaticam nervose breviterque complexus est *Paulus Gabriel Antoine*, plus externis acceptus, quam suis. Conscripturunt in sacras Litteras exercitationes italico idiomate PP. *Catani*, *Umbertus de Cocconato*, *Calini*, *Nicolai*, *Riccha*, alii. Doctrinam et disciplinam Ecclesiae exposuit *Ludovicus du-Meslin*. Plures italica commendantur eloquentia, inter quos *Antonius Franciscus Bellati*, et *Jacobus Bassani*. Apparatum ad Jurisprudentiam, praesertim Ecclesiasticam, erudite conscripsit *Joseph Biner*, Ecclesiasticam Historiam *Hadrianus Daude*, Principia Moralia, in quibus aliqua postmodum retraxit, vernacula lingua edidit *Nicolaus Ghezzi*. Prophetarum vaticinia *Baltus* vindicavit. Mittimus (1) Historiam P. *Berruyer*, gallice scriptam, in quam Abbas *Gaultier* vulgavit nuper tria Epistoliarum volumina, et librum de frequenti communione *Joannis Pichon*, plurium Episcoporum censuris confixum. Etiam illos praetermittimus, qui suorum auctorum nuperrime scripsere vindicias, *Carolus Nocetum*, *Philibertum Balla*, *Jacobum Sanvitali*, etc. *Franciscus Antonius Zacharias*, Orator, Historicus, et Criticus in Historia Litteraria horum plures, ceteros, necnon seipsum celebrat, laudatque.

Ex aliorum quoque Religiosorum virorum Ordinibus nomina saltem quorundam universae Italiae notissima laudabimus. Fratrum Minorum Conventualium Familiam scriptis

(1) Hujus Historiae secundam partem jam proscriptam, italico idioma iterum editam, una cum adjectis dissertationibus damnavit rursus Benedictus XIV an. 1658, die 17 Februarii. Subiit idem fatum eodem anno die 2 Decembr. pars III, eam damnante *Clemente XIII*. P. *Isaac Joseph Berruyer* decessit eodem an. 1758, die 18 Febr. Plures Historiam illam confutarunt: locupletissime vero *Franciscus*, Episcopus *Suessionensis*, Instructione Pastoralis edita an. 1759. Eodem anno die 30 Augusti praelaudatus *Clemens XIII* tomos duos, et Epistolam quendam pro ipsomet P. *Berruyer* editam condemnavit.

condecorant *Laurentius Ganganelli*, doctrina magis, quam Vaticana purpura clarus, *Raymundus Missorius*, *Franciscus Leoni*, *Carolus Dominicus de Moja*, *Joannes H. Sbaralea*, *Casimirus Tempesti*, *Dominicus Maria Speroni*, *Antonius Felix Matthaejus*, aliique de Historia Ecclesiastica, et de Sacra Theologia optime meriti. Minorum, quos *Observantes* vocant, *Antonius Bianchi Lucensis*, *Fortunatus à Brixia*, *Philippus à Carboneano*, *Damasus Emporiensis*. Fratrum Capuccinorum *Franciscus Maria*, Card. *Casinus*, *Cajetanus Maria Bergomas*, *Viator à Coccalio*, *Norbertus à Lotharingia*. Clericorum Regularium, quos *Theatinos* appellant, *Antonius Franciscus Vezzosi*, *Joannes Baptista Caraccioli P. G.* Scholarum Piarum, *Alexander Politi*, *Paulinus à S. Joseph*, vir eloquentissimus, *Eduardus Corsinius*, omnigena eruditione conspicuus, *Joannes Carolus Bossius*, illustris Theologus. *Carolus Antoniolus*, supra aetatem sapiens, etc. Congregationis Oratorii *Joseph Blanchinus*, *Hieronymus è Prato*, et è Gallia *Joannes Cabassutius*, *Bernardus Lamy*, *Gaspar Juenin*, *Paschasius Quesnellus*, cujus sunt 110 propositiones damnatae in Bulla *Unigenitus*. Eorum, quos appellitant *Barnabitas*, *Franciscus Rotarius*, *Fortunatus Venerius*, *Niceron*, *Gerdil*, *Homobonus*. Congregationis *Somaschae Franciscus Baldini*, etc.

Non fugit nos singularis doctrina, scriptorumque copia *Ambrosii Cardebosch*, *Petri T. Cacciari*, *Bonaventurae Bianciotti*, *Petri Thomae Sancta Barbara*, Ord. Carmelitarum, et *Honorati à Sancta Maria*, Carmelitae Excalceati: *Francisci Raymundi Adami*, Ordinis Servorum: *Antonii Boucat*, Ordinis Minimorum: *Jo. Chrisostomi Trömbelli*, Congregationis Rhenanae: *Joannis Dominici Mansi*, *Pompeji*, *Berti*, et *Constantini Ronchaliae*, Congregat. Matris Dei: *C. Constantii Rabbi* (1) *Augustiniana Congregationis Insubricae*, et *Joseph Catalani* presbyteri Oratorii: non, inquam, haec nos fugiunt: sed operae pretium est, eos quoque, saltem ex parte, laudibus prosequi, qui nullius Instituti Regularis fuerunt.

Quantas enim laudationes non promerentur *Adrianus Baillet*, qui Sanctorum Vitas, sapientumque virorum Judicia conscripsit, vita functus an. 1706; *Stephanus Baruzius* reconditorum scriptorum quaesitor, editorumque illustrator, mor-

(1) *Carolus Constantius Rabbi* non solum in lucem edita, quae ad mathesim, ad poesim, ad Bononiensis Ecclesiae historiam, et ad italicae eloquentiae ornatum attinent, sedulo elucubravit; verum etiam conscripsit Pastorum Consularium amplissima Commentaria, tradita post auctoris obitum *Benedicto XIV.*

tuus an. 1718: *Petrus Daniel Huetius*, Demonstrationis Evangelicae, Origenianorum, Quaestionum Alnetanarum de Concordia rationis, et fidei, aliorumque librorum scriptor egregius, qui obiit anno 1721: *Ludovicus-Elies Du-Pin*, qui praeter Sacram et prophanam Historiam, et dissertationes de Antiqua Ecclesiae disciplina, edidit de Scriptoribus Ecclesiasticis permulta volumina, notas in Opera Joannis Gersonii, et S. Optati Milevitani, defunctus anno 1719: *Claudius Fleury*, Ecclesiasticae Historiae, Institutionum Juris Canonici, Catechismi Historici, librorumque de moribus Judaeorum, et Christianorum, auctor percelebris, qui vivere desiit anno 1722 (1): *Melchior*, Cardinalis *de Polignac*, qui eloquenti latino carmine, in etruscum converso à *Francisco Maria Riccio*, et à *Petro Bergantino*, Clerico Regulari, Lucretii, aliorumque Atheorum refutavit deliramenta, obiitque an. 1741? Verum si diutius moraremur in Galliis, occurrerent permulti literatissimi viri, puta ex Theologicis *Nicolaus l'Herminier*, *Carolus Vitasse*, *Honoratus Tournelius*: ex Christianae vitae morumque Institutoribus, *Ginettus*, *Besombes*, *Pontas*, et qui ad usum Seminariorum, v. g. Gratianopolitani, et Petrocorensis, persipue, breviterque Moralem Theologiam concinnarunt; ex Historicis, praeter Ephemeridum (*Journal des Scavans*: et *Nouvelles Ecclesiastiques*) Scriptores Anonymos, qui Ecclesiasticam Historiam typis Coloniensibus nuper edidit, cujus volumen XIII prodiit an. 1754, ne commemoretur altera impressa Agatholi (2), contra quam editae Leodii sunt anno 1755 Epistolae 21 (3).

Verum non opus est, ad viros longe doctissimos adveniendos, ut ab Italis discedamus. Quanta eruditio, quanta librorum copia, quantus labor *Joannis Lamy* in omnium scientiarum genere praestantissimi? Quanta in veteribus monumentis pervolutandis *Antonii Francisci Gori* sollertia? Quantum antiquitatis sacrae studium in *Francisco Blanchino*, *Joanne Ciampinio*, *Justo Fontanini*, aliisque Romanae Curiae Praesulibus (4)? Strenui sunt in doctrina morum vindicanda *Balle-*

(1) Juxta Chronologiam *Calmet* anno 1724.

(2) Eadem Civitas est, ac mons Pessuli, vulgo *Mompellier*. Auctor *Franc. Morenas*, plura mutuatus à *P. Daurigny Soc. J.*

(3) Obiit die 9 Jan. an. 1757 Parisiis *Bernardus Boyer de Fontenelle* centenarius, quippe natus fuerat an. 1657, die 24 ejusdem mensis, vir ingenio paucis secundus.

(4) Hos inter forent recensendi praestantissimi viri *Joseph Simonius Asseman*, *Joannes Bottari*, *Michael Angelus Jacomelli*, *Dominicus Giorgi*, *Carolus Boschi*, *Nicolaus Antonelli* nuper Vaticana Purpura decoratus, *Joseph Garampi*, etc.

rini fratres: sagax fuit in selectis Historiis exornandis *Antonius Sandini*: assiduus et eloquens in conscribendis libris *Scipio Maffejus*. Verum illos mihi commemoranti, qui sacram Cyclopaediam illustrarunt (de aliis enim nonnulla dicam in Appendice) ad mentem redit vir immortalis *Ludovicus Antonius Muratori*, qui magno litterariae Reipublicae damno fati cecidit an. 1750, in quo sive Rerum Italicarum *Scriptores*, sive Dissertationes *Medii aevi*, sive Confutationem *Phereponi*, sive Collectionem *Liturgicam*, sive *Annales Italiae*, sive cujuslibet fere argumenti Scripta pervolutemus; admiremur necesse est maximum ingenii acumen, memoriam singularem, omnigenam eruditionem, styli facilitatem, adeo, ut Italia etiamsi nullum alium Scriptorem peperisset, hoc uno posset magnopere gloriari (1).

CAPUT V.

AUGUSTORUM CAESARUM ABSOLVITUR SERIES, ALIORUM QUORUMDAM PRETIOSA MORTE ADJECTA.

POST obitum Augustissimi Caesaris Leopoldi, consignatum an. 1705, III nonas Majas, ad Imperium evectus est *Josephus, Jacobus, Ignatius, Joannes, Antonius, Eustachius*, quem Leopoldo pepererat an. 1678 uxor Eleonora Magdalena Theresia. *Josephus* coronatus fuerat Ungariae rex an. 1687, XV kalend. Decembris, et rex Romanorum an. 1690, IX kal. Februarias. Imperium vero ei commissum statim ac mortuus est pater, occupatis armorum vi Mantuana, Mediolanensi, et Neapolitana ditione, cum vita dimissit variolarum morbo correptus anno 1711, XV kal. Majas.

Ei successit frater *Carolus VI*, natus anno 1685, kal. Octobris, electus Imperator Romanorum Francofurti eodem an. 1711, die Octobris 12, ibique Augustali corona redimitus die 22 Decembris. Coronatus deinde est an. 1712, XI kalendas Junias rex Hungariae, atque an. 1723, die 5 Septembris, rex Bohemiae. Renunciatus fuerat jam ab an. 1703 rex Hispaniarum, patre Leopoldo, et fratre *Joseph* in ipsum onine, quod

(2) Inter Ludovici Antonii Muratori italica Opera unum extat *della Regolata Divozione*. Plures in isto comprehendi haereses PP. *Plazzu*, et *Zacherius S. J.* autumarunt. Vindicias concivis sui exornavit doctus scriptor *Epistolarum Mutinensium* vernacula lingua editarum. Quibusdam Sociis eundem Librum proscriptum esse Viennae affirmantibus, provide, et opportune occurrit sapientissimus ejusdem Metropolis Archiep. an. 1759.

habebant supra Hispanicam Monarchiam, jus transferentibus, quod contigit duodecima die Septembris. Sed quoniam Carolus II, ut alibi diximus, haeredem testamento nuncupaverat Philippum Borbonium, hunc inter et Carolum diuturnum bellum exarsit. Utriusque Siciliae regnum adeptus est an. 1722 (1), Innocentio XIII, quod Clemens XI noluerat, assentiente. Actum de pace an. 1725, et firmata Viennae die 30 Aprilis ea conditione, ut regnum Neapolitanum, Sicilia, Mediolanensis ditio, Belgiumque cederet Austriacae Genti, de Hispanica Monarchia nullum deinceps oriretur dissidium: eam Philippus V pacifice possideret; ejusque filio Carolo obvenirent Etruria, et Parmae ac Placentiae ducatus, si forte haereditarii Principes defecissent. Tunc Carolus VI *Pragmaticam* sanctionem edidit, qua primogenitam suam Mariam Theresiam constituit regnorum suorum haeredem. Suscepit hanc gloriosissimam Filiam an. 1717 ex Imperatrice Elisabetha Christina, quam Barcinone an. 1708 sibi sacro conjugii foedere copulaverat. Post varia cum Turcis, aliisque hostibus gesta bella, ac tandem pacem cum omnibus initam, an. 1740, XIII kal. Novembris, piissimus et Augustissimus Imperator decessit.

Sopita Electorum dissensione, et Praga, quae regni Bohemici caput est, labente an. 1741, à Carolo Alberto Bavariae Duce occupata, in hunc devenit supremum imperii regimen. Est is Imperator *Carolus VII*, inauguratus Francofurti an. 1742, IX kal. Februarias. Coronatus est die ejusdem mensis duodecima, et proximi mensis Martii octava die impositum fuit Imperiale diadema Augustae conjugii Mariae Amaliae. At breve, nec tranquillum fuit Caroli VII imperium; semel enim, iterumque Bavariae regnum amisit, tametsi illud semel, ac iterum recuperavit: fuitque suprema ejus dies vicesima Jan. an. 1745.

(1) Circa haec tempora, id est, an. 1722 Magnus Russiae et Moscoviae Dux *Petrus I*, Imperatoris Augusti nomen est assecutus, assentientibus tum Anglis, et Hollandiae Statibus, temporis deinde decursus Principibus aliis. *Petrus* an. 1717 dum esset Parisiis, Doctoribus Sorbonae postulantibus promisit se daturum operam, ut Russiae Magnae Ecclesia Graecorum schismati addicta, cum Romana unionem iniret; sed Russiae Episcopis contrariantibus, res non est pro votis praefecta. Imperavit post Petrum *Catharina II*, ejus uxor, quae obiit an. 1727, biennio post mortem Viri. Tum *Petrus II*, filius Alexii Petrowitz Czarowitz, filii Petri I, nam Alexius an. 1718 à patre conspiracyonis causa degradatus occubuit moerore. Parens Alexii Eudoxia Petrowna Petri I cognomento Magni conjux prior. Post Petrum II vita functum an. 1730 ad imperium evecta est *Anna*, filia Yvanis, fratris Petri I. Nunc ab anno 1741 imperat *Elisabeth Petrowna*, filia ejusdem Petri I, et Catharinae Augustae, secundae illius uxoris, de qua paulo supra.

Renunciatus tandem Imperator eodem an. 1745 *Franciscus Stephanus*, electus Rex Romanorum die 13 Septembris, et coronatus Augustus die 4 Octobris. Is primum Dux Lotharingiae in lucem editus est an. 1708, VIII idus Octobris, eique Carolus VI conjugio junxit an. 1736, die 12 Februarii, Mariam Theresiam Walburgam, quam, ut dictum est supra, *Pragmatica* Sanctione declaraverat an. 1725 regnorum suorum haereditatem, nuptias benedicente Dominico Passionei Nuntio Apostolicae Sedis, nunc S. R. E. Cardinali. Nata erat Maria Theresia 13 Maji 1717, cui soror Maria Anna Eleonora, quae nata sequenti anno 1718, die 14 Septembris, nupta Carolo Francisci Imperatoris fratris, è vivis florentissima aetate raptata est. At *Franciscus* inter Imperatores hujus nominis I, ut universum pacaret Imperium, an. 1735 Christianissimo Regi tutari Sanctionem *Pragmaticam* pollicenti, paternos cesserat principatus, consecuturus post obitum Magni Ducis Etruriae Joannis Gastonis hujus ditionis dominium. Atque id factum est eodem Joanne Gastone, Gentis Mediceae postremo, fatis functo VII idus Julias anno 1737. Ad hanc nobilissimam Italiae partem sua cohonestandam praesentia anno 1739, advenit cum Maria Theresia conjuge, renunciata singulari subditorum plausu, et gratulatione, à morte patris Hungarorum regina; et praecipuis Etruriae urbibus peragratis rediit in Austriam. Solemni Francisci coronationi celebratae Francofurti anno dieque praenarratis interfuit potentissima Uxor, quae acclamata Imperatrix Augusta in omnes exercuit suam vere caesaream, regiamque munificentiam. Imperium modo, Hungariam, Bohemiam, Etruriam, Austriam, ditionesque ceteras Austriae Domus tenent, et provide, feliciter, sedulo, ac sancte Augustissimi Conjuges gubernant; servatque Caesar felix, invictus, quod aiebat in VI Aeneidum Anchises,

*Tu regere imperio populos, Francisce, memento,
(Hae tibi erunt artes) pacisque imponere morem,
Parcere subjectis, et debellare superbos.*

Permulti cum odore sanctitatis hoc saeculo migrarunt è vita; ac nostri Ordinis postulat necessitudo, ne *Hilarii* à Monte-Orthone vita functi an. 1704, *Francisci Mariae Querini* Prateensis defuncti an. 1731 oblitteretur memoria. Auximi anno 1746 decessit cum odore sanctitatis *F. Thomas Antonius Arbuaatti*. Carmaniolae *Nicolaus Roppo*, anno 1748. *Angelus Pauli Carmelita* è vico Minutiano, obiit an. 1722. In Ordine Minorum sancto fine quievit Romae, an. 1712, *F. Jacobus Antonius* à Romaniano: Belegrae, vulgo *Civitella*, anno 1729 *Thomas Corensis*: Fucechii anno 1740 *Theophilus Cenesti*, Cu-

riae, vulgo *Corte*, in Corsica ortus. *Catharina* Lucensis anno 1755. Romae anno 1750 *F. Crispinus* Ordinis Capuccinorum, et *Offidae* in Piceno *Bernardus* à Monte Ulmi ejusdem Ordinis anno 1756, in Domino dormierunt. Liburni anno 1709 *Juniperus* Bargengis, item Capuccinus. Tiferni an. 1728 *Veronica* ejusdem Ordinis. *Rosa Maria Serio* Carmelitarum soror obiit in Apulia an. 1726. *Maria Clementia* filia Jacobi Sobiescki, regii Poloniae Principis, et conjux Jacobi III, Catholici Angliae regis, huic nuptiarum foedere conjuncta, ad Montem Faliscum an. 1719 immortale matronarum regumque decus decessit Romae anno 1735, die 18 Januarii. Fescenniae anno 1739, kal. Martii, obdormivit in Domino vigilantissimus Episcopus *Joannes Franciscus Tenderini*. His vero, quorum sanctitatis ab Ecclesia, quando Domino videbitur expedire, locupletiori nunciabitur testimonio, et de qua judicium ferre nostra non interest, tanquam hujus saeculi coronam addimus invictos Ord. Praedicatorum Martyres, *Franciscum de Federicis*, sociumque ejus *Mathaeum*, à Sinensibus truncatos capite anno 1746. *Petrus Martir* Mauricastroensis Episcopus itidem capite plexus fuit: *Franciscus Serranus* Tìpasitanorum Praesul et Vicarius Apostolicus, et strenui hujus commilitones *Joannes*, *Joachimus*, *Franciscus*, anno 1747 pro fide orthodoxa variis suppliciiis necati; quique Syros Nestorianos, eorumque Patriarcham ad Romanam revocavit Ecclesiam, et an. 1753 naturae plenus meritis debitum persolvit *Dominicus Codeleonicinus* Mediolanensis.

CAPUT VI.

DECIMI OCTAVI ECCLESIAE SAECULI DOCTRINA, ATQUE DISCIPLINA.

ETIAMSI occasione Constitutionis *Unigenitus* plura ab iis, qui luci tenebras offundunt, excitata fuerint dissidia, plures etiam calumniae ab aliis, qui Molinisticae Scholae nimis indulgent, intentatae fuerint S. P. Augustini discipulis; nequaquam tamen censura notatis Scholarum placitis, quae salva fide, et charitate in utramque partem discuti possunt, necessum est, ut Catholici omnes exhibita eidem Constitutioni omnimoda obedientia, quae ibidem perspicue definita sunt, firmissime profiteantur. Et quantum ad Gratiam attinet, praeter eam, quae à nullo duro corde respuitur, dari auxiliatricem, cui reluctatur humana voluntas; non esse supernaturale Dei adjutorium solius *charitatis* et dilectionis Dei inspirationem, sed etiam ti-

moris, fidei, aliarumque virtutum, seu bonarum actionum; neque omnia, quae à charitate, et ab amore Dei *propter se* non procedunt, ex noxia cupiditate labefactari, vel quae fiunt aut ab impiis nondum justificatis, aut ab infidelibus, iniquamentata esse, et peccata. Ante fidem quoque nullam dari gratiam, omnesque gratiam, per fidem conferri: gratiam Adami fuisse debitam primae integritati, sequelam creationis, et produxisse merita tantummodo humana: non esse spem, nec religionem, ubi deest charitas: orationem impiorum novum esse peccatum, timorem cohibere duntaxat manus; et in corde suo peccatum committere qui ab illo non abstinet, nisi timore supplicii: haec, aliaque omnia proscripta in praelaudata Constitutione jure meritoque dumnata fuerunt. Atque haec, et cetera omnia, quae credenda proponit S. Mater Ecclesia, constituunt ea verae doctrinae capita, quae nefas est oppugnare (1).

Non sunt tamen audiendi, qui ajunt praelaudata Constitutione proscripta esse quae in Catholicorum scholis propugnantur de gratia per semetipsam efficaci, de auxiliis sufficientibus, aliquando impio, aut infideli sublatis, vel de relatione humanarum actionum in Deum, vel de necessitate amoris saltem initialis ad obtinendam in Sacramento Poenitentiae gratiam Justificationis (2); siquidem ipse Clemens XI, post editam Constitutionem ipsam declaravit non esse cum damnatis erroribus confundendas sententias illas, ac doctrinas, quae palam et libere in Catholicis Scholis docentur ac defenduntur. Quare universum systema nostrum de Gratia, Romae, et Me-

(1) Ejusdem S. M. E. doctrinam, ac fidem, abjurata haeresi Lutherana, an. 1712, die 12 Novembris, amplexus est Bononiae *Fridericus Augustus Saxo*, filius Regis Poloniae.

(2) Vide *adnot.* ad praecedens caput tertium. Qui in orthodoxos, et Augustini sectatores Theologos, istiusmodi accusationes ejaculantur, etiam nos studuimus pro nostra virili confutare. Legatur *Augustinianum Systema vindicatum*, *Judiciumque Archiepiscopi Senonensis discussio*. Huc spectant opuscula à nobis, aliisque edita adversus Historiae Litterariae, seu Scriptorum Itatorum, Auctorem. Exstant inter eadem opuscula duorum Eminentissimorum Cardinalium, qui jussu *Benedicti XIV* Pontificis Maximi nostras theologicas dissertationes, et accusantium objecta revocarunt ad libratum, accuratissimumque examen, locupletissimae pro nobis censurae. Inter permultos, qui nobiscum in propugnanda Augustiniana doctrina confederati sunt, commemoro grati animi causa praecclaros viros. *Homonum de Bonis* Cl. Reg. S. Pauli, *Felicem Amadeum Franchi* Monachum Casinensem, *Raynerium Gudellii* Monachum Vallisumb., *Viatorum* Ord. Capuc., *Josephum Catalani* Congreg. Oratorii, sodales amicosque, *Joannem Papalardi*, *Josephum Dini*, etc., qui me, licet prorsus immeritum, pro singulari humanitate sua laudibus verbo scriptoque cohonestarunt.

diolani Clerici Regulares S. Pauli an. 1755 et seq. scriptis in lucem editis, publicisque thesibus propugnarunt, et necessitatem amoris Dei *propter se* non tantum docuerunt, ac docti Theologi in Italia doctissimi, verum etiam exigit in Epistola Pastoralis de Poenitentia, edita an. 1751 *Cl. Episcopus Gurcensis, et S. R. I. Princeps Josephus Maria, Comes de Thun*, ne commemorem superiorum temporum monumenta, quae produxi pertractans de Poenitentiae Sacramento.

Perseverat autem in Romana Ecclesia vetus disciplina. Si quae suborta sunt dubia, fuerunt vigilantia Romanorum Pontificum, praesertim *Benedicti XIV* explanata; hujus generis sunt Clericos graece initiatos transeuntes ad Romanam Ecclesiam, etiamsi in presbyteros sint ordinati, debere ordines suscipere, qui in latinis conferuntur Ecclesiis (1): optandum esse, ut in Missis privatis sacram Communionem aliqui laicorum percipiant: ubique terrarum servandum et celebrandum esse decreto *Clementis XI* festum Conceptionis B. M. semper Virginis: exercitia spiritualia, ut mandaverat superiori saeculo *Innocentius XI*, non debere ab ordinandis, aliisque viris Ecclesiasticis praetermitti: festum SS. Nominis Jesu celebrandum Dominica II post Epiphaniam, et S. Joachim Dominica III Augusti: sat esse in quibusdam festis, in Etruria, et alibi, ad minorem cultum redactis, interesse Sacro, nec opera servilia in iisdem minoribus festivitatibus esse interdicta: Indulgentiam centum dierum, et semel in anno plenariam concessam à *Benedicto XIII* recitantibus ad signum aëris campani salutationem Angelicam flexis genibus, non requirere, ut ita recitetur tempore Paschali, et diebus Dominicis: denegandam esse in exitu mortis absolutionem Sacramentalem publicis, et notoriis refractariis Constitutionis *Unigenitus*, à iudice competente damnatis, praedictae Constitutioni contumaciter denegantibus venerationem, obsequium, et obedientiam, et eo tempore, quo sacrum Viaticum suscepturi sunt, sponte suam inobedientiam et contumaciam profitentibus. Incoepit anno 1759 dominicis diebus recitari in Missa *Praefatio* SS. Trinitatis, jubente *Clemente XIII*, propterea quod Deus, qui est Pater, Filius, et Spiritus Sanctus, sit opifex rerum omnium, *ad quem omnia referenda sunt*; ipso autem die dominico Deus condiderit lucem, Christus resurrexerit,

(1) Quos non susceperunt, id est, Lector tres minores omissos; Subdiaconus *Exorcistatum*, quia cum Subdiaconatu censetur etiam *Ostiariatum*, et *Acolythatum* recepisse, etc.

et Spiritus Sanctus descenderit super Apostolos: quae item sunt causae, propter quas Catholica Ecclesia sanctificationem diei septimae in eundem dominicum diem transtulit.

Solemni Canonizatione *Clemens XI* retulit inter Sanctos *Pium V* Pontificem Maximum, *Andream Avellinum*, *Felicem à Cantalico*, et *Catharinam Bononiensem*. *Innocentius XIII* cultum immemorabilem *B. Andreae* de Comitibus approbavit. A *Benedicto XIII* Sanctorum fastis fuerunt adscripti *Franciscus Solanus*, *Jacobus de Marchia*, *Joannes Nepomucenus*, *Joannes à Cruce*, *Aloysius Gonzaga*, *Stanislaus Kostka*, *Margarita Cortonensis*, aliique plures inter Beatos fuerunt adsciti. *Clemens XII* inseruit Sanctorum numero *Vincentium à Paulo*, *Joannem Franciscum Regis*, *Julianam de Falconeriis*, et *Catharinam Eliscam Adurnam Januensem*. A *Benedicto XIV* *Petrus* agnomine *Regalatus*, *Joseph* à Leonissa *Aprutinus*, *Fidelis* à Sigmaringa, *Catharina de Ricciis*, *Camillus de Lellis* Sanctorum albo; Beatorumque numero *Joannes Polonus*, *Joseph Calasancius*, *Gabriel Feretti Anconitanus*, *Hieronymus Aemilianus*, *Ladislaus* è Polonia, *Alexander Sauli*, *Joseph* à Copertino, *Francisca de Chantal*, aliique adscripti fuerunt. In Beatorum numerum ob perantiquum cultum referendos sancivit anno 1759 *Clemens XIII* tres Augustinianae Familiae alumnos praeclarissimos, *Augustinum Novellum*, *Antonium Aquilanum*, et *Antonium de Amandula*. Annum Jubilaei 1725 *Benedictus XIII*, et an. 1750 *Benedictus XIV* aperuerunt. Anno 1759, approbante *Clemente XIII*, confirmata est institutio religiosorum virorum, qui uno emisso voto praestandi obedientiam Romanae Congregationi de *Propaganda Fide*, praedicando Infidelibus Evangelium sese addicunt. Equestres Ordines prostremo hoc saeculo XVIII instituti fuere titulo *S. Ruperti* an. 1701, ab *Ernesto de Thum*, Archiepiscopo Salisburgensi, approbante Imperatore Leopoldo. *Aquilae Nigrae* eodem an. 1701 à *Friderico I*, Rege Boroussiae: *Nobilis Passionis* an. 1704: *Aquilae albae* anno 1705, ab *Augusto II*, Poloniae Rege: *Amoris erga proximum* an. 1708, ab Imperatrice *Elisabetha Christina*: *Fidelitatis* an. 1732 à *Christiano VI*, rege Daniae.

APPENDIX

CETERARUM RERUM.

GALLIARUM Rex invictissimus *Lodovicus XIV*, cognomine *Magnus*, anno 1715, kal. Septembris, debitum naturae persolvit. Proavo successit *Ludovicus XV*, natus an. 1710, XV kal.

Martias ex Ludovico, Burgundiae duce, qui obiit an. 1712, et Maria Adelaide, filia Amedaei II, Sardiniae regis, Ducisque Sabaudiae, quae eodem anno decessit. Tutor regis in minori aetate fuit Philippus, Dux Aurelianensis: coronatus est autem Remis an. 1722, VIII kal. Novembris. Huic insanus, et audacissimus omnium mortalium nonis Januarii an. 1757, vulnus inflixit, non tamen lethale, Numine vitam regis protegente (1). In Hispania *Philippus V*, qui an. 1724 regnum Ludovico I, quem anno 1707 ei pepererat prima uxor Maria Aloysia Sabaudiae, dimiserat in Castrum S. Idelphonsi secedens, eodem Ludovico extincto postrema die Augusti, eodem an. 1724, rursus Monarchiam regendam assumpsit. Defuncta priore conjugē, anno 1714, XVI kal. Martii, alteram duxit principum regumque parentem, Elisabetham Farnesiam, Odoardi II Ducis Parmensis filiam unicam. Contractae fuerunt nuptiae praedictō anno 1614, IX kalendas Januarias. Obiit Philippus V die 9 Julii, an. 1746, eique successit *Ferdinandus VI* ortus ex priori conjugē an. 1713, die 23 Septembris, coronatus vero praecitato an. 1746, IV idus Augusti. Quo vita functo, anno 1759, die 10 Augusti, Hispanica Monarchia pertransiit ad *Carolū* utriusque Siciliae regem. In Lusitania sublato è vivis *Petro II* an. 1706, die 9 Decembris, successit *Joannes V*, regio diademate coronatus kalendis Januarii proximi anni 1707. Huic vita functo an. 1750 suffectus est *Joseph I Emmanuel*, qui anno 1729, die 19 Januarii conjugium iniit cum Maria Victoria, filia Philippi V, Regis Hispaniarum (2). Turcis post *Achmetem*

(1) Parricida Thomas Robertus Franciscus Damiens, exquisitissimis suppliciiis dilaniatus, ac discerptus fuit eodem an. 1757, die 23 Martii.

In Anglia an. 1702, invadente regnum *Gulielmo* Principe Arausicano, sed fatis erepto, regnavit *Anna* Stuart, filia Jacobi II, qui superiori an. 1701 obierat in Gallia mense Septembri, jure regni ad *Jacobum III*, ipsius filium devoluto. Ad regni tamen fastigium evector est *Georgius Ludovicus*, Elector Hannoverensis, extinctus an. 1727, mense Junio. Occupavit exinde regnum *Georgius Augustus II*.

In Polonia in regem electus an. 1704 *Stanislaus*, regno deturbatur, eique suffectus est *Fridericus Augustus*, Elector Saxoniae. Hoc defuncto anno 1733, rursus *Stanislaus*, gente *Lesczincki*, Socer Ludovici XV, regis Galliarum, proclamatus est: sed magnis exortis dissidiis inauguratur eodem anno Elector Saxoniae *Fridericus Augustus III*.

Boroussia, ineunte hoc saeculo, id est, an. 1701, à Leopoldo Imperatore in Regnum erecta est, et rex primus inauguratus *Fridericus I*, Elector Breunoburgensis, Romano Pontifice, et magno Ordinis Theutonicis Magistro repugnantibus.

(2) Fidelissimo Lusitaniae regi Josepho Emmanueli an. 1758, die 3 Septembris, mors laxata rota, et ignitis glandibus fuit intentata. Detecti punitique anno proximo sceleris auctores, Religiosis viris celeberrimae in Ec-

III, qui supremum thronum adscendit an. 1703, tenuitque principatum usque ad an. 1730 (1), imperavit *Mahumetes V*, quo extincto an. 1754, idibus Decembris, imperium indeptus est die proxima *Osmanus*, hujus nominis III, natus an. 1696. Osmanno extincto an. 1757 acclamatus *Mustafa III*, ejusdem Osmanni nepos.

Plurima hoc decurrente saeculo patrata sunt bella. Unus Eugenius, Princeps Sabaudiae, Caesarearum copiarum Imperator invictus, uberrimam historiae praebuit materiam. Inter alias pugnas, eo duce commissas, ea insignis est, qua an. 1704 Gallos, Bavarosque ingenti clade prostravit. Post biennium, anno scilicet 1106, Augustam Taurinorum, et subinde Insubriam ac Pedemontium pulsus hostium copiis liberavit. Ad Nuceriam in Agro Mantuano an. 1102 ad Lilloam munitissimam Belgii arcem an. 1108, ad Quercetum in Hannonia an. 1112, fudit Gallorum milites. Turcis vero an. 1116 exercitu illorum attrito eripuit Hungariae urbem, arcemque Temisuarium, trucidato paulo antea ad Acumincum (Petrovaradinum vulgo dicunt) eorumdem Turcarum incredibili numero. Belgradum quoque, alias Taurunum, insequenti anno 1111 expugnavit, palmisque onustus, ipse inexorabili fato cessit anno 1136, XI kalendas Majas.

Quid de Turcarum exercitibus? Frustra Achmetes, qui an. 1115 Corinthum, Naupaliam (2), Coronem, Methonemque cum reliquis Peloponnesi arcibus expugnaverat, anno proximo 1116 Corecyram cinxit obsidione, Christianis Principibus in Venetorum auxilium convolantibus: bellisque fractus in Serviae oppido, quod vocant Passarovitz, pactis conditionibus an. 1111, die 21 Junii, cum Imperatore Carolo VI, et Venetorum Republica inivit concordiam. Verum Christiano no-

clesia Familiae hac de causa è Lusitaniae regnis an. 1759 ejectis, iniquissimae conspirationis machinationem Ulyssiponenses judices adscripsere. Prae ceteris ejusdem conspirationis auctores declararunt *Gabrielem Malagridam*, *Joannem de Mathos*, et *Joannem Alexandrum*. Missiones vero, templa, suppellex, et corpus quoque *S. Francisci Xaverii* Apostoli Indiarum, FF. Praedicatoribus, ut fertur, concessa.

(1) Achmet III an. 1713, Osmannum *Aga*, et Mehemet *Visirium*, aliosque in ejus vitam conspirantes condigna poena mulctavit.

(2) Hac urbe expugnata ob praefecti militum Graecorum proditionem, permulti una cum Archiepiscopo *Angelo Maria*, Ordinis Prued. gladio perempti sunt. Abierunt plures in barbarorum captivitate, inter quos Veneti militiae duces, ac nonnulli Patritiorum cum viliori plebe primum permixti, tum arctissima turrium custodia detenti. Mancipia supra 200 vilissimo empta pretio à Visirio ad ludibrium eo spectante, quasi mactatae. *Mahumeti* hostiae, obruncata fuere capitibus.

mini infensissimi hostes, ab impio Apostata Comite de Bonnaval, quem appellabant Bassam Osmanum, edocti, atque excitati, rursus anno 1137, in Hungariam irruerunt, varioque Marte pugnatum est: donec an. 1739 victores recuperarunt Belgradum, totam Serviam et Valachiam. Exinde arma converterunt in Persas.

Non sinit praestituta brevitatis, ut singula alia bella narremus, cujus generis sunt diuturna inter Austriacos, et Hispanos Gallosque dissidia. Quorum Insubria anno 1132 et seqq. cum Galliae Cisalpinæ urbibus, arcibusque praemunitis theatrum fuit; anno 1134 quo Rex Carolus Borbonius Neapolim die Maji decima ingressus est, Campania, Apulia Peucetica, et Sicilia: 1144 oppidum Latii Velitrae, Pedemontium item, et Belgium. Eodem autem an. 1144 Galli expugnarunt munitissimas Belgii arcis, Manhemium, Corteriacum, Hypras, atque anno 1147 Trajectum ad Mosam (vulgo Mastricht), quod putabatur inexpugnabile. Genna, quam an. 1146 milites Austriaci occupaverunt, ejecti inde plebis tumultu Decembris mense, rursus sequenti anno cincta fuit, sed irrita conatu, eorundem militum obsidione. Adversus Genevensis Rempublicam an. 1130 rebellavit indomitus Corsicae populus: rursus an. 1134 excitavit rebellionem, eidem se ducem et regulum exhibuit Theodorus Antonius, Boruscus, ut fertur, genere, principio à seditiosis libenter exceptus, sed postea Liburnum versus coactus fugere monachali veste indutus. Ad eandem Corsicae Insulam iterum appulit scenicus rex Theodorus an. 1143, sed spretus rejectusque in Hollandiam, aut in Angliam (id enim incertum) se contulit.

Angli vero, qui anno 1746 in America Portum *Britonem* nuncupatum expugnaverant, pluries superiori anno 1756 fuerunt Galliarum armis devicti, suisque propugnaculis expulsi, arcemque praemunitam, portumque amplissimum Minoricae Insulae, cui nomen Mago, seu *Mahon*, III kalendas Julias cessere victoribus (1). Verum Angliam, id est, regnum suum Jacobus rex Stuardus frustra an. 1717 (2) tentavit in suam re-

(1) Classis praefectus *Byng* ob deditam arcem morte affectus die 14 Martii, an. 1757.

(2) Post obitum *Annae* Anglorum Reginae evectus fuit ad regnum *Georgius* dux Hannoverensis, excluso *Jacobo III* Catholico, et religiosissimo Principe. Nullum aliud *Georgio* jus ad regnum, nisi quia natus fuerat ex *Sophia* filia *Elisabeth* uxoris *Friderici V*, Electoris Palatini, postea regis Bohemiae. *Elisabeth* vero filia fuerat *Jacobi I* Anglorum regis. Contigit *Georgium* in regem electio an. 1714, die Augusti duodecima, contra quam edita

digere potestatem; atque exul è Galliis quoque discedens, diu Bononiam, postea Romam incoluit; ubi etiamnum magno apud Pontificem maximum honore habitus commoratur. Carolus item Odoardus Catholicus, Valliae Princeps, ipsius regis Jacobi III filius, cum Gallorum classe adiit Scotiam an. 1746, sed pugna infeliciter commissa V kalendas Majas, caute prudenterque salutem suam consulens, ingratum litus reliquit. Deum, ne diutius inter arma versemur, rex Prussiae Fridericus III, qui an. 1745 sublato è vivis Carolo VII, non procul à Friburgo cum Austriaco exercitu immani pugna certavit, sed anno ipso ad finem properante, cum Hungarorum regina, et nostra clementissima Domina Maria Theresia, iniit concordiam; rursus anno nuper elapso 1756, et sequenti 1757 ingenti exercitu comparato, bellum suscepit, nullatenus Regina invictissime trepidante (1).

Italiae Principum obitus varias attulit regiminum vicissitudines. In Etruria *Ferdinando* Magno, Principe vita functo, an. 1713, kal. Novembris, nullò ex optima conjuge *Violante Beatrice*, filia *Ferdinandi* Electoris Bavariae, suscepto filio, neque spes relicta est futuri Principis haereditarii. Nam et *Franciscus Maria* ejus patruus, qui an. 1709 deposita Vaticana Purpura uxorem duxerat *Eleonoram Gonzagam*, absque prole decesserat an. 1711, tertio nonas Februarias. Defuncto autem an. 1733, ultima die Octobris, Magno Duce *Cosmo III*, successit *Joannes Gasto*, qui ab uxore in Germania commorante divulsus obiit sterilis an. 1737, VII idus Julii. Quomodo deinde Etruriae *Francisco Stephano*, Imperatori Augusto, commissum sit regimen, dictum est supra. Quando etiam *Carolus Borbonius*, qui in Tusciam venerat an. 1732 (2), hinc

fuit sollemnis *Jacobi III* protestatio, die 29 ejusdem mensis, Regina *Anna* praedicto anno 1714, die 10 Augusti, defuncta, ipsius *Jacobi III* Stuardi soror fuerat.

(1) Pugnatum saevo Marte die 6 Maji ad Pragam, Bohemorum metropolim; et rursus die 18 et 26 Junii, attritis fugatisque hostibus. Varia deinde contigerunt certamina. Cum ingenti utrinque clade an. 1758, die 25 Augusti, *Boroussi*, *Russique* pugnarunt. Eodem anno prid. idus Octob. apud Saxones iidem *Boroussi*, ab *Austriacis* devicti et fugati fuerunt. Non semel commissum bellum, saevoque marte pugnatum est proximo anno 1759, *Austriacis*, *Russis*, *Foederatisque* Imperii Romani copiis ex una parte, ex alia *Boroussis*, *Hannoverensibus*, etc. decertantibus. *Leopoldus Comes à Daum*, *Austriaci* exercitus imperator, retulit gloriosas de hoste victorias. Inter *Anglos Gallosque* non semel eodem an. 1759 navali praelio pugnatum est. Anno proximo 1760 *Laudohnius* 23 die Junii retulit praeclaram de *Boroussis* victoriam.

(2) Regnante *Carolo Borbonio* detecta in Campania *Felice* non procul à *Vesevo*, seu *Vesuvio*, et ad regium rus *Porticus*, an. 1738 usque ad an-

Neapolim ad regnum capessendum adierit, constat ex dictis. Ducatus Parmae et Placentiae cum vita reliquit *Franciscus Farnesius* anno 1727, IV kal. Martias, *Antonius* ejus frater, ducta uxore Henricheta Estensi, absque prole decessit anno 1731, XIII kal. Februarias. Ita Farnesiorum extincta linea, Ducatus pervenit ad *Philippum*, alterum filium Elisabethae Farnesiae, et Philippi V, regum Hispaniarum. Idem Philippus Dux anno 1745 hanc adeptus est ditionem, ei confirmatam conventionibus inter supremos Principes, statutis Aquisgrani anno 1748 vulgatisque anno proximo. Mantua, hujusque Principatus an. 1714 Duci *Ferdinando Carolo Gonzagae* ablatus fuit; itemque *Franciscus Picus* expoliatus ducatus Mirandulae, quem pretio soluto obtinuit dux Mutinae *Rinaldus Estensis*. Hujus nepoti Herculi Rinaldo, filio Francisci III, cum nuptiis Mariae Theresiae, filiae Alderani Cibo, Ducis Massae et Carrariae, iste quoque ducatus accessit. Nata fuerat Maria Theresia anno 1725. Nupta est an. 1741. Immutatus est itaque omnis fere Principatus Italiae, Mantuanus, Mirandulanus, Vastalensis, Parmensis, Etruriae, Massae, regnorumque Neapolis, et Siciliae (1).

Perseverat apud Italos *Victorii Amadei* Ducis Regisque propago apud strenuissimum *Carolum Emmanuelem III*, hujusque natos. Victorius Amadeus an. 1713 inter summos Principes firmata pace declaratus Rex Siciliae, hoc Regnum in alterum Sardiniae an. 1720 commutavit, istud vero cum Ducatu Sabaudiae, ceterisque ditionem suae provinciae renuncia- vit an. 1730 regnanti *Carolo Emmanueli* nuper laudato; obiitque an. 1732, kal. Novembris. Sed Reges, Principes, bella, regnorumque mittamus vicissitudines.

Quaedam nunc occurrunt calamitates. Romam, agrosque finitimos ann. 1703 pervasit aquarum eluvies, inundante Tyberis: Galliae Togatae campestris usque ad maris Adriatici litora an. 1705, Pado erumpente: Florentiam ann. 1704, et rursus an. 1758, superante aggeres Arno: universalem fere Italiam an. 1755 fluminibus excrescentibus, Galliam quoque

num 1747 plura antiquae urbis *Herculanei* rudera et monumenta; cujus tamen vestigia ab an. 1685, et rursus ad an. 1711 apparuerant. Sunt, qui *Heracleam* quoque dictam volunt, vocabulo urbibus aliis communi, et eam esse, quam Ovidius in XV *Metamorph.* appellat *Herculeam Urbem*.

(1) Occubuit an. 1718, die 11 Decembris, in obsidione Friderici-Halae in Norvegia ignito globo percussus, dum ageret aetatis suae an. 37, strenuissimus vir, et vario bellorum eventus in *Historia* percelebris *Carolus XII* Rex Sveciae: quem an. 1682, die 27 Junii, Carolo XI pepererat conjux Ulrica Eleonora, filia Friderici Daniae regis.

Narbonensem, maxime Montem Pessulanum, furente Rhodano, Veronam an. 1757 tumescente Adice (1). Vesevus Campaniam an. 1727, iterumque an. 1737, magno terrore, erumpentibus flammis, affectit. Eandem, ceterasque Italiae Provincias perterrefecit pestilentia, quae ann. 1720 et 21 Massiliam, et Occitaniae fines, atque ann. 1743 Messanam, amplam Siciliae urbem, immani caede vexavit. Aeris quoque inclementiam, frigusque maximum experti sumus, anno praesertim 1709, quo Padus constrictus est gelu, vitesque et aliae fructiferae arbores perierunt. Boum epidemia an. 1712 longe lateque grassata est: saevit rursus an. 1747 in Vicetino, Veronensi, et Mantuano districtu, atque ann. 1748 in Roman-diola, et Aemilia. Terraemotus denique urbes plurimas concusserunt. Anno 1703 Romam, Nursiam vero in Umbria, Aquilam, et Civitatem Ducalem, aliaque Aprutii loca cum incolis obruerunt. Panormo, praecedentibus igneis trabibus, et quibusdam aliis phaenomenis aeris, intulerunt terrorem et damnum maximum. Rursus Nursiam ann. 1730 in lapidum verterunt acervum. Campaniam, Lucaniam, Magnam Graeciam, et Calabriam citeriorem excusserunt, Equotutico Apuliae oppido, quod *Foggium* vocant, penitus everso. Haud levi itidem motu terrae an. 1742 Liburnus concussus est. Anno demum 1755, kal. Novembris, corrui ingenti terraemotu, quem et incendium subsecutum est, pars magna regiae urbis Ulyssiponensis, metropolis Lusitaniae, ejusdemque mensis die 18 in ea Africae regione, quam *Barbariam* appellamus, multae urbes dirutae sunt; tellurisque hiatu absorpti cum camelis, jumentisque sex millia Arabum. Percrebuit ann. 1758 rebellantium adversus Lusitaniae, Hispaniarumque Reges in America Meridionali, maxime incolarum *Paraguajae*, vulgaris rumor, sparsique palam de hac rebellione, et constituta ibidem *Republica* libelli, non absque religiosae cujusdam Familiae, cujus famae nullatenus detrachere volumus, ignominia et dedecore.

Litterarum incremento ac splendori summi Principes hoc praesertim saeculo animum applicuerunt. Academias sacrae ac prophanae Historiae in urbe Roma Benedictus XIV instituit: praemia solventibus difficiliora problemata Galli, Angli, Russi, aliique etiam olim inculti, ut ad studia allicerent, deerevere. Novam docendi methodum scholis Rex Lusitanus praescripsit. In Viennensi Universitate Augustinensem unum,

(1) Ingens pluvia Neapolim, et patriae nostrae campestria anno 1757 pariter damno maximo affectit.

et Thomistam alterum Theologum Imperatrix et Regina Augustissima Theresia imbuendis sacra doctrina praefecit. Ex Augustinensibus praelectus *Joseph Azzoni Senensis*, uberrima ornatus eruditione.

Praeter viros, quorum capite IV meminimus, eruditionis cujuslibet ornarunt spartam Scriptores accuratissimi. Quorum ut recenseamus perpaucos, graecam, latinam, et italicam eloquentiam excoluerunt Florentiae *Antonius Maria Salvini*, Patavii *Dominicus Lazzarinus*, *Jacobus Facciolati*, *Joannes Gratianus*, *Jo. Antonius Vulpius*, Pisis praelaudati *Alexander Politi*, *Eduardus Corsinius*, *Leopoldus Guadagni*, praestantissimus quoque Jureconsultus. In Poesi summa cum laude exercuerunt ingenii acumen *Joseph Ursius*, *Scipio Maffejus*, *Jo. Petrus Zannotti*, *Petrus Metastasius*, *Antonius Van-nuchi*, ut mittam *Joannem Lamium*, *Antonium Philippum Adami*, et Etruriae nostrae, quae Musarum dici potest domicilium, alios quamplurimos. Fuerunt insuper, ac sunt modo apud Italos, qui ex tempore versus eloquentissimos dulcissimis rythmis cecinere; quibus praeteritis nuper annis praeminebat *Bernardinus Eques Perfetti*, Senensis, in Capitolio poetica laurea coronatus ann. 1725, quo ab aetate Francisci Petrarchae numquam viderat Romanus populus. De etrusca lingua, et hujus venustate editores amplissimi Vocabularii, cujus volumen ultimum prodiit Florentiae an. 1738, et alii complures optimae promerentur, eosque sectator *D. Salvator Corticellius* Cl. Regularis S. Pauli. De Mathesi pertractarunt editis in lucem voluminibus *Eustachius Manfredius*, *Thomas Perrelli*, *Joannes Poleni*, *Julius Accetta*, Augustinianus, *Franciscus Jacquier*, et *Thomas Le-Seur*, Ordinis Minimorum, *Joannes Baptista Caraccioli*, Theatinus, *Octavianus Cametti*, Ordinis Vallisumbrosae, *Paulus Frisius*, Clericus Regularis S. Pauli, *Rogierius Joseph Boschovich*, et *Leonardus Ximenes*, Societatis Jesu, etc. De Philosophia scripsere post *Cl. Newton* permulti, manibusque nostratium teruntur libri *Petri*, et *Nicolai de Martino*, *Joannis Mariae à Turre*, *Petri Van-Muschembroeck*, *Antonii Genuensis*, *Verney*, *Gravesand*, *Jo. Alberti de Soria*, *Fortunati à Brixia*, *Joannis Baptistae Beccaria*, aliorum. Qui pro Cartesii pugnarunt systemate, *Antonius Le Grand*, *Franciscus de Regis*, *Edmundus Purchotius* videntur jam exolescere. Philosophica Opera *Benedicti Stay*, conscripta latino carmine singulari excepta sunt plausu. Nec desunt Aristotelicae propugnatores sententiae, quos commemorare non vacat. De re Medica *Antonius Vallisnerius*, *Richardus Mead*, *Hermanus Boerhaave*, *Antonius Cocchi*, *Janus Plan-*

cus, *Dominicus Brogianus*, solide eleganterque disseruerunt. Jurisprudentiam illustrarunt *Zegerus-Bernardus Van-Espen*, *Joseph Averanius*, Benedicti viri eloquentissimi frater, *Janus Vincentius Gravina*, qui libro I *Originum Juris* celebriorum Auctorum censum agit. Adde compilatores Codicum *Amadei* et *Friderici*: auctorem Operis inscripti *de l'Esprit des Loix*, *Franciscum Verde*, ne contextentes longiorem catalogum etiam *Heineccium*, *Voet*, *Puffendorsum*, *Barbeyracium*, *Coccejum*, *Bohemerum*, ceterosque recensendo, plusquam oporteat prolixum conficiamus opusculum (1). In hujus autem exitu apprecamur vita functis in Ecclesiae communiōe aeternam requiem viventibus, diuturnam vitam nominisque incrementum, nobisque à doctioribus veniam, ab aequalibus benevolentiam, ab inferioribus, si qui sunt, qualem nos cunctis impendimus, dilectionem.

FINIS.

(1) Eamdem ob causam plures hujus saeculi egregios poetas praetermisimus. Decesserunt enim Londini anno 1701 *Joannes Dryden*: Parisiis anno 1702 *Jo. Commirius*, *Soc. Jesu*. Eadem in Urbe an. 1705 *Carolus Perrault*: illic item an. 1705 *Stephanus Ravillon*: Heresordiae in Anglia an. 1708 *Joannes Philipps*: eodem anno Parisiis *Petrus Cornelius*: ibidem an. 1710 *Alexander Lainez*: rursus an. 1711 *Eustachius le Noble*: pariter an. 1713 *Franciscus Seraphinus Des-Marais*: in Hibernia an. 1719 *Wilelmus Congreve*: S. Germani in Ledia an. 1720 *Antonius Hamilton*: Parisiis an. 1725 *Carolus de la Rue*, *Soc. Jesu*: an. 1731 *Antonius Odoardus de la Mathe*; et an. 1741 *Carolus Rollin*. Anno 1747 in eadem regia Parisiorum urbe *Franciscus Michael Descamps*. Mathematicos, *Heilbronnerum*, *Alembertum*, et *Eulerum*, Medicos praestantissimos *Haller*, *Van-Swieten*, rethoresque ac *Theologos Bonellum à Petra rubra*, aliosque nemo unus ignorat.

INDEX I CRONOLOGICUS,

IN QUO ROMANORUM PONTIFICUM ELECTIO ET OBITUS
NOTATUR.

	<i>Electus</i>	<i>Obiit</i>			
S. Petrus	an. 40.	an. 65.	pag. 63.	t. I.	
S. Linus	an. 65.	an. 76.	pag. 64.	t. I.	
S. Cletus	an. 76.	an. 89.	pag. ib.	t. I.	
S. Clemens. I.	an. 89.	an. 100.	pag. ib.	t. I.	
Anacletus.	an. 98.	an. 100.	pag. 83.	t. I.	
S. Evaristus	an. 100.	an. 109.	pag. ib.	t. I.	
S. Alexander I.	an. 109.	an. 117.	pag. ib.	t. I.	
S. Sixtus I.	an. 117.	an. 127.	pag. 84.	t. I.	
S. Telesphorus	an. 127.	an. 138.	pag. ib.	t. I.	
S. Hyginus	an. 138.	an. 142.	pag. ib.	t. I.	
S. Pius I.	an. 142.	an. 156.	pag. ib.	t. I.	
S. Anicetus	an. 156.	an. 168.	pag. ib.	t. I.	
Soter	an. 168.	an. 177.	pag. ib.	t. I.	
S. Eleutherus	an. 177.	an. 192.	pag. ib.	t. I.	
Victor I.	an. 192.	an. 201.	pag. ib.	t. I.	
Zephyrinus	an. 201.	an. 219.	pag. 99.	t. I.	
S. Callistus I.	an. 219.	an. 224.	pag. ib.	t. I.	
S. Urbanus I.	an. 224.	an. 231.	pag. ib.	t. I.	
S. Pontianus	an. 231.	an. 235.	pag. ib.	t. I.	
Antherus	an. 236.	an. 236.	pag. 100.	t. I.	
S. Fabianus	an. 236.	an. 250.	pag. ib.	t. I.	
S. Cornelius.	an. 250.	an. 252.	pag. ib.	t. I.	
Lucius I.	an. 252.	an. 253.	pag. ib.	t. I.	
Stephanus I.	an. 253.	an. 257.	pag. ib.	t. I.	
Sixtus II.	an. 257.	an. 258.	pag. ib.	t. I.	
Dionysius	an. 258.	an. 271.	pag. 101.	t. I.	
S. Felix I.	an. 271.	an. 276.	pag. ib.	t. I.	
S. Eutychianus	an. 276.	an. 283.	pag. ib.	t. I.	
Cajus	an. 283.	an. 296.	pag. ib.	t. I.	
Marcellinus	an. 296.	an. 304.	pag. 116.	t. I.	
Marcellus I.	an. 304.	an. 309.	pag. ib.	t. I.	
S. Eusebius	an. 309.	an. 311.	pag. ib.	t. I.	
S. Melchiades	an. 311.	an. 313.	pag. ib.	t. I.	

	<i>Electus</i>	<i>Obiit</i>		
S. Silvester I.	an. 314.	an. 335.	pag. 117.	t. I.
S. Marcus.	an. 336.	an. 336.	pag. ib.	t. I.
S. Julius I.	an. 336.	an. 352.	pag. ib.	t. I.
Liberius	an. 352.	an. 366.	pag. ib.	t. I.
S. Felix II.	an.	an. 369.	pag. ib.	t. I.
S. Damasus I.	an. 369.	an. 384.	pag. ib.	t. I.
S. Siricius	an. 384.	an. 398.	pag. ib.	t. I.
S. Anastasius I.	an. 398.	an. 402.	pag. ib.	t. I.
Innocentius I.	an. 402.	an. 417.	pag. 137.	t. I.
Zosimus	an. 417.	an. 418.	pag. ib.	t. I.
S. Bonifacius I.	an. 418.	an. 423.	pag. ib.	t. I.
S. Coelestinus I.	an. 423.	an. 432.	pag. ib.	t. I.
Sixtus III.	an. 432.	an. 440.	pag. ib.	t. I.
S. Leo I. Magnus	an. 440.	an. 461.	pag. 138.	t. I.
Hilarius	an. 461.	an. 467.	pag. ib.	t. I.
S. Simplicius	an. 467.	an. 483.	pag. ib.	t. I.
Felix III.	an. 483.	an. 492.	pag. ib.	t. I.
S. Gelasius I.	an. 492.	an. 496.	pag. ib.	t. I.
Anastasius II.	an. 496.	an. 498.	pag. ib.	t. I.
Symmachus	an. 498.	an. 514.	pag. ib.	t. I.
Hormisdas	an. 514.	an. 523.	pag. 157.	t. I.
S. Joannes I.	an. 523.	an. 526.	pag. ib.	t. I.
S. Felix IV.	an. 526.	an. 530.	pag. ib.	t. I.
Bonifacius II.	an. 530.	an. 532.	pag. 158.	t. I.
<i>Dioscorus Antipapa</i>			pag. ib.	t. I.
Joannes II.	an. 532.	an. 535.	pag. ib.	t. I.
S. Agapitus I.	an. 535.	an. 536.	pag. ib.	t. I.
Silverius	an. 536.	an. 540.	pag. 159.	t. I.
Vigilius	an. 540.	an. 555.	pag. ib.	t. I.
Pelagius	an. 555.	an. 560.	pag. ib.	t. I.
Joannes III.	an. 560.	an. 574.	pag. ib.	t. I.
Benedictus I.	an. 574.	an. 578.	pag. ib.	t. I.
Pelagius II.	an. 578.	an. 590.	pag. ib.	t. I.
Gregorius M.	an. 590.	an. 604.	pag. 160.	t. I.
Sabinianus	an. 604.	an. 607.	pag. 179.	t. I.
Bonifacius III.	an. 607.	an. 607.	pag. ib.	t. I.
Bonifacius IV.	an. 607.	an. 615.	pag. ib.	t. I.
S. Deusdedit	an. 615.	an. 618.	pag. ib.	t. I.
Bonifacius V.	an. 618.	an. 625.	pag. ib.	t. I.
Honorius I.	an. 625.	an. 639.	pag. 180.	t. I.
Severinus	an. 639.	an. 640.	pag. ib.	t. I.
Joannes IV.	an. 640.	an. 642.	pag. ib.	t. I.
Theodorus I.	an. 642.	an. 649.	pag. ib.	t. I.

	<i>Electus</i>	<i>Obiit</i>			
S. Martinus I.	an. 649.	an. 655.	pag. 180.	t. I.	
S. Eugenius I.	an. 655.	an. 657.	pag. ib.	t. I.	
S. Vitalinus	an. 657.	an. 672.	pag. ib.	t. I.	
Adeodatus	an. 672.	an. 676.	pag. 181.	t. I.	
Donus I.	an. 676.	an. 678.	pag. ib.	t. I.	
S. Agatho	an. 678.	an. 682.	pag. ib.	t. I.	
S. Leo II.	an. 682.	an. 684.	pag. ib.	t. I.	
S. Benedictus II.	an. 684.	an. 685.	pag. ib.	t. I.	
Joannes V.	an. 685.	an. 686.	pag. ib.	t. I.	
Conon.	an. 686.	an. 687.	pag. ib.	t. I.	
Sergius I.	an. 687.	an. 701.	pag. ib.	t. I.	
Joannes VI.	an. 701.	an. 705.	pag. 197.	t. I.	
Joannes VII.	an. 705.	an. 708.	pag. ib.	t. I.	
Sisinnius	an. 708.	an. 708.	pag. 198.	t. I.	
Constantinus	an. 708.	an. 715.	pag. ib.	t. I.	
S. Gregorius II.	an. 715.	an. 731.	pag. ib.	t. I.	
Gregorius III.	an. 731.	an. 741.	pag. ib.	t. I.	
Zacharias.	an. 741.	an. 752.	pag. ib.	t. I.	
Stephanus II.	an. 752.	an. 757.	pag. 199.	t. I.	
S. Paulus I.	an. 757.	an. 757.	pag. ib.	t. I.	
<i>Constantinus Antipapa.</i>			pag. ib.	t. I.	
Stephanus III.	an. 768.	an. 772.	pag. 200.	t. I.	
Hadrianus I.	an. 772.	an. 795.	pag. ib.	t. I.	
Leo III.	an. 795.	an. 816.	pag. ib.	t. I.	
Stephanus IV.	an. 816.	an. 817.	pag. 217.	t. I.	
S. Paschalis I.	an. 817.	an. 824.	pag. ib.	t. I.	
Eugenius II.	an. 824.	an. 827.	pag. ib.	t. I.	
Valentinus	an. 827.	an. 827.	pag. ib.	t. I.	
Gregorius IV.	an. 827.	an. 844.	pag. ib.	t. I.	
Sergius II.	an. 844.	an. 847.	pag. 218.	t. I.	
S. Leo IV.	an. 847.	an. 855.	pag. ib.	t. I.	
Benedictus III.	an. 855.	an. 858.	pag. ib.	t. I.	
<i>Anastasius Antipapa.</i>			pag. ib.	t. I.	
S. Nicolaus I.	an. 858.	an. 867.	pag. 219.	t. I.	
Hadrianus II.	an. 867.	an. 872.	pag. 220.	t. I.	
Joannes VIII.	an. 872.	an. 882.	pag. ib.	t. I.	
Marinus I.	an. 882.	an. 884.	pag. ib.	t. I.	
Hadrianus III.	an. 884.	an. 885.	pag. ib.	t. I.	
Stephanus V.	an. 885.	an. 891.	pag. ib.	t. I.	
Formosus.	an. 891.	an. 896.	pag. 221.	t. I.	
Bonifacius VI.	an. 896.	an. 896.	pag. ib.	t. I.	
Stephanus VI.	an. 896.	an. 897.	pag. 222.	t. I.	
Romanus	an. 897.	an. 898.	pag. ib.	t. I.	

	<i>Electus</i>	<i>Obiit</i>		
Theodorus II.	an. 898.	an. 898.	pag. 222.	t. I.
Joannes IX.	an. 898.	an. 900.	pag. ib.	t. I.
Benedictus IV.	an. 900.	an. 903.	pag. 238.	t. I.
Leo V.	an. 903.	an. 903.	pag. 239.	t. I.
Christophorus	an. 903.	an. 904.	pag. ib.	t. I.
Sergius III.	an. 904.	an. 911.	pag. ib.	t. I.
Anastasius III.	an. 911.	an. 913.	pag. ib.	t. I.
Landus.	an. 913.	an. 914.	pag. ib.	t. I.
Joannes X.	an. 914.	an. 928.	pag. ib.	t. I.
Leo VI.	an. 928.	an. 929.	pag. ib.	t. I.
Stephanus VII.	an. 929.	an. 931.	pag. ib.	t. I.
Joannes XI.	an. 931.	an. 936.	pag. 240.	t. I.
Leo VII.	an. 936.	an. 939.	pag. ib.	t. I.
Stephanus VIII.	an. 939.	an. 942.	pag. ib.	t. I.
Marinus II.	an. 942.	an. 946.	pag. ib.	t. I.
Agapetus II.	an. 946.	an. 957.	pag. ib.	t. I.
Joannes XII.	an. 957.	an. 964.	pag. ib.	t. I.
<i>Leo VIII, Antipapa.</i>			pag. ib.	t. I.
Benedictus V.	an. 964.	an. 965.	pag. 241.	t. I.
Joannes XIII.	an. 965.	an. 972.	pag. ib.	t. I.
Benedictus VI.	an. 972.	an.	pag. ib.	t. I.
<i>Bonifacius VII, Antipapa</i>			pag. ib.	t. I.
Donus II.	an. 974.	an. 975.	pag. ib.	t. I.
Benedictus VII.	an. 975.	an. 984.	pag. ib.	t. I.
Joannes XIV.	an. 984.	an. 985.	pag. 242.	t. I.
Joannes XV.	an. 985.	an. 996.	pag. ib.	t. I.
Gregorius V.	an. 996.	an. 999.	pag. ib.	t. I.
Silvester II.	an. 999.	an. 1003.	pag. 46.	t. 2.
Joannes XVII.	an. 1003.	an. 1003.	pag. 47.	t. 2.
Joannes XVIII.	an. 1003.	an. 1009.	pag. ib.	t. 2.
Sergius IV.	an. 1009.	an. 1009.	pag. ib.	t. 2.
Benedictus VIII.	an. 1009.	an. 1024.	pag. ib.	t. 2.
Joannes XIX.	an. 1024.	an. 1033.	pag. ib.	t. 2.
Benedictus IX.	an. 1033.	an. 1044.	pag. 48.	t. 2.
Gregorius VI.	an. 1044.	an. 1046.	pag. ib.	t. 2.
Clemens II.	an. 1046.	an. 1047.	pag. ib.	t. 2.
Damasus II.	an. 1047.	an. 1048.	pag. ib.	t. 2.
S. Leo IX.	an. 1048.	an. 1054.	pag. ib.	t. 2.
Victor II.	an. 1055.	an. 1057.	pag. ib.	t. 2.
Stephanus IX.	an. 1057.	an. 1058.	pag. ib.	t. 2.
<i>Benedictus X, Antipapa</i>			pag. ib.	t. 2.
Nicolaus II.	an. 1059.	an. 1061.	pag. ib.	t. 2.
Alexander II.	an. 1061.	an. 1073.	pag. 49.	t. 2.

	<i>Electus</i>	<i>Obit</i>			
<i>Honorius II, Antipapa</i>			pag.	49.	t. 2.
S. Gregorius VII.	an. 1073.	an. 1085.	pag.	ib.	t. 2.
<i>Clemens III, Antipapa</i>			pag.	50.	t. 2.
Victor III.	an. 1086.	an. 1087.	pag.	ib.	t. 2.
Urbanus II.	an. 1087.	an. 1099.	pag.	ib.	t. 2.
Paschalis II.	an. 1099.	an. 1118.	pag.	ib.	t. 2.
Gelasius II.	an. 1118.	an. 1119.	pag.	69.	t. 2.
Callistus II.	an. 1119.	an. 1124.	pag.	ib.	t. 2.
Honorius II.	an. 1124.	an. 1130.	pag.	ib.	t. 2.
Innocentius II.	an. 1130.	an. 1143.	pag.	70.	t. 2.
Caelestinus II.	an. 1143.	an. 1144.	pag.	ib.	t. 2.
Lucius II.	an. 1144.	an. 1145.	pag.	ib.	t. 2.
Eugenius III.	an. 1145.	an. 1153.	pag.	ib.	t. 2.
Anastasius IV.	an. 1153.	an. 1154.	pag.	71.	t. 2.
Hadrianus IV.	an. 1154.	an. 1159.	pag.	ib.	t. 2.
Alexander III.	an. 1159.	an. 1181.	pag.	ib.	t. 2.
Lucius III.	an. 1181.	an. 1185.	pag.	72.	t. 2.
Urbanus III.	an. 1185.	an. 1187.	pag.	ib.	t. 2.
Gregorius VIII.	an. 1187.	an. 1187.	pag.	ib.	t. 2.
Clemens III.	an. 1188.	an. 1191.	pag.	ib.	t. 2.
Caelestinus III.	an. 1191.	an. 1198.	pag.	ib.	t. 2.
Innocentius III.	an. 1199.	an. 1216.	pag.	73.	t. 2.
Honorius III.	an. 1216.	an. 1227.	pag.	93.	t. 2.
Gregorius IX.	an. 1227.	an. 1241.	pag.	ib.	t. 2.
Caelestinus IV.	an. 1241.	an. 1243.	pag.	94.	t. 2.
Innocentius IV.	an. 1243.	an. 1254.	pag.	ib.	t. 2.
Alexander IV.	an. 1254.	an. 1261.	pag.	ib.	t. 2.
Urbanus IV.	an. 1261.	an. 1264.	pag.	ib.	t. 2.
Clemens IV.	an. 1265.	an. 1268.	pag.	ib.	t. 2.
Gregorius X.	an. 1271.	an. 1276.	pag.	95.	t. 2.
Innocentius V.	an. 1276.	an. 1276.	pag.	ib.	t. 2.
Hadrianus V.	an. 1276.	an. 1276.	pag.	ib.	t. 2.
Joannes XXI.	an. 1276.	an. 1277.	pag.	ib.	t. 2.
Nicolaus III.	an. 1277.	an. 1281.	pag.	ib.	t. 2.
Martinus IV.	an. 1281.	an. 1285.	pag.	96.	t. 2.
Honorius IV.	an. 1285.	an. 1287.	pag.	ib.	t. 2.
Nicolaus IV.	an. 1287.	an. 1292.	pag.	ib.	t. 2.
Caelestinus V.	an. 1294.	an. 1294.	pag.	ib.	t. 2.
Bonifacius VIII.	an. 1294.	an. 1303.	pag.	97.	t. 2.
Benedictus XI.	an. 1303.	an. 1304.	pag.	118.	t. 2.
Clemens V.	an. 1305.	an. 1314.	pag.	ib.	t. 2.
Joannes XXII.	an. 1316.	an. 1334.	pag.	119.	t. 2.
Benedictus XII.	an. 1334.	an. 1342.	pag.	ib.	t. 2.

	<i>Flectus</i>	<i>Obiit</i>		
Clemens VI.	an. 1342.	an. 1352.	pag. 120.	t. 2.
Innocentius VI.	an. 1352.	an. 1362.	pag. ib.	t. 2.
Urbanus V.	an. 1362.	an. 1369.	pag. ib.	t. 2.
Gregorius XI.	an. 1370.	an. 1378.	pag. ib.	t. 2.
Urbanus VI.	an. 1378.	an. 1389.	pag. ib.	t. 2.
Bonifacius IX.	an. 1389.	an. 1403.	pag. 121.	t. 2.
Innocentius VII.	an. 1404.	an. 1406.	pag. 141.	t. 2.
Gregorius XII.	an. 1406.	an. 1407.	pag. 142.	t. 2.
Alexander V.	an. 1409.	an. 1410.	pag. ib.	t. 2.
Joannes XXIII.	an. 1410.	an. 1415.	pag. ib.	t. 2.
Martinus V.	an. 1417.	an. 1431.	pag. 143.	t. 2.
Eugenius IV.	an. 1431.	an. 1447.	pag. ib.	t. 2.
Nicolaus V.	an. 1447.	an. 1455.	pag. 144.	t. 2.
Calistus III.	an. 1455.	an. 1458.	pag. 145.	t. 2.
Pius II.	an. 1458.	an. 1464.	pag. ib.	t. 2.
Paulus II.	an. 1464.	an. 1471.	pag. ib.	t. 2.
Sixtus IV.	an. 1471.	an. 1484.	pag. ib.	t. 2.
Innocentius VIII.	an. 1484.	an. 1492.	pag. 146.	t. 2.
Alexander VI.	an. 1492.	an. 1503.	pag. ib.	t. 2.
Pius III.	an. 1503.	an. 1503.	pag. 166.	t. 2.
Julius II.	an. 1503.	an. 1513.	pag. ib.	t. 2.
Leo X.	an. 1513.	an. 1521.	pag. 167.	t. 2.
Hadrianus VI.	an. 1522.	an. 1523.	pag. 168.	t. 2.
Clemens VII.	an. 1523.	an. 1534.	pag. ib.	t. 2.
Paulus III.	an. 1534.	an. 1549.	pag. ib.	t. 2.
Julius III.	an. 1550.	an. 1555.	pag. 169.	t. 2.
Marcellus II.	an. 1555.	an. 1555.	pag. ib.	t. 2.
Paulus IV.	an. 1555.	an. 1559.	pag. ib.	t. 2.
Pius IV.	an. 1559.	an. 1565.	pag. 170.	t. 2.
Pius V.	an. 1566.	an. 1572.	pag. ib.	t. 2.
Gregorius XIII.	an. 1572.	an. 1585.	pag. ib.	t. 2.
Sixtus V.	an. 1585.	an. 1590.	pag. 171.	t. 2.
Urbanus VII.	an. 1590.	an. 1590.	pag. ib.	t. 2.
Gregorius XIV.	an. 1590.	an. 1591.	pag. 172.	t. 2.
Innocentius IX.	an. 1591.	an. 1591.	pag. ib.	t. 2.
Clemens VIII.	an. 1592.	an. 1605.	pag. ib.	t. 2.
Leo XI.	an. 1605.	an. 1605.	pag. 213.	t. 2.
Paulus V.	an. 1605.	an. 1621.	pag. ib.	t. 2.
Gregorius XV.	an. 1621.	an. 1623.	pag. 214.	t. 2.
Urbanus VIII.	an. 1629.	an. 1624.	pag. ib.	t. 2.
Innocentius X.	an. 1644.	an. 1655.	pag. 215.	t. 2.
Alexander VII.	an. 1655.	an. 1667.	pag. ib.	t. 2.
Clemens IX.	an. 1667.	an. 1669.	pag. 216.	t. 2.

INDEX II CRONOLOGICUS,

IN QUO ROMANORUM IMPERATORUM OBITUS
NOTATUR.

	<i>Obiit</i>		
	anno	pag.	tom. i.
Octavianus Aug.	14	70	
Tiberius	37	ib.	
C. Caligula	41	71	
Claudius	54	ib.	
Nero	68	ib.	
Galba	68	72	
Otho	68	ib.	
Vitellius	69	ib.	
Vespasianus	79	ib.	
Titus Vespasianus	81	73	
Domitianus	96	ib.	
Nerva Coccejus	98	ib.	
M. Ulpius Trajanus	117	ib.	
Aelius Adrianus	138	91	
Antoninus Pius	161	92	
M. Aurelius Antoninus Ve- rus	180	ib.	
L. Aurelius Commodus	192	93	
P. Helvius Pertinax	193	ib.	
Septimius Severus	211	ib.	
M. Aurelius Bassianus			
Antoninus Caracalla	217	107	
Opelius Severus Macrinus	221	ib.	
Aur. Severus Alexander	235	108	
Julius Maximinus	236	ib.	
M. Ant. Gordianus	237	ib.	
M. Ant. Gord. Junior	244	109	
Philippus	249	ib.	
Q. Trajanus Decius	251	ib.	
C. Vibius Trebonian. Gal. cum Volus.	254	110	
M. Aemilianus	257	ib.	
P. Licin. Valerianus	259	ib.	

Obiit

P. Licin. Gallienus	anno 268	pag. 110	tom. I.
M. Aurel. Claudius	270	111	
L. Domit. Aurelian.	275	ib.	
M. Claudius Tacitus	276	ib.	
M. Aunius Florian.	276	ib.	
Probus	282	ib.	
M. Aurel. Carinus	283	ib.	
M. Aurel. Numerianus	284	ib.	
Val. Diocletianus, et M. Aurelius Maximianus	305	127	
Maximianus Galerius, et Constantinus Chlorus	306	ib.	
Constantinus M.	337	128	
Fratres {	Constantinus	340	130
	Constans	350	ib.
	Constantius	361	ib.
Julianus Apostata	363	ib.	
Jovianus	364	ib.	
Valentinianus senior	375	ib.	
Gratianus	383	ib.	
Valentinianus junior	392	131	
Theodosius	395	ib.	

A Theodosii Imp. morte divisum est Imperium inter

IMPERATORES OCCIDENTIS, et IMPERATORES ORIENTIS.

	Obiit			Obiit
Honorius	an. 423 p.147 t. I.	Arcadius	an. 408 p.147 t. I.	
Valentinianus III	455 ib.	Theodosius junior	450 149	
Petronius Maximus	465 ib.	Fl. Val. Marcianus.	457 ib.	
Fl. Macilius Avitus	467 148	
Fl. Julius Majoranus	461 ib.	
Vibius Severus	465 ib.	
Fl. Anthemius	471 ib.	Leo I	474 ib.	
Fl. Anicius Olybrius	472 ib.	Leo II	474 ib.	
Glycerius	474 148	
Julius Nepos	475 ib.	
Augustulus	476 ib.	Zeno	491 149	
		Fl. Valer. Anastasius	518 ib.	

IMPERATORES OCCIDENTIS et IMPERATORES ORIENTIS.

		<i>Obit</i>		
				t. 1.
<i>Imperium Occidentis intermittitur ad VIII saeculum usque.</i>		Fl. Anic. Justinus	an. 527 p.170	
.		Fl. Justinianus	565 171	
.		Justinus junior	578 173	
.		Tib. Constantinus	582 ib.	
.		Mauritius	602 ib.	
.		Phocas	610 188	
.		Heraclius	641 ib.	
.		Constantinus III.	642 189	
.		Heraclionas	642 ib.	
.		Heracl. Constantinus II.	668 ib.	
.		Constantinus IV.	685 190	
.		Justinianus II.	695 191	
.		Leontius	698 ib.	
.		Absimar	705 ib.	
.		Justinianus II, iterum Imp.	711 206	
.		Phileppicus	713 207	
.		Arthemius, sive Anastasius II.	715 ib.	
.		Theodosius III.	717 ib.	
.		Leo III.	741 ib.	
.		Constantinus Copronymus	775 208	
.		Leo IV.	780 209	
<i>Imperium occidentale reviviscit in Carlo Magno.</i>		Constantinus VI.	797 ib.	
Carolus Magnus	an. 814 p.228 t. 1.	Irene, hujus mater,	802 ib.	
.		Nicephorus	811 252	
.		Michael Curopalat.	813 ib.	
.		Leo V.	820 ib.	
.		Michael II.	829 ib.	
.		Michael III.	867 ib.	
Ludovicus Pius	840 229	
Lotharius	855 230	
Ludovicus II	875 ib.	
Carolus II	877 231	
Carolus III	886 ib.	Basilius Macedo	886 ib.	
Wido	894 ib.	
Lambertus	896 ib.	
Arnulphus	899 ib.	
Ludovicus III	902 ib.	Leo VI.	911 ib.	

IMPERATORES OCCIDENTIS, et IMPERATORES ORIENTIS.

		<i>Obiit</i>			<i>Obiit</i>
.					Theodorus Las-
.					caris junior
.					Joannes filius
.					an.1261 p.111 t. 2.
.					<i>Trapezunte regnarunt Impp.</i> 8.
.					Comneni
.					1262 ib.
.					Balduinus I.
.					1205 ib.
Otho IV.	an.1214 p. 107 t. 2.				Henricus frater
.					1216 112
.					Petr. de Corti-
.					niaco
.					1217 ib.
.					Rupertus
.					1228 ib.
Fridericus II.	1245 108				Balduinus II.
Rodulph. Mag-					1261 ib.
nus	1291 110				Michael Palaeo-
Adulphus	1298 ib.				logus
					1280 ib.
Albertus Mono-					Andronicus II.
culus	1308 ib.				Palaeologus
Henricus VII.	1313 131				ib.
Fridericus III.	1330 ib.				Andronicus ju-
					nior
					ib.
Ludovicus Ba-					Andronicus III.
var.	1347 ib.				1341 133
Carolus IV.	1378 132				Joannes Canta-
Wincleslaus	1400 ib.				cucenus
Rupertus Bava-					1355 134
rus	1410 133				Joannes I. Pa-
Sigismundus	1437 155				laeologus
Albertus II Aus-					1391 ib.
triacus	1439 156				Manuel Palaeo-
Fridericus IV.	1493 ib.				logus
					1423 ib.
Maximilianus I.	1519 ib.				Joanes Palaeo-
Carolus V.	1556 198				logus II.
Ferdinandus I.	1564 199				1449 157
Maximilianus II	1576 ib.				Constanti-
Rodulphus II.	1612 ib.				nus Palaeolo-
Mathias	1619 238				gus
Ferdinandus II	1637 ib.				1453 ib.
Ferdinandus III	1657 239			
Leopoldus	1705 ib.			
Joseph	1711 269			
Carolus VI.	1740 270			
Carolus VII.	1745 ib.			
Franciscus Ste-				
phanus	271			

INDEX III

CONCILIORUM,

ALPHABETICO-CHRONOLOGICUS.

A

	an.	1172	pag.	75	tom. 2
A brincatense					
Africanum		401		140	I
Africanum		425		139	I
Agathense		506		164	I
Alexandrinum		230		102	I
Alexandrinum		315		118	I
Alexandrinum		349		119	I
Alexandrinum		399		120	I
Alexandrinum		633		132	I
Altinense		802		223	I
Anciranum		314		118	I
Anglicanum		679		182	I
Anicense		1130		74	2
Ansanum		1112		ib.	
Antiochenum		265		102	I
Antiochenum		270		ib.	
Antiochenum		417		139	I
Apostolorum I				65	I
Apostolorum II				ib.	
Apostolorum III		50		ib.	
Aquense		1585		175	2
Aquilejense		381		120	I
Aquilejense		553		163	I
Aquilejense		698		184	I
Aquilejense		1596		176	2
Aquisgranense		797		203	I
Aquisgranense		799		203	I
Aquisgranense		802		224	I
Aquisgranense		816		ib.	
Aquisgranense		828		ib.	
Arausicanum		441		140	I
Arausicanum		529		162	I
Arelatense		314		118	I

Arelatense	an. 427	pag. 139	tom. I
Arelatense	452	140	I
Arelatense	813	224	I
Arelatense	1210	99	2
Ariminense	359	119	I
Avenionense	1209	99	2
Avenionense	1270	ib.	
Avenionense	1594	175	2
Aurelianense	511	164	I
Aurelianense	533	ib.	
Aurelianense	645	182	I
Aurelianense	1017	53	2
Auscitanum	1308	123	2
Auximanum	1677	219	2

B

Bagense	394	118	
Barcinonense	540	164	I
Barcinonense	599	ib.	
Barcinonense	1387	123	2
Barense	1097	53	2
Bellovacense	1114	74	2
Beneventanum	1087	52	2
Beneventanum	1117	74	2
Bituricense	1438	149	2
Blachernense	754	202	I
Bostrenum	244	102	I
Bracarense	563	162	I
Bracarense	572	164	I
Brionense	1050	53	2
Burdigalense	385	120	I
Burdigalense	1079	53	2
Burdigalense	1624	219	2
Burgundiense	955	243	I
Byzacenum	507	162	I
Byzacenum	646	182	I

C

Cabilonense	579	162	I
Cabilonense	813	224	I
Caesaraugustanum	380	120	I
Caesaraugustanum	592	164	I
Caesareense	334	119	I

Caesenatense	an. 1693	pag. 220	tom. 2
Cantuariense	969	243	I
Capuanum	389	120	I
Capuanum	1118	74	2
Carisiacum	849	224	I
Carthaginense	215	101	I
Carthaginense	251	102	I
Carthaginense	252	ib.	
Carthaginense	254	ib.	
Carthaginense	255	101	I
Carthaginense	256	ib.	
Carthaginense	256	ib.	
Carthaginense	306	118	I
Carthaginense	348	ib.	
Carthaginense	390	118	I
Carthaginense	398	ib.	
Carthaginense	399	ib.	
Carthaginense	403	140	I
Carthaginense	404	139	I
Carthaginense	405	ib.	
Carthaginense	406	ib.	
Carthaginense	411	ib.	
Carthaginense	418	ib.	
Carthaginense	646	182	I
Calcedonense IV Oecum.	451	140	I
Cirtense	305	118	I
Claromontanum	1095	52	2
Cloveshoviense	742	203	I
Coloniense	1118	74	2
Coloniense	1536	175	2
Compendiense	756	203	I
Compendiense	1303	123	2
Constantiense	1122	74	2
Constantiense	1414	148	2
Constantinopol.	336	119	I
Constantinopol. II Oecum.	381	120	I
Constantinopol.	417	139	I
Constantinopol.	448	140	I
Constantinopol.	518	161	I
Constantinopol. V Oecum.	552	163	I
Constantinopol.	639	182	I
Constantinopol. VI Oecum.	680	182	I
Constantinopol.	754	202	I
Constantinopol.	806	223	I

Constantinopol.	an. 814	pag. 224	tom. I
Constantinopol.	842	ib.	
Constantinopol.	854	223	I
Constantinopol.	861	ib.	
Constantinopol. VIII Oecum.	869	ib.	
Constantinopol.	879	224	I
Constantinopol.	902	243	I
Constantinopol.	944	ib.	
Constantinopol.	1143	75	2
Constantinopol.	1185	99	2
Constantinopol.	1341	123	2
Constantinopol.	1638	218	2
Constantinopol.	1642	ib.	
Constantinopol.	1672	ib.	
Copenhagense	1425	150	2

D

Dertosanum	1429	149	2
Diospolitanum	415	139	I
Divionense	1199	75	2
Duisburgense	927	243	I

E

Eliberitanum	305	118	I
Ephesinum	255	102	I
Ephesinum III Oecum.	431	140	I
Ephordiense	1074	52	2

F

Florentinum	1105	74	2
Florentinum XVI Oecum.	1438	149	2
Francfordiense	794	202	I
Frisingense	1440	150	2

G

Gerundense	517	164	I
Gentiliacum	767	202	I

H

Haphniense	an. 1425	pag. 150	tom. 2
Hierosolymit.	633	182	I
Hierosolymit.	1111	74	2
Hierosolymit.	1142	75	2
Hipponense	393	118	I
Hispanicum	447	140	I

I

Ilerdense	524	164	I
-----------	-----	-----	---

L

Lambesitanum	240	102	I
Lateranense	769	202	I
Lateranense	1102	73	2
Lateranense	1104	ib.	
Lateranense	1110	ib.	
Lateranense	1112	ib.	
Lateranense	1116	ib.	
Lateranense IX Oecum.	1123	74	2
Lateranense X Oecum.	1139	75	2
Lateranense	1168	74	2
Lateranense XI Oecum.	1179	75	2
Lateranense XII Oecum.	1215	98	2
Lateranense XVI Oecum.	1512	174	2
Lateranense	1724	255	2
Lippiense	780	203	I
Londinense	1268	99	2
Londinense	1382	123	2
Londinense	1396	ib.	
Londinense	1420	150	2
Londinense	1486	ib.	
Lugdunense	1055	52	2
Lucense	1661	219	2
Lucense	1681	ib.	
Lugdunense XIII Oecum.	1245	98	2
Lugdunense XIV Oecum.	1274	99	2

Neapolitanum	an. 1680	pag. 219	tom. 2
Nicaenum I Oecum.	325	119	1
Nicaenum VII Oecum.	787	202	1
Numidicum	646	182	1
O			
Oxonianum	1408	150	2
P			
Palentinum	1388	123	2
Papiense	1160	74	2
Parisiense	551	162	1
Parisiense	615	183	1
Parisiense	767	202	1
Parisiense	824	224	1
Parisiense	1050	53	2
Parisiense	1105	75	2
Parisiense	1147	ib.	
Parisiense	1201	99	2
Parisiense	1209	ib.	
Parisiense	1223	ib.	
Parisiense	1264	ib.	
Parisiense	1612	218	2
Parisiense	1656	220	2
Perpinianense	1408	149	2
Petricoviense	1607	218	2
Pisanum	1134	74	2
Pisanum	1409	147	2
Pisanum	1708	258	2
Pisanum	1717	ib.	
Pisanum	1726	258	2
Placentinum	1095	53	2
Placentinum	1132	74	2
Pragense	1405	149	2
Q			
Quinisestum	692	183	1
R			
Ratisponense	792	202	1

Raudense	an.	1473	pag.	149	tom.	2
Ravennatense		904		243		I
Ravennatense		1307		122		2
Ravennatense		1310		ib.		
Ravennatense		1311		ib.		
Ravennatense		1314		ib.		
Ravennatense		1317		ib.		
Regiense		1285		100		2
Remense		813		224		I
Remense		935		243		I
Remense		935		ib.		
Remense		1049		51		2
Remense		1119		74		2
Remense		1131		ib.		
Remense		1408		149		2
Remense		1583		175		2
Romanum		198		85		I
Romanum		241		102		I
Romanum		313		118		I
Romanum		342		119		I
Romanum		370		ib.		
Romanum		378		ib.		
Romanum		417		139		I
Romanum		430		140		I
Romanum		433		ib.		
Romanum		501		161		I
Romanum		531		162		I
Romanum		532		ib.		
Romanum		595		ib.		
Romanum		610		183		I
Romanum		640		182		I
Romanum		646		ib.		
Romanum		649		ib.		
Romanum		726		202		I
Romanum		731		ib.		
Romanum		732		ib.		
Romanum		743		203		I
		<i>in not.</i>				
Romanum		745		ib.		
Romanum		800		ib.		
Romanum		853		223		I
Romanum		861		ib.		
Romanum		862		ib.		
Romanum		863		ib.		

	an.	864	pag. 223	tom. I
Romanum		868	ib.	
Romanum		881	ib.	
Romanum		897	222	I
Romanum		898	ib.	
Romanum		963	243	I
Romanum		964	ib.	
Romanum		993	244	I
Romanum		996	ib.	
Romanum		1047	51	2
Romanum		1049	ib.	
Romanum		1051	52	2
Romanum		1059	53	2
Romanum		1065	ib.	
Romanum		1074	52	2
Romanum		1075	ib.	
Romanum		1078	51	2
Romanum		1079	52	2
Romanum		1080	ib.	
Romanum		1081	ib.	
Romanum		1099	ib.	
Romanum		1302	122	2
Rotomagense		1050	52	2
Rotomagense		1330	123	2
Rotomagense		1445	149	2
Rotomagense		1581	175	2

S

Salisburgense		1420	150	2
Salmanticense		1381	123	2
Salmanticense		1410	150	2
Sardiniense		521	162	I
Senense		1423	148	2
Senonense		1140	75	2
Senonense		1429	149	2
Senonense		1485	ib.	
Stramiacense		836	223	I
Suessionense		941	243	I
Sutrinum		1046	51	2
Sutrinum		1059	ib.	

INDEX IV

HAERETICORUM,

ALPHABETICO-CRONOLOGICUS.

A

A beliani	XV	saec. v	pag. 142	tom. 1
Acephali	XVI	v	ib.	
Adamitae	II	VX	151	2
Agiomachi	I	III	203	1
Agnoetae	VII	VI	165	1
Albigenses	XVI	XIII	100	2
Almaricus	XVI	XIII	ib.	
Anabaptistae	XVIII	XVI	182	2
Andreas Bavarus	XVI	XVI	181	2
Andreas Carlostadius	XVII	XVI	178	2
Andreas Musculus	XIII	XVI	181	1
Angelici	XVIII	III	103	1
Antidicomarianitae	XVI	IV	123	1
Antioniola Bourignonia	XVII	XVII	228	2
Antonius Sanctarellus	VI	XVII	ib.	
Antonius Zinganella	IV	XVII	ib.	
Anthropomorphitae		IV	123	1
Apollinaris		IV	122	1
Apollonius Thyanaeus		I	67	1
Apostolici	XVII	III	104	1
Apostolici	XVII	XIX	78	2
Appellantes	XIII	XVIII	261	2
Archontici	IV	II	86	1
Arius	XVI	IV	121	1
Arnaldus Brixiensis		XII	77	2
Arnaldus de Villanova		XIX	126	2
Athei		XVII	228	2
B				
Basilides	XVI	I	67	1
Begardi	ib.	XIV	123	2

Begnini	ib.	ib.	
Benedictus Spinosa	XVII	pag. 227	tom. 2
Berengarius	XI	54	2
Bernardinus Ochinus	XVI	180	2
Bernardus Rothmannus	XVI	182	2
Beryllus	III	102	1
Blondellus Praesbyterianus	XVII	221	2
Bogomili	XI	53	2
Bogomilus	XII	76	2

C

Calixtini	XV	151	2
Capito	XVI	183	2
Carpocrates	II	86	1
Cerinthus	I	66	1
Christolytae	VII	185	1
Claudius Salmasius Divionensis	XVII	221	2
Clemens Marotus	XVI	186	2
Clericus	XVIII	259	2
Conradus Gesnerus	XVI	187	2
Conradus Worstius	XVII	223	2
Constantinus Chrysomalus	XII	76	2
Contraremonstratenses	XVIII	258	2
Cornelius	XVI	182	2
Cornelius Jansenius	XVII	225	2
Corrupticolae	VI	165	1
Collyridiani	IV	124	1

D

Daniel Sciamier	XVII	224	2
David Blondellus	XVII	121	2
Dinantius Belga	XIII	102	2
Donatistae	IV	120	1
Dulcinus Novariensis	XIV	125	2

E

Ebion	I	66	1
Echardus Guido	XIV	126	2
Edmundus Richerius	XVII	224	2
Eduardus VI	XVI	188	2
Eduardus Seimer	ib.	ib.	

Elipandus	saec. VIII	pag. 203	tom. I
Elisabetha, Annae Bolenae filia,	XVI	189	2
Emmanuel Tremellius	XVI	179	2
Eucratitae	II	87	I
Ethnophroni	VII	185	I
Eudon	XII	78	2
Eutyches	V	142	I
Exidus	VIII	203	I
Ezechiel Meden	XVII	228	2

F

Fanatici	XVII	226	2
Faustus Socinus	XVI	184	2
Felix	VIII	204	I
Flagellantes	XIV	125	2
Fossarii	XV	151	2
Franciscus Borri	XVII	228	2
Franciscus David	XVI	184	2
Franciscus de Fenelon	XVII	226	2
Franciscus Gomarus	XVII	221	2
Franciscus Malavallius	XVII	226	2
Fratricelli	XIII	101	2

G

Georgius Blandrata	XVI	184	2
Georgius Buchananus	XVI	187	2
Georgius Paresius	XVI	190	2
Gerardus Segarellus	XIII	102	2
Gilbertus Porretanus	XII	76	2
Gnosimachi	VII	185	I
Gomaristae	XVII	223	2
Gujonia	XVII	226	2
Gullielmus Amesius	XVII	221	2
Gullielmus de S. Amore	XIII	102	2
Gullielmus Farellus	XVI	183	2
Gullielmus Henricus Vorstius	XVII	223	2
P. Guillore Jesuita	XVII	226	2

H

Hadrianus Junius Belga	XVI	187	2
Helcesitae	II	86	1

		pag.	tom.
Helvidius	saec. IV	121	I
Henricus VIII	XVI	188	2
Henricus de Ceva	XIV	124	2
Henricus Tolosanus	XII	75	2
Heribertus	XI	53	2
Hieronymus de Praga	XV	150	2
Hieronymus Zanchius	XVI	179	2
Hugo Grotius	XVII	221	2
Huguenoti	XVI	188	2
Huldericus Zuinglius	XVI	178	2

I

Jacobus Andreas	XVI	181	2
Jacobus Arminius	XVI	186	2
Jacobus Nailor	XVII	227	2
Iconoclastae	XIII	203	I
Illuminati	XVII	224	2
Incestuosi	XI	53	2
Incorrupticolae	VI	165	I
Joachimus Abbas	XII	76	2
Joachimus Camerarius	XVI	187	2
Joannes Oecolampadius	XVI	179	2
Joannes Agricola	XVI	180	2
Joannes Balaeus	XVI	187	2
Joannes Brentius	XVI	181	2
Joannes Calvinus	XVI	182	2
Joannes Clericus	XVII	222	2
Joannes Dallaeus	XVII	223	2
Joannes Gerardus Vossius	ib.	ib.	
Joannes Guignard	XVII	229	2
Joannes Hemula	V	142	I
Joannes Hopper	XVI	190	2
Joannes Hus	XV	150	2
Joannes de Jandun	XIV	125	2
Joannes Knox	XVII	221	2
Joannes Leidensis	XVI	182	2
Joannes Mercerus	XVI	187	2
Joannes de Mercuria	XIV	126	2
Joannes Paulus Alciatus	XVI	187	2
Joannes Piscator	XVII	223	2
Joannes Philoponus	VI	165	I
Joannes Viclefus	XIV	126	2
Joannes Vilelmus	XVI	182	2

Joannes Volchelius	saec. XVII	pag. 223	tom. 2
Joannes Zischa	XV	151	2
Joseph Beccarellus	XVIII	258	2
Jovinianus	IV	121	1
Isaac Peyrerius	XVII	223	2

L

Laelius Socinus	XVI	184	2
P. Le Combe Barnabita	XVII	226	2
Liberi Muratori	XVIII	262	2
Lisolus	XI	53	2
Lock	XVIII	259	2
Lolhardi	XIV	125	2
Luciferiani	IV	121	1
Lucilius Vanini	XVII	227	2

M

Macedonius	IV	121	1
Malabarici ritus	XVIII	259	2
Manichaei	III	103	1
Marcion	II	87	1
Marcus Antonius de Dominis	XVII	225	2
Marcus Stuber	XVI	182	2
Maria, Soror III Ord. S. Francisci,	XVII	228	2
Martinus Bucerus	XVI	179	2
Martinus Chemnitius	XVI	187	2
Martinus Lutherus	XVI	176	2
Marsilius de Padua	XIV	125	2
Mathias Flaccus Illyricus	XVI	177	2
Mathias Kunzen	XVII	227	2
Meletiani	IV	120	1
Menander	I	66	1
Mennonitae	XVI	182	2
Messaliani	IV	124	1
Metaphoristae	XVII	224	2
Michael Agricola	XVI	180	2
Michael de Caesena	XIV	124	2
Michael Cerularius	XI	55	2
Michael Molinos	XVII	226	2
Michael Servetus	XVI	184	2
Milicius Miliecxii	XIV	126	2

Milo Coverdal	saec. XVI	pag. 190	tom. 2
Molliores	XVI	177	2
Monothelitae	VII	184	1
Montanus	II	87	1

N

Nestoriani	V	141	1
Nicolaitae	I	67	1
Nicolaitae	XI	53	2
Nicolaus Storchius	XVI	182	2
Noetus	III	102	1
Novatus	III	103	1

O

Ophitae	II	86	1
Orphani	XV	151	2
Osiander	XVI	180	2

P

Palamitae	XIV	126	2
Parermentitae	VII	185	1
Paulus Fagius	XVI	179	2
Paulus Samosatensis	III	103	1
Pelagini	XVII	224	2
Pelagius	V	141	1
Petrus Abaelardus	XII	76	2
Petrus Bayle	XVIII	259	2
Petrus de Bruis	XII	75	2
Petrus Fullo	V	142	1
F. Petrus Joannes Olivi	XIV	124	2
Petrus Martyr Vermilius	XVI	179	2
Petrus Moggus	V	142	1
Petrus Molinaeus	XVII	222	2
Petrus Waldus	XII	76	2
Philippus à Limborch	XVII	222	2
Philippus Melancthon	XVI	177	2
Photinus	IV	121	1
Pichardus	XV	151	2
Praesbyteriani, seu Puritani	XVII	221	2
Priscillianus	IV	121	1
Protestantes	XVIII	258	2

Q

Quiescentes	saec. XIV	pag. 126	tom. 2
Quietistae	XVII	226	2
Quirinus Kuhlmannus	XVII	228	2

R

Raymund. Lullus	XIV	126	2
Remonstrantes	XVIII	158	2
Roscellinus	XI	54	2

S

Sabellius	III	102	I
Sacramentarii	XVI	188	2
Salmasius	XVII	221	2
Samuel Maresius	XVII	223	2
Sebastianus Castalio	XVI	184	2
Sebastianus Munsterus	XVI	187	2
Semipelagiani	V	141	I
Sibrandus Lubbertus	XVII	223	2
Simon	I	66	I
Simon Episcopus	XVII	222	2
Simon Morinus	XVII	228	2
Sinenses Ritus	XVIII	259	2
Socinianismus	XVI	185	2
Stephanus Courcellejus	XVII	222	2
Substantialistae	XVI	178	2

T

Tanchelinus	XII	75	2
Thaboritae	XV	151	2
Theodorus Beza	XVI	186	2
Theomachi	VIII	203	I
Theopaschitae	VI	165	I
Thomas Cramnerus	XVI	190	2
Thomas Muntzerus	XVI	182	2
Tremblantes, seu Quakeri	XVII	226	2
Tritheitae	VI	165	I
Turlupini	XIV	126	2

V

Valentinus	VII	saec. II	pag. 87	tom. I
Valentinus Gentilis	IX	XVI	187	2
Valesii	IX	III	103	I
Ubiquistae		XVI	181	2
Wecilo		XI	54	2
Venerius		XVII	228	2
Vigilantius		V	142	I
Wilhelmus Augustoritii	XIII	XIII	101	2
Wilhelmus Ochamus	XIV	XIV	124	2
F. Vincentius Augustinian.	XVII	XVII	228	2
Unitarii		XVI	184	2
Wolfgangus Musculus		IX	181	2

Z

Zuinglius	XVII	XVI	176	2
-----------	------	-----	-----	---

INDEX V

SANCTORUM ET MARTYRUM ILLUSTRIORUM.

ALPHABETICO-CHRONOLOGICUS.

A			
	saec. XI	pag.	tom. 2
Abbon		62	
Achilleus	I	73	I
Adalbertus	X	251	I
Adauctus	IV	128	I
Adelaides	X	251	I
Agatha	III	109	I
Agathonica	II	92	I
Agilbertus	VII	191	I
Agnes	XIV	133	2
Albertus	XII	85	2
Albertus	XIII	107	2
Alexander	II	91	I
Alexander	V	150	I
Alexander Oliva	XV	158	2
Alipius	V	149	I
Aloysius Gonzaga	XVI	199	2
Alphonsus de Oræzo	XVI	200	2
Alvelmus	VIII	207	I
Amandus	VII	191	I
Amantius	II	92	I
Ambrosius	IV	132	I
Ambrosius	XV	158	2
Anastasia	I	72	I
Anastasius	VII	188	I
Andochius	II	92	I
Andreas Apost.	I	73	I
Andreas	VIII	208	I
Andr. Chiensis	XV	158	2
Andreas Corsinius	XIV	133	2
Angela	XIV	ib.	
Angelus	XIII	108	2
Angelus Paoli	XVIII	271	2
Anselmus	XI	57	2
Anselmus	XI	62	2

	saec.	pag.	tom.
Anthelmus	xii	85	2
Antipas	i	73	i
Antoninus	v	150	i
Antoninus	xv	157	2
Antonius	iv	132	i
Antonius	ix	232	i
Antonius de Amandula	xv	158	2
Antonius Aquitanus	xv	ib.	
Antonius de Padua	xiii	109	2
Antonius de Ripolis	xv	158	2
Apollonia	iii	109	i
Arsenius	v	150	i
Asclepiades	iii	109	i
Asterius	iii	108	i
Athanasia	ix	230	i
Athanasius	iv	133	i
Augustinus	v	143	i
Aurea	iii	108	i
Aurelianus	vi	172	i
Aurelius	ix	230	i

B

Babyla	iii	109	i
Barbara	iii	108	i
Barba	ii	91	i
Barnabas	i	69	i
Barsimaeus	ii	91	i
Bartholomaeus Apost.	i	73	i
Basilissa	i	72	i
Basilius	iv	127	i
Bathildes	vii	190	i
Benedictus	vi	172	i
Benedictus	ix	232	i
Benignus	ii	93	i
Beno	xii	85	2
Bernardinus Senensis	xv	157	2
Bernardus	ix	230	i
Bernardus	xii	85	2
Bernardus Florentinus	xii	ib.	
Bernardus Tironensis	xii	ib.	
Bernon	x	251	i
Bertharius	ix	230	f
Bertradus	xii	85	2

Birgitta	saec. XIV	pag. 133	tom. 2
Blanda	III	108	I
Bonaventura Balneoregiensis <i>Fr.</i>	XIII	109	2
Bonifacius	IV	129	I
Bonitus	VIII	207	I
Brittus	XVII	240	2
Bruno	XI	62	2

C

Caecilia	III	108	I
Caesarius	II	91	I
Caesarius	V	149	I
Cajetanus Thienaeus	XVI	199	2
Calepodius	III	108	I
Camillus de Lelis	XVII	239	2
Canutus	XI	62	2
Carolus	XV	157	2
Carolus Borromaeus	XVI	199	2
Carolus Spinola	XVII	240	2
Casimirus	XV	158	2
Catharina	III	108	I
Catharina	XIV	133	2
Catharina Bononiensis	XV	159	2
Catharina Lucensis	XVIII	272	2
Catharina Senensis	XIV	133	2
Cechardus	VI	173	I
Celsus	I	72	I
Chariton	III	111	I
Clara	XIII	109	2
Claudius Bernardus	XVII	240	2
Clemens Papa	I	73	I
Clotildes	VI	172	I
Coletta	XV	158	2
Colmanus	XI	62	2
Columbanus	VI	172	I
Comerius	VIII	210	I
Conradus	X	248	I
Conradus	XIV	133	2
Cuthbertus Mayno	XVI	200	2
Cyprianus	III	105	I
Cyriacus	VI	172	I
Cyrillus	IV	125	I
Cyrillus	V	144	I

		D	
Dagobertus	saec. vii	pag. 191	tom. I
Daniel Stylita	v	150	I
Deicola	vii	189	I
Desiderius	vii	188	I
Didacus	xvi	200	2
Dionisius Areopag.	i	73	I
Dominicus Loricatus	xi	62	2
Dominicus	xiii	108	2
Dominicus Codeleoncinus	xviii	272	2
Donatianus	iv	128	I
Dormientes Septem	iii	110	I
Dunstanus	x	251	I
		E	
Edita	x	251	I
Edmundus Campianus	xvi	200	2
Eduardus	x	251	I
Eduardus	xi	62	2
Eligius	vii	190	I
Elisabeth	xii	83	2
Elisabeth	xiii	109	2
Elphegus	xi	62	2
Emmeramus	vii	190	I
Engelbertus	xiii	109	2
Ephrem Syrus	iv	125	I
Epiphanius	iv	ib.	
Epiphanius	v	149	I
Ermericus	xi	62	2
Ethelwoldus	x	251	I
Evaristus	ii	91	I
Eucherius	v	149	I
Eugenia	iii	110	I
Eugenius	vii	190	I
Eugenius	xv	158	2
Eulogius	ix	230	I
Evodius	i	72	I
Eusebius	iii	110	I
Eustasius	vii	189	I
Eustochium	v	150	I
Euthimius	ix	229	I

Exuperius	saec. V	pag. 150	tom. I
F			
Famianus	XII	85	2
Faustinus	II	92	I
Felicitas	III	107	I
Felicula	I	73	I
Felix	III	108	I
Felix	III	111	I
Felix	IV	128	I
Felix	IX	230	I
Felix à Cantalicio	XVI	206	2
Felix de Valois	XIII	107	2
Ferrutius	II	92	I
Fidelis de Sigmaringa	XVII	239	2
Flavia Domitilla	I	73	I
Flavia	VI	171	I
Flavianus	V	150	I
Flora	IX	230	I
Florentius	III	111	I
Francisca Romana	XV	158	2
Franciscus	XIII	108	2
Franciscus Borgia	XVI	199	2
Franciscus de Regis	XVII	239	2
Franciscus Solanus	XVII	ib.	2
Franciscus Maria Quernus	XVIII	271	2
Franciscus de Federicis	XVIII	272	2
Franciscus Salesius	XVII	230	2
Franciscus Serranus	XVIII	272	2
Fridericus	IX	229	I
Fulbertus	XI	62	2
Fulgentius	VI	167	I
G			
Galdinus	XII	85	2
Gaudentius	V	150	I
Genovefa	V	ib.	I
Gerardus	XII	85	2
Germanus	V	150	I
Germanus	VIII	208	I
Gervasius	I	72	I
Getulius	II	92	I

Gilbertus	saec. XII	pag. 85	tom. 2
Glyceria	II	93	I
Godricus	XII	85	2
Gothardus	XI	62	2
Gothofridus	XII	85	2
Gregor. Neocaesar.	III	105	I
Gregorius Nissenus	IV	125	I
Gregorius Nazianzenus	IV	ib.	
Gregorius Turonensis	VI	168	I
Gregorius	VIII	210	I
Guiborata	X	251	I
Gullielmus	XI	62	2
Gullielmus	XII	85	2

H

Haroldus	X	250	
Hedwiges	XIII	109	2
Henricus	XII	86	2
Henricus Michael	XVII	240	2
Hera	III	107	I
Heraclides	III	ib.	
Herculanus	VI	171	I
Heribertus	XI	62	2
Herodion	I	72	I
Hesychius	III	108	I
Hieronymus	V	142	I
Hilarius	IV	125	I
Hilarius	V	150	I
Hilarius à Monte Orthona	XVIII	271	2
Hildegardes	XII	82	2
Hippolytus	III	104	I
Homobonus	XII	86	2
Honoratus	V	150	I
Hugo	XII	85	2
Hyacinthus	II	91	I
Hyacinthus	XIII	109	2

I

Jacobus	I	69	I
Jacobus	V	150	I
Jacobus Picenus	XV	158	2
Jacobus Labourna	XVI	201	2

	saec.	pag.	tom.
Januarius	IV	129	I
Ida	XII	86	2
Idelphonsus	VII	187	I
Ignatius	II	88	I
Ignatius	IX	233	I
Ignatius Loyola	XVI	199	2
Joanna Francisca Fremiot	XVII	240	2
Joannes Evang.	I	73	I
Joannes Chrysostomus	IV	126	I
Joannes Silentiarius	V	150	I
Joannes Climacus	VI	170	I
Joannes	VII	191	I
Joannes Damascenus	VIII	205	I
Joannes	IX	230	I
Joannes Gualbertus	XI	62	2
Joannes de Matha	XIII	107	2
Joannes à Capistrano	XV	157	2
Joannes Sahagunensis	XV	158	2
Joannes de Deo	XVI	199	2
Joannes à Cruce	XVI	200	2
Joannes Avila	XVI	ib.	
Joannes Hail	XVI	ib.	
Joannes Forestus	XVI	ib.	
Joannes Cardinalis Roffensis	XVI	ib.	
Joannes Franciscus Tenderini	XVIII	272	2
Joannicius	IX	230	I
Joseph à Leonissa	XVII	239	2
Joseph Calasanctius	XVII	240	2
Jovita	II	92	I
Irenaeus	II	89	I
Isaac	IX	230	I
Isaacus	VI	171	I
Ischirion	III	109	I
Isidorus Pelusiota	V	144	I
Isidorus Hispalensis	VII	186	I
Judas	I	69	I
Julianus	II	91	I
Julianus	VII	191	I
Julius	III	108	I
Ivo Bellocensis	XI	55	2
Ivo	XIV	133	2
Justinus	II	91	I

L

Ladislaus	saec. XI	pag. 63	tom. 2
Lambertus	VII	191	I
Laurentius	III	109	I
Laurentius Justinianus	XV	157	2
Leo	XI	62	2
Leonides	III	107	I
Leopoldus	XII	86	2
Libentius	XI	62	2
Lidvina	XV	158	2
Lucas	I	68	I
Ludmilla	X	251	I
Ludovicus Rex	XIII	111	2
Ludovicus Tolosanus	XIII	ib.	
Ludovicus Cardin.	XV	158	2
Ludovicus Florez	XVII	240	2
Ludgerus	IX	229	I
Lupus	V	150	I

M

Macarius	IV	124	I
Macarius	XI	62	2
Majolus	X	251	I
Mamantes	III	111	I
Mamertus	V	150	I
Marcella	III	107	I
Marcellinus	XIII	109	2
Marcianus	VIII	208	I
Marcus Evang.	I	72	I
Margarita	XI	63	2
Margarita	XIII	111	2
Maria	IX	230	I
Maria Scotor. Reg.	XVI	201	2
Maria Magdalena de Pazzis	XVII	239	2
Maria Agreda	XVII	240	2
Maria de Cyz	XVII	ib.	
Maria Clementina	XVIII	272	2
Marius	II	92	I
Maro	V	150	I
Martina	III	109	I
Martinianus	I	72	I

Martinianus	saec. V	pag. 150	tom. I
Martinus	IV	131	I
Marutha	V	150	I
Massa Candida, seu 300 Martyres	III	110	I
Mathildes	X	251	I
Mathaeus	I	68	I
Maurilius	XI	62	2
Maxima	V	150	I
Maximus	VII	186	I
Medardus	VI	172	I
Melania	V	150	I
Meneleus	VIII	208	I
N			
Nazarius	I	72	I
Nereus	I	73	I
Nicephorus	IX	229	I
Nicetas	IX	ib.	I
Nicolaus Tolentinas	XIV	133	2
Nicolaus Albergati	XV	158	2
Nicolaus Roppo	XVIII	272	2
Nicomedes	I	72	I
Nilus Junior	XI	62	2
Norbertus Praemonstratensis	XII	80	2
O			
Odilon	XI	62	2
Odo	X	251	I
Olavus	XI	62	2
Olympias	I	72	I
Oswaldus	X	251	I
Otho	XII	85	2
P			
Pachomius	IV	124	I
Patianus	IV	125	I
Palmatius	III	108	I
Pantaleo	IV	128	I
Papulus	II	92	I
Parpus	II	ib.	I
Pastor	II	ib.	I

	saec. v	pag.	tom. I
Patritius	v	149	I
Paulinus	VII	190	I
Paulinus	VIII	205	I
Paulinus	IX	229	I
Paulus	I	68	I
Paulus Eremita	III	109	I
Paulus Martyr	III	ib.	
Perpetua	III	107	I
Petronius	V	150	I
Petrus	I	68	I
Petrus	III	109	I
Petrus Chrysologus	V	144	I
Petrus Damiani	XI	55	2
Petrus	XI	62	2
Petrus Ep. Palaeocastri	XII	85	2
Petrus Tarantasiae	XII	ib.	
Petrus Nolascus	XIII	109	2
Petrus Caelestinus	XIII	111	2
Petrus Paschalis	XIII	ib.	
Petrus Thomas	XIV	133	2
Petrus Senensis	XIV	ib.	
Petrus de Alcantara	XVI	200	2
Petrus Davila	XVII	240	2
Petrus Guillerius	XVII	ib.	
Petrus Martyr	XVIII	272	2
Petrus Zuniga	XVII	240	2
Philastrius	IV	126	I
Philippus Benitius	XIII	110	2
Philippus Nerius	XVI	199	2
Philomenus	III	111	I
Pionius	II	92	I
Placidus	VI	171	I
Platonius	IX	229	I
Plutarchus	III	107	I
Polycarpus	II	88	I
Pontianus	II	92	I
Potitus	II	ib.	
Praetextatus	VI	173	I
Praxedes	II	92	I
Processus	I	72	I
Prosper	V	145	I
Protasius	I	72	I
Proterius	V	150	I
Prudentius	IX	226	I

Publius	saec. II	pag. 92	tom. I
Pudentiana	II	ib.	
Pulcheria	V	150	I

Q

Quiriacus	III	108	I
-----------	-----	-----	---

R

Radegundes	VI	173	I
Rambertus	IX	232	I
Raymundus	XIII	109	2
Remigius	VI	172	I
Remigius	IX	226	I
Richardus	XII	86	2
Rigobertus	VIII	208	I
Rita	XV	158	2
Robertus	XI	62	2
Rogatianus	IV	128	I
Romualdus	XI	62	2
Romulus	II	91	I
Rosa à S. Maria	XVII	239	2
Rosa Maria Serio	XVIII	172	2
Rosalia	XVI	200	2
Rupertus	VIII	208	I
Rynaldus	XVI	200	2

S

Sabba	V	150	I
Sabina	II	92	I
Sarbelius	II	91	I
Saturianus	V	150	I
Scholastica	VI	172	I
Sebastianus	IV	128	I
Seraphia	II	92	I
Sergius	VIII	210	I
Severianus	VI	172	I
Severinus	V	150	I
Silvester	XIII	109	2
Simeon	II	91	2
Simeon Stylita	V	150	I
Simeon Stylita junior	VI	169	I

	saec.		pag.	tom.
Simeon Stock	XIII		109	2
Sophronius	VII		186	1
Stanislaus	XI		62	2
Stanislaus Kostka	XVI		199	2
Stephanus	XI		62	2
Stuitbertus	VIII		210	1
Syagrius	VI		173	1
Symphorianus	II		92	1
Symphorosa	II		ib.	

T

Tarasius	IX		229	1
Tetricus	VIII		207	1
Theodora	IX		230	1
Theodoricus	XI		62	2
Theodorus	III		105	1
Theodorus	VI		173	1
Theodorus	VII		191	1
Theodorus Studita	IX		229	1
Theophanes	VIII		209	1
Theresia	XVI		199	2
Thomas Martyr	XII		81	2
Thomas Aquinas	XIII		104	2
Thomas à Villanova	XVI		199	2
Thomas Anton. Arbuatti	XVIII		271	2
Thomas Corensis	XVIII		ib.	
Thomas Jesu	XVI		199	2
Thomas Morus	XVI		200	2
Turibius	V		149	1
V				
Valerianus	III		108	1
Walfridus	VIII		207	1
Veronica	XV		158	2
Victorinus	III		106	1
Victor	V		146	1
Vincentius Ferrerius	XV		157	2
Vincentius à Paulo	XVII		239	2
Wincleslaus	X		250	1
Virgilius	VIII		210	1
Uldaricus	X		250	1
Wolphangus	X		251	1
Z				
Zeno	IV		125	1

INDEX VI

SCRIPTORUM ECCLESIASTICORUM

ALPHABETICO-CHRONOLOGICUS.

Scriptores Monachi designantur literis hisce Ag. Augustiniani; Bn. Benedictini; Br. Barnabiteae; Bs. Basiliani; Cm. Camaldulenses; Cn. Cluniacenses; Cr. Carmelitae; Ct. Cistercienses; Fr. Franciscani; Is. Jesuitae; Or. Oratorii Patres; Pd. Praedicatorum; Sm. Sommaschus Ordo; SP. Scholarum Piar. Patres; Tn. Theatini; VS. Vallisumbrosae Fratres.

A

	saec. x	pag.	tom.
Abbo		246	1
Aeyndinus	XIV	130	2
Adamus Canonic. Bremens.	XI	57	2
Adelboldus	XI	58	2
Adelmannus	XI	56	2
Ademarus	XI	57	2
Adeodatus Nuzzi	XVIII	265	2
Ado	IX	227	1
Adrianus de Valois	XVII	235	2
Adrianus de Walemburch	XVII	236	2
Adrianus Baillet	XVIII	267	2
Aegidius Romanus, <i>Ag.</i>	XIII	104	2
Aegidius Viterbiensis, <i>Ag.</i>	XVI	192	2
Aelfricus	X	247	1
Aelfridus	IX	227	1
Aeneas Silvius Piccolomineus	XV	154	2
Agobardus	IX	225	1
Agobardus	IX	227	1
Aimoinus Aquitanus	XI	57	2
A Lapide, <i>Is.</i>	XVII	237	2
Albericus	XI	56	2
Albertin. Mussatus	XIV	129	2
Albertus Magnus, <i>Pd.</i>	XIII	104	2
Albertus Pighius	XVI	194	2
Alexander de Hales, <i>Fr.</i>	XIII	103	2
Alexander Politi, <i>SP.</i>	XVIII	267	2
Alexander de S. Elpidio, <i>Ag.</i>	XIV	128	2

	saec.	pag.	tom.
Aloysius Legionensis	XVI	193	2
Aloysius Torelli, <i>Ag.</i>	XVII	234	2
Alphanus	XI	58	2
Alphonsus Vargas, <i>Ag.</i>	XIV	128	2
Alphonsus Tostatus	XV	153	2
Alphonsus Salmeron, <i>Is.</i>	XVI	194	2
Alphonsus à Castro, <i>Fr.</i>	XVI	ib.	
Alulphus	XI	58	2
Amalarius Fortunatus	IX	227	I
Amatus	XI	57	2
Ambrosius	IV	126	I
Ambrosius de Altamura, <i>Fr.</i>	XIV	127	2
Ambrosius, <i>Cm.</i>	XV	154	2
Ambrosius Catharinus, <i>Pd.</i>	XVI	193	2
Ambrosius Flandinus, <i>Ag.</i>	XVI	194	2
Ambrosius Cardebosch	XVIII	267	2
Ammonius Alexand.	III	104	I
Amulus	IX	226	I
Anastasius Sinaita	VII	186	I
Anastasius	IX	227	I
Andreas Agnellus	IX	226	I
Andreas Bilius, <i>Ag.</i>	XV	152	2
Andreas Barbatius	XV	155	2
Andreas Vega, <i>Fr.</i>	XVI	193	2
Andricomius Batavus	XVI	196	2
Andronicus Comnenus Byzantinus	XII	82	2
Angelus Rocca, <i>Ag.</i>	XVII	132	2
Angelus Maria Quirinus, <i>Bn.</i> Card.	XVIII	264	2
Angelus Calogera, <i>Cm.</i>	XVIII	ib.	
Anicia Falconia Proba	V	146	I
Anna Comnena	XII	82	2
Anonymus Byzantinus	X	245	I
Anselmus	XI	55	2
Anselmus Leodicensis	XI	57	2
Anselmus Costadoni, <i>Cm.</i>	XVIII	264	2
Anselmus Hormonseder	XVIII	265	2
Antiochus	VII	186	I
Antoninus Arch. <i>Pd.</i>	XV	153	2
Antoninus Reginaldus, <i>Pd.</i>	XVII	132	2
Antoninus Bremond, <i>Pd.</i>	XVIII	265	2
Antoninus Massouliè, <i>Pd.</i>	XVIII	264	2
Antonius	IV	124	I

Antonius Patavinus	saec. XIII	pag. 104	tom. 2
Antonius Aragonius	XIV	127	2
Antonius à Butrio	XV	155	2
Antonius Augustinus	XVI	197	2
Antonius Pagius	XVII	234	2
Antonius Gallonius, <i>Or.</i>	XVII	235	2
Antonius Arnaldus	XVII	237	2
Antonius Guerrero	XVIII	265	2
Antonius Augustinus Giorgi, <i>Ag.</i>	XVIII	ib.	
Antonius Franciscus Bellati, <i>Is.</i>	XVIII	266	2
Antonius Felix Matthaejus, <i>Fr.</i>	XVIII	267	2
Antonius Bianchi, <i>Fr.</i>	XVIII	ib.	
Antonius Franciscus Vezzosi, <i>Tn.</i>	XVIII	ib.	
Antonius Boucat	XVIII	ib.	
Antonius Franciscus Gori	XVIII	268	2
Antonius Sandini	XVIII	269	2
Arator	VI	109	I
Arias Montanus	XVI	194	2
Arnobius	IV	126	2
Arnoldus Carnotensis	XII	82	2
Athanasius	IV	124	I
Augustinus	V	143	I
Augustin. Triumphus, <i>Ag.</i>	XIII	104	2
Augustinus Asculanus, <i>Ag.</i>	XIV	128	2
Augustin. Steuchus	XVI	194	2
Augustinus Gibbon, <i>Ag.</i>	XVII	232	2
Augustinus Lubinus, <i>Ag.</i>	XVII	ib.	
Augustinus Calmet, <i>Bn.</i>	XVIII	264	2
Augustinus Ricchinus, <i>Pd.</i>	XVIII	265	2
Augustinus Arpe, <i>Ag.</i>	XVIII	ib.	
Augustin. Vit. spirit. Mag.	XVIII	265	2
Aurelius Piette, <i>Ag.</i>	XVIII	ib.	
Azorius, <i>Is.</i>	XVII	237	2
B			
Bajus	XVI	193	2
Balduinus Anglus	XII	82	2
Baldus Ubaldus	XIV	129	2
Baltus, <i>Is.</i>	XVIII	266	2
Baptista Platina	XV	154	2
Barnabas	I	69	I
Bartholomaeus Albitius, <i>Pd.</i>	XIV	128	2
Bartholomaeus Urbinas, <i>Ag.</i>	XIV	ib.	

Bartholomaeus Medina, <i>Pd.</i>	saec. XVI	pag. 193	tom. 2
Bartholomaeus de Carranza	XVI	197	2
Bartholomeus Peres, <i>Is.</i>	XVII	231	2
Bartholomaeus Faber	XVIII	265	2
Basilius Magnus	IV	125	1
Basilius Cilix	VI	167	1
Basilius Imp.	IX	228	1
Basilus Poncius, <i>Ag.</i>	XVI	193	2
Baunius, <i>Is.</i>	XVII	237	2
Beda	VIII	205	1
Bellator	VI	166	1
Benedictus	VI	169	1
Benedictus	IX	227	1
Benedictus Perreries, <i>Is.</i>	XVII	231	2
Benedictus Justinianus, <i>Is.</i>	XVII	ib.	
Benedictus Mittarelli, <i>Cm.</i>	XVIII	264	2
Benedictus Gattinius	XVIII	265	2
Berengosus Abbas	XII	82	2
Bernardinus Senensis, <i>Fr.</i>	XV	153	2
Bernardinus Rosignolius, <i>Is.</i>	XVII	231	2
Bernardus, <i>Ct.</i>	XII	80	2
Bernardus Abbas Cassinen., <i>Bn.</i>	XIV	129	2
Bernardus de Rubeis, <i>Pd.</i>	XVIII	264	2
Bernardus Desirant	XVIII	265	2
Bernardus Lamy, <i>Or.</i>	XVIII	267	2
Berno	XI	58	2
Berruyer, <i>Is.</i>	XVIII	266	2
Bertharius	IX	225	1
Bertrandus de Trilla	XIV	128	2
Besombes	XVIII	268	2
Bessarion	XV	153	2
Birgitta	XIX	130	2
Blasius Paschalis	XVII	237	2
Bonaventura Balneoregiensis, <i>Fr.</i>	XIII	104	2
Bonitius	XI	58	2
Bonus Merbesius	XVII	237	2
Bruno Coloniensis	IX	55	2
Bruno	IX	ib.	
Burchardus	X	247	1
Busenbaum, <i>Is.</i>	XVII	237	2
G			
Caelestinus Sfrondratus	XVII	233	2

Caesar Baronius, <i>Or.</i>	V saec.	XVII	pag. 232	tom. 2
Caesarius		VI	169	I
Cajetan. Maria Bergomas, <i>Fr.</i>		XVIII	267	2
Calini, <i>Is.</i>		XVIII	266	2
Cardinalis de Lugo, <i>Is.</i>		XVII	231	2
Carolus Magnus		IX	228	I
Carolus Borromaeus		XVI	197	I
Carolus Nocetus, <i>Is.</i>		XVIII	266	2
Carolus Dominicus de Moja, <i>Fr.</i>		XVIII	267	2
Carolus Antoniolus, <i>SP.</i>		XVIII	ib.	
Carolus Vitasse		XVIII	268	2
Casimirus Tempesti, <i>Fr.</i>		XVIII	267	2
Cassiodorus		VI	167	I
Castus Innocentius, <i>Pd.</i>		XVIII	264	2
Catani, <i>Is.</i>		XVIII	266	2
Catharina Senensis		XIV	130	2
Cercerau, <i>Is.</i>		XVIII	266	2
Christianus Lupus, <i>Ag.</i>		XVII	232	2
Christianus Druthmarus		XI	226	I
Christophorus Cobos, <i>Is.</i>		XVII	231	2
Chromatius		V	144	I
Ciaconius Toletanus		XVI	197	2
Cido Catalanus, <i>Ag.</i>		XIV	128	2
Claudianus Mamertus		V	146	I
Claudius		XI	222	I
Claudius Frassen, <i>Fr.</i>		XVIII	262	2
Claudius du Vert, <i>Cn.</i>		XVIII	264	2
Claudius Fromondus, <i>Cm.</i>		XVIII	ib.	
Claudius Fleury		XVIII	268	2
Clemens Papa		I	69	I
Clemens Alexandr.		II	89	I
Clemens Florentinus, <i>Ag.</i>		XIV	128	2
Clichtoveus Parisiensis		XVI	194	2
Columbanus		VI	169	I
Conradus Praemonstratensis		XIII	105	2
Constantinus Porphyrogen.		X	245	I
Constantinus Manasses		XII	82	2
Constantinus Hermenopolus		XII	ib.	
Constantinus Ronchalia		XVIII	267	2
Constantius Rabbi, <i>Ag.</i>		XVIII	ib.	
Cornelius Mussus, <i>Fr.</i>		XVI	193	2
Cornelius Jansenius		XVI	195	2
Cyprianus		III	105	I
Cyrillus Jerosolym.		IV	124	I

Cyrillus Alexand. saec. v pag. 144 tom. 1

D

Dacius	VI	168	I
Damasus Emporiensis, <i>Fr.</i>	XVIII	267	2
Daniel Concina, <i>Pd.</i>	XVIII	264	2
Daniel Marcolinus	XVIII	265	2
Daniel, <i>Is.</i>	XVIII	266	2
David Syrius	XI	58	2
Desiderius Erasmus	XVI	195	2
Didacus Alvarez, <i>Pd.</i>	XVII	231	2
Dionysius Alexandrin.	III	105	I
Dionysius Exiguus	VI	168	I
Dionysius Carthusian.	XV	153	2
Dionysius Petavius, <i>Is.</i>	XVII	233	2
Dionysius Sammarthan., <i>Bn.</i>	XVIII	263	2
Ditmarus Germanus	XI	57	2
Dominicus	XIII	104	2
Dominicus Soto, <i>Pd.</i>	XVI	192	2
Dominicus Bannes, <i>Pd.</i>	XVII	230	2
Dominicus Maria Speron, <i>Fr.</i>	XVIII	267	2
Dungalus	IX	225	I
Dunstanus	X	247	I
Durandus à S. Portiano, <i>Pd.</i>	XIV	128	2
Durandus Normannus, <i>Bn.</i>	XIV	129	2

E

Eadmerus, <i>sive</i> Emundus Monach. Anglus	XII	82	2
Eberardus Ratisponensis	XIV	129	2
Echius Svecus	XVI	194	2
Edmundus Martene, <i>Bn.</i>	XVIII	263	2
Edmundus Simonetti, <i>Is.</i>	XVIII	266	2
Eduardus Corsinius, <i>SP.</i>	XVIII	267	2
Eginhardus	IX	226	I
Elias Cretensis	VIII	206	I
S. Elisabeth	XII	83	2
Emmanuel à Schelstrate	XVII	236	2
Ennodius	VI	169	I
Ephrem Syrus	IV	125	I
Ephraemius Antiochenus	VI	166	I
Epiphanius	IV	125	I

Ernoldus Nigellus	saec. IX	pag. 227	tom. I
Escobarius, <i>Is.</i>	XVII	237	2
Estius	XVI	194	2
Eudocia Augusta	V	146	1
Eulogius	IX	226	1
Eusebius Vercellensis	IV	125	1
Eustachius Thessalonicensis	XII	82	2
Eutychianus	VI	168	1
Eutychius	X	245	1
Euthymius Zigabenus	XII	80	2

F

Facundus	VI	167	1
Felinus Ferrariensis	XV	155	2
Felix Pratensis <i>Ag.</i>	XVI	194	2
Felix Mayr	XVIII	265	2
Ferdinandus Ughelli <i>Ct.</i>	XVII	234	2
Fidelis Soldani <i>Vs.</i>	XVIII	264	2
Filiutius <i>Is.</i>	XVII	237	2
Flaccus Alcuinus	VIII	205	1
Flaminius Nobilius	XVI	195	2
Flavius Blondus	XV	154	2
Flodoardus	X	246	1
Florus	IX	226	1
Fonseca <i>Is.</i>	XVII	231	2
Fortunatus à Brixia <i>Fr.</i>	XVIII	267	2
Fortunatus Venerius <i>Br.</i>	XVIII	ib.	2
Franciscus	XIII	104	2
Francisc. Mayronis, <i>Fr.</i>	XIV	127	2
Francisc. Zabarella	XV	155	2
Francisc. à Victoria, <i>Pd.</i>	XVI	193	2
Francisc. Titelmannus, <i>Fr.</i>	XVI	ib.	2
Francisc. Turrianus, <i>Is.</i>	XVI	ib.	2
Francisc. Card. Toletus, <i>Is.</i>	XVI	194	2
Francisc. Vatablus	XVI	ib.	2
Francisc. Card. Ximenius, <i>Fr.</i>	XVI	195	2
Francisc. Salesius	XVII	230	2
Francisc. Zumel	XVII	ib.	2
Franciscus Suaresius, <i>Is.</i>	XVII	231	2
Francisc. Sylvius	XVII	232	2
Francisc. Macedo, <i>Fr.</i>	XVII	ib.	2
Francisc. Pagius	XVII	234	2
Francisc. Combesis, <i>Pd.</i>	XVII	235	2

Francisc. Febardentius, <i>Fr.</i>	saec. XVII	pag. 236	tom. 2
Francisc. Annatus	XVII	238	2
Francisc. Anton. Zacharias, <i>Is.</i>	XVIII	266	2
Francisci Leoni, <i>Fr.</i>	XVIII	267	2
Francisc. Maria Card. Casinus, <i>Fr.</i>	XVIII	ib.	
Francisc. Rotarius, <i>Br.</i>	XVIII	ib.	
Francisc. Baldini, <i>Sm.</i>	XVIII	ib.	
Francisc. Raymundus Adamus	XVIII	ib.	
Francisc. Maria Riccius	XVIII	268	2
Francisc. Blanchinius	XVIII	ib.	
Fredegarius	VIII	206	I
Fridegodus	X	247	I
Fulbertus	XI	58	2
Fulgentius	VI	166	I
Fulgentius Ferrandus	VI	167	I
Fulgentius Bellelli	XVIII	265	2

G

Gabriel Radulphus, <i>Cn.</i>	XI	57	2
Gabriel Biel	XV	152	2
Gabriel Vazquez, <i>Is.</i>	XVII	231	2
Gabriel Henno, <i>Is.</i>	XVII	ib.	
Gabriel Albaspinæus	XVII	236	2
Galesinius	XVI	196	2
Gasparus Casalius, <i>Ag.</i>	XVI	193	2
Gasparus Juvenin, <i>Or.</i>	XVIII	267	2
Gaultier	XVIII	262	2
Gelasius	V	145	I
Genettus	XVIII	268	2
Gennadius	V	146	I
Gentianus Hervetus	XVI	197	2
Georgius Cedrenus	XI	57	2
Georgius Cassander	XVI	194	2
Gerardus	XI	58	2
Gerdil, <i>Br.</i>	XVIII	267	2
Germanus	XVIII	205	I
Gilbertus Genebrardus	XVI	196	2
Gilbertus Porretanus	XII	82	2
Gildas	VI	68	I
Gothefridus Hermant	XVII	237	2
Gothescalchus	IX	226	I
Gratianus	XII	81	2
Gregorius Neocaesar.	III	105	I

Gregorius Nissenus	saec. IV	pag. 125	tom. I
Gregorius Nazianz.	IV	ib.	
Gregorius Turon.	VI	168	I
Gregorius Acropolités	XIII	106	2
Gregorius Pachimeres	XIV	130	2
Gregorius	XIV	ib.	
Gregorius Nunnius, <i>Ag.</i>	XVII	231	2
Gregorius de Valentia, <i>Is.</i>	XVII	ib.	
Gualfredus	XI	58	2
Guido	XI	ib.	
Guido Grandi, <i>Cm.</i>	XVIII	264	2
Guido Carthusianus	XII	82	2
Guibertus Nermannus	XII	ib.	
Guilelmus Claraevallensis	XII	ib.	
Guilelmus è Scilliniaco	XIII	103	2
Guilelmus Gallus	XIII	ib.	
Guilelmus Arvernus	XIII	105	2
Guilelmus Ochamus, <i>Fr.</i>	XIV	127	2
Guilelmus de Nangiaco, <i>Bn.</i>	XIV	127	2
Guilelmus Lindanus	XVI	194	2
Guilelmus Estius	XVII	232	2
Guilelmus Bonjour	XVIII	265	2
Guitmundus	XI	57	2
Gummarus Huygens	XVII	232	2
H			
Hadrianus Daude, <i>Is.</i>	XVIII	266	2
Haymo	IX	225	I
Harduinus, <i>Is.</i>	XVIII	266	2
Hegesippus	II	90	I
Helinandus Monach. Cisterciens.	XIII	105	2
Henricus Gandavensis	XIII	104	2
Henricus Suso, <i>Pd.</i>	XIV	128	2
Henricus de Urmania, <i>Ag.</i>	XIV	ib.	
Henricus de Hassia	XIV	129	2
Henricus Monach. Rebdorsiensis	XIV	130	2
Henricus Noris, <i>Ag.</i>	XVII	232	2
Henricus Spondanus	XVII	234	2
Henricus de Valois	XVII	235	2
Henricus à S. Ignatio, <i>Cr.</i>	XVII	237	2
Henricus Florez	XVIII	265	2
Heraclianus	VI	167	I
Herigerus	X	246	I

Hermas	saec. I	pag. 69	tom. I
Hervaeus Britto, <i>Pd.</i>	XIV	128	2
Hervaeus Cenomanensis, <i>Bn.</i>	XIV	129	2
Hieronymus	V	143	1
Hieronymus Savonarola, <i>Pd.</i>	XV	153	2
Hieronymus Seripandus, <i>Ag.</i>	XVI	194	2
Hieronymus Zanerius	XVIII	265	2
Hieronymus è Prato, <i>Or.</i>	XVIII	267	2
Hilarius	IV	124	1
Hildebertus, <i>Cn.</i>	XI	58	2
Hildegardes	XII	82	2
Hincmarus	IX	226	1
Hippolytus	III	104	1
Hippolytus	X	245	1
Homobonus, <i>Br.</i>	XVIII	267	2
Honoratus à S. Maria, <i>Cr.</i>	XVIII	ib.	
Honoratus Tournelius	XVIII	268	2
Honorius Augustodunens.	XII	80	2
Honuphrius Stecutus, <i>Ag.</i>	XV	153	2
Hugo, <i>Cn.</i>	XI	56	2
Hugo de S. Victore, <i>Ag.</i>	XII	80	2
Hugo de S. Caro, <i>Pd.</i>	XIII	105	2
Hugo Menardus, <i>Bn.</i>	XVII	235	2
Hugo Etherianus	XII	81	2
Hugolinus Urbevetanus, <i>Ag.</i>	XIV	128	2
Humbertus	XI	56	2
Hyacinthus Tonti	XVIII	265	2
I			
Jacobus	I	69	1
Jacobus de Vittriaco	XIII	105	2
Jacobus de Voragine, <i>Pd.</i>	XIII	106	2
Jacobus Viterbiensis, <i>Ag.</i>	XIV	128	2
Jacobus Tolosanus, <i>Ag.</i>	XIV	ib.	
Jacobus Magnus, <i>Ag.</i>	XV	153	2
Jacobus Perez, <i>Ag.</i>	XV	ib.	
Jacobus Philippus, Bergomen- sis, <i>Ag.</i>	XVI	196	2
Jacobus Faber	XVI	195	2
Jacobus Card. Sadoletus	XVI	ib.	
Jacobus Billius	XVI	197	2
Jacobus Pamelius	XVI	ib.	
Jacobus le Bosù, <i>Bn.</i>	XVII	231	2

Jacobus David Perronius	saec. XVII	pag. 232	tom. 2
Jacobus Sirmundus, <i>Is.</i>	XVII	233	2
Jacobus Benignus Bossuet	XVII	ib.	
Jacobus Laderchius, <i>Or.</i>	XVII	234	2
Jacobus Goarius, <i>Pd.</i>	XVII	235	2
Jacobus Hyacinthus Sarry, <i>Pd.</i>	XVIII	264	2
Jacobus Van-Bossuyt	XVIII	265	2
Jacobus Philippus Gatti	XVIII	ib.	
Jacobus Bassani, <i>Is.</i>	XVIII	266	2
Jacobus Sanvitali, <i>Is.</i>	XVIII	ib.	
Ildephonus	VII	187	I
Ignatius	II	88	I
Ignatius Loyola	XVI	197	2
Ignatius Hyacinthus de Grave- son, <i>Pd.</i>	XVIII	264	2
Ingulphus Anglus	XI	57	2
Joachimus Calaber, <i>Cr.</i>	XIII	105	2
Joannes	I	68	I
Joannes Chrysostomus	IV	126	I
Joannes Cassianus	V	144	I
Joannes Maxentius	VI	166	I
Joannes Climacus	VI	169	I
Joannes Antiochenus	VII	185	I
Joannes Moschus	VII	186	I
Joannes Damasc.	VIII	205	I
Joannes Erigena	IX	226	I
Joannes Xiphilinus	XI	57	2
Joannes Scylitzes	XI	ib.	
Joannes Sarisburiensis	XII	81	2
Joannes Zonaras	XII	82	2
Joannes à S. Geminiano, <i>Pd.</i>	XIII	105	2
Joannes Vecchus	XIII	106	2
Joannes Duns Scotus, <i>Fr.</i>	XIV	127	2
Joannes de S. Geminiano, <i>Pd.</i>	XIV	128	2
Joannes Schadland, <i>Pd.</i>	XIV	ib.	
Joannes Tambacensis, <i>Pd.</i>	XIV	ib.	
Joannes Bacco, <i>Cr.</i>	XIV	ib.	
Joannes Angrianus, cognomento Incognitus, <i>Cr.</i>	XIV	ib.	
Joannes Tolosanus, agnomine Grossus, <i>Cr.</i>	XIV	ib.	
Joannes Rysbrokcius, Canon. Reg.	XIV	129	2
Joannes Cantacuzenus	XIV	130	2
Joannes Cyparissiota	XIV	ib.	

	saec. xv	pag. 152	tom. 2
Joannes Gersonius	xv	152	2
Joannes Card. de Turrecremata, <i>Pd.</i>	xv	ib.	
Joannes Capreolus, <i>Pd.</i>	xv	ib.	
Joannes à Capistrano, <i>Fr.</i>	xv	ib.	
Joannes Gobelinus	xv	154	2
Joannes Trithemius, <i>Bn.</i>	xv	ib.	
Joannes de Ligniano	xv	155	2
Joannes de Imola	xv	ib.	
Joannes Annius Viterbiensis	xv	ib.	
Joannes Driedo	xvi	192	2
Joannes Hesselius	xvi	193	2
Joannes Hamelius	xvi	ib.	
Joannes Cochlaeus	xvi	194	2
Joannes Reuchlin	xvi	ib.	
Joannes Maldonatus, <i>Is.</i>	xvi	195	2
Joannes Mercerus	xvi	ib.	
Joannes Molanus	xvi	196	2
Joannes Baptista Mantuanus, <i>Cr.</i>	xvi	197	2
Joannes Stephanus Durant	xvi	ib.	
Joannes Avila	xvi	ib.	
Joannes à Cruce, <i>Cr.</i>	xvi	ib.	
Joannes Azorius, <i>Is.</i>	xvii	231	2
Joannes à S. Thoma, <i>Pd.</i>	xvii	232	2
Joannes Baptista Gonet, <i>Pd.</i>	xvii	ib.	
Joannes Bona	xvii	ib.	
Joannes Barclajus	xvii	ib.	
Joannes Bollandus, <i>Is.</i>	xvii	234	2
Joannes Baptista Giattinus	xvii	ib.	
Joannes Harduinus, <i>Is.</i>	xvii	235	2
Joannes Lannojus	xvii	ib.	
Joannes Baptista Cotelerius	xvii	236	2
Joannes Morinus, <i>Cr.</i>	xvii	ib.	
Joannes Garnerius, <i>Is.</i>	xvii	236	2
Joannes de la Haye, <i>Fr.</i>	xvii	237	2
Joannes Martinus Ripalda, <i>Is.</i>	xvii	238	2
Joannes Martinonus, <i>Is.</i>	xvii	ib.	
Joannes Mabillon, <i>Bn.</i>	xviii	263	2
Joannes Martianaeus, <i>Bn.</i>	xviii	ib.	
Joannes Baptista Cotta, <i>Ag.</i>	xviii	265	2
Joannes Libens, <i>Ag.</i>	xviii	ib.	
Joannes Nicolaus Chiessa, <i>Ag.</i>	xviii	ib.	
Joannes Thomas de Bonis, <i>Ag.</i>	xviii	ib.	
Joannes Pichon, <i>Is.</i>	xviii	266	2

Joannes H. Sbaralea, <i>Fr.</i>	saec. XVIII	pag. 267	tom. 2
Joannes Baptista Caraccioli, <i>Tn.</i>	XVIII	ib.	
Joannes Carolus Bossius, <i>SP.</i>	XVIII	ib.	
Joannes Cabassutius, <i>Or.</i>	XVIII	ib.	
Joannes Chrys. Trombellus	XVIII	ib.	
Joannes Domin. Mansi	XVIII	ib.	
Joannes Lamy	XVIII	168	2
Joannes Ciampinus	XVIII	ib.	
Jonas Hibernus	VII	187	1
Jonas Aurelianensis	IX	226	1
Jordanus de Saxonia, <i>Ag.</i>	XIV	128	2
Jordanus de Argentina, <i>Ag.</i>	XV	154	2
Jornandes	VI	167	1
Josephus Hebr.	I	69	1
Joseph Methonensis	XV	154	2
Joseph de Aguirre, <i>Bn.</i>	XVII	233	2
Joseph Maria Thomasius, <i>Tn.</i>	XVII	ib.	
Joseph August. Ursius, <i>Pd.</i>	XVIII	265	2
Joseph Binet, <i>Is.</i>	XVIII	266	2
Joseph Blanchinus, <i>Or.</i>	XVIII	267	2
Joseph Catalanus, <i>Or.</i>	XVIII	ib.	
Irenaeus	II	88	1
Isaac	VI	169	1
Isaac de Saci	XVII	237	2
Isidorus Pelusiota	V	144	1
Isidorus Hispalensis	VII	186	1
Isidorus Episc. Pacensis	VIII	206	1
Isidorus Clarius, <i>Bn.</i>	XVI	194	2
Isychius	VII	185	1
Judas	I	69	1
Julianus Pomerius	VII	187	1
Ivo Bellovacensis	XI	55	2
Justinus	II	88	1
Justus à Tiberiade	I	69	1
Justus Fontanini	XVIII	268	2
L			
Lactantius	IV	126	1
Lambertus le Drou, <i>Ag.</i>	XVII	132	2
Lanfrancus	XI	56	2
Laurentius Veronensis	XII	82	2
Laurentius Justinianus	XV	153	2
Laurentius Surius	XVI	196	2

Laurentius Brancatus de Lauraea, <i>Fr.</i>	saec. xvii	pag. 132	tom. 2
Laurentius Ganganelli, <i>Fr.</i>	xviii	267	2
Leander	vi	167	1
Leo Sapiens	ix	228	1
Leo Grammaticus	xi	57	2
Leo Marsicanus	xii	79	2
Leo Cassinensis	xii	ib.	
Leo Alatus	xvii	235	2
Leonardus Vanroy	xviii	265	2
Leonardus Lessius, <i>Is.</i>	xvi	193	2
Leontius	vi	167	1
Liberatus	vi	168	1
Libertus Froemundus	xvii	238	2
Lorinus	xvii	237	2
Lucas	1	68	1
Lucas Wadingus, <i>Fr.</i>	xvii	234	2
Lucas Acherius, <i>Bn.</i>	xvii	235	2
Ludovicus Molina, <i>Is.</i>	xvii	230	2
Ludovicus Vives	xvi	197	2
Ludovicus Granatensis	xvi	ib.	
Ludovicus Thomasinus, <i>Or.</i>	xvii	236	2
Ludovicus Vincent. Gotti, <i>Pd.</i>	xviii	264	2
Ludovicus Maria Lucini, <i>Pd.</i>	xviii	ib.	
Ludovicus du Meslin, <i>Is.</i>	xviii	266	2
Ludovicus Ellies du-Pin	xviii	268	2
Lodovicus Ant. Muratorius	xviii	269	2
Luitprandus	x	246	1
Lupus Servatus	ix	226	1
Lupus Anglo-Saxo	xi	58	2

M

Macarius Aegyptius	iv	124	1
Macarius Nitriensis	iv	ib.	
Maffaeus Orlandinus, <i>Is.</i>	xvii	234	2
Mamachius, <i>Pd.</i>	xviii	264	2
Manuel Caleca	xiv	130	2
Marcellinus	vi	168	1
Marcus	i	68	1
Marcus Ant. Sabellicus, <i>Bn.</i>	xv	154	2
Marcus Ant. Cappellus, <i>Fr.</i>	xvii	232	2
Marcus Marinus	xvi	197	2
Mariana, <i>Is.</i>	xvii	237	2

		pag.	tom.
Marianus Scotus	VI	57	2
Marius Mercator	VX	144	I
Martinus	VI	168	I
Martinus Polonus, <i>Pd.</i>	XIII	105	2
Martinus Navarrus	XVI	197	2
Martinus Becanus, <i>Is.</i>	XVII	236	2
Martinus de Barcos	XVII	237	2
Matthaeus	I	68	I
Matthaeus Paris, <i>Bn.</i>	XIII	105	2
Matthaeus Westmonasterien- sis, <i>Bn.</i>	XIV	128	2
Matthaeus Blastaris	XIV	130	I
Matthaeus Petitdidier, <i>Bn.</i>	XVIII	263	2
Maximus	VII	186	I
Melchior Canus, <i>Pd.</i>	XVI	193	2
Melchior Card. de Pignac	XVIII	268	2
Melito Sardinus	II	89	I
Menochius, <i>Is.</i>	XVII	237	2
Methodius	IX	227	I
Michael Psellus	XI	56	2
Michael Glycas	XII	81	2
Michael Coniata	XIII	106	2
Michael Vasquez, <i>Is.</i>	XVII	231	2
Michael le Quien, <i>Pd.</i>	XVIII	264	2
Minutius Felix	III	104	I
Moses Barcepha	X	247	I
Mutius Vitelleschus	XVII	231	2
N			
Natalis Alexander, <i>Pd.</i>	XVIII	264	2
Nennius	VII	186	I
Nicephorus	IX	226	I
Nicephorus Blemmida	XII	106	2
Nicephorus Calixti filius	XIV	130	2
Nicephorus Gregoras	XIV	ib.	2
Niceron, <i>Br.</i>	XVIII	267	2
Nicetas Byzantinus	XII	80	2
Nicetas Coniata	XIII	106	2
Nicias	VII	187	I
Nicolai, <i>Is.</i>	XVIII	266	2
Nicolaus Trivet, <i>Pd.</i>	XIV	127	2
Nicolaus Liranus, <i>Fr.</i>	XIV	129	2
Nicolaus de Gorham, <i>Pd.</i>	XIV	ib.	2

Nicolaus Cabasila	saec. XIV	pag. 130	tom. 2
Nicolaus de Cusa	XV	152	2
Nicolaus Auximanus, <i>Fr.</i>	XV	153	2
Nicolaus Emericus	XVI	192	2
Nicolaus Sanderus	XVI	106	2
Nicolaus Gavardi, <i>Ag.</i>	XVII	232	2
Nicolaus Fontana	XVII	237	2
Nicolaus de Tambour, <i>Ag.</i>	XVIII	265	2
Nicolaus Maria Troisius, <i>Ag.</i>	XVIII	ib.	
Nicolaus Landini, <i>Ag.</i>	XVIII	ib.	
Nicolaus Ghezzi, <i>Is.</i>	XVIII	266	2
Nicolaus l'Herminier, <i>Ag.</i>	XVIII	268	2
Nicon	X	247	I
Nilo Doxopatrius	XI	57	2
Nilus Nitriensis	V	145	I
Nilus Cabasila	XIV	130	2
Nonnus	V	146	I
Norbertus Praemonstratensis	XII	80	2
Norbertus à Lotharingia, <i>Fr.</i>	XVIII	267	2
Notkerus	X	246	I
O			
Odilo	X	247	I
Odo, <i>Cn.</i>	X	246	I
Odoricus Raynaldus, <i>Or.</i>	XVII	234	2
Oecumenius	X	247	I
Onuphrius Panvinius, <i>Ag.</i>	XVI	196	2
Origenes	III	104	I
Osbernus Anglus	XI	58	2
P			
Pachomius	IV	124	I
Pacianus	IV	125	I
Palladius	V	145	I
Paschasius	VI	166	I
Paschasius Radbertus	IX	225	I
Paschasius Quesnellus, <i>Or.</i>	XVIII	267	2
Paterius	VII	187	I
Paulinus Diae. Mediolanensis	V	145	I
Paulinus Nolanus	V	146	I
Paulinus	VIII	205	I
Paulinus à S. Joseph, <i>SP.</i>	XVIII	267	2

	saec. i	pag.	tom. i
Paulus	v	68	1
Paulus Orosius	v	145	1
Paulus Diaconus, <i>Bn.</i>	viii	205	1
Paulus Utinensis, <i>Ar.</i>	xv	152	2
Paulus Aringhus, <i>Or.</i>	xvii	235	2
Paulus Gomitolus, <i>Is.</i>	xvii	237	2
Paulus Segneri, <i>Is.</i>	xvii	ib.	
Paulus Gabriel Antoine, <i>Is.</i>	xvii	266	2
Pelag. Alvarus, <i>Fr.</i>	xiv	127	2
Pererius, <i>Is.</i>	xvii	237	2
Perronius Card.	xvii	232	2
Petrus	i	68	1
Petrus Chrysologus	v	144	1
Petrus Siculus	ix	227	1
Petrus Damiani	xi	55	2
Petrus Mauricius, <i>Cn.</i>	xii	80	2
Petrus Lombardus	xii	81	2
Petrus Blesensis	xii	82	2
Petrus Cellensis	xii	ib.	
Petrus Abaelardus	xii	ib.	
Petrus Aureolus, <i>Fr.</i>	xiv	127	2
Petrus Paludanus, <i>Pd.</i>	xiv	128	2
Petrus de Paternis, <i>Ag.</i>	xiv	129	2
Petrus Berchorius, <i>Bn.</i>	xiv	ib.	
Petrus de Alliaco	xv	152	2
Petrus de Ancharano	xv	155	2
Petrus Soto, <i>Pd.</i>	xvi	192	2
Petrus Pithaeus	xvi	196	2
Petrus Arrubal, <i>Is.</i>	xvii	231	2
Petrus Ledesma, <i>Pd.</i>	xvii	232	2
Petrus de Marca	xvii	235	2
Petrus de Walemburch	xvii	236	2
Petrus Nicolius	xvii	237	2
Petrus Thomas Fosseus	xvii	ib.	
Petrus Constant, <i>Bn.</i>	xviii	263	2
Petrus Lambert le Drou, <i>Ag.</i>	xviii	265	2
Petrus Manso, <i>Ag.</i>	xviii	ib.	
Petrus Thomas Cacciari, <i>Cr.</i>	xviii	267	2
Petrus Thomas Sancta Barba- ra, <i>Cr.</i>	xviii	ib.	
Petrus Daniel Huetius	xviii	268	2
Petrus Bergantinus, <i>Cler. Reg.</i>	xviii	ib.	
Philastrius	iv	125	1
Philibertus Balla, <i>Is.</i>	xviii	266	2

Philipp. Solitarius	saec. xi	pag. 58	tom. 2
Philipp. Eleemosynarius	xii	82	2
Philipp. Ribotus, <i>Cr.</i>	xiv	128	2
Philipp. Labbeus, <i>Is.</i>	xvii	235	2
Philipp. Van-Waure, <i>Ag.</i>	xviii	265	2
Philipp. à Carboneano, <i>Fr.</i>	xviii	267	2
Philo	i	69	i
Pineda, <i>Is.</i>	xvii	237	2
Polycarpus	ii	88	i
Pompejus Berti	xviii	267	2
Pontas	xviii	268	2
Possidius	v	145	i
Primasius	vi	166	i
Procopius Gazzaeus	vi	ib.	
Procopius Caesariensis	vi	167	i
Prosper	v	145	i
Prudentius	v	146	i
Ptolomaeus Lucensis, <i>Pd.</i>	xiv	129	2

R

Rabanus Maurus	ix	225	i
Radulphus Londinensis	xii	82	2
Ranulphus Hidgen, <i>Bn.</i>	xiv	129	2
Ratherius	x	246	i
Ratramnus	ix	227	i
Raymundus de Agiles	xi	58	2
Raymundus Martini, <i>Pd.</i>	xiii	105	2
Raymundus de Pennafort, colle- ctor Decret., <i>Pd.</i>	xiii	105	2
Raymund. Jordanus, cognomen- to Idiota,	xiv	129	2
Raymundus Maria Corsi, <i>Pd.</i>	xviii	265	2
Raymundus Myssorius, <i>Fr.</i>	xviii	267	2
Reginaldus Polus	xvi	194	2
Regino	x	246	i
Remigius	ix	225	i
Remigius Lugdunensis Episc.	ix	226	i
Renatus Massuet, <i>Bn.</i>	xviii	263	2
Richa, <i>Is.</i>	xviii	266	2
Richardus à S. Victore	xii	81	2
Richardus de Mediavilla	xiii	106	2
Richardus Gestrensis, <i>Bn.</i>	xiv	129	2
Robert. Bellarminus, <i>Is.</i>	xvii	232	2

Rodericus Ximenius	saec. XIII	pag. 105	tom. 2
Rogerus Baconus, <i>Fr.</i>	XIII	106	2
Rupertus Abbas Tuitiensis	XII	79	2
Rupertus Kolkot, <i>Pd.</i>	XIV	128	2
S			
Salianus, <i>Is.</i>	XVII	236	2
Sambovius, <i>Is.</i>	XVII	237	2
Sampirus Hispanus	XI	57	2
Samuel è Marochò	XI	ib.	
Sanctes Pagninus, <i>Pd.</i>	XVI	194	2
Scipio Maffejus	XVIII	269	2
Sedulius	V	146	I
Serarius, <i>Is.</i>	XVII	237	2
Sergius	IX	227	I
Severinus Boetius	VI	169	I
Sfortia Card. Pallavicinus, <i>Is.</i>	XVII	234	2
Sidonius	V	146	I
Sifridus Misnensis	XIV	129	2
Sigebertus Gemblacensis	XII	79	2
Sigismundus Buttner	XVIII	265	2
Sigonius Muttinensis	XVI	196	2
Simeon Stylites junior	VI	169	I
Simeon Metaphrastes	X	245	I
Simeon Anglus	XII	82	2
Simeon Fidatus à Cassia, <i>Ag.</i>	XIV	129	2
Simeon Tornaquinci, <i>Ag.</i>	XV	153	2
Simeon de Muis	XVII	237	2
Simeon Cremonensis, <i>Ag.</i>	XIV	128	2
Sisebutus	VII	185	I
Sixtus Senensis, <i>Pd.</i>	XVI	195	2
Socrates	V	145	I
Sophronius	VII	186	I
Sozomenus	V	145	I
Stanislaus Hosius	XVI	194	2
Stephanus Aurelianusensis	XII	82	2
Stephanus Deschamps, <i>Is.</i>	XVII	238	2
Stephanus Baluzius	XVIII	267	2
Suidas	X	247	I
Sulpicius	V	145	I
Symmachus Samarit.	III	105	I

T

	saec.		pag.	tom.
Tamburinus, <i>Is.</i>	xvii		237	2
Tatianus Syrus	ii		89	1
Theresia	xvi		197	2
Tertulianus	iii		104	1
Thaddaeus Caluschi, <i>Ag.</i>	xviii		265	2
Theodoretus	v		145	1
Theodoricus Trevisensis	xi		58	2
Theodoricus Leodiensis	xii		82	2
Theodoricus de Niem	xv		154	2
Theodoricus Ruinart, <i>Bn.</i>	xviii		263	2
Theodorus	iii		105	1
Theodorus Lector	vi		167	1
Theodorus	ix		225	1
Theodorus Abucara	ix		228	1
Theodorus Balsamon	xii		82	2
Theodorus Syrus	xii		ib.	
Theodorus Lascaris	xiii		106	2
Theoduinus	xi		56	2
Theodulphus	viii		206	1
Theognostus	ix		227	1
Theophanes	vi		168	1
Theophanes Nicaenus	xiv		130	2
Theophylactus	vii		185	1
Theophilus Antioch.	ii		89	1
Thomas Cantuariensis Martyr	xii		81	2
Thomas Anglus	xii		ib.	
Thomas Aquinas, <i>Pd.</i>	xiii		103	2
Thomas Braduardinus, <i>Fr.</i>	xiv		127	2
Thomas de Argentina, <i>Ag.</i>	xiv		128	2
Thomas Valdensis, <i>Cr.</i>	xv		152	2
Thomas à Kempis	xv		153	2
Thomas Anglicus, <i>Pd.</i>	xv		ib.	
Thomas Card. Cajetanus, <i>Pd.</i>	xvi		192	2
Thomas Stapletonus	xvi		194	2
Thomas à Villanova, <i>Ag.</i>	xvi		197	2
Thomas de Lemos, <i>Pd.</i>	xvii		231	2
Thomas Malvenda, <i>Pd.</i>	xvii		234	2
Thomas Vincent. Moneglia, <i>Pd.</i>	xviii		264	2
Thomas Archiep. Cervioni, <i>Ag.</i>	xviii		265	2
Thomas Rinaldi, <i>Ag.</i>	xviii		ib.	2
Thoros Armen. Patriarcha	xi		56	

Thillemontius	saec. XVII	pag. 238	tom. 2
Tirinus, <i>Is.</i>	XVII	237	2
Tyrus Gonzales, <i>Is.</i>	XVII	231	2

V

Varmannus	XI	58	2
Ubertus	XI	ib.	
Venantius Fortunatus	VI	169	1
Viator à Coccalio, <i>Fr.</i>	XVIII	267	2
Victorinus	III	106	1
Victorius	V	145	1
Victor Vitensis	V	146	1
Victor Capuanus	VI	168	1
Villalpandus, <i>Is.</i>	XVII	137	2
Villeramus Teutonicus	XI	56	2
Vincentius Bellocensis, <i>Pd.</i>	XIII	105	2
Vincentius Ferrerius, <i>Pd.</i>	XV	153	2
Vincentius Contensonius, <i>Pd.</i>	XVII	232	2
Ulricus de Argentina	XIII	104	2
Umbertus de Cocconato, <i>Is.</i>	XVIII	266	2
Usuardus	IX	227	1
Walafridus Strabo	IX	ib.	
Wilhelmus Malmesboriensis	XII	82	2
Wilhelmus Estius	XVI	194	2
Winduchindus, seu Witikindus, Can. Reg.	X	246	1

Z

Zacharias Boverius, <i>Fr.</i>	XVII	234	2
Zeno	IV	125	1

INDEX VII

PROPHANORUM SCRIPTORUM,

ALPHABETICO-CHRONOLOGICUS.

Scriptores Monachi designantur litteris uti in Indice VI.

A

	saec. IX	pag.	238	tom. I
A aron Rachel				
Aben-Ezra	XII	92		2
Abrahamus Ortelius	XVI	211		2
Adrianus Turnebus	XVI	210		2
Aelianus	II	98		I
Alaricus	VI	178		I
Aldhemus	VII	196		I
Aldus Manutius	XV	165		2
Alexander Politi, <i>SP.</i>	XVIII	282		2
Ambrosius Calepinus, <i>Ag.</i>	XV	163		2
Ammianus Marcellinus	IV	136		I
Andreas Alciatus	XVI	211		2
Andreas Tiraquellus	XVI	ib.		
Andreas Scottus, <i>Is.</i>	XVII	249		2
Angelus Politianus	XV	163		2
Antonius Covarruvias	XVI	211		2
Antonius Augustinus	XVI	ib.		
Antonius Possevinus, <i>Is.</i>	XVII	249		2
Antonius Maria Salvini	XVIII	282		2
Antonius Vannuchi	XVIII	ib.		
Antonius Philippus Adami	XVIII	ib.		
Antonius Genuensis	XVIII	ib.		
Antonius Le-Grand	XVIII	ib.		
Antonius Vallisnerius	XVIII	ib.		
Antonius Cocchi	XVIII	ib.		
Appianus	I	97		I
Apulejus	II	98		I
Arnoldus Pontanus	XVII	249		2
Arrianus	II	97		I
Asclepiodotus	IV	135		I
Asinius Quadratus	III	115		I

Athenaeus	saec. II	pag. 98	tom. I
Aubertus Miraeus	XVII	250	2
Averroes	XII	92	2
Augustinus Dathus	XV	164	2
Avicenna	XI	68	2
Ausonius	IV	136	I
Aurelius Victor	IV	ib.	

B

Baldus	XV	164	2
Bartolus	XIV	139	2
Barbeyracius	XVIII	283	2
Bartholomaeus Facius	XV	164	2
Bartholomaeus Fontius	XV	165	2
Barnabas Brissonius	XVI	211	2
Benedictus de Accoltis	XV	164	2
Benedictus Stay	XVIII	282	2
Bernardinus Eques Perfetti	XVIII	282	2
Beculanus	VI	177	I
Boccaccius	XIV	140	2
Bohemerus	XVIII	283	2

C

Capitolinus	IV	135	I
Cappidus Stauriensis	X	255	I
Carodocus	XII	92	2
Carolus Sigonius	XVI	211	2
Celsus Epicureus	II	98	I
Censorinus	III	115	I
Chalcidius	IV	136	I
Christophorus Landinus	XV	163	2
Christophorus Clavius, <i>Is.</i>	XVI	211	2
Claudianus	IV	136	I
Claudius Salmasius	XVII	250	2
Coccejus	XVIII	283	2
Collutius	XIV	141	2
Columella	I	81	I
Constantinus Afer	XI	68	2
Constantinus Harmenopolus	XIV	139	2
Curtius	I	81	I

D

Damascius	saec. VI	pag. 177	tom. I
Daniel Heinsius	XVII	250	2
Danthes	XIV	139	2
David Kimchi	XII	92	2
Dio Chrysostomus	II	97	I
Diogenes Laertius	II	98	I
Dio Cassius	III	115	I
Dionysius Longinus	III	ib.	
Dionysius Hist.	III	ib.	
Dionysius Lambinus	XVI	211	2
Drepianus Florus	VII	196	I
Dominicus Lazarinus	XVIII	282	2
Dominicus Brogianus	XVIII	283	2
Dudo Neustrus	X	255	I

E

Edmundus Purchotius	XVIII	282	2
Eduardus Corsinius, <i>SP.</i>	XVIII	282	2
Eginarthus	VIII	216	I
Emmanuel Chrysolora	XIV	139	2
Epictetus	I	81	I
Ermolaus Barbarus	XV	163	2
Erycius Puteanus	XVII	250	2
Ethelvolphus	VIII	216	I
Eunapius	IV	136	I
Eustachius Manfredius	XVIII	282	2
Eutropius	IV	136	I

F

Famianus Strada, <i>Is.</i>	XVII	249	2
Fortunatus à Brixia, <i>Fr.</i>	XVIII	282	2
Franciscus Accursius	XIII	117	2
Franciscus Petrarcha	XIV	139	2
Franciscus Guicciardini	XVI	211	2
Franciscus Patricius	XVI	ib.	
Franciscus Vargas	XVI	ib.	
Franciscus Jaquier, <i>Ord. Minim.</i>	XVIII	282	2
Franciscus de Regis	XVIII	ib.	
Franciscus Verde	XVIII	283	2

Fridericus Spanhemius	saec. XVII	pag. 250	tom. 2
Frontinus	I	81	I
Fronto Ducaeus, <i>Is.</i>	XVII	249	2

G

Gabriel Naudaeus	XVII	250	2
Galenus	II	98	I
Galilaeus Galilaei	XVII	250	2
Gallus Milo	IX	238	I
Gaspar Scioppius	XVII	250	2
Gellius	II	97	I
Georgius Syncellus	VIII	215	I
Georgius Theophanes	VIII	ib.	I
Georgius Fabricius	XV	163	2
Gerardus Mercator	XV	ib.	I
Gerardus Joannes Vossius	XVII	250	2
Gravesand	XVIII	282	2
Gullielmus Budaeus	XVI	211	2

H

Heineccius	XVIII	283	2
Hermanus Boerhaave	XVIII	282	I
Hermogenes	II	98	I
Hermolaus	VI	177	I
Herodianus	III	115	I
Hesychius	V	156	I
Hesychius Milesius	VI	177	I
Hieroclas	IV	136	I
Hieronymus Vida, <i>Can. Reg.</i>	XVI	211	2
Hieronymus Mercurialis	XVI	ib.	I
Holifax, <i>sive Jo. de Sacro Bosco</i>	XIII	117	2
Hugobaldus	IX	238	I
Hugolinus Verini	XV	164	2
Hunibaldus	VI	177	I

I

Jacobus Sadoletus	XVI	210	2
Jacobus Sannazarius	XVI	211	2
Jacobus Cujacius	XVI	ib.	I
Jacobus Augustus Thuanus	XVII	249	2
Jacobus Usserius	XVII	250	2

Jacobus Facciolati	saec. XVIII	pag. 282	tom. 2
Jamblicus	IV	136	1
Jannotius Manetti	XV	164	2
Janus Plancus	XVIII	282	2
Janus Vincentius Gravina	XVIII	283	2
Joachimus Camerarius	XV	163	2
Joannes Albertus de Soria	XVIII	282	2
Joannes Antonius Vulpus	XVIII	ib.	
Joannes Assarius	X	255	1
Joannes Aventinus	XV	163	2
Joannes Baptista Caracciolus, <i>Th.</i>	XVIII	282	2
Joannes Baptista Beccaria	XVIII	ib.	
Joannes Bodinus	XVI	211	2
Joannes Buxtorfius	XVII	249	2
Joannes Casas	XVI	211	2
Joannes de Oxonio	XIII	117	2
Joannes de Sacro Bosco, <i>vulgo Ho-</i> <i>lifax,</i>	XIII	ib.	
Joannes de Imola	XV	164	2
Joannes Drusius	XVII	249	2
Joannes Dallaeus	XVII	250	2
Joannes Fust	XV	165	2
Joannes Fredericus Gronovius	XVII	250	2
Joannes Gorteburgen	XV	165	2
Joannes Gratianus	XVIII	282	2
Joannes Henricus Hottingerus	XVII	250	2
Joannes Italus	XI	68	2
Joannes Jovianus Pontanus	XV	164	2
Joannes Lascaris	XV	163	2
Joannes Lightfootius	XVII	250	2
Joannes Marcianus	XII	92	2
Joannes Mariana, <i>Is.</i>	XVII	249	2
Joannes Meursius	XVII	ib.	
Joannes Maria à Turre, <i>Sm.</i>	XVIII	282	2
Joannes Picus	XV	163	2
Joannes Paulus Lancillotus	XVI	211	2
Joannes Petrus Zanotti	XVIII	282	2
Joannes Poleni	XVIII	ib.	
Joannes Regiomontanus	XV	164	2
Joannes Sleidanus	XV	163	2
Joannes Seldenus	XVII	250	2
Joannes Tzetzes	XII	92	2
Joseph Acosta, <i>Is.</i>	XVI	211	2
Joseph Averanius	XVIII	283	2

Joseph Devonius Iscanus	saec. XIII	pag. 117	tom. 2
Joseph Hebr.	I	81	I
Joseph Justus Scaliger	XVI	211	2
Joseph Ursius	XVIII	282	2
Isaacus Casaubonus	XVII	249	2
Julianus	IV	136	I
Julianus Patricius	VII	196	I
Julius Titianus	III	115	I
Julius Caesar Scaliger	XV	163	2
Justinus	II	98	I
Justinus Lippiensis	XIII	117	2
Justus Lipsius	XVI	211	2
Juvenalis	I	81	I

L

Lambertus Schafnaburgensis	XI	68	2
Lampridius	IV	135	I
Laonicus Chalcondylas	XV	163	2
Latinus Latinius	XVI	210	2
Laurentius Valla	XV	163	2
Laurentius Campegius	XVI	211	2
Leonardus Brunus	XV	164	2
Leonardus Justinianus	XV	ib.	
Leonardus Ximenes, Is.	XVIII	282	2
Leopold. Guadagni	XVIII	ib.	
Libanius	IV	136	I
Livius	I	81	I
Lucanus	I	ib.	
Lucianus	II	98	I
Lucas Holstenius	XVII	250	2
Ludovicus Capellus	XVII	ib.	

M

Macrobius	IV	136	I
Marsilius Ficinus	XV	163	2
Marcus Antonius Muretus	XVI	211	2
Martialis	I	81	I
Martianus Capella	V	156	I
Mathaeus Palmerius	XV	164	2
Maximus Planudes	XIV	139	2
Michael Psellus	IX	238	I
Mosas Maimonides	XII	92	2

N

Newton	saec. XVIII	pag. 282	tom. 2
Nicolaus Copernicus	XVI	211	2
Nicolaus Rigaltius	XVII	250	2
Nicolaus de Martino	XVIII	282	2
Nithardus	IX	298	1

O

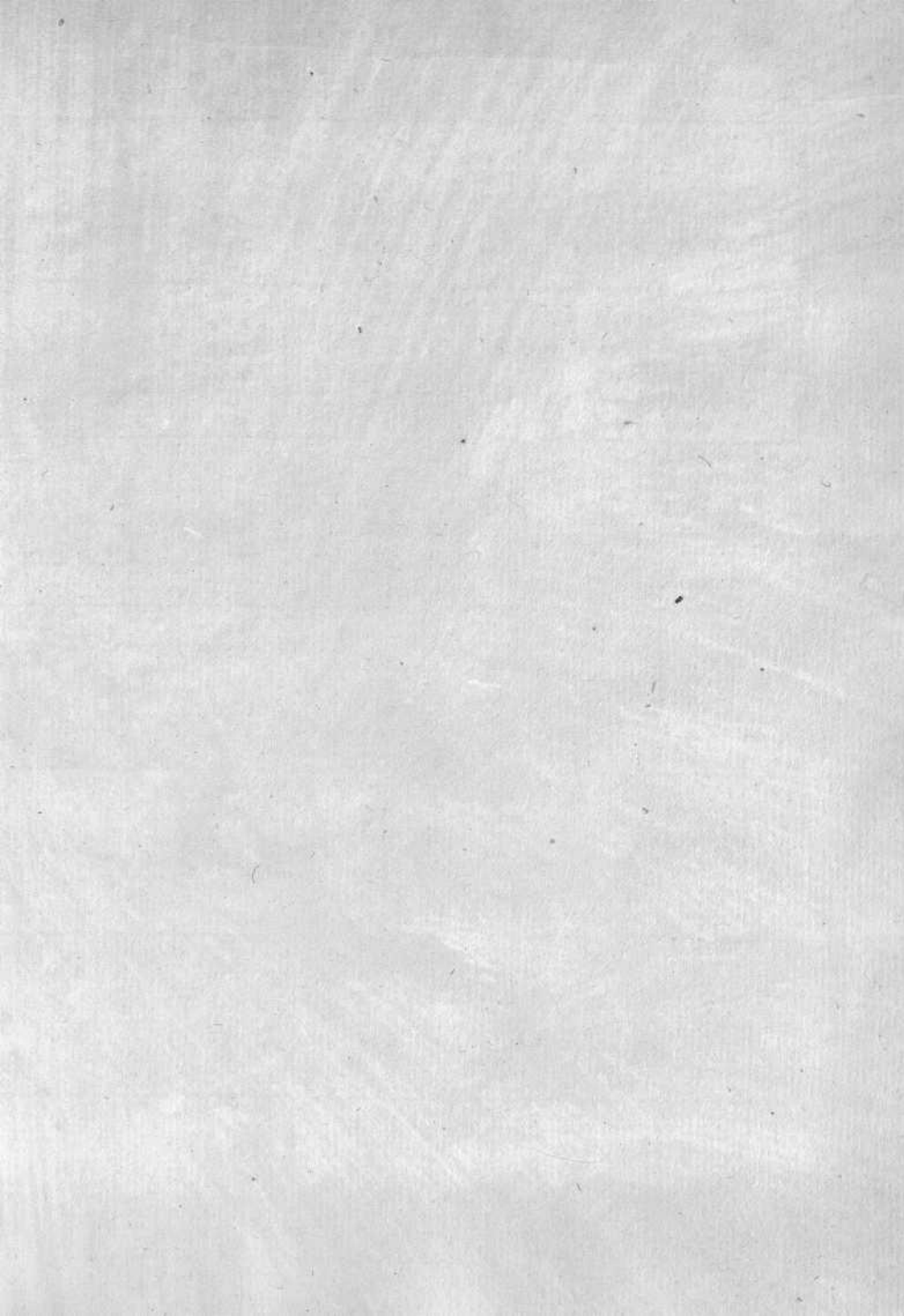
Occo Scharlensis	X	255	1
Octavianus Cametti, <i>Vs.</i>	XVIII	282	2
Olympiodorus	V	156	1
Ovidius	i	81	1

P

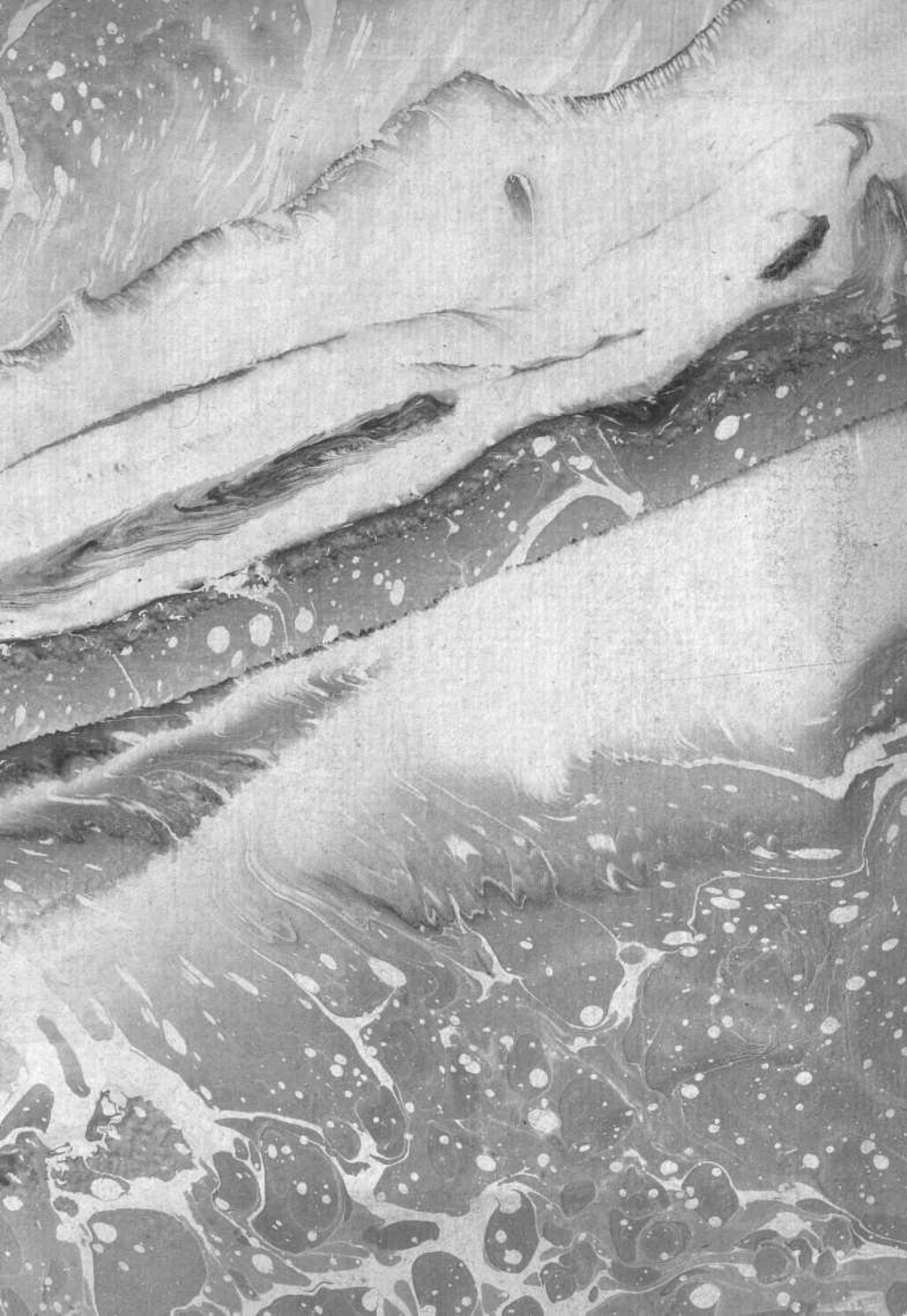
Panodorus	V	155	1
Papinianus	III	115	1
Paulus Manutius	XVI	211	2
Paulus Frisius, <i>Cl. Regul.</i>	XVIII	282	2
Pausanias	II	98	1
Persius	i	81	1
Petrarcha	XIV	139	2
Petronius Arbitr	i	81	1
Petrus Patricius	VI	177	1
Petrus Schoeffer	XV	165	2
Petrus Bembus	XVI	210	2
Petrus Victorius	XVI	ib.	
Petrus Pithoeus	XVI	211	2
Petrus Cunaeus	XVII	249	2
Petrus Molinaeus	XVII	250	2
Petrus Gassendus	XVII	ib.	
Petrus Metastasius	XVIII	282	2
Petrus de Martino	XVIII	ib.	
Petrus Van-Musschembroek	XVIII	ib.	
Phaedrus	I	81	1
Philippus Gualterus Castellionius	III	117	2
Philippus Cluverius	XVII	249	2
Philo Judaeus	i	81	1
Philostorgius	V	155	1
Philostratus	III	115	1
Plinius	i	81	1

Plutarchus	saec. II	pag. 97	tom. I
Poggius Bracciolinus	XV	164	2
Pollux	II	98	I
Pomponius Laetus	XV	164	2
Pomponius Mela	I	81	I
Porphyrius	III	115	I
Priscianus	VI	177	I
Proclus	V	155	I
Prudentius	IV	136	I
Puffendorfius	XVIII	283	2
Q			
Quintilianus	I	81	I
R			
Raphael Volaterranus	XV	163	2
Renatus Cartesius	XVII	250	2
Richardus Mead.	XVIII	282	2
Robertus Stephanus	XV	265	2
Rodulphus Niger	XIII	117	2
Rodulphus Agricola	XV	164	2
Rogerus Joseph Roscovich, <i>Is.</i>	XVIII	282	
Roswida	X	255	2
Rutilius Numatianus	V	156	I
S			
Sabbatius	IX	237	I
Salvator Corticellius, <i>Cler. Reg.</i>	XVIII	282	2
Samuel Beulanus	VII	186	I
Samuel Petitus	XVII	250	2
Samuel Bochartus	XVII	ib.	
Scaevola Sammarthanus	XVII	249	I
Scipio Maffejus	XVIII	282	2
Seneca	I	81	2
Sethus Calvisius	XVII	249	I
Silius	I	81	2
Silvardus	IX	238	I
Sixtus Rusinger	XV	165	I
Solco	IX	238	2
Sozomenus Pistoriensis	XIII	117	I
Spartianus	III	115	2

Status		saec. i	pag. 81	tom. 1
Strabo		I	ib.	
Suetonius		II	97	
		T		
Tacitus		II	97	
Tanaquillus Faber		XVII	250	
Thalelaeus		IV	178	
Themistius		VI	136	
Thomas del Garbo		XIX	139	
Thomas Campanella, <i>Pd.</i>		XIX	249	
Thomas Villis		XIX	250	
Thomas Pope-Blount		XVII	ib.	
Thomas Perelli		XVIII	282	
Thomas Le Sueur		XVIII	ib.	
Timotheus Gazaeus		V	155	
Torquatus Tassus		XVI	112	
Trajanus Bocalinus		XVII	249	
Trebellius Pollio		IV	135	
Tycho Brahe		XVI	112	
		V		
Valerius Maximus		I	18	
Valerius Flaccus		I	ib.	
Vellejus Paterculus		I	ib.	
Verney		XVIII	282	
Vincentius Cadluccus		XIII	117	
Uldaricus		XV	165	
Ulpianus		XIII	115	
Ulricus Gering		XV	165	
Voet		XVIII	282	
Volphangus Lazius		XV	161	
Vopiscus		IV	138	
		Z		
Zegerus Bernardus Van-Espen		XVIII	283	
Zosimus		V	156	

BERTI
BREVARIUM
ECCLESIASTICUM

2

D-1
1617